

OTCOVÉ A DĚTI.

Povídka z venkovského života.

Napsal

P. VOJTĚCH PAKOSTA.

S životopisem a podobiznou Jeho kníž. Milosti

FRANTIŠKA de PAULA,
knížete-arcibiskupa Pražského.

MATRIKA. DÍL II.

Podíl údů na rok 1886. — Číslo 73.

(S pěti obrázky.)

V PRAZE.

Nákladem Dědictví sv. Jana Nepomuckého.
1886.

DÍL PRVNÍ.

OTCOVÉ.

Kádová babička.

Podzim toho roku, kdy naše vypravování začíná, byl suchý, jasný a příjemný, tak že nebylo v celém Chvojnově, ani v okolí pamětníka tak krásné doby podzimní.

Úroda byla toho roku hojná. Bohatý i chudý sobě liboval: „Letos nám Pán Bůh hojně udělil.“

Příhodná byla doba, kdy to požehnání Boží na polích se zeleňalo, v klasy metalo, kvetlo a zrábalo, pohoda byla i tehdy, kdy se přiblížily žně, tak že každý za sucha domů vše dostal. Všecko bylo už pod střechem svezeno, v parnách a na patrách těsně složeno a urovnáno. Ano větším hospodářům nedostávalo se už ani v stodole místa. Někteří na rychlo dali mlátiti, jiní nemohouce v pěknou dobu žni sehnati mlatců, byli nuceni srovnati obilí v stohy pod širým nebem. Téměř za každým druhým větším statkem vypínal se takový stoh oznamuje cizinci: „V stodole už není místa, vystěhovali mě sem.“ —

Na polích zbyly už jen zemědky a řepa. Že byli pořád ještě teplí a jasní dnové, nebylo nikde pozorovati onoho nádechu smrti jímž příroda touto dobou ovanuta přibírá v několika dnech zcela jinou tvářnost. Pod jasnými a teplými paprsky slunce jevil se všude ještě čilý život, pln jaré a svěží síly. Na lukách a paloučích jako by zlata nasil. Leskly se tam svěží pampelišky a blatouch. Na stráních houpaly se ve vzduchu modré zvonky, po mezích a souvratích usmívaly se slzičky Panny Marie a mateří douška ze suchopárů šířila svou vůni daleko široko.

I ta bezstarostná havěť přírody: různobarevné motýlové, eláci, vosy, komáři a mušky nejrozmanitějších druhů, chtěla

teplých paprsků slunečných užítí. V celých davech vyrojili se na výsluní. Proháněli se ve vzduchu, houpali se na keřích a na květinách, hemžili se a bzučeli jako v nejkrásnější den letní.

A což teprve děti! Zrovna jako by se vracelo jaro. Tak vesele a čile si vedly.

Tam na vozové cestě za Chvojnovem, která vede k císařské silnici, objevila se jich celá tlupa. Již od samého oběda jich tam několik přebíhalo. Objevily se, vyběhly na vršíček a přiklopivše oči rukou, aby jim slunce nepřekáželo, pohlížely neodvratně směrem k císařské silnici. Ano právě v tu stranu byla veškera jejich pozornost soustředěna. Tam odtud jako by někoho očekávaly. Když si byly postály a nikdo se na obzoru neobjevoval, vracely se zase zpátky. Trvalo to jen malou chvíli a už byly na vršíčku zase. Ta dětská tékavost a nedočkavost!

Nejprve tedy po různu, pak se jich objevila celá tlupa, už se nevrátily, nýbrž ubíraly se stále jedním směrem, jako by šly za určitým cílem. Šly vozovou cestou směrem k silnici, kam po celé odpoledne oči jejich zalétaly.

Slunce na své dráze denní už valně pokročilo a nemělo daleko do západu. To právě děti snad pohnulo k tomu, že se vydaly společně na pochod.

Byla to pestrá směsice, ta Chvojnovská drobotina! Hoši buclatých, červených tváří, jedni v šatech lepších, jiní v chudších a chatrnějších, jedni obuti, jiní bosí. Dívky buď prostovlasy, nebo s červeným šátkem na babku na hlavě uvázaným v krátkých sukénkách.

Všecky děti byly dosti čistě oblečeny, neboť byl právě den sváteční — svátek Narození Panny Marie. A ještě z jedné příčiny hleděly šaty sváteční v čistotě udržeti. Špatně by pochoďily, kdyby nebyly čisty dnes, kdy jdou naproti . . . Komu? Samy to vyzradily, jak hned uslyšíme.

„A tamhle už jdou!“ zvolal Lištův Petr, hoch asi desetiletý, černých vlasů a osmahlých tváří, jenž si počínal mezi všemi nejživěji, až rozpustile.

„Kde?“ ozvaly se hlasy ostatních dětí.

„Tam, kudy mají přijít — po silnici,“ ukazoval Petřík rukou.

„Já nikoho ještě nevidím,“ namítal Kádův Václav.

„Já myslil — a on jest to zatím vůz,“ opravoval se Petřík.

„A vozka vedle něho,“ připojila Pomezných Voršílka, děvčinka asi osmiletá a dala se Petříkovi z plna hrdélka do smíchu. „Cha cha cha — Petřík myslí, že ten vůz pod plachtou a vedle něho ten vozka je processí, vracející se z poutí! Processí vypadá,

holenku, jinak. Až uvidíme korouhve, před nimi oblečené ministranty, uslyšíme zpěv a hudbu . . . to bude processí. A babička, co nám nosívá obrázky, půjde hned za Panenkou Marí. Já ji poznám už z daleka, má bílou plenu na hlavě a modrý fěrtoch.“

„Však to tvoje babička není,“ ozval se Petřík, podrážděn, že se mu Voršilka Pomezných vysmívá.

„Tvoje také ne,“ Voršilka na to. „Však já vím, je to babička Kádová. Ona je moje kmotřička, má mě ráda a po každé mi z pouti něco přinese. Vidíš že přinese, Veníku, a tobě také, jak jsi povídal.“

„Tobě přinese, ale Petříkovi nepřinese,“ přisvědčil oslovený Kádův Václav.

Petřík se zamračil, odskočil na mez a začal pokřikovati: „Voršilka — košilka! Voršilka — košilka!“ —

„Počkej, já to naší babičce na tebe povím, že jsi Voršilce nadával a řeknu jí, aby všem dala pouti, jen tobě ne,“ pohrozil Petříkovi Václav.

„Aťsi, ať!“ poskakoval Petřík, pokračuje ve svém pokřikování, že je Voršilka košilka.

Na silnici se začaly zdvihati husté kotouče prachu. Jasným vzduchem zaleskly se červené korouhve ozdobeny na vrcholu pozlaceným křížem. Za nimi valil se zástup lidí prozpěvuje zvukným hlasem píseň Marianskou, již provázela hudba. Bylo to Chvojnovské processí, vracející se z pouti od zázračného obrazu Panny Marie z Březin.

„Už jdou! už jdou!“ vykřikly radostně děti a zatleskaly rukama.

„Já už vidím naši babičku!“ zvolal Kádův Václav.

„Já také!“ opakovala po něm Voršilka.

„Kádová babička!“ zajásaly po nich děti ostatní, „má bílou plenu a modrý fěrtoch.“

Všechny jásaly a běžely průvodu naproti. Jen Lištův Petřík zůstával po zadu. Ze statků i z chalup vycházeli též lidé dospělí, svátečně oblečení, aby vracející se poutníky uvítali.

Děti byly u poutníkův ovšem nejprvnější. Každé z nich přiskočilo a přidružilo se k tomu, koho právě čekalo. Nejvíce se jich shluklo kolem Kádovy babičky.

A měly se ty děti opravdu na koho těšiti. Byla to roztomilá stařenka, ta Kádová babička! Byla malé postavy, že se dobře k té drobotině hodila. Tváře samé vrásky, oko vyhaslé a přece i v těch vráskovitých tvářích i v těch očích spočívala taková добрota a lahoda, že kdo ji spatřil, mimovolně musil si doznati:

„Ano, tak a ne jinak vypadá ta naše dobrá babička venkovská!“ I oděv její byl takový, že si v jiném pravou českou babičku ani mysliti nedovedeme. Kdož by si přál na babičce viděti kroj z jiné látky a jiného střihu, než bílou plenu na hlavě, krátký živůtek se záhyby čili varhánkami, krátkou sukni, široký fěrtoch, bílé punčochy a nízké střevíce — všechno na vlas tak, jak byla ustrojena babička Kádová.

Měly se ty děti na koho těšiti! Babička Kádová měla pro každé i to nejmenší lahodný úsměv, nějaké přívětivé slovíčko a ve svém nevyčerpatelném kapsáři nějakou lahůdku. A by to jen kůrka chleba byla bývala, podala-li ji děcku babička, zvláště mu chutnala, jako ta nejlepší lahůdku.

A což teprve, když někdy za dlouhých zimních večerů uprostřed té drobotiny se jala vypravovati, jak to ve Chvojnově vypadalo před padesáti, šedesáti, ano sedmdesáti lety, čehož živou byla pamětnicí. Tu netoliko ta drobotina pozorností ani vydechnouti si netroufala, ale i dospělí, té drobotiny otcové a matky, bez dechu poslouchali, nemohouce oči s babičky spustiti. Což věděli mužové třiceti- i čtyřicetiletí o útrapách a svízelsch, jaké sužovaly naši vlast, kdy jako lační dravci na tichou holubičku přikvačily na ni voje nepřátel a se všech stran vztahovaly po ní své spáry. Od jihu a západu táhli Bavoři a Francouzové, od půlnoci Sasové. Bylo to právě na zimu. Hřůza a zděšení panovaly po celých Čechách v míře úžasné, kdy se rozlehla zpráva, že se vojska před Prahou spojila a města útokem dobyla. Vojsko královské, které vedl František, manžel královny Marie Terezie, táhnouc od Moravy ku pomoci, opozdilo se, a přitáhlo tu chvíli teprv k Benešovu. Vévoda bavorský dal se ihned ve chrámě sv. Víta na hrade pražském provolati za krále českého. Ó byly to tehdy zlé časy! Každý byl rozechvěn, všude postrach a nejistota. Statky sešlé byly plny vojska. Sotva jedno odtáhlo, bylo tu hned zas druhé. Lidé schovávali svůj skrovný majetek, zakopávajíce jej do země, do sklepů i do zdí. Sami pak utíkali do ležů a skalních skrýší, aby unikli surovému nakládání cizáckých vojáků . . .

Na to všechno do nejmenších podrobností se babička Kádová pamatovala. Bylať tehdy už „hrubší“ dívkou, jak sama říkávala. I slavnou korunovaci Marie Terezie měla v živé paměti, neboť se o ní tehdy velmi mnoho mluvilo.

A za těch svízelných a nesčíslných nátisků, připojila obyčejně, nepřestával lid doufati v Boha, v Matku Páně a svaté naše patrony zemské, jsa v nehlubším nitru svém přesvědčen, že *Bůh* sice

zkouší, ale neopouští. Nepomůže-li On a nevytrhne svých věrných, všeliká porada lidská marna. Proto tehdáž všechen lid spěchal v četných davech do chrámů, zvláště Matce Boží, a sv. patronům našim zasvěcených, shromáždňoval se u kaplí a křížů a Božích muk, vysílaje úpěnlivé prosby k nebesům za smilování. I vzdálenější poutní místa mnozí tehdy navštěvovali, Babičku vzala tehdy její matka s sebou na pouť až do Staré Boleslavi. Pouť ta ji tak těšila a tak mocně na mladistvou duši její působila, že jí utkvěla v paměti po celý život. Vypravujíc často tuto událost ze svého mládí, nikdy neopomenula připojit: „Požehnaná a šťastná ta matka, která vedouc dítě své po prvé mimo dom, do chrámu je uvádí! Šťastno též dítě, jež má tak moudrou a dobrou matku. Po mnohých letech ještě bude žehnati své rodiče, že krokem tím v útlé srdce jeho zavštípila lásku k Tomu, který jedině ve všech okolnostech života pomoci a potěšiti dovede.“

Pouť první, do Staré Boleslavi s matkou vykonaná, zůstala v srdci dívčině mocný dojem, jež podržela i jako žena a stařena.

Kádová putovala ráda, často a daleko. Byla poutnicí známou a horlivou netoliko ve Chvojnově, nýbrž v celém okolí. Nejprve podnikala poutě na místa bližší, později připojila se k průvodům, jež se každoročně ubíraly na místa omilostněná do krajín vzdálenějších. Téměř každého roku doputovala k Matce Boží do Staré Boleslavi, o sv. Janě Nepomuckém do Prahy, ano i Marii Celli několikrát navštívila. Ó, jak se vždycky už napřed těšila, jak bedlivě počítala neděle a dny, kdy se ta neb ona pouť přiblíží. A ty pocity, kdy odcházela a se všemi známými se loučila. Což pouť samotná a ten návrat! Staří i mladí po každé ji obklopili a Kádová musila vše obšírně a do podrobnů vypravovati, jak se jí na pouti vedlo, co viděla a zažila.

Lidé v Chvojnově pohlíželi na Kádovou s jakousi posvátnou úctou a to jen pro její poutě. Jak pak ne! Kdož z nich také tak daleko přišel a tolik viděl, jako ona. Každý si na výsost vážil památky, a by to třeba jen nepatrný obrázek byl býval, již z ruky její z pouti byl obdržel. A nezapomněla Kádová s památkou nikdy na nikoho. Tomu přinesla obrázek, jinému růženeček, jinému svěcený penízek na krk.

Kádová putovati nepřestala, i když jí muž zemřel, syn na statek se oženil a ona výměnkářkou se stala. Jako výměnkářka putuje už na osmý rok a nikdo ji jinak nepojmenuje, než „babička Kádová.“ Jestli miláčkem dětí i dospělých, které vesměs jako děti znala. Nemůže sice už konati poutí na místa vzdálenější,

jako za let svých mladších, kdy ještě na statku hospodařila, ale putuje přece, pomálu, na blízko, kam že ji staré nohy ještě donesou, sobě důvěřuje. A ať se vydá už na tu neb onu stranu, děti nemohou radostí ani spáti, opakujíce si ustavičně: „Babička Kádová je na pouti a něco nám přinese!“ —

Tak i toho dne, kdy se s průvodem o svátek Mariánský z pouti vracela, měly děti na mysli jen ji a v celém průvodu nejdříve ji zahlédly.

Hle už jsou u ní! Vnouček Václav jí uctivě políbil ruku, po něm učinila totéž Pomezných Voršilka a jdou při ní každý s jedné strany, jako by všem dětem chtěli ukázati, že babička náleží jen jim.

Babička si všímá však též dětí ostatních a povšimla si tentokráte zvláště Lišovic Petříka. Chování jeho jí bylo nápadným. Šel stranou, k nikomu z poutníků se nepřidružil a oči upíral zarytě do země. Chtěla jej zavolati k sobě, ale Václav i Voršilka už žalují:

„My s ním nemáme, babičko, on není hodný!“

„A což pak udělal?“ vyzvídá babička.

„Voršilce nadával, pokřikoval po ní: Voršilka — košilka“ — žaluje Václav.

„Nezbedný chlapec,“ horlí babička a nic by jí suad nebylo tak popudilo, jako právě žaloba tohoto druhu. „Voršila, nebo Voršilka je jméno svaté,“ vykládá dětem, „a Boha uráží, hřích má, kdo jména svatých překrucuje a z nich si smích tropí. Jméno toto já jsem ti sama určila, Voršilko, neboť jsi se právě na sv. Voršilu narodila. Maminka Václavova měla ti býti při křtu sv. kmotrou, že byla však tehdy právě nemocna, držela jsem tě sama na rukou. Já jsem tvoji kmotřičkou a ty jsi mou světenkou. Jsme před Bohem spolu spříbuzněny, jako každý kmotr a kmotra s dětmi, jež při křtu sv. na rukou drželi a za ně slibovali. Kmotři mají býti svým svěřencům jako druhými rodiči. Kdyby dětem těm rodiče zemřeli, mají se jich na místě rodičů ujati a o jejich náboženské vzdělání pečovati. Totéž mají učiniti, kdyby rodiče byli nedbalí a o vychování svých dítek se nestarali. Mají často na své svěřence dohlédnouti, jak prospívají v učení, zvláště v náboženství, se přesvědčiti, je sami poučovati a k dobrému naváděti. Kdyby někdo svěřencům jejich ubližoval, mají se jich zastati...“

Václav a Voršilka se nenadáli, že to babička se žalobou na Petříka vezme tak přísně, rádi by to byli odvolali, ale už to nešlo. Pokusili se alespoň o to, ale jak se zdá, věc celou jen ještě zhoršili.

Václav řekl :

„On to vykřiknul jen asi třikráte, babičko!“

„Dost na tom, kdyby to byl třeba jen jednou zvolal,“ řekla babička.

„On, babičko, mnoho nekřičel,“ jala se Petříkovi pomáhati též Voršilka.

„Slyšely to ostatní děti,“ namítá babička.

„Snad toho nedoslechly,“ zmírňuje Václav přednesenou žalobu.

Babička jest tentokráte neoblomnou, že se žaloba týká věci posvátné, vztahuje se na její svěřenku a tudy i na ni. Právě rozhodně :

„Slyšeli jste to vy, a kdyby toho byl z lidí nikdo nezaslechl, slyšel to Bůh, před nímž zlehčování jmen jeho Svatých, kteří jsou miláčky jeho, jest nepravostí. Petřík musí svou chybu uznati a ji napravit.“

Petrík jako by byl tušil, že se o něm mezi babičkou a dětmi jedná, čím dál, tím více se vzdaloval. Babička na něho zakývala, aby k ní šel — neposlechl, děláje jako by neviděl. Pokynula mu znova a on zaběhnul schválně do zástupu, aby jí zmizel z očí.

Babička si zhluboka vzdychla. Tak nepatrná věc a tolik ji trápila! Ó její trudné myšlenky měly tu základ hlubší a právě jen žalobou dětí a chováním se Lištova Petříka v ní se probudily. Další její úvaha a řeč neplatila už dětem, ano ty jí ani nerozuměly, byla spíše úlevou srdce stísněného.

„Vida, vida tu Lištovu krev, jak i v dětech začíná už bouřiti! Právě takový, jako byl otec i dědek. Celé to plemeno Lištovo je takové, tvrdohlavé a neústupné. By je Bůh a svatá Matka jeho napravili! Modlila jsem se za to k Rodičce Boží, ano tuto pouť právě jen za týmž úmyslem jsem podnikla. Snad shlédne Bůh milostivě na nepatrnou obět mou a nevyslyší-li hned, snad později, po letech a požehnání Jeho skane alespoň na tyto děti . . .“

Babička pohlédla na Václava a Voršilku a vytrhla se ze svých úvah. Děti k ní taktéž pozdvihly tázavě svých zraků.

„Nermuť se už, babičko, a nehněvej se na nás, že jsme na Petříka žalovali,“ jal se prositi za sebe i za Voršilku Václav.

„Na vás se nehněvám, moje holátka . . . proč bych se na vás hněvala, ale Petříkovi tentokráte nedám ani obrázek. Už jsem to dávno žádnému dítěti neudělala. Dokud svou chybu neuzná, nezasluhuje ničeho.“

Průvod se blížil k Chvojnovu. Vycházeli mu vstříc i lidé dospělí. Na věži farního kostela začali zvoniti, poutníci spustili

znovu píseň Marianskou. Babička napomenula děti, aby už nyní nemluvily, nýbrž aby se modlily. Sama se jala s ostatními zpívat. Ale nezpívala dnes s takým zápalem a citem, jako jindy, ač zpěvák vybral píseň jí vždycky nejmilejší.

Zdálo se jí, jako by ji něco tížilo na prsou, jako by jí hrdlo stahoval. Inu stáří, stáří! Však nikoli. Myšlenky její obíraly se ustavičně rodem Lištovým. Snažila se, aby je zapudila, ale jen na chvílku se jí to vždy podařilo. Jako dotíráví komáři, kdy je rakou odeženeme, byly tu hned zase.

Průvod vešel do kostela. Vykonala se závěreční pobožnost, lidé se rozcházejí domů. Poslední ze všech, provázena Václavem a Voršilkou, vyšla Kádová babička.

II.

Vzorní sousedé.

Statek Kádův a Pomezných jsou dvě největší živnosti v celém Chvojnově. Stojí v samém středu vesnice a podobají se sobě jako vejce vejci. Nemají si čeho záviděti co do výstavnosti, ani co se pozemků dotýče. Oba statky jsou výstavné, bohaté, s hospodářstvím vzorně zařízeným.

Na statku Kádově hospodařili od nepamětných dob hospodářové téhož jména. Jako zvláštnost sluší o rodu Kádově poznamenati, že v něm nikdy nebývalo mnoho potomků a tudy se nikdy nerozvětvil. Obyčejně dědával po rodičích statek jediný syn, neb jediná dcera.

I nynější babička Kádová se tam druhdy provdala za jediného syna, jenž statek zdědil. Z manželství toho pošel též jediný dědic, nynější hospodář, u něhož jest babička na výměnku.

Rod Pomezných byl na opak vždy potomky hojně pozehuán. Nynější držitel statku měl sedm bratrů a tři sestry, všickni zůstali na živé a obdrževše z bohatého statku slušné věno, dopomohli si k dosti dobré samostatnosti.

Šimonem Pomezným, hospodářem toho času, do něhož naše vypravování spadá, poznámka lidu: „U Pomezných je vždycky dětí jako chmele,“ se neosvědčila býti pravdivou. Mají u Pomezných jen jedinou dcerušku — Voršilku.

Že statek Kádův co do zevnějšku i vnitřní úpravy podobal se statku Pomezného jako vejce vejci, pověděli jsme, a rovněž

podobni byli sobě hospodářové jednoho i druhého co do povahy, smýšlení i způsobu života.

Byli to sice mužové prostí, ale pravého jádra. Zbožní, pracovití, hospodární a rozšafní. Jednoduchost v domácnosti, v oděvu a ve všelikém chování.

Než nechceme delší úvahy o nich činiti, poznáme je dostatečně z jejich jednání. Poznáme jejich život domácí i společenský, jejich zásady a smýšlení a nebude nám přidávati světla k obrazu rodinného života na našem venkově, jaký panoval před padesáti lety; vyvine se sám před našimi zraky. . .

U Kádů rozhostil se všem na tvářích spokojený úsměv a radost září všem z očí, jako by je bylo potkalo nějaké velké štěstí. Babička se vrátila z pouti. I ta sednice má dnes veselý vzhled a zdá se, jako by se usmívala.

Byla to světnice oné velikosti a onoho rázu, jaké před lety téměř na každém statku selském bylo viděti. U dveří byla vydlážděna cihlami, ostatní část kryta podlahou z prken. V rohu nacházela se velká kachlová kamna, za nimiž zaujímal velký prostor pekelec, cihlami pokrytý, nad pekárnou na chléb, jež se nacházela v kuchyni, vyklenutý. Ostatní nábytek byl jednoduchý, ale důkladný, z tvrdého dřeva, tak že přetrval několik rodů, přecházeje od předků na potomky. Důkladností takou vynikal zvláště stůl dubový, stojící v druhém rohu jizby. Nad ním visel kříž, zdobený věnečkem od Božího Těla a ratolestmi od květné neděle. Vedle obraz Krista Pána s jedné a Matky Boží s druhé strany; pod nimi obrazy menší, ale vesměs posvátné, tak že vše dohromady vypadalo jako domácí oltář.

Na stole už planul kahanec, naplněný řepkovým olejem, jenž rozléval po prostrauné světnici ne sice příliš jasné, ale přece milé příjemné světlo, ozařuje tváře všech domácích, jenž se tu z návratu babiččina pospolu radovali.

Za stolem seděla babička, vedle ní hospodář a hospodyně a soused Pomezný, jenž přišel s Voršilkou na besedu.

Všickni byli veselé mysli, jak jsme už pověděli, neboť babička nezapomněla s dárkem na žádného. I pasák ze statku dostal pouti: pěkný zavírák se žlutými střenkami.

Zvláště ale se radovali dnes Václav a Voršilka. Babička je tentokráte štědře obdarovala. Nepřinesla jim pouze po obrázku obyčejném, jako jindy činívala a jak jiné děti, vyjma Petříka, obdarovala, nýbrž přinesla Václavovi obrázek v rámečku, za sklem, představující jeho sv. patrona — dědice země české. Voršilce přinesla pak obrázek téže velikosti a ceny, představující Matku

Boží s Ježíškem. Chtěla jí koupiti též její sv. patronku — svatou Voršilu, — ale nikde jí nemohla dostat. Chtěla dětem, svým miláčkům, dáti památku významnou a trvalou. „Každý obdržel jméno svatého, nebo světice na křtu sv. proto,“ řekla, „aby měl vzor tento stále na očích a za přímluvu u Boha jej prosil.“ I Voršilku dovedla upokojiti, že jí také obrázek její sv. patronky nepřinesla. Panna Maria zaujímá mezi všemi svatými místo první — jestiž královnou andělů a svatých. Každá dívka měla by kromě jména jiné světice míti i toto přesvaté jméno — Maria — aby tento vzor všelikých ctností na paměti měla a dle něho se řídila. Nařizovala, aby si děti obrázky pověsily na stěnu blíže lůžka a za modlitby a často přes den k nim pohlížely.

Babička mluvila dnes neobyčejně vřele a dojemně. Všickni zbožně ji poslouchali, jako v kostele kázání.

Soused Pomezný měl také radost, že jeho jedináčka Voršilku babička tak vyznamenala. Chtěl radost svou nějak projevit, ale nedařilo se mu to dnes. Každou chvíli se zamyslel, hleděl upřeně před sebe, jako by jej něco tížilo. Kádovi toto chování se souseda neušlo. Nerad by se ho byl přímo tázal, a přece chtěl příčinu jeho zasmušilosti seznati. Začal z daleka:

„Jakou to mají ty děti radost! Inu, bývali jsme také takovými“

„Ale že si dělá babička takovou útratu,“ prohodil Pomezný, jako by byl dosud jen na to myslil.

„Jaká pak útrata! Snad byste se nad tím nemrzeli, sousede?“

„Nemrzím, jen to povídám. Mám plnou hlavu jiných věcí,“ ulehčil si Pomezný.

„Co pak vás asi hněte?“

„Dost je toho, dost, milý sousede,“ vzdychnul si Pomezný.

„Především jest to soused Lišta, ten kdyby nebyl mým sousedem, spadnul by mi velký kámen s hlavy.“

„Snad se opět něco mezi vámi přihodilo?“

Pomezný pohlédl na babičku a řekl: „Babička to ví, může vám to sama pověděti.“

„Ano, právě za tou příčinou vykonala jsem dnešní pouť,“ ujala se slova babička; „prosila jsem vroucně Matku Páně, jak jste mne o to žádal, aby srdce toho zarytce obměkčila. Zdá se, že ta zloba hluboko v plemenu Lištové jest zakoreněna, neboť ji už přenášejí i na děti.“

Babička pověděla krátce, jak ji zarmoutil při dnešním návratu Lištův Petřík a hluboce si povzddechla.

„Byl asi od starých naveden, aby našim dětem přezdíval,“ poznamenal Pomezny.

„Však jsem mu ani obrázek nedala, ačkoli jsem všechny děti podělila.“

„Pověděl to asi doma a nyní bude ještě hůř,“ řekl Pomezny.

„Nuže, co jste měl opět s Lištou?“ ujal se slova Káda.

„Ustavičně ten starý spor o meze na našich pozemcích,“ stěžoval si Kádovi soused. „Známo vám, že se o ně hašteřili a soudili už otcové a sama vrchnost ze zámku musila v tom tehdy rozhodnouti. Tehdy rozhodnuto ve prospěch mého otce, že souvraté, vybíhající k pozemkům Lištovým, jsou naše a Lišta proti všelikému právu si je osvojuje. Zlost otce Lištova, že tehdy proti mému otci prohrál, byla veliká a zášť proti našemu rodu vstúpil do srdce nynějšího hospodáře. Ten po všechem čas, co na statku hospodařím, vyhledával příčinu, aby se starý spor opět obnovil. Tu nechtěl trpěti, aby naše drůbež vybíhala na jeho humna, tu ztýral nelidsky našeho pasáka, kdy jednou naše dobytče zaběhlo na jeho posečený palouk, ano ani tu starou planou hruši, která od nepaměti stála na naší mezi, nechtěl tam trpěti, předstíraje, že mu dělá stín, tak že jsem ji poraziti musil. Já snášel všecko trpělivě, raději ustoupil, než aby došlo až na soudy a rozepře. Leč trpělivost lidská má též své meze a jest jako nádoba, která se, by sebe větší byla, jednou vyčerpá. Lišta chce mítí mermomocí spor. Onehdy poslal čeledína, aby souvraté naše přioral k jeho pozemkům. Tu jsem už mlčeti nemohl. Necbci se sám chváliti, vy mne znáte, sousede, že jsem mírný a trpělivý, a mnoho snesu. Ale tu jsem se opanovati nemohl. Čeledínovi jsem orání zapověděl a poslal jej s potahem domů. Zvěděv to Lišta, vyřítil se na mě jako divoch. Tvrdí, že jsou souvraté jeho a já že si je osvojuji. Pohádali jsme se. Nevím, jak to nyní dopadne.“

„Zcela dobře, myslím,“ těšil Káda, „byl-li spor druhdy o souvraté rozhodnut, byla o tom zajisté sepsána nějaká listina, kterou se můžete vykáhati a své vlastnictví stvrditi.“

„Otec neobdržel tehdy nic písemného, byl bych to mezi jeho papíry našel?“

„To je ovšem chyba,“ kýval Káda hlavou. „Snad tedy na úřadě?“

„Já se po tom už sháněl, nemohli najíti ničeho. Požárem, který druhdy větší část zámku strávil, přišlo prý velké množství knih a listin na zmar.“

„To je šlakovitě!“ škrábal se Káda za uchem. „Bude tedy záležeti všecko jen na svědectví.“

„Takové to asi bude. Bude z toho soud a přijde to na přísahu.“

Babička, slyšíc o přísaze, si vzdechla a sepjala ruce.

Také Kádová se toho slova ulekla.

„Co na mně jest, já milerád co vím, vám před soudem do-
svědčím. Pamatuji se od dětinství, že souvratě orával a osíval
váš otec, náležely tedy jemu. Čeho jsem si vědom, co mi stvrzuje
mé svědomí, to jsem hotov všude a před každým dosvědčiti a kdyby
to třeba i na přísahu došlo!“

„Pro živého Boha, jen to ne!“ vzkřikla Kádová, nemohouc
to déle vydržeti. „Přísaha jest brozné slovo, muži, ne, nikoli, ty
přisahati nesmíš!“

„A proč bych nepřisahal, když něco jistě vím? Přísaha jest
slavné dovolávání se Boha za svědka, že pravdu mluvíme. Tím
vyznáváme, že jest vševědoucí, všudypřítomný, že jest i sprave-
dlivý a potrestati může toho, jenž by svědectví jeho ke lži se
dovolával . . .“

„Ale ty následky!“ vpadla Kádová úzkostlivým hlasem mužovi
do řeči.

„Jaké pak následky?“

„Ještě se ptej! Nemí-li dosti příkladů, že lidé právě v tom
okamžiku, co tři prsty k nebi před krucifixem zdvihali a Boha se
dovolávali, náhlou smrtí zachvácení byli? Jiný odpřisáhnuv, ne-
dožil se roku a dne! Mne mráz přechází, když někdo to slovo
„přísaha“ přede mnou jen vysloví. Připadá mi tu po každé na
mysl Lánský mlynář Prokůpek. Vydlužil se od Vydry sto zlatých;
vydlužil, nevydlužil, ale tak lidé povídali. Vydra byl starý po-
ctivec, jakých už málo. Žádného úpisu od Prokůpka nežádal.
Povídali, že prý dal peníze Prokůpkovi na komoře a při tom mu
řekl: „Jsme zde jen sami dva a Bůh; svědků žádných nepotřebu-
jeme, úpisu od vás nežádám, neboť vám důvěřuji, že mi peníze ty
zase poctivě odvedete.“ Mlynář přísvedčil a podali si pravice.
Kdy určená lhůta vypršela, hlásil se Vydra o své peníze, Prokůpek
upíral a setrval na svém jako skála, že mu Vydra jakživ žádných
peněz nezapůjčil. Co měl Vydra dělati, než žalovati a Prokůpek
pohnán k přísaze, aby stvrdil, že žádných peněz od souseda ne-
obdržel. Mlynář odpřisáhl. Ještě ho po dnes vidím, jaký to byl
statný člověk: velký, červených tváří, zdrav jako řípa a pevný
jako skála. A netrvalo to po přísaze ani půl roku, začal po-
stonávat, vlekl za sebou nohy, jako by je měl z olova, pokašlával,

tratil se, scházal vřtíhledě. Lidé si šeptali: „Ta přísaha mu dodala!“ Neuběhl ani celý rok, a Lánský mlynář byl na prkně. Já byla tehdy ještě holka, právě jsem vychodila školu, ale na jeho pohřeb do své nejdelší smrti nezapomenu. Lidí na pohřeb se sešlo veliké množství; i starý Vydra se dostavil. Mlynářka čimíc s dětmi nad rakví manželovou srdce'omný nářek a lomíc rukama jako zoufalá, zahlédla jej v zástupu. Přistoupila k němu a spínajíc před ním ruce, bědovala: „Ach, já nešťastná, lidé budou říkati, že můj muž umřel pro vaši přísahu!“ Zraky všech přítomných utkvěly na Vydrovi, nastalo ticho, nikdo ani nedýchal, zvědav, co k tomu Vydra odpoví. Čekali asi, že Vydra řekne: „Ba že umřel, dobře mu tak, že ke lži Boha za svědka se dovolával!“ Leč starý poctivec vytáhl z kapsy modrý šátek, aby si utřel slzy, které mu lítostí nad mlynářkou a dětmi proudem z očí vyhrkly a řekl mírným a soustrastným hlasem: „Pán Bůh vás potěš, panímámo; nechte lidi mluvit, ti všechno vždycky nevědí, vševědoucím jest jedině Bůh . . .“

„Vydra se zachoval k mlynářce šlechtně, že by to ze sta lidí ani jeden nečinil, ale Prokůpek přece zemřel jen následkem přísahy. Od té doby, kdykoliv jen o přísaze zaslechnu, na něho si vzpomenu a mráz mě obchází . . .“

„Dle všeho je viděti, že nemáš o přísaze pravého pojmu. Odvoláváš se zde na přísahu, která dle všeho byla přísahou křivou, t. j. slavné dovolávání se Boha na lež. Taková přísaha jest vždy hříchem těžkým a ohavnou nepravostí, která zasluhuje, aby ji Bůh na místě potrestal. Jinak jest však, přísahá-li kdo, aby ryzí a čistou pravdu přísabou stvrdil. Tu se nemusí nikdo přísahy lekati a děsiti. Vyznáváš, že věří v Boha vševědoucího a všudybytného a jej takto ctí. Přísaha jest tedy dle toho úkonem pocty Boží, právě tak jako modlitba.“

„Do čeho jsme se to dnes zabrali,“ přerušil Pomezný, „mluvíme o přísaze, a snad ani žádné přísahy potřebí nebude. Bude-li Lišta jen trochu ustupným, budu hleděti, abych to s ním vyrovnal po dobrém. „Dobrá vůle koláče jí, ale zlá hlavu tepe,“ říká se. „Bude-li však státi na svém, inu pak ovšem. Každý má své právo hájiti, též já je chci hájiti — před každým. — Lištova zarytosť a hrubosť pochodí z jeho nevědomosti. Do školy chodil málo a k tomu ještě nedbale, vím to dobře, neboť jsme byli spolužáci. Čisti neumí ani na modlitební knížce a že se podepsati neumí, vím také. Jednou měl něco podepsati na úradě a musil udělati jen tři křížky.“

„No, k tomu už náleží hodná nedbalosť, když se ani za

těchto časů, kde je přece v každé obci řádný učitel, ani čísti, ani psáti nenaučil," podotkla babička o Lištovi. „Kdež pak bylo ještě takové učení, jako nyní je, když já jsem do školy chodila a přece jsem se čísti, psáti i počítati naučila. Tehdáž samá vojna, nepokoj a nepořádek. Nikdo se o děti nestaral, naučí-li se čemu nebo nenaučí. Lidé byli tehdy malomyslní. Pro samá soužení nedomnívali se nic jinak, než že se už přiblížil konec světa. Příští den byl nejistý. Jak pak teprve chystati a připravovati se k něčemu na léta! A proto s učením školním dopadalo to tehdy tuze bledě. Kdež pak nynější škola a tehdy! O pravidelné návštěvě nebylo ani řeči. Rodičové dbalejší své děti poslali, nedbaší nechali je doma. Já chodila tehdy ještě s několika dětmi do obecní pastoušky. Ta bývala drubdy tam, co stojí nyní Vavřincova chalupa. Učíval nás tkadlec Franěk; jiného učitele tu nebylo. Jako bych ho tuhle viděla. Sedával v modré zástěře za tkalcovským stavem, pracoval pilně nohama i rukama a při tom měl přec všecku pozornost k nám obrácenou. Metla vedle něho za stavem ležící dodávala mu v našich očích zvláštní vážnosti. Zřídka kdy jí však povžíł. My chodili do školy rádi a seděli jako putičky. Pohodlí ve škole mnoho nebylo. Někteří žáčkové seděli na zemi, jiní stáli. Když jsme byli větší, seděli jsme na dlouhém korytě dnem na vrch překlopeném a dlouhá lavice před námi sloužila nám jako stůl, že jsme na ní mohli psáti a položit knížku. A kdo měl dobrou vůli něčemu se naučiti, do pastoušky pilně docházel, Fraňka bedlivě poslouchal, naučil se dosti.“

„Však tu Lišta není samotný," ujal se slova Káda, „jenž čísti ani psáti neumí, máme jich tu kromě něho ještě hezkou řadu. O ženských ani nemluví, míním jen mužské. Vím to o nich, že jsem s nimi měl co jednati jako rychtář. Měli se podepsati na listinu a nedovedli vzíti ani péro do ruky.“

„Které to myslíte?" otázal se Pomezný.

„Máte tu Makovičku, máte Dubáka, Švejdu . . . kteří mně právě na mysl připadají.“

„A všickni, které jste zde jmenoval, i s Lištou, jsou v naší obci jako ten koukol, metlice a jiné bejří v osení," uvažoval Pomezný. „Inu tak jest. Neumí-li člověk čísti, neslyší-li kromě toho celý čas slovo Boží v kostele, pak je opravdu kromě té drahé duše jako ta nemá tvář.“

„O tom už dlouho přemýšlím, milý Šimone, jak by se dalo zlu tomuto u nás odpomoci a už mi tak všelicos napadlo.“

„To je těžká věc," kroutil Pomezný hlavou, „děti z nich už nebudou, aby mohli do školy choditi a třeba to jen škola Fraň-

kova byla, jak o ní tuble babička hovořila; no a jinak, jak a kterak by kde ještě něco pochytili! . . .

„I zanedbaný člověk dospělý může se ještě cvičiti,“ poučoval Káda, „jak, ta věc mi už dávno leží v hlavě, ale doufám v Boha, že jednou přece skutkem se stane. —

Nyní musíme míti hlavně na mysli, abychom to urovnali s Lištou stranu souvrátí; pak uvidíme, co se dále v obci dá dělati. Pokládám to jako za úkol od Boha mi uložený, abych to provedl, dokud jsem ještě rychtářem.“

Pomezný dobře nechápal, jaký to úkol soused jeho myslí, ani ženské tomu dobře nerozuměly.

Že byly děti už ospalé a babička po cestě unavena, dali si sousedé „dobrou noc“ a rozešli se.

Spali všickni dobře, až na Kádovou, které ustavičně na mysli tanuly děsné následky přísahy. Když usnula, zdálo se jí o Lánském mlynáři. Byl cele bíle oblečen a prosil ji se sepjatýma rukama, aby se za něho modlila.

III.

Chvojnovský koukol.

Na téže straně návsí Chvojnovské, co stojí statek Kádův a Pomezného, nachází se hospodářství Lištovo. Od poslednějšího dělí je jen dva domy, ale pozemky jejich hraničí.

Statek Lištův je ze všech selských stavení nejzanedbanější a nejspustlejší. Střecha je na více místech vichřicí porouchána, tak že přijde-li dešť, teče na půdu a voda proráží stropem až do světnice. U dřevěné stodoly schází několik prken a vrata na spodní části jsou ohnilá tak, že by tudy člověk snadno prolezl. I vrata do dvora a dvířka vedle nich pozbyly už dávno svého významu, : by totiž uzavíraly dvůr, neboť otvory v nich každý bez velkého namáhání může se provléci. I velký huňatý pes zná slabou stránku sešlých vrat. Opře se o prkno, které od svoru dávno se utrhl, a vyskočí tudy, kdy se mu zalíbí. Na dvoře kolem neurované mrvy rozprostírá se celý rybník, v němž se brodí vešprový dobytek, kachny i husy. Na štěstí jeet na levé straně dvora vyvýšený práh, po kterém lze do příbytku se dostat. Sem tam pozůstalý ploský kámen nasvědčuje tomu, že býval druhdy vydlážděn; teď kameny ty slouží právě jen k tomu, aby lze bylo

dvůr přeskákati a přichozí nemusil se brodit až po kotníky v kalužině.

Jako zevně, tak to vyhlíží u Lištů i uvnitř, ve světnici, ve přístěnků, v kuchyni. Kdo překročil bez úrazu vyšlapaný práh u dveří, který suky, vzdorujícími déle šlépějším lidským než měkké dřevo, jest samý hrbol, ucítí pod nohama měkkou půdu. Jest to vrstva naneseného bláta, která se na upěchované blíně usadila a nenachází slitovné ruky, která by je odstranila. Přichozímu se zarazí dech a nemůže vydechnouti. Tak jest vzduch ve světnici těžký a zkažený. Malá okna, jimiž do jizby vchází světlo, po celý rok se neotevrou; kuřata a mladé kachny, jež se s kvočnou přes celý den po světnici prohánějí, vzduch také neosvěží a čistoty nepřidají. Jako by plachetku přes hlavu hodil, dopadne na člověka těžký ten vzduch a zrazí temno, jež světnici ustavičně zahaluje. Není divu! Okna jsou malá a bývají myta pouze jednou za rok. A kdo ví jestli jednou za rok! Neboť soudíce dle učazených stěn, které temnotu také valně rozmnožují, pochybujeme velice, že by se u Lištů každého roku „poklízelo“ t. j. světnice vybělila a okna umyla. Ty učouzené stěny nesetkaly se s vápnem a štětkou jistě už asi tři roky.

Jaká světnice, takový jest u Lištů také nábytek. Na stěně jediný obraz na skle malovaný, který jest ale čoudem a prachem zašlý tak, že bychom si marně hlavu lámali, abychom rozluštili, co představuje.

Kromě toho nachází se ve světnici jediná široká postel s plátěnými povlaky modře květovanými, velká truhla, která bývala asi druhdy zelená, jak ještě jednotlivá místa nasvědčují; topolový stůl, valně od červotoče zdírkovaný bez jedné trnože a několik rozviklaných židlic.

Statek Lištův ve všech svých částech jest věrným obrazem jeho držitele, rodiny i čeládky. Jaký pán, taký krám.

Přicházíme na statek Lištův týden po tom, co jsme o něm mimochodem slyšeli vypravovati u Kádů. Poznáváme Lištu osobně i jeho rodinu.

V plátěné kazajce a takových též spodkách, se širokou beranicí na blavě a dřevákách na nohou stojí s vidlemi na prahu, láteří a kleje, až se to po celém domě rozléhá.

Nic nového. V podobné rozhorlenosti, kde by proklel celý svět, bývá často. Po každé si z domácích někoho vybere, do něhož hromy a blesky své zlosti buší. Na štěstí jsou domácí už tak otužilí a tomuto hromobití zvyklí, že jsou jako žulová skála, přes níž blesk bez všeliké pohromy se svezí.

Dnes je tou skalou čeledín Jakub, jemuž říkají vesměs Jakeš.

Stojí před hospodářem opřen taktěž o vidle jako jeho chlebdárce, vyvaluje oči a otvírá hubu, jako by se nemohl dosti vynadiviti, kde hospodář všechny ty kletby sebral a brzo-li jim bude konec. Však se mu sypou z huby jako z pytle a konce neberou.

„A já mám pořád takovou čeládku, aby do ní tisíc bromů!“ láteří Lišta. „Kam ji člověk ráno postaví, tam ji večer najde. Nic, ale pranic žádný neudělá, co mu člověk poručí. Když jsem ti řekl: jeď na souvratě a orej, měl jsi jeti a kdyby se ti třeba deset Pomezných v cestu stavělo. Pomezným nesloužíš, sloužíš mně a máš dělati, co já ti poručím. On myslí, když je za dobré s rychtářem, že může už také mé čeládce poroučeti. A tys takové vrtané dřevo, že když na tebe někdo bafne, ujíždíš z pole domů, jako by tě chtěl snísti.“

„Ty pecivále, truldo . . .“

Následovala celá řada nadávek a spílání tak příkrého, že to i tou skalou — Jakšem hnulo a hubu do kořán otevřenou zavřel, aby ji ku své obraně otevřel:

„Však já u vás taky nemusím býti a mohu si hledati službu jinde. Nevíte ani, co vám patří a co nepatří, a já abych se na polích se sousedy pro vás hašteřil a rval. Půjdu sloužit tam, kde hospodář zná své pozemky a nepošle mě orati na cizí . . .“

„Když on ten rampouch je s Pomezným a s rychtářem už také spolčen!“ rozkřikl se Lišta. „Co na cizí? kdo ti řekl, že oráš na cizím? Souvratě jsou moje!“

„Jděte si jim to říci!“ odušil suše Jakeš.

Tato odpověď Lištu píchla, jako by na něho vosa sedla, že nemoha se déle opanovati chopil se vidlí a jimi po čeledínovi se rozehnal. Byl by to býval pěkný obrázek, kdyby byl čeledín použil téže zbraně, již právě v rukou držel. Týž ale uskočil stranou a ubáhněl pod kůlnu. Ze stájí se rozlehnul hlasitý smích. Stála tam děvečka Barča a podpírajíc si boky řehkala se, co jí hrdlo stačilo, jak zbaběle soudruh jejích slastí a strastí na chlebě Lištově bojiště opouští.

Snad se ale nechtěla tak Jakšovi jako hospodáři. Neboť týž rozehnav se po čeledínovi, sklouznul na svém „výborném“ prahu z ploského kamene do kalužiny, v níž se mu noha i s dřevákem až po kotníky zabořila.

Nové bromy a blesky lítaly po dvoře, div že střechy nezapálily. Jakeš a Barča smáli se hospodáři div se nezaklí.

Roztomilý poměr mezi hospodářem a čeládkou!

Rámus na dvoře vylákal na zápraží i Lištovou a děti.

V kanafasové sukni, na níž už nebylo znáti, jaké byla původně barvy, s rozcuchanými vlasy postavila se na práh. Za ní v patách vyběhly děti. Největší mezi nimi, známý nám už Petr, o dvě léta mladší Vavřík, jebož celý oblek zlélel z ušmourané košile a plátěných dole otřepených kalhot, které visely na jedné šli. Šestiletá Baruška vlekla za sebou dlouhou sukni, přivázanou motouzem kolem těla.

Lištová stanuvši na prahu, zamhourala malýma, přirudlýma očima a oslovila muže ne příliš vybranými výrazy, řkouc: „Což tě zase čerti berou?“

Odpověď vyzněla rázným zaklením.

„To víš, že mne zase dopálili ti chámové od Pomezných a od Kádů a k tomu ještě to nemehlo naše — Jakeš!“

„Všecko je to mezi sebou na nás navedeno,“ přizvukovala Lištová mužovi. „Ta bába Kádová onehdy našemu Petříkovi ani obrázku nedala. Dala všem, i té „krchňavé“ slouhově holce, jen jemu nic, na schvál, nám na potupu! A že na Pomezných holku nějak zavolal, chtěla mu vytahati za uši. Jak že jsi to zavolal, Petroušku?“

„Voršilka — košilka,“ opakoval ochotně synáček k vyzvání matčinu.

Vavříkovi a Barušce se to líbilo tak, že to začali pokřikovati za Petříkem, poskakující kolem matky.

„Kluku, ty máš vtip!“ rozesmál se Lišta, všecek blažen, že jeho chlapec vyvedl příkoří nenáviděnému sousedovi.

„Co pak je tady dnes tak veselo?“ ozval se za vraty hlas a zabušení na vrata pěstí.

Spárou ve vratech, právě tak širokou jako bylo prkno, které tam scházelo, provlekla se mužská hlava, odulých tváří, s narudlým nosem a čepicí s širokým stínítkem.

„Á Makovička! — Nevíš-li kde jsou vrátka, že lezeš dřou ve vratech? Budeme mít šilhavé děti, že sem tudyhle čumíš,“ uvítal polo rozmrzele, polo žertovně chalupníka souseda Lišta.

„To platí, holečku, jen o čumění oknem do světnice, nikoli však dívá-li se někdo děravými vraty, že se pak v takovém stavu rodí šilhavé děti. Chci ti jen ukázati, jak ti sem může každý vlézt. Máš to pěkně zřízené — kudy tam, tudy odtud.“

Makovička vycenil dvě řady bílých zubů a zachechtal se.

„Ještě ty se mi směj!“ durdil se Lišta.

„Což je ti?“

„Mám zlost.“

„Nač?“

„Na všechno. Každý mě dopaluje. Nikdo nic nikde nepřidá a ještě by rád pohltil. Budu mít soud s Pomezným. Už dvakrát mi zahnal Jakše z pole, kdy chtěl tento orati souvratě, které náležely od jakživa mně“.

„A kdož je oral a osíval dříve?“

„Vždyť víš kdo — Pomezný.“

„A proč jsi ty ho nezabnal, jako on odhání nyní tebe?“

„Já mu to trpěl; teď tomu udělám konec.“

„Dobře tak. Pomeznému to patří. On se tu velice roztahuje, protože je za dobré s rychtářem. A rychtář, že se umí podepsati a dovede nějaké to lejtstro přechřsti a my ne, myslí také, že s ním celý svět stojí. Sraziti takovým lidem rohy — to je to nejlepší, co může býti. Pustíš-li se do nich, já pomohu každou chvíli, kdy si to budeš přát. A třeba to šlo na pěstě. Podívej se, že mám pořádnou dlaň, a když ji sevrů . . .“

Makovička rozevřel proti Lištovi dlaň, která se objemem svým rovnala lopatě.

V tom sebou trhnul zpět, neboť právě tak objemná a těžká dlaň dopadla mu na rameno, že až heknul.

„Dubák má také pořádnou, co?“ ozval se za ním hlas muže asi padesátníka, jenž byl už po delší dobu za Makovičkou stál a jeho rozmluvě s Lištou naslouchal.

„Máš pořádnou pracku, uhoď jako hrom, rameno jsi mi mohl urazit,“ chytil se Makovička rukou za místo, kam pádná Dubákova pravice byla dopadla. „To ti ale, chlape neodpustím! Pojď do křížku, já ti ukážu kdo s koho.“

Lišta otevřel dvířka a vyšel před vrata.

„No, no, vyvádějte hlouposti! Jste už tuze staří chlapei, abyste se křížkovali.“

„Proč mě tak polekal?“

„Kam máš namířeno, Dubáku?“ otázal se Lišta.

„Ke kováři.“

„Ó ten není doma!“ oznamoval Makovička. „Kádovi mu dues půjčili potah a již časně ráno vyjel na „hlinovatky.“ Seje.“

„Kádovi mu půjčili potah?“ divil se Lišta. „Inu je to všechno dobromady: kovář, Káda, Pomezný.“

„A my budeme také dobromady!“ zvolal vesele Makovička „viď Dubáku, že budeš také s námi?“

Makovička plácnul ze vsí síly svou lopatovitou d'laní Dubákovi na rameno, aby mu dal oplátku za půjčku.

„Zajdeme si společně na sklenku, abychom se na to uradili,“

povzbuzoval soudruhy Makovička, na jehož odulých tvářích a narudlém nose bylo znáti, že „bílé“ nepřitelem není.

„Kam pak hned po ránu!“ škrábal se Dubák za uchem.

„Hleďme, jako by po ránu nikdy byl nebýval v hospodě! Někdy po ránu od večera. Takhle kartičky viď! Zbude-li nám čas, až se o tom uradíme, jak bychom tuhle sousedovi pomohli, můžeme si také zahrátí,“ promluvil Makovička narážejce na Dubáka, jenž byl naruživým karbaníkem.

„Kam pak odcházíš?“ zavolala po chvíli za mužem Lištová objevivši se znova na prahu.

„Tuhle někam se sousedy, chceme se o něčem uradit,“ odvětil Lišta, kráčeje s nejvěrnějšími soudruhy do hospody.

Odtud takové hospodářství na statku!

Ze dvora rozlehl se hlasitý smích za odcházejícím. Jakeš a Barča se chechtali, že jde hospodář v zmáchaném dřeváku do hospody.

Poznali jsme Chvojnovský koukol. Kdo ho asi vypleje? . . .

IV.

Nový kaplan.

Ve Chvojnově mívali vždycky jen jediného kněze. Roku 1832., do něhož začátek našeho vypravování spadá, spravoval osadu Chvojnovskou staříčků farář, kněz svědomitý, mírný a laskavý, ve svém povolání horlivý a neúnavný. Právý pastýř duchovní, jenž dle vzoru Mistra nebeského byl by život svůj obětoval za ovečky pění jeho svěření. A v sebezáporu, v práci ku blahu časnému i věčnému svěření jeho duší směřující, často i v nedostatku, obětoval jej skutečně.

Přišel do Chvojnova jsa mlád a silen — právě v nejlepších letech. Strávil tam úplných čtyřicet roků. Dostavilo se stáří a četnými chorobami a nedostatky. Pan farář Chvojnovský jest šedivý, shrbený, vetchý stařeček.

Sil mu neubývá, dojde snadno pěšky do všech vesnic, duchovní správě jeho svěření, nestěžuje si, že by jej něco bolelo, ano i duch jeho dosud svěží a bystrý, ale dostavila se choroba horší všech, která člověka i jinak zdravého a statného ku všeliké práci neschopným činí ztráta zraku. —

Choroba ta pokračovala rychle. Všeliká rada a pomoc lékařská,

již pan farář v čas hledal, zůstala bez výsledku. Zrak jeho chabnul a slábnul, že mu bez průvodce nelze již vycházeti, i do kostela musí ho voditi.

Nemůže, a přece nedá si brániti, aby do kostela nešel. Kdyby nešel každého dne do kostela, říká, nebyl by ani knězem, a neštěstí jeho bylo by ještě nesnesitelnějším. Musí jej tedy každého rána do kostela dovésti. Musí jej vésti i k oltáři. Ač nevidí, slouží přece správně a zbožně mši sv. Má dovolení, že nemusí sloužiti mši sv. právě na den připadající, nýbrž stále jednu, ke cti Panny Marie, již umí řádně na zpaměť. Ministrant mu přenáší mešní knihu, kostelník jej u oltáře převede, a on stoje nad knihou, odříká z paměti, co z ní jindy čítával.

Ke konci mše sv., obyčejně po sv. přijímání, vyhrknou mu z vyhaslých očí proudy slz. Vzlyká a pláče, že jest tak bídný a nedostatečný. Rád by horlivě a vroucně sloužil Bohu, ale nemůže.

Lid v chrámu Páně shromážděný, jenž stařečka kněze ctí a miluje, nemůže se také zdržeti slz a rozpláče se vždycky s ním.

Horlivý duchovní kmet koná vše, co slepota připouští: slouží mši sv., káže, zpovídá, sám ubožák radí a těší, ale k jiným úkonům správy duchovní, jako k zaopatřování nemocných, působení v škole, přislubování jinými sv. svátostmi, kde zraku je potřebí, přece jen nedostačuje.

Lid to vidí, jak se přemáhá a nutí, aby všem povinnostem úřadu svého dostal, má s ním soustrast a lituje ho. Že jej mají všickni rádi, neradi by viděli, kdyby měl od nich odejít, a přece by mu přáli zasloužený odpočinek.

Stal se v tom prostředek od vyšších představených duchovních, že staričký slepý farář v jejich středu zůstal, a v práci, již za nejlepší vůle zastati nemohl, jemu bylo ulehčeno.

Do Chvojnova se přistěhoval nový kněz, kaplan, aby kmeta slepce ve správě duchovní zastával.

Farář zůstal ve svém úřadě a kaplan spravuje a řídí osadu místo něho. Chová se k stařečkovi šetrně, laskavě a bratrsky. Dotazuje se ho a radí se s ním, nepodnikaje ničeho, s čím by nesouhlasil. Vodí jej každodenně sám do kostela a sám mu při mši sv. přisluhuje, stoje v rochetě vedle něho u samého oltáře.

Lid tento bratrský poměr brzy zpozoroval a mladého kněze velice si oblíbil. Jest to kněz vzorný, horlivý, mírný, ke každému přívětivý a laskavý. Lidé si ho nemohou dosti vynachváliti, jak pěkně káže, a děti školní, jež bedlivě ve sv. náboženství cvičí, pravidelně v témdni do školy docházejí, by za něho život daly.

Když se měl přistěhovati, tu sousedé, zvláště nám už známý

Káda a Pomezný, radující se tomu, že staříckému faráři bude ulehčeno, sami se nabízelí, že by panu páterovi nábytek jeho přistěhovali. Že tak učiní rádi a ochotně a byť bylo sebe delší kus cesty.

Kaplan se k jejich nabídce přívětivě usmál, děkuje jim za jejich ochotu. Netají se tím a nestydí se za to, že veškeren jeho nábytek záleží z kufru ještě ze studentských let, ve kterém má peřiny a prádlo, a z veliké bedny. Ty věci ho také brzy došly a ostatní potřebný nábytek zapůjčil mu pan farář.

Veliká bedna byla dlouho všem velkou hádankou. Lámali si hlavy, hádali, aby rozřešili, co asi bedna obsahuje.

Kaplan jest na své nové stanici dva měsíce. Hádanka bedny se jim rozřešila, už to vědí. Obsahovala samé knihy. Má je v řadách srovnané na stole, v polici, a dokud se netopilo, měl jich státi i ve výklencích na kamnech. Ustavičně se v nich probírá a čte. Ano ani na procházku bez knihy nevychází.

To vzbuzuje ve vesnici všeobecný obdiv. Nikdy tam ještě tolik knih neviděli. Co asi v těch knihách je? Což oni tomu rozumějí! Pan páter je studovaný, studoval dvanáct škol, knihy ty jsou asi všechny latinské a německé, oni by jim nerozuměli.

Naskytla se příležitost, že se více dověděli, co knihy obsahují.

Velebný pán má ve škole zvláště rád Kádova Václava. Dává pozor, aby mu neušlo ani jediné slovo, jež velebný pán vyslovil, chová se všude slušně a mravně, dovede správně odpovědět ke každé jeho otázce.

I babičku Kádovu nový pan kaplan, vida ji každého dne v kostele, už poznal. Rozhovořil se s ní před kostelem, kdy mu šla po mši sv. líbat ruku.

Chválí jí jejího vnoučka Václava, což babičku velice potěšilo.

Babička se ho táže, jak se učí a chová Pomezných Voršilka?

K otázce velebného pána: proč se i na Voršilku ptá, vykládá babička, že jí byla kmotrou při křtu sv. a že jí tudy na ní záleží jako na Václavovi.

To kaplana mile dojalo. Poznává v babičce Kádově uvědomělou a horlivou křesťanku a váží si jí.

Celý dům Kádův lne k mladému, horlivému knězi s velkou láskou a uctivostí.

Také Kádová, ač nebyla tak uvědomělou ve věcech náboženských jako její muž a babička, umějíc pouze říkati na svých modlitbách a to jen ze začátku několik stránek, se s kaplanem seznámila.

Mluvívalo se o něm u Kádů často. Tu vypravoval doma Václav,

čemu je ve škole učil, tu začala babička vypravovati jeho kázání, doptávajíc se čeládky, co si z něho pamatovala. Jindy začal hospodář, nebo příšedší na návštěvu soused Pomezný.

Kádová ke všem těm řečem mlčela. Vyhýbala se kaplanovi, aby se s ní také někdy nezastavil a nerozhovořil. Proč asi? Slyší, že má velebný pán tolik knih a to ji právě odstraňuje a ostýchavostí před ním naplňuje. Což kdyby jí dal z některé čísti! Musila by se přiznati, že toho nedovede. Jak by byla zahanbena!

U Kádů zavládla za nějaký čas sklíčenost a zamlklost. Kádová zvláště se trápí a nemůže celé noci spáti. Babička vzdychá, pohlíží k svatým obrazům a modlí se. Jaká jest toho příčina?

Lišta neupustil od svého tvrzení, že souvratě náleží k jeho pozemkům, zjednal si svědky: Makovičku a Dubáka, zanesl záležitost tu k soudu na zámek. Káda chce před soudem odpřisáhnouti, že souvratě měli vždycky v držení jeho předkové a že tedy náleží jemu. Neleká se toho. Je v právu, proč by tedy přísahou nestvrdil, co jistě ví a o čem pevně přesvědčen jest.

Ale Kádová! Dnem i nocí tanou jí na mysli děsné následky přísahy. Zdá se jí o Lánském mlynáři. Jest na jeho pohřbu; vidí jej v rakvi, kolem zástup lidí, objevuje se jí i starý Vydra. Mrtvá tvář mlynářova přibírá jiného výrazu, celá postava jeho se mění — jest to její muž. Odpřisáhnul, zemřel a ona stojí nad jeho mrtvolou.

Kádová vytrhnuvši se z děsného snu nejednou se rozplakala.

Stlumené štkání její slyší babička, která nemá pro své stáří pevného spaní. Jde k ní k posteli, táže se, co se jí stalo? Hospodyně vypravuje svůj strašlivý sen. Babička ji těší: „Sen jest sen, a Pán Bůh řídí noc i den.“ Myslí pryč na to ustavičně ve dne, a proto se jí to v noci zdá.

Hospodyně se nedá upokojiti. Chvěje se, škytá, vyzývá svatá jména Ježíš a Maria, vícekrát po sobě je opakuje. Babička si neví s ní co počíti. Slibuje jí, že dojde k velebnému pánovi, pochybnosti a obavy její mu přednese a ten bude zajisté vědět radu, jak by se upokojila. Jest tak vlídný a přívětivý.

Kádová nenechala k tomu přijíti. aby šla babička dříve k velebnému pánovi, dodala si mysli a jednou v neděli po ranních službách Božích vyšla dříve z kostela a tajně, ohlížeje se na všechny strany, jestli jí nikdo nepozoruje, vklouzla do fary. Provedla své předsevzetí tak rychle, že ani na odstrašující knihy nevzpomněla.

Teprve kdy v pokoji kaplanové stanula, obešel ji strach a lekla se, k čemu se odhodlala. Kam jen pohledne, vidí samé

knihy. Nikdy v životě tolik knih neviděla, ano nevěděla ani, že jest jich tolik na světě.

Všecka zaražena a ulekána přednáší svou prosbu, líčí spor mezi mužem a Lištou, prosí kaplana, aby to muži jejímu rozmluvil, aby od tak „strašného činu“, jako je přísaha, upustil.

Kaplan ji klidně vyslechnul. Vyzval ji, aby si sedla, chová se k ní vlídně a laskavě, aby jí dodal myslí. Praví ji, že zná jejího muže, babičku i Václava, svého hodného žáka, a že jest rád, že poznává také ji.

Kádová přehlédla úzkostlivě řady knih. Kdyby raději už byla venku. Jak snadno by mohl velebný pán některou z police vyndati a dáti jí z ní čísti? . . .

Leč ne! Velebný pán vyšetřuje příčinu sporu Kádova, patrá, je-li v právu a poučuje Kádovou, že přísahati na pravdu není žádným činem strašlivým, jak to byla nazvala, nýbrž poctou Boží. Kdo přísahu, vyzván k tomu řádnou vrchností, na pravdu složil, nemusí se žádných zlých následků lekati. Jen přísaha křivá jest ohavností před Bohem, a křivopřísežník zakoušívá často již zde, mnohých trestů, jimiž jej Bůh stihá. Tresty ty nedostavují se po každé již v tomto životě, ale často, velmi často přikvačí už zde na zemi.

Velebný pán se na chvíli odmlčel, zrak jeho utkvěl na níhách, jako by mezi nimi nějakou chtěl vyhledati. Ano už vstal a přistoupil k stojanu, v němž má knihy urovnané.

Teď to přijde! Kádová se červená a bledne, pot jí vyrazí na čelo, úzkostlivě pohlíží na dveře. Chce se zvednouti a vyraziti jimi ven. Ó kdyby už byla raději venku!

Leč velebný pán jest už zase při ní a drží v ruce knihu, již byl ze své knihovny vynašel.

Kádová si dodala odvahy a hlasem úzkostlivým, jako by jí šlo o hrdlo, vyrazila ze sebe :

„Já nevidím!“

„To nic nedělá,“ praví vlídně kaplan, domysliv se, proč se Kádová knihy tak ulekla; „vynašel jsem vám zde knihu, ve které se dočtete důkladného poučení o přísaze . . .“

„Já — já“ . . . omlouvá se selka a ustupuje bázlivě ke dveřím.

„Zapůjčím vám ji domů,“ pokračuje kněz, „nevidíte-li už sama dobře na drobné písmo, bude vám z ní čísti na hlas Václav, ten je čtenář dobrý. Pak mně ji zase dodáte.“

Kádové spadnul kámen ze srdce. Kaplan nechce, aby mu sama z knihy něco přečetla. Unikla veliké hanbě a ostudě, že neumí

čísti. Jak je dobrotiv, že ji netrápil a nezahanbil. Jako drahý poklad přijala od něho knihu a polsbila mu vroucně ruku. Chtěla ji zabaliti do čistého šátku, ježž měla v ruce, ale netroufala si, aby se neprozradila, že čísti neumí. Neumí s knihami zacházeti, dala by ji do šátku nějak převráceně a velebný pán poznal by její nevědomost. Podržela ji tedy v ruce při šátku a modlitební knize a poděkovavši ještě jednou kaplanovi, odešla.

Ó jak jí bylo volno! Všecko se na ni příjemně usmívalo. Červené cihly na chodbě farní jí připadaly jako dlažba chrámová, že by je byla polsbila. A což ta radost doma, až poví, že byla u velebného pána a přináší od něho knihu! . . .

V.

Začíná svítati.

Kniha česká byla před padesáti lety v naší domácnosti pravou vzácností. Již dávno před tím byla naše rodná mluva, řeč našich otců a matek, odstraněna ze škol a úřadů a na jejím místě zmáhala se všude řeč německá.

Syn českých rodičů vzdělával se ve školách z pravidla německy, byl nucen německy mysliti a mluvit. Ký tedy div, že syn ryze českých rodičů, kteří neznali ani německého slova, vycházel ze škol pohrdaje řečí svých předků a přidržuje se jen němčin.

Byla to doba pro náš národ truchlá a žalostivá. Nacházel se ve svém úpadku na pokraji hrobu. Řeč česká považována ještě za dobrou pro sprostý a nevzdělaný lid. Kdo jen trochu na vzdělanost nároky činil, kdo, abychom tak řekli, měl jen trochu lepší kabát, mluvil německy, stydě se za svou mateřštinu. Že jest Čechem nevyznal, ano přímo zapřel a svého původu se odříkal.

A tu řeč česká jako povržená Popelka, vyhnána z paláců, z učebných síní, z úřadů a ze společností vzdělanců, utíkala se do chrámů a pod nužné střechy doškové našich venkovanů. Tam ještě v ní zvěstoval slovo Boží kněz, tam pod těmi střechami učila česká matka dítě své řečí tou mluvit k Bohu, uspávala lahodnými jejími zvuky nemluvné své v libý sen; tam kmet šedovlasý vypravoval v ní mládeži pověsti z naší slavné minulosti. Tam ještě byla doma, tam se ještě udržela.

A právě z těch chýzí pod doškovými střechami vyšli v druhé polovici předešlého století mužové, kteří byvše odchováni českými

otci a matkami, tu uštrvanou a utýranou, ano na polo již ubitou Popelku — rodnou mluvu naši — křísiti se jali. „Není mrtva, nýbrž jen utýrána a ubita, ona obživne!“ provolali mocným hlasem do českých krajů zubožených. I zvedli ji z bláta, v němž byla zašlapána, vyvedli ji ze skrýší, v nichž se bojácně skrývala, a jali se ji obláčeti opět v roucho dcery královské.

Mužové ti, nelekajíce se prací a obtíží, jali se v řeči naší opět spisovati knihy, o čemž se už všeobecně pochybovalo, že by to možno bylo. Důvěřujíce v Boha a silení láskou k vlasti utýrané a v smrtelný spánek pohřížené, probouzeli v lidu vědomí, čím jsme druhdy bývali. kde jsme se octlí, a čím opět býti můžeme. Kruh jejich stále se šířil a počet rostl.

A mezi těmito buditeli lidu našeho z jeho duševní choroby a smrtelného spánku stojí v první řadě — čeští kněží. Jim, vyšedším po většině z lidu českého, — krev z krve jeho a kost z kostí jeho — zželelo se záhy v cizáctví zabředlých rodáků, zželelo se, že český zpěv, cizáctvím v hrdle udusen, již i ve svatyních lidu toho na rtech umírá, kde jindy nadšeně a zbožně tisícerymi ústy znívalo: „Svatý Václave, vévodo české země, nedej zahynouti nám i budoucím!“ Zželelo se, že lid ten nemá v rukou ani řádně sepsané knihy modlitební, zpěvů posvátných, písma sv., nemá, čím by ducha svého ve své mateřštině k Bohu povznesl, vzdělal a osvěžil . . .

Tu právě jali se pracovati píli neúpornou, vytrvalostí železnou a obětavostí nezištnou. Probouzeli uvědomění mezi lidem slovem i písmem. Kdož v sobě necítili povolaní pro lid psáti, odbírali spisy vydané a mezi lidem je šířili. Poslední krejcar obětovali mnozí za velkého sebezáporu na knihy české.

K poslednějším náležel i kaplan Chvojnovský.

Střádal groš ke groši, odepřel si mnohé věci, jen aby si knihy české mohl zaopatřiti. V jeho knihovně nescházela česká kniha ani jediná, jež za let probuzení vydány byly. Měl z nich radost, choval je jako drahý poklad a rád a pilně v nich čítal. Neměl jich však jen pro sebe, chtěl jimi prospěti též jiným.

V rodinách českých, jak jsme už pověděli, byla za tehdejšího času kniha česká pravou vzácností. Byl to nějaký všeliké ceny postrádající kalendář, kancionál, písne nábožné a světské, které po různu se vydávaly a lid je k sobě v jediný svazček do tak zvaných „špalíčeků“ sešíval; nezáživné modlitební knihy, a vše to sepsáno mluvou nesprávnou, špatnou, co do slohu i pravopisu.

Kaplan Chvojnovský učinil první počátek u Kádův, zapůjčiv jim knihu ke čtení. A bylo to nějakých radostí! U Kádů

kromě výše uvedených knih nikdy žádné jiné neměli ani neviděli. Zacházeli s ní jako s drahou masťou. Všichni domácí se večer shromáždili ve světnici, přišla i celá rodina Pomezných a Václav předčítal na hlas. Dříve než čísti počal, byl stůl, ač býval vždycky čistý, ještě jednou utřen, pod knihu podložen bílý ubrus a čtenář Václav ode všech napominán, by listy opatrně obracel, aby se neudělaly varhánky.

A jak všichni pozorně a zbožně naslouchali! Václav přicházel jim tou dobou jako kněz, a co četl, bylo jako kázání.

Když byla kniha přečtena, šla s ní Kádová s babičkou ku velebnému pánovi, aby se mu poděkovaly.

Mladý kněz zářil radostí, že se jim čtení líbí a zapůjčil jim hned na to knihu jinou.

Nastávaly delší večery a u Kádů pilně se četlo. Václav četl hlasitě a zřetelně, že ho všickni ve světnici slyšeli. Netušil ovšem a netušili ani posluchači, že bude mít ještě někdo ze čtení užitek kromě nich. A přece tomu tak bylo.

Chalupník Makovička vrací se jednou večer z hospody, kde s Lištou, Dubákem a jiným ještě Chvojnovským koukolem byl popíjel a také v karty si zahrál, zastavil se pod okny statku Kádova. Co se to tu děje? Slyší hovor, ale jak podivný? Mluví je jeden a nikdo mu neodpovídá — mluví bez zastávky. Makovičkovi se zdá, jako by k němu doznívalo kázání, které obyčejně poslouchával na hřbitově, opřen o zeď a dřímaje, tak že kazatele neviděl, ani neslyšel. Zul dřeváky, postavil se na ně, aby mohl oknem do světnice nahlédnouti.

Již vidí, co se děje. Láme si hlavu, co to asi Václav ostatním předčítá, neboť skrze okno ničemu nerozumí. Vystupuje na praty, vypíná se výše, aby lépe viděl a také něco zaslechl. Jeden z dřeváků mu pod nohou uklouznul, tak že vzal převahu a narázil silně o rám u okna. Ve světnici nastalo zděšení a všickni pozdvihli rychle hlav svých k oknu. Makovičkovi, aby nebyl na svých výzvědách dopaden, nezbyvalo nic jiného, než rychle utéci. Než hospodář vyšel před stavení, byl už ten tam.

Sotva že na zejtrí Pán Bůh den dal, přichvátal Makovička k Lištovi.

„No, co už tak záhy?“ přivítal ho Lišta.

„Přicházím tě varovat.“

„Před kým?“

„Před Kádou, Pomezným, a kdož pak ví kolik jich tam ještě bylo . . .“

„Co? kde? mluv zřetelněji! Či máš ještě od včerejška v hlavě?“ dotíral Lišta.

„U Kádů našli starou listinu o souvratích,“ vyklopil své tajemství Makovička.

„Dej pokoj!“ podivil se Lišta.

„Nu ano, už je tomu tak,“ dosvědčoval souseď. „Včera večer, když se domnívali, že už celá ves spí, slezli se všichni ve světnici kolem stolu a kluk jim listinu na hlas předčítal.“

„To je čerchmanské!“ škrábal se Lišta za uchem. „Mám tedy po soudu; a já si chtěl na pokoření Kádově tak pochutnati . . .“

„Arci nejlépe učiníš, když od souvratí upustíš a soudní řízení zastavíš, jinak bys pochodil zle, brachu. Co je psáno, to je dáno. Káda to má černé na bílém a tu by nedostačilo proti tomu ani moje svědectví, ani Dubákovo. Štěstí, že jsem to za tepla vyčenichal; jinak by nás byl nechal Káda všechny tři naběhmouti. Nechal by nás před soudem vypovídati, a pak teprve byl by se vyťasil s tou listinou. To by bylo pak: „požeň ho sem a nedej mu tam.“ Já znám direktora tuze dobře . . .“

„A drába také,“ podotknul k řeči Makovičkově Lišta. „Teď jenom jak to vykličkovati u Kády?“

„Což je o to! Nechceš-li k němu jíti ty, dojdu ti k němu já,“ nabízel se Makovička.

„A co řekneš?“

„Že ti nestojí těch několik brazd za to, abys se pro ně na zámku hrdloval; že máš ještě od čeho býti živ a souvratě mu necháváš.“

„Ten nápad se mi líbí; proved' to a to víš, že na tebe s nějakým věrtýlkem zemáků k sázení nezapomenu . . .“

Makovička si ponechal slíbenou cestu až na večer. Když se už hodně setmělo a z oken u Kádů zazářilo světlo, dostavil se ke statku. Zpropadeně! Pod okny někdo přechází, jako by tam byl na stráži a na někoho číhal. Jeho včerejší uhození na okno vzbudilo Bůh ví jaké podezření o zlodějích a paličích a Kádovi hlídají dům. Tak tomu asi jest . .

Makovička se uchýlil za stodolu, kde stál velký stoh obilí, chtěje vyčkati, až by se nepohodlná mu postava vzdálila. Bylo sychravo. Tou dobou, večer zvláště, státi venku a lelkovati, není zajisté příjemno. Aby si ukrátil čas, vytáhnul z kazajky krátkou dřevěnku, měl ještě nedokouřeno; vyňal kamínek a ocílku a jal se do hubky rozkřesávati oheň.

Sotva se temnem večerním zalesklo několik jisker, ucítil Makovička na rameni silnou pravici a do uší mu zahřměl hlas :

„Ha, mám tě, paliči! Stůj, a sem křesání!“

„Vždyť jsem to já, strýče, nedělejte povyku a nechte mě,“ trhal se Makovička, hledě se ze železného objetí Kádova vymknouti.

„Josefe — pomoc!“ zavolal Káda a v tom okamžiku přiskočil k němu čeledín, jenž hlídal právě pod okny a sevřel Makovičku s druhé strany.

Makovička sebou trhal, omlouval se a prosil, ale nic nepomohlo. Doveden jako žbář, jenž chtěl zapáliti stoh i stodolu, do světnice, kde se všichni domácí kolem něho shlukli.

Hájí se, že jest nevinný. Neměl zlého úmyslu, chtěl si pouze zapáliti dýmku a ani si nepovšímnul, že stojí nedaleko stohu obilí.

Káda namítá, co tedy tou dobou u statku dělal, když zlého úmyslu neměl?

Makovička přiznal barvu, že byl vyslán od Lišty se vzkázáním.

Když Káda uslyšel, že Lišta se vzdává svého úmyslu o souvratě dále se souditi, usmál se spokojeně a zaplesal v srdci. Kádová a babička slyšíce tak potěšitelnou zprávu, doléhají na muže, aby chalupaška Makovičku propustil. Káda nechce a musí míti jistotu a přesvědčiti se, že mluví pravdu. Kdo ví, není-li to vytáčka a lež . . .

Poslali pro Lištu, který když se dověděl, že jeho věrný soudruh polapen u Kádů jako žbář a tam ve vyšetřování držán, bez průtahu ke Kádovým se dostavil. Pravý div! Kdyby nebylo běželo o Makovičku, těžko asi by se byl ke kroku tomu odhodlal.

Všecko se vysvětlilo. Jedině pohoutka, proč Lišta tak náhle od žaloby ustoupil, zůstala Kádovi hádankou. Lišta ani Makovička jí neudali a Káda se po ní nesháněl.

Tak náhlým obratem ve věci, která ho velmi trápila i celou jeho rodinu, Káda rozradostněn chová se k Lištovi vlídně a laskavě, ano praví:

„Máme zde pěkné čtení; mohl byste přijíti jednou na besedu poslouchat.“

Lišta a Makovička na sebe významně pohledli. Považovali výrok Kádův za pichlavou narážku a přiosťřený vtip, domnívajíce se, že míní listinu o souvratích.

„Pěkné čtení,“ podotknul Makovička, když se s Lištou na návsi byl octnul, „jenže tím pěkným čtením by nás byl všecky skoupal.“

U Kádů nastala veliká radost.

Kádová jest radostí jako u vytržení, že muž její nebude nucen přísahati. Čtení o přísaze od velebného pána vydlužené ji poněkud upokojilo, ale všeho strachu jí přece nezbavilo. A teď rázem všeliká obava s ní spadla.

„Co jsme začali ty knihy čísti,“ libuje si, „všecko se změnilo.“

Přičítá příčinu změny té čtení, má pravdu, ač souvislost čtení a té změny jí známa není.

Babička spíná ruce a šeptá tichou modlitbu díky. „Ještě dnes“ vybízí děti, „budete se modliti se mnou růženec na poděkování Bohu, že srdce zarytého souseda obměkčil a tak osvítil. Já se důvěřuji, že s ním Bůh a přesvatá Matka jeho učiní ještě větší divy a také jiné, kteří s ním stejné jsou myslí, osvítlí a na dobrou cestu přivede.“

„Dejž to Bůh!“ připojili všickni.

V Chvojnově počalo svítati. První záře světla zasvitla z fary, mihala se už na statku Kádově; Bůh dá, že časem ozáří celé okolí.

VI.

Stín vedle světla.

Čas rychleji než okřídlený pták letěl přes doškové střechy statků a chalup Chvojnovských.

Několikrát zahalily se v bílé loktuše sněhu a opět zelení svého mechu a zlatem netřesku usmívaly se do údolí. Čas někde přidal a někde opět ubral, jak to už obyčejně bývá. Změnám, jež s sebou přivádí, podlehají lidé i věci. Za dobu několika let stropí si nejednou podívané hry. Hledáme osoby, jež jsme dobře znali, a nepoznáváme jich. Čas změnil netoliko jejich tvářnost a podobu, nýbrž i smýšlení. I s předměty a místy, nám druhdy milými a dobře známými, nemůžeme se sprátně setkat; zdá se nám, že to už ty předměty ani místa nejsou, k nimž druhdy celou duší jsme lnuli. Stala se s nimi změna, říkáme, leč změna ta stala se i v nás samých. Pokročili jsme věkem, nabylí jsme nových pojmů a zkušeností, hledíme na vše jinýma očima . . .

Za vystřídání se několika jar a zim valných změn ve Chvojnově se nestalo, leč přece při starém vše nezůstalo.

Staříčkův, slepotou sklíčený pan farář, naplniv míru dnů

svých, odebral se k Tomu, jehož čest a slávu horlivě šfil, aby vzal odplatu z ruky Jeho za práce své. Jak klidný byl jeho život, tak klidná a blažená byla i jeho smrt. Sloužil ještě ráno mši sv. a odpoledne stěhuje si na velikou slabost, žádal sám svého spolubratra, aby mu sv. svátostmi umírajících posloužil. Přijav útěchu nebeskou, s modlitbou na rtech vypustil svou šlechetnou duši v náručí svého hodného kaplana, ježž do posledního vzdechu jako syna miloval.

Jednalo se o nové obsazení fary Chvojnovské. Veliká většina osadníků pohlíží úzkostlivě do budoucnosti. Lnou všickni celým srdcem k dosavadnímu kaplanovi, ctí jej, váží si ho, jako nebožtíka. Leč byl k nim dán pouze na výpomoc, snad jej zase odvolají a dosadí na faru kněze jiného. To je hněte a znepokojuje.

Svěřili se svému duchovnímu správci, ježž nyní nazývají panem administrátorem, se svými obavami.

Konejš a těší je, že od nich už snad neodejde, nýbrž na faru bude dosazen. Netají se tím, že jest mezi nimi také rád, že si jich váží pro jejich zbožnost a bezúhonné mravy. Jest mezi nimi mnoho dobrého jádra, pravá, Bohu milá pšenice, již slovem Božím pěstí a rosou milosti Boží ke dni žni nebeské zalévati jest. Tu pravou radostí a rozkoší. Jak na každém poli v obilí, objevuje se mezi nimi též mnohý koukol, metlice a stoklasa, ale i to bejí doufal by sobě časem, jestli ne docela, tedy aspoň částečně, vpleti. Zná už své osadníky dobře. Zná a ví též prostředek, jímž by se toho dalo docílit. Ponechá prozatím vše prozřetelnosti Boží, v níž dosud vždycky důvěroval a nikdy sklamán nebyl. —

Tak promluvil ctihodný a horlivý kněz k váženějším sousedům, mezi nimiž v první řadě se nalezal rychtář Káda a soused jeho Pomezný. Ani na těchto obou statečích, kam jsme hned s počátku laskavé čtenáře uvedli, nestalo se žádné značnější změny, kromě těch, jež čas sám s sebou přináší.

Václav a Voršílka už školu vychodili a chodí už jen v neděli do t. zv. opakující hodiny.

Václava přidržuje otec k práci polní, naváděje jej k pracovitosti, poslušnosti, zbožnosti a spořádanému životu.

Jestli Václav jinoch vzrostlý a silný. Skoro v jediném roce vyrazil tak do výše, že mu otec říká: ty jsi bez mála už větší než já; při čemž zdravý růměnec zastře po každé hladké hochovy lce, jako by se za to styděl.

Není už dítětem, jest jinochem, ale moudrý a rozsáfný otec, co zbožnosti a ostatního života se tkne, považuje jej stále za děcko. Mluví s ním jako s dítětem, jedná jako s dítětem. Není

to mazlení, nýbrž opatrné vedení, jímž chce zabrániti předčasně vyspělosti, již rodiče nejednou u svých dětí, zvláště jedináčků, vypěstiti se snaží.

Jako když chodil do školy, jest Václavovi i nyní ráno a večer pokleknouti a vykonati svou pobožnost. Činí to rád, ochotně, bez všelikého nucení. Vidí dobrý příklad na otci a na matce i na všech ostatních domácích.

Vzorný hospodář bdí nade všemi. Stará se o svou vlastní krev, pečuje ale také stejnou měrou o ty, jenž v domě jeho slouží a jemu pracují. Jest jejich představeným, pánem, jednou před Bohem bude se mu zodpovídati, jak povinnosti své k nim plnil. Pamětliv toho, stará se netoliko o jejich tělo, nýbrž i o jejich duši.

Ví a jest přesvědčen, že hospodář sám čeládku si vypěstuje. Jaký jest on sám, takovou bývá též jeho čeleď. Přeje-li čeládce, chová-li se k ní vlídně a laskavě, má z toho sám jen prospěch. Čeládka vidouc hospodáře laskavého, přejícího, považuje jej za otce a nikoli za tvrdého rozkazovatele; jest mu v úctě oddána a pilně a věrně s radostí práci uloženou koná.

U Kádů považování služební za členy rodiny. Nesouce s hospodářem břemeno dne a horka, sdíleli s ním též týž stůl. Nebyli oddělováni s jídlem a všelijak odbývání. Co jedl hospodář a jeho rodina, totéž jedli i oni.

Z té příčiny se také čeládka u Kádů neménila, nýbrž zůstávala stále táž, libujíc si a považujíc za dobrodiní, že slouží v tak dobrém a pořádaném domě. Tam byl její domov, tam prožila svůj věk a naplnila svůj úkol životní.

Káda i manželka jeho nikdy z mysli nespouštěli, že jest jim pečovati netoliko o tělesné, nýbrž i o duševní blaho podřízených. Tudy pilně k tomu přihlíželi, aby služební ráno a večer, i v poledne, jakož i před jídlem a po jídle se modlili, v neděli a zasvěcený svátek byli na službách Božích. Aby o čase velikonočním ku správě Boží šli a k stolu Páně přistoupili. Taktéž učiniti měli v den výroční svých jmenin. V týž den nebyli pak přidržováni k žádné práci, nýbrž odpočinkem a slušnou zábavou trávili jej jako den sváteční.

Řečí pustých, pomlouvačných a klevetivých hospodář čeládce své netrpěl a zejména klení přísně a se vším důrazem jí zapovídal. Rovněž nepřipustil, aby čeleď jeho nějaké schůzky mimo dům vyhledávala, večer a po nocích se toulala.

Málo by prospělo, kdyby představený jen slovy napomínal hrozil a káral, ale sám to, k čemu napomíná, nekonal. Mocněji

nežli slova, pobádá ke konání dobrý příklad. Proto dí stará pravdivá zásada: „*Slovo sní, příklad hřmí.*“

K čemu Káda svěřence své vede a nabádá, to sám též věrně koná.

Před jídlem a po jídle sám čeládce modlitbu předfukává a s ní společně ji koná. Dříve nezačne, dokud všickni členové rodiny ve světnici nejsou. Až kdy se byli všickni pomodlili, zasedá se ke stolu.

Podobným způsobem shromažďuje kolem sebe večer každého pátku celý dům a modlí se se všemi společně a hlasitě Růženec bolestný.

V postě zpívají se téměř každého večera nábožné písně o umučení Páně. V pátek z pravidla se zpívá: „*Již jsem dost pracoval, pro tebe člověče*“, nebo: „*Když v myšlení usmrčen Kristus Pána roznímám*“; v sobotu pak: „*Matka pláče, ruce spíná*“, ke cti bolestné Rodičky Boží.

Ano, u Kádů jest tak řka domácí svatyně a otec rodiny a hospodář jest jako domácím knězem všech svých podřízených.

Týž život, řád a kázeň domácí panuje i na sousedním statku — u Pomezných. Opakovali bychom se a totéž by nám bylo povídati, co jsme už vyznačili, kdybychom chtěli domácí pořádek u Pomezných popisovati. Všecko, až do nejmenších podrobností jako u Kádů.

Jen tolik připomínáme, že Voršilka Pomezných, rovněž jako Kádův Václav, již školu nenavštěvuje. Matka ji přidržuje k domácnosti i k polní práci a vychovává ji na řádnou, pracovitou a obratnou hospodyní.

Za dne, není-li právě nutná práce při hospodářství, zabývá se šitím prádla. Matka ji učí stříhati z domácího plátna na košile; poučuje a ukazuje jí, jak jednotlivé části k sobě náležejí a jakými stehy mají býti prošity. Každou dohotovenou část musí matce ukázati, tato pak opravuje, poučuje, chválí nebo i časem pohání. Leč hany Voršilce zřídka kdy se dostane. Jestli dívka schopná a obratná, a co jí matka ukáže, brzy a správně dovede.

Kromě toho pomáhá matce v kuchyni při vaření, při pečení chleba i při prádle. Doskočí do stájí a založí dobytku do žlabu píci. Pohladí kravičky po hladounké srsti a pochválí je, že rády z její ruky berou jetel a že jim chutná. Tu zas běží na sad s konví a polévá rozestřené tam na bělidle plátno neb prádlo.

Za delších večerů zimních nastává jí opět jiné zaměstnání. Zasedne s matkou a s děvečkami k přeslici, rychle otáčí kolem

a vřetenem, a sněhobílý len rychle z kužele mizí, méně se v jejích prstech v tenkou přízi.

Někdy přicházejí Kádovi na návštěvu, čili na besedu, jindy opět stráví Pomezských večer u Kádů.

Koukol, jež jsme také už poznali, bují vedle pšenice dál.

Lišta od sporu o souvratě upustil, ale přátelství s Kádou neuzavřel. Má dosud za to, že Káda chová schovanou listinu o souvratích, s ní jen proto se nevytasil, aby je před soudem mohl usvědčiti a do šatlavy přivést.

Na statku Lištově pak to vypadá pořád stejně — není-li dokonce hůře.

Nečisto a neuklizeno na dvoře, ve stájích i ve světnici. Hašteření a vády bývají tam den co den. Čeládka stále se střídá, děti nevidouce nikde dobrého příkladu a neslyšíce nikdy ani z úst otcových, ani z matčiných napomenutí, pustnou a vyrůstají jako stromy v lese.

Petr přestal záhy chodit do školy, proto že ho to tam nic netěšilo, an pro svou nedbalost a spustlost musil ustavičně slyšeti důtky páně učitelovy i kaplanovy. Povaloval se tedy doma. Rodiče proti tomu ničeho neměli, že školu nedochodil.

Otec řekl: „Má toho dost. Umí přece více než já, neboť se dovede alespoň podepsati, já ani toho nedovedu.“

Matka připojila: „Ba arcí! K čemu také tolik učení! Pánem nebude a na sedláka má toho dost.“

Petr, aby na něm nebylo znáti, že má ještě chodit do opakujících hodiny, dělá hodně starého. Při práci chce předstihnouti tátu, aby se mu zalíbil a proto že už hodný kus práce zmůže, do školy mezi odrostlejší mládež ho neposýlal. Dělá chasníka. Pořídil si už také dýmku a tajně si pokouje. Onť dokud ještě do školy chodil, rád z otcovy dýmky si bafnul. Otec to věděl a trpěl mu to. Jestliže mu pro to domluvil, bylo tolik, jako by byl neřekl nic. Domluva ta obyčejně zněla, aby mu to do ruky nebral, že mu do troubele naslíná . . .

Petr si myslel, že se táty prosit nebude a koupil si dýmku vlastní. S počátku, jak jsme pověděli, pokoušel si jen tajně, pak se ale s dýmku vytasil veřejně. Táta mu zase domluvil. Ale ta domluva! „Kde pak jsi to vzal?“ řekl. „No, ten cumel ti slnš! Když jsi už něco koupil, měl jsi sobě poříditi dřevěnku a ne porculánku. Porculánka žere tabák!“ —

Jabko se daleko od stromu nezakutálí. Jaký strom, takové ovoce. Petr si vede po příkladu otcově. Chodí mezi chasu, navštěvuje muziky, večer dlouho do noci se toulá.

Někdy si už také posedí v hospodě s tátou, s Makovičkou a s Dubákem. Rád by si s nimi už také zahrál v karty. Nechtějí ho mezi sebe připustiti, že nemá peněz. Zvláště Dubák jej zamítá, neboť chce vždycky hráti jen o peníze a po každé vyhráti. Petr se tedy jen dívá a učí se tomu.

Vavřík a Barnáška chodí dosud do školy, ale zrovna tak neobale jako Petr. Po ránu kutíce za pekelcem ani netutlají, aby si jich matka nepovšimla. Jakmile přešla hodina, kterou se vyučování ve škole počíná, začnou dováděti. Matka je posílá do školy, aby se jich zbavila. Vymlouvají se, že již je pozdě a že nepůjdou už nikam, aby nebyli od učitele bití. Matka se poddá a nechá je doma.

Tak to vypadalo v domech nám už známých toho času, kdy se jednoho dne rozlétla po vesnici zpráva, že dozavádní velebný pán jest jmenován Chvojuovským farářem.

Zprávu tu přinesl z města kovář Šebesta; měl ji od obchodníka, kde kupoval železo a ten z německých novin.

Šebesta vykonal obyčejně cestu z města do Chvojuova za hodinu, ať jiný půl druhé i dvě hodiny jíti musil. Byl znám daleko široko jako neobyčejný silák a pěšák. Dozvědév se, že administrátor jest jmenován farářem, přešel touž cestu za tři čtvrti hodiny samou radostí, aby jen byl první, jenž by to do Chvojuova přinesl. Náležet Šebesta k těm, kteří byli horlivému a vzornému knězi tělem i duší oddáni.

Dovíme-li se něco radostného, co nás překvapuje, nevěříváme ani smyslu a chceme si zjednatí úplnou jistotu.

Právě tak si počínali Káda a Pomezný a jiní hodní sousedé, kdy zprávu tu z úst kovářových uslyšeli. Věřivali mu vždycky, možno to bylo, očekávali to, ale přece jistotu chtěli mítí.

Káda učinil návrh, že dojde na faru a tak nejlépe jistoty se doví.

Došel tedy na faru schválně a tam z úst samého velebného pána se dověděl, že byl kovář dobře zpraven.

„Ano, ano,“ řekl mu radostným hlasem pan farář, „jsem skutečně jmenován vaším farářem. Právě jsem to zde písemně obdržel. Došel mne ale kromě toho ještě dopis jiný, který mne skoro více těší, nežli mé jmenování. Vás potěší také. Chtěl jsem pro vás právě poslati; přišel jste tedy jako na zavolání.“

„Mám velikou radost, že bych mohl něčím Vaší Velebnosti posloužiti,“ promluvil Káda všecek blažen.

„Již jste posloužil a bohda ještě posloužíte,“ řekl farář, „nikoliv však mně, nýbrž dobré věci. Znáám vaši matku a vidím

v ní vzor zbožné a v každém ohledě příkladné ženy křesťanské. Znáám vás, vaši ženu i hochu — znám všecek váš dům a vášim si ho pro zbožnost, křesťanský mrav a kázeň, jenž v něm panují.“

Kádovi se radostí zarosily oči.

Pan farář pokračoval: „Vy jste byli proto také prvními a dosud jedinými, kterým jsem knihy ke čtení půjčoval, neboť jsem věděl, že u vás padne símě na dobrou půdu a přinese užitek. Radost, již jste ze čtení měli, byla zároveň radostí mou. Znáám kromě vás ještě více rodin, kde by čtení týž úspěch mělo, jako u vás. Znáám ale Bohu žel také osoby na své osadě, které se od vás tak různí jako *světlo a stín*. Tapají jako slepci ve tmě, v nevědomosti ve věcech náboženských, kterážto nevědomost za sebou přivádí spustlost mravů. Chci působiti pro spásu duší a k blahu časnému i věčnému všech, jež Bůh péči mé světil. Všecky jedenkrát z ruky mé požádá. Prosil jsem Boha za tu milost, abych, jestli to svatá vůle Jeho, v osadě této zůstal, by i ti, kteří dosud ve tmě věří, k světlu přivedeni, byli. Bůh vyslyšel prosbu mou. Jsem dosazen za samostatného duchovního správce na osadu zdejší. Těší mě to. Těší mě ale ještě více, že se blíží doba a příležitost mnohem vydatnějšího působení než jak se to až dosud státi mohlo. Ve vás důvěřuji, že mně v tom budete oporou ještě s jinými stejně smýšlejícími. Jednou si o tom společně pohovoříme a uradíme se. Sděním pak s vámi, jaká potěšující zpráva mne právě došla.“

Pan farář mluvil ohnivě a nadšeně, v jednom proudu, tak že si Káda netroufal v řeči jej přerušiti.

Při rozchodu podotknul, že přece ještě neví, oč běží, že mu to nedá pokoje a bude na to stále mysliti. Že by bylo tedy dobře, kdyby ještě s několika sousedy směl přijíti brzy.

Pan farář určil k tomu příští neděli po odpoledních službách Božích.

VII.

Schůze na faře.

Nikdy nepřicházel Kádovi týden tak dlouhý, jako tenkrát. Nemohl se dočkati neděle. Sděluje s Pomezným, s kovářem, k nimž se přidružil i soused Michal, o čem s panem farářem mluvil, vyzývá je, aby s ním zároveň na faru šli.

V neděli odpoledne po službách Božích dostavili se výše jmenovaní sousedé na faře.

Pan farář je vlídně uvítal. Měl radost, že Káda věrně slovu dostál a ještě jiné sousedy s sebou přivádí. Nabídnul jim místa, aby se posadili, a sám též usednul za stůl proti nim.

„Abych vás, milí sousedé, dlouho v nejistotě nenechal,“ začal pan farář, „řeknu vám hned s počátku, o čem s vámi pojednati zamýšlím. Týká se to *dobrého a užitečného čtení*. Čtení! kam s tím? My máme svou práci, z knih ať si čtou páni, řekli by mně mnozí, kdybych jim s takovou začal. Vás znám a jsem přesvědčen, že o čtení tak nesmýšlíte. Leč k vašemu v této příčině povzbuzení a utvrzení chci dnes několik slov promluvit.

Člověk má duši a tělo. O jedno i druhé jest mu starati se. Co větší má cenu, tomu větší a přednější péči věnovati potřeba jest — a to jest právě duše. Jestli obdařena rozumem, svobodnou vůlí a nesmrtelností, kterýmižto dary se samému Tvůrci svému podobá, neb jinými slovy říkáme: jest obrazem Božím. Na žádném jiném tvorů pozemském obrazu toho nespátřujeme. Zvíře žádoucí, a byť sebe dokonalejší bylo, nemá rozumu, aby Tvůrce svého poznalo, nemá vůle, aby jej milovalo. K tomuto poznání, k této lásce mezi všemi stvořenými věcmi a bytostmi v celé přirodě Boží povznese se jediné člověk. Jaká to přednost, jaké to významění!

Leč člověk musí tento obraz Boží zdokonalovati, musí se snažiti, aby čím dál tím více svému pravzoru — Bohu Tvůrci se podobal. Zanedbává-li tuto péči, ničí na sobě obraz ten, klesá stále pod svou lidskou důstojnost a snižuje se k němé tváři. Rozum bývá vzděláván hned v nejútlejším mládí doma rodiči, učiteli ve škole, bývá vzděláván v chrámu Páně posloucháním slova Božího.

Znám však ještě jeden prostředek, který k osvětlení a vzdělání rozumu a pohnutí vůle ke konání dobrého mocně a vydatně napomáhá a ten jest — čtení dobrých, vzdělávatelných knih. Čím roli zúrodnující déšť a teplé paprsky sluneční, tím jest duchu lidskému dobrá kniha. Osvěcuje ducha, rozehrává srdce. Dobrá kniha jest moudrý a rozšafný přítel, který poučuje, radí, ke konání dobrého povzbuzuje. Duch člověka, jemuž se nikdy žádné dobré, poučné a vzdělávatelné knihy do rukou nedostane, podobá se roli opuštěné a zanedbané, na niž nikdy jasný a zahřívající paprsek sluneční nedopadne. A co roste na takové roli? Trní a bodláčí a rozličné jiné neužitečné bejlí tam bují.

U nás ovšem — nemyslím tu pouze naši osadu — nýbrž celých Čechách, vypadalo to dosud s čtením žalostně. Ne sice proto, že by nebylo bývalo nikoho, kdo by lid k čtení vybízel,

nebo že by lid sám čísti byl nechtěl, ale knih takových, v mateřské naší řeči sepsaných, dosud nebylo. Jazyk náš byl utlačován ve školách i v úřadech, nikde nepřišel ke své platnosti. Knihy se psaly a tiskly pouze v řeči německé, jimž lid český nerozuměl a tudy o ně nedbal. Knihy české, které sem tam po r ůznu vydány byly, ani se mezi lid nedostaly.

Proto mnozí šlechtaři a láskou k lidu, z něhož pošli, Inoucí mužové pomýšleli již od několika let na to, jak by se potřebě této dalo n nás odpomoci. Přemýšleli o prostředcích a o způsobu, jak by se dobré a užitečné čtení i lidu venkovskému srozumitelné poříditi dalo a co nejvíce na našem venkově se rozšířilo. Ačkoli mužům těm rozličné obtíže a překážky v cestu se stavěly, od myšlenky té neupustili, vynakládajíce vše, aby ji ve skutek uvedli. A dnes, milí sousedé, oznamuji vám radostnou zprávu, že myšlénka mužů těch skutkem se stala, že takové knihy míti budeme!

„Zaplať Pán Bůh!“ ozvaly se radostné hlasy sousedů.

„Ano právě mne došel dopis,“ pokračoval farář, „že se utvořil v Praze, jakožto v hlavě celého království Českého, spolek na vydávání a šíření dobrých náboženských knih a dle sv. patrona vlasti naší dáno spolku tomu jméno: „*Dědictví Svatojanské*“.

Název „Dědictví“ mnohým nešel do hlavy; i žádali pana faráře, aby jim to vyložil.

„Ó, název ten jest zcela pěkný a vhodný,“ vysvětloval pan farář. „Pečliví rodičové starají se, aby pro své děti něco zachovali. Hledí jim zůstaviti jmění, aby hospodařice jím poctivě ve světě se uživily. Moudří rodiče hledí však zůstaviti dětem svým též jmění takové, které dle slov Páně rez ani mol nekazí, aniž zloději vykopávají a kradou — snaží se dáti jim dobré vychování. A byť také rodiče ničeho více svým dítkám zůstaviti nemohli, jen když jim zůstává poklad tento, pak děti jejich ve světě se neztratí. „Dobré vychování jest druhé stvoření člověka,“ praví jistý svatý učitel církevní.

Dobré vychování pak záleží v tom, aby děti poznaly Boha a Spasitele svého Ježíše Krista, aby jej milovaly t. j. příkázání jeho vždy rády a ochotně plnily, jej hříchem uraziti se bály. „*Počátek moudrosti jest bázeň Boží.*“ Pečliví rodičové tedy své děti k poznání tomuto vedou, jich poučují, napomínají, varují a kárají.

Leč všickni rodičové nejsou tak v pravdách náboženských zběhlými, aby z vlastní zásoby patřičná poučení a napomenutí dítkám svým vštípit mohli. A tu právě vydatně jim přispívá

„Dobrá kniha jest v každé rodině a domácnosti poklad, jenž přecházejí a dědíti se má s rodičů na děti, z rodu do rodu,“ řekl pan farář.

dobrá náboženská kniha. Z ní čerpají a váží ono drahé *dědictví*, jež dítkám svým zůstaviti chtějí a mají.

Málo by prospělo poučování, rady a výstrahy, kdyby dítě nevidělo na svých rodičích dobrých příkladů. A hle tu čtením samotným rodiče dítkám svým dávají příklad dobrý. Vidí-li děti, že otec v neděli a ve svátek odpoledne zasedá k společnému čtení dobré knihy, místo aby vyhledával rozličné schůzky v hospodě, oddával se pití a karbanu, oblíbí a zamilují sobě, co na otci neb matce vidí: život ústranný, lásku ku vzdělání a ušlechťení ducha a k zábavě ušlechtilé.

Dobrá kniha jest v každé rodině a domácnosti poklad, jenž přecházeti a děditi se má s rodičů na děti, z rodu do rodu. A proto vhodně a zcela dobře nazván spolek, jenž dobré knihy vydávati hodlá -- *dědictvím* . . .

Sousedé prisvědčovali hlavami a těšili se tomuto výkladu a poučení.

Není jim ale dosud zřejmo, jak se jim knihy ty dostanou do rukou. Nevědí, budou-li se jen od p. faráře dlužiti, nebo si je mají zakoupiti. Kde? jakou cestou?

I v této příčině p. farář sousedům věc náležitě objasnil a vyložil. Přečetl jim stanovy *Dědictví Svatojanského*, které od knížecí arcibiskupské konsistoře Pražské dne 12. března 1835 schváleny byly. Údem *Dědictví* se stává, kdo složí 10 zl. stříbr. a obdrží za to veškeré knihy *Dědictvím* vydávané až do své smrti. Co se objednání a dodání knih dotýče, postará se jim o to sám.

K velké radosti farářové přistoupili všickni tři sousedé za členy *Dědictví Svatojanského*, aniž by je byl ještě jinak k tomu vybízel.

Uspokojení a potěšení opouštěli sousedé faru, vyslovující novému svému správci duchovnímu upřímné a srdečné své přání: aby mu Pán Bůh popřál stálého zdraví a dlouho jim jej zachoval.

Co na farě slyšeli, vypravovali doma. Velká radost z toho byla zvláště u Kádů. Babička tomu nikterak nechtěla uvěřiti, že by ty knihy, jež mají dostati, náležely jim, majíc za to, že jim je bude p. farář jen půjčovat a že syn nedobře slyšel, když jim o tom *Dědictví* vykládal.

Hospodář tvrdí a dovolává se svědectví Pomezného, kováře i Michala, že slyšel a porozuměl dobře, co jim p. farář povídal.

Babičce se líbil pak zase ten název: „*Dědictví Svatojanské*“.

„Ba právě, že jest dobrá kniha to nejlepší *dědictví*,“ prisvědčuje. „Já mám modlitební knihu po matce, psanou velkou frakturou, opisoval ji mnoho dní a večerů učitel Franěk; písmo je

už vybledlé a některé listy od červů rozorány, ale proto přece bych ji za nic na světě nedala. Připomíná mi mou dobrou matičku, která mne první učila kříž dělati, první spínala ruce mé k modlitbě a k Bohu a ctnosti mne vedla. Bůh jí tam dej lehké odpočívnutí a hojně jí odměň za její velkou lásku! Bez toho dědictví bych ani déle na živu býti nechtěla. Až jednou zemru, dejte tu knížku se mnou do rakve; nerada bych byla, aby se dostala do rukou, které by si jí nevážily. Jedno snad, kdyby ji dostala ta moje hodná děvůška Voršilka, spokojeně bych umírala.“ —

Také se líbilo babičce pojmenování: „*Svatojanské*“. Sv. Jan Nepomucký byl její miláček, jak často sama říkávala. Mnohokráte doputovala pěšky k jeho sv. hrobu do Prahy; a nikde jinde než tam, a pak ještě v Staré Boleslavi, říkávala, nepocítila větší útěchy, jaká plyne z modlitby. Naposledy byla u jeho hrobu, kdy za veliké slávy dala se stoletá památka prohlášení jeho za svatého. (Sv. Jan Nep. prohlášen za svatého r. 1729*) Ten zajisté vyprosí u Boha hojně požehnání pro ty, kdož knihy pod jeho sv. ochranou se nacházející čísti a šířiti budou. Sama by se ještě ráda stala údem Dědictví Svatojanského, ale už dobře nevidí, jest příliš stará, jak dlouho zde ještě může zůstat? Přemýšlela a uvažovala o tom, až jí připadla šťastná myšlenka. Dá zapsati do Dědictví svou milou svěřenku ze křtu sv., Pomezných Voršilku, a tak jí zanechá po sobě stálou památku.

Úmysl tento nedala si vyvrátiti, kdy Pomezných namítali, že jsou sami v Dědictví a Voršilka bude mít knihy po nich. Chce sama tento odkaz Voršilce zůstaviti a úmysl svůj provedla.

Voršilka Pomezných stala se čtvrtým údem Dědictví Svatojanského v Chvojnově.

VIII.

Světlo září a hřeje.

Ve Chvojnovské hospodě sedí za dlouhým bílým stolem, jehož nohy jsou křížem v podobě velkého latinského X sbity, známí nám kamarádi: Lišta, Makovička a Dubák; kromě nich ještě podruh Švejda a Martin Brček, bývalý mušketýr na zámku, jež direktor před několika lety pro rozličné partiky vyhnal.

*) Viz Dr. Klem. Borového: „*Dějiny Svatojanského Dědictví*.“ Podíl na r. 1896. Str. 367.

Ve světnici je skoro tma, neboť matný plamen lojové svíčky nemůže prorazit hustými oblaky dýmu, které celou světnici zastírají. Všickni, jak tu za stolem sedí, bafají z dřevěných dýmek s krátkým ohnutým troubelem, taktéž celým ze dřeva, jak tehdy bývaly v obyčeji.

V poslední době rozproudil se ve Chvojnové čilejší ruch a život. Konalo se slavnostní nastolení nového faráře. Sjelo se k tomu mnoho cizích kněží z celého okolí jako o výroční pouti.

Kromě toho mluví se všude o jakémsi „dědictví,“ které přý nový p. farář obci Chvojnovu vymoh, čemuž mnozí a mnozí nerozumějí a různě si vykládají.

Společnost v hospodě shromážděná vede o tom právě živý hovor.

„Já povídal“, ujal se Makovička slova, „že rychtář a Pomezny nadarmo se nescházejí. Tušil jsem, že se něco vaří. Rychtář je líšák a Pomezny také; tutlali to mezi sebou, aby shrábli dědictví sami.“

„To bych se na to podíval!“ udeřil pěstí do stolu Lišta. „V obci je jeden jako druhý. Máme stejná břemena, a proto nám přísluší též stejná práva. Jestliže zdědila obec, náleží to všem, a ne, aby to jen jeden aneb dva shrábli a ostatní utřeli huby.“

„Vlastně to zamachloval jen farář,“ ujal se slova též podruh Švejda. „Když vynášel v starých farských listinách, že obci naší připadá dědictví, měl nám to oznámiti všem a nikoli, jak udělal: povolati si na faru jen některé a to právě ty, kteří nejvíce mají, a tam to s nimi spartikoval.“—

Poslední slovo trhlo prudce mušketýrem. Kdo je před ním vyslovil, býval jeho nepřitelem. Lidé věděli, že byl pro rozličné šmejdy ze zámku ze služby propuštěn, a říkali mu mezi sebou „Martin partika.“

Skrotil tedy hned Švejdu, aby si snad ještě více nedovolil.

„Kdyby také hotové obci nějaké dědictví připadlo, vy byste nedostal přece nic, proto že nemáte usedlosti. Dědictví by se rozdělilo mezi ty, kteří mají vlastní pozemky, a to dle výměry.“

„Ba právě!“ přisvědčil Dubák odfukuje husté kotonče dýmu s velkým sebevědomím, že má několik mírek polností.

„To je pěkná spravedlnost!“ durdil se Švejda „tedy všude a vždycky, aby všecko pohltili ti velcí a chudý člověk jen aby se dřel a byl všude odkopnut jako pes. Do takové spravedlnosti aby z čista jasna . . .“

Švejda chytil těžkou beranici s hlavy a udeřil jí ze zlosti do stolu, až se zaprážilo.

„Co láteríte, Švejdo!“ vložil se v to hospodský, „ještě nikdo nic nemá a vy jste o nic nepřišel. Nač tedy dělat cavyky! Kdo ví, zač to celé dědictví stojí . . .“

„Neomlouvejte to!“ horlil Švejda; „zač stojí! Bude to asi pořádná muška, když ti, kdož je chtějí vyzdvihnouti, jako Káda a Pomezný, posílají až do Prahy jen na kolkované archy po desíti zlatých stříbra! Rozumíte? He? . . .“

„Že je to velké, vysvítá již z toho,“ přidal se k náhledu Švejdovu Dubák, „že se nesmí to dědictví, jak se povídá, vyzdvihnouti najednou, nýbrž po letech. Každý rok jen něco.“

Hospodský, který více s lidmi se stýkal a měl tudý ve všem lepší rozhled, znova do rozmluvy se vložil, pozoruje, že jsou všichni na hrozitánském omylu. Řekl tedy:

„Mluvíte a nevíte o čem. Dědictví, o něž zde běží, nejsou peníze.“

„Jsou to tedy pozemky, nebo nějaké jiné usedlosti,“ přerušil Dubák.

„Také ne. Dědictví, jak jsem slyšel, jsou prý knihy, které se budou rozesílati z Prahy těm, kdož si toho za jistý peněžitý ohnos, jež jednou pro vždy složí, přáti budou.“

„Tak, to jest krásný výklad!“ zasmál se Švejda. To jsem jak živ neslyšel, aby se knihám říkalo „dědictví“. Dědictví je, co někdo zdědí — a knihy jsou knihy!“

„No, teď jste to teprv vypral! Knihy jsou knihy — to je moudrost!“ rozesmál se hospodský.

„Máte pravdu,“ poklepal mu na rameno mušketýr, „dědictví, o němž se teď všude mluví, jest nové čtení. Jméno to dalo se tomu jen na foch, vlastně je to ale nějaká nová víra, kterou bude chtítí farář znenáhla tím čtením zavést.“

„Tak, tak!“ přisvědčoval hospodský.

Ostatní s tímto výkladem spokojeni nebyli. Setrvali při svém mínění, že obec Chvojnovská zdědila, že se má dědictví rozdělití stejným dílem mezi všechny.

Lišta navrhoval, aby to někdo z nich obratným způsobem vypátral, co vlastně na té „nové víře“ pravdy.

Makovička by nešel na výzvědy za nevíím co. Aby jej zase lapili jako žháře, jako se už druhdy stalo! Takového strachu by už nechtěl v životě přestáti.

Všichni se rozešli aniž by se byli na něčem ustanovili.

Švejda šel s Dubákem a po cestě si přizvukovali, že skutečně nějaké dědictví obci připadlo a ti „velcí“ je chtějí o ně obalamutit. Rozcházel se s pevným předsevzetím, že nikomu nic neřeknou a sami to vypátrají.

U Kádů a u Pomezných obdrželi už první podíly z Dědictví Svatojanského. Byly to sice jen dvě malé knížky, ale váží si jich jako zlata. Čtou je společně, u Kádů předčítá Václav a u Pomezných Voršilka a celý dům poslouchá.

Voršilka má zvláště radost, že knížky od babičky Kádové opatřené náležejí jí. Pečlivě je uschovává, aby se nepošpinily a vícekrátě přes den chodí se na ně do truhly, kde je má mezi prádlem a šaty uložené, dívat. Těší se, co jich bude mít, než bude velká, když každého roku vždy jiné a jiné knížky obdrží.

Když tak někdy sedíc v komoře u truhly, samotna o tom přemýšlí, připadá jí na mysl, jak by byla ráda, kdyby měl tytéž knížky také Kádův Václav. On tak rád čte a je tak hodný. Babička opatřila podíl jí, měla jej raději dáti Václavovi, je její vnuk. Rozpomínala se, že Václav poslední čas s ní už tak často nemluvívá jako jindy, ano se jí vyhýbá. Snad je mu to líto, že babička dala knížky jí a na něho zapoměla. Hněvá se snad proto na ni. Kdyby se měl hněvati, raději by se knížek odřekla, jak je má ráda, jen aby se zase udobřil. Vždyť mají tytéž knížky u Kádů, konejši se opět Voršilka, a zbudou mu jednou po rodičích jako dědictví. Budou si je pak čísti spolu . . .

Dívčina vytrhla se z těchto myšlenek, jako by se sama sebe byla ulekla, do čeho se to zabrala. Vzchopila se od truhly, při níž se myšlenkami těmito zabývala. Nemusí už dlouho čekat, až bude velkou, není už děckem, jest hezkou, štíhlou, dospělou dívkou. Není si toho vědoma, počíná si dosud jako dítě.

Priskočila ke stěně, sáhla s ní malé zrcátko a shlíží se v něm, nikoli že by byla marnivou, ale dětinskou je. Pozoruje, nemá-li červené tváře, aby matka na ní nepoznala, o čem myslila. Jsou jako dvě rozkvetlých růžiček.

Voršilka činí okamžité pokání za to, co vyvedla a svědomí vytýká, že se to nesluší. Má na stěně nad postelí obrázek Rodičky Boží, jež jí babička Kádová druhdy přinesla z pouti a zvláště jí ho doporučila. Jest na něm Matka Boží Staroboleská. Již nejednou jí babička vykládala jeho význam a původ od sv. Kateřiny a sv. Ludmily.

Voršilka připomínala si před obrazem vypravování babiččino, přála si, kdyby mohla také jednou na ta místa skropená krví svatého Václava přijíti, kamž každoročně tisícové věrných ctitelů Marianských putují, odprošovala Matku Boží, aby jí odpustila, slibujíc jí vždy věrnou zůstat. Hodná dívka!

Podruhoví Svejduovi to ustavičně vrtalo mozkiem, jak to s tím dědictvím vypadá. Rád by už byl věděl, kolik vypadá na něho,

aby si mohl popřátí nějakou tu čtvrtku „šedé“, jíž byl velkým milovníkem.

Jednou podvečer dostavil se ke Kádovům, maje v úmyslu, že se nehne, dokud se to nedozví. Přišel se záminkou, dá-li rychtář na pasece, Robotině zvané, dobývatí pařezů, že by se mu do toho pustil ještě dříve než utuhne.

Rychtář dělal, že o tom ještě nepřemýšlel, tuše dobře, co Švejda do statku přivádí. Věděl, co se mezi lidmi povídá.

Švejda si liboval, že mají u rychtářů ve světnici hezky teplo; protahoval se, stěžuje si, že jest všecek prostuzen a rád by se rádně ohřál v kříži, aby tu zimu zahnal.

Bez všeliké pobídky ulebedil se u velkých kamen na lavici, z nichž se rozprostíralo po jizbě příjemné teplo. Aby neseděl jen tak na prázdno, vytáhl z kazajky krátkou dřevěnou dýmku, nacpal, zapálil a bafal.

Přišla večere. Všickni domácí shromáždili se do jizby. Hospodář, jak obyčejně, se předmodlival na hlas moditbu: „Oči všech doufají v Tebe, Hospodine! . . .“ a ostatní modlili se s ním.

Švejda povstal, odložil dýmku a modlil se také.

Kádová jej zvala, aby „šel s nimi“, že mají koroptvičky.

Hospodář žertovně připojil: „Motykou střílené.“

Švejda děkoval: „Zaplať Pán Bůh, já už jsem si ten strach odbyl.“

„No přece!“ pobízela hospodyně, a kdy Švejda znova ke stolu přiblížit se zdráhal, dala několik zemčat na hliněnou misku a donesla mu je ke kamnům pravíc:

„Okuste alespoň, jak máme letos brambory dobré — sypké a moučné, jako už dávno nebyly.“

Švejda děkoval. Loupal a jedl. Myšlenky jeho však byly jinde. Dědictví — to záhadné dědictví leželo mu v hlavě.

Když bylo po večeri a děvečka uklidila se stolu, řekl Káda k Václavovi:

„Vyndeť Dědictví a čti nám něco, aby také Švejda něco z toho dědictví měl.“

„Hola, teď to přijde!“ myslil si Švejda a naplnal veškery smysly, zvědav, co se nyní bude dít.

Václav položil na stůl malou knížečku, otevřel ji a přečetl název její, jenž zněl: „*Proč jsem katolíkem?*“ Slovo k sprostému katolíku, jak by z víry své počet dáti měl.“ Na to jal se zvukným a srozumitelným hlasem knížku čísti, obraceje list za listem. Četl zběžně a správně, neboť se táž knížka četla u Kádů už po kolikáté.

Švejda odtrhnul dýmku od úst a drže ji v ruce vyhaslou, měl sluch a oči pouze pro čtoucího Václava. Jako by mu sluch nedostačoval, otevřel maní ústa a byl jako kamenný sloup, ani sebou nepohnuv. Vyseděl tak přes hodinu a úst nezavřel, až byla knížka dočtena. Ani sliny nemohl pozřít, jak mu v nich vyschlo.

„To je tedy to dědictví!“ promluvil, kdy byl opět slova mocen.

„Ano, to je knížka z Dědictví Svatojanského,“ přisvědčil Káda. „Jak se vám to líbilo, Švejdo?“

„Jako to nejhezčí kázání,“ odpověděl Švejda. „Kdo by to řekl, že člověk i kromě toho, co v kostele slyší, může si i doma u teplých kamen něco tak pěkného z knížky přeříkati. To je tedy to dědictví? Já myslil, že je to něco zcela jiného.“

Švejda odcházel ze statku uspokojen. Spokojen byl též Káda, že se mu podařilo alespoň jednoho z těch, již měli o Dědictví špatný pojem, poučiti a snad i dobrému čtení získati.

Švejda chodil druhého dne od známého k známému, chlubě se, že už ví, v čem to dědictví obce záleží. Vypravoval, co u Kádů viděl a slyšel.

Makovička kroutil hlavou a řekl, že jej Kádovi jen tak obalamutili.

Dubák opět podotknul, že to bude přece jen nějaká nová víra, když v té knížce stojí: „Proč jsem katolíkem!“ považuje týž název za bolestný výkřik a že jest v něm obaženo přání: proč nejsem raději něčím jiným.

Švejda je vybízí, aby s ním ke Kádovým šli a knížku tu si poslechli. Šli tedy jednoho večera se Švejdou, ale více ze zvědavosti, než aby se něčemu přinčili. Václav četl knížku ještě jednou. Makovička a Dubák odcházejí přesvědčení jako Švejda.

Pověst o čtení, jež mají u Kádů a u Pomezůch, rychle v obci se šířila. *Světlo svítilo a hrálo.* Jeho pronikající paprsky zazářily i do děsných stínů nevědomosti a spustlosti duševní, jež panovaly na statku Lištově.

Kapka po kapce dopadající na kámen jej časem vyleptá a byt byl sebe tvrdší.

Řeči o čtení, jež bez přestání doznívaly k sluchu Lištovů, byly tou kapkou vody. Jakkoli Lišta čísti neuměl a nevěděl ani, jak se má vzít kniha do ruky, odhodlal se k tomu, že si půjde to čtení poslechnout; jen aby mohl říci, že už to také slyšel a měl pak od soudruhů pokoj.

Stal se pravý div. Lišta, dávný soupeř domu Kádova, jehož

práh ze samé zášti léta byl nepřekročil, přišel ke Kádovům na besedu.

Byl vlídně a laskavě uvítán, což jej velice překvapilo.

U Kádů dostali právě novou knížku, která má napis: „*Bohemil*“, kniha to, v kteréžto jeden upřímný nekatolický křesťan vypravuje, za kterými příčinami se do lůna církve katolické navrátil. *)

Václav čte, rodina Kádova poslouchá a s ní zasedá u stolu i Lišta. Nezajímá ho to příliš, neboť máločemu rozumí. Do školy nechodil, kázání neposlouchává, knihu čísti ještě nikdy neslyšel.

Káda mu opakuje vlastními slovy, co se právě četlo a tím jej poučuje a navádí, jak má pásmo myšlének, jež se tu pronáší, sledovati, aby sám čtení rozuměl. V mysli nevzdělaného posluchače se začíná vyjasňovati a čtení se mu znenáhla začíná líbiti.

Káda mu vykládá, kde a jakým způsobem lze knížky tyto, které se nazývají Dědictví Svatojanské, dostat. Lištovi se zdá deset zlatých mnoho, jež by mu složití bylo kdyby se také oudem Dědictví toho státi měl.

„Můžete míti knížky,“ vykládá mu Káda, „a oudem se státi nemusíte. Já vám je zaopatřím v ceně krámské, za jakou se prodávají.“

„Kde?“

„U pana faráře,“ vykládá Káda. „Zaopatřil jsem je už Makovičkovi, Dubákovi i Švejdovi, kteří tolik nemají, aby deset zlatých stříbra najednou složití mohli.“

„Což jsou mi knížky platny,“ namítá Lišta, „já v nich čísti neumím a žena také ne.“

„Budou vám z nich čísti děti.“

Lišta se ještě všelijak kroutil, že měli ale už knížky ty stejně s ním smýšlející soudruzi, objednal si je u Kády také, aby za nimi v ničem nezůstal pozadu.

Kádova radost jest veliká, že Lišta se tak změnil a že jej už také čtení získal. Co podivuhodných účinků už to čtení mělo!

Smutné doby.

Několik jar a zim přeneslo se opět rychlostí ptáka přes klidné střechy obyvatelů Chvojnovských.

Ano bylo to asi několik roků; neboť Voršilka Pomezňných, která druhdy plesala nad jedinou knížkou z Dědictví Svatojanského, stojíc u truhly spokojeně se usmívá, že je těch knih už objemný stoh. Už také neříká, až bude „velkou“; jest si toho vědoma, že už není děckem, nýbrž dospělou dívkou.

Ano ví to, vždyť jí právě minul osmnáctý rok věku. Leč jak jest štíhlá a pěkně roslá, jak hezky sluší jí bohatý černý vlas k jemné bílé její pleti, jak čarovně vábný každý její vzhled a úsměv — toho si vědoma není, nebo si toho nevšímá. Vědí to však dobře Chvojnovští junáci, kteří, když jde v neděli z kostela, oči na ní nechatí mohou. Co je jí do nich! Nevšímá si žádného z nich, se žádným nemluví, všickni jsou jí lhostejní. Všickni? Ó když Voršilce někdy tato otázka na mysl připadla a měla si ji zodpovídati před svým svědomím, tu ať se tomu bránila jak chtěla, vynořoval se v mysli její štíhlý jinoch červených líc a černých vlasů, o němž chtěla-li býti upřímnou, doznati si musila, ten že jí lhostejným není, jako ti ostatní.

Z počátku se při této myšlénce po každé zarděla, matce do očí podívatí se bála, později se smála sama sobě, jak jest dětinskou. Hrávali si spolu jako děti, vyrostli spolu, rodiče jejich žijí pospolu v poměru přátelském, jsou nejbližšími sousedy, jak a čím by to ospravedlnila, kdyby se Kádovic Václavovi vyhýbati a na něho do konce škarediti se chtěla.

Jestli i smýšlení obou tak stejné! Oba mají zálibu ve čtení, oba stejnou láskou lnou k tomu, co ducha povznáší, zušlechťuje a poskytuje zábavu mnohem ušlechtilejší, než jsou tance při muzikách, schůzky a zábavy, po nichž jiní v jejich věku tak prahnou.

Pan farář si jich obou stejně vážil už ve škole a až dosud si jich všímá a rozličně je hledí vyznamenati. Znaje zálibu Václavovu ve čtení a ceně zásluhy jeho, jež si získal předčítáním knih jiným a věda zároveň, že jest to jinoch nadaný, půjčuje mu jiné knihy vzdělatelné ze své knihovny. Každou knihu, již pan farář Václavovi zapůjčí, dá tento čísti i Voršilce přeje si, aby s ním zároveň ve vědění postupovala. Tím se naskytuje příležitost, že spolu častěji mluvívaj. Bývá to však za přítomnosti rodičů, a kdyby

spolu i někdy o samotě rozmlouvali, rozmluva jejich by zajisté byla jen taková, jako bývala druhdy, kdy jako děti běhávali babičce na proti pro obrázky.

Přiblížilo se jaro. Čilý život probouzel se v přírodě, čilejší ruch nastal i v přšbytcích lidských. Jenom na statku Kádově a u Pomezných bylo tentokráte mrtvo a ticho, jako by tam prsa každého železným sepal kruhem.

Blížil se odvod k vojsku a Kádův Václav měl se toho roku stavěti. Smutné vyhlídky!

Otec chodě zamýšlen změřil časem syna bolestným pohledem a jako by si teprv nyní byl povšimnul, že jest rostlý jako jedle, povzdechнул si potají. „Nešťastný hochu, že jsi jen tak vyrostl! Vezmou tě, vezmou . . . bílému kabátu neujdeš!“

Kádová starostí nad synem nemůže v noci spáti. Vede se jí zase tak, jako před lety, kdy měl její muž přísahati.

Babička se za vnuka vroucně modlí, doporučí jej pod ochranu jeho sv. patrona a Matky Boží. Těší rodiče i Václava, aby vše ponechali Bohu, bez jehož sv. vůle ani vlas nesejde s hlavy naší.

Pomezných mají se sousedovou rodinou srdečnou soustrast. Navštěvují a těší je.

„Nechci vás na plano konejšiti, rychtáři,“ promluvil jednou Pomezný ke Kádovi, kdy byli spolu samotni. „Nebyl bych vaším upřímným přítelem, kdybych něco před vámi zastíral, jinak mluvil a jinak smýšlel. A proto dle svého nejlepšího přesvědčení musím vám říci, že vám Václava vezmou. Upozorňuji vás na to ještě v čas, abyste tomu předešel. Jste rychtářem, býváte často na zámku, páni vás znají, něco k vůli vám již učiní. Zadarmo to ovšem nepůjde, musíte hnouti kasou . . .“

„Ne, sousede, toho neučiním,“ vpadnul mu do řeči Káda, „abych se úplatky, což považuji za nepoctivost, něčeho domáhal.“

„Tak nemyslím“, pokračoval Pomezný, „pro živý svět nechci vás k něčemu podobnému sváděti, já myslím, abyste syna přímo a veřejně z vojny vyplatil, nebo vykoupil. Máte jediného, pomyslete si, jak by vám bylo, kdyby ho hnali někam do ciziny, konec světa a bylo mu snášeti svízeld mezi pustou cháskou, čemuž se žádný voják nevyhne. A což kdyby ke všemu vypukla vojna . . .“

„Přemýšlel jsem už o tom všem a srdce mi krvácelo při podobných myšlénkách. Ale ani k tomu se neodhodlám, abych syna z vojny vykoupil. Nejde mi tu o peníze, sehnal bych je jistě ale nedá mi to cit spravedlnosti. Můj Václav zdrav a silen zůstal by doma, že má otce zámožného, jenž měl tolik, aby syna z vojny vyplatil a jiný, syn nějakého chudáka, který snad živí

rodiče, musil by jíti místo něho. Vidíme to ustavičně, že se tak děje. Jen chudšasové, synové chalupníků, podruhů a nádeníku bývají k vojsku odvedeni, kdežto synové selští zůstávají doma. Proto se vojenština stala věcí tak opovrženou. Mám Václava rád, jestli že mi ho odvedou, nevím jak to přežiju, ale proto přece nechci přičiníti k nespravedlnosti, jíž se bohatší člověk na chudšasovi často dopouští, že může, jak říkají všeccko utlouci penězi. Nechci, aby na mne lidé pošklebně ukazovali: „Hledte, že má, zůstal syn jeho za pecí a jiný musil místo něho!“ „Václava nevyplatím, jak mi radíte! Děj se vůle Boží!“

Kromě Václava mělo se toho roku stavěti ještě více jinochů z Chvojnova k vojsku. Byl to zejména Lištův Petr a Švejdův Martin, a kromě nich ještě jiných pět.

Již na čtrnáct dní před odvodem chodili všickni kromě Václava s kyticemi za čepicí, aby každý viděl, že jsou rekruti. Počínali si výtrzně a rozpustile a jestliže jich někdo napomenul, osopili se naň, že je jim to jako rekrutům dovoleno a nikdo jim nesmí nic zakazovati. Večer chodili společně po návsi, hulákali a zpívali a prováděli rozpustilosti, kde se to jen dalo. Se stráně sváleli velké kameny na louku, někde vytrhli u ohrady prkno, převalili starý plot.

Nejrozpuštěleji ze všech počínal si Lištův Petr. Měl jistotu, že ho k vojsku nevezmou, neboť měl na pravé ruce schromený ukazovák, ježž mu jednou při rvačce u muziky zmrzačili. Dělal tedy rekrutu statně. Opíjel se kořalkou, od samého hulákání chraptěl už přes týden, že jen sýpal; kamarádům se tajně chlubil, že si dává do kořalky křídou a kouří celé noci, aby vypadal hodně umořený a bleďý.

A jak si počínal mezi tím Václav?

Věděl, že jest ze všech k vojenštině nejschopnější, předvídal svůj osud, ale nebyl zbabělým. Mužnou myslí hleděl vstříc své budoucnosti. Ani jediného vzdechu by se nebylo vydralo z jinošských jeho prsou, kdyby tu nebylo bývalo usouzené matky a k smrti strápené babičky.

Premáhal se, jak jen mohl, aby je potěšil. Hleděl, aby se sprátelily s myšlénkou, že je už odveden, aby rána, jež na ně brzy měla dopadnouti, tak nebolela. Ó těžko těšiti jiného, kdy srdce samého těšitele nejvíce bolem nsedá.

To cítil Václav zvláště, kdy zašel někdy večer s otcem na besedu k Pomezným. Tam bylo zvláště útěchy potřeba.

Voršílka byla od času, co se o odvodu počalo mluvit, jako vyměněna. Do růží v líci, jako by byl zavál prudký vítr a je

rázem smetl — tak bylo to líce bledé a bolem usoužené. Hvězdy očí zahalila mlha. Nač se jen podívala, nic ji netěšilo. Ani knihy jimiž se jindy vždycky potěšila, jí nezajímaly.

„Ta holka nám churaví,“ řekla jednou Pomezná k mužovi.

„Pozoruj, je všecka přepadlá. Měli bychom se poradit s lékařem,“ řekl muž.

Pomezná usoudila, že bude lépe, aby sama dříve nemoc Voršilkinu vyšetřila, než s lékařem se radit budou, nedalo-li by se to snad napravit prostředky domácími.

Hned na to jsou s Voršilkou samotna, otázala se jí, jestli jí nic nebolí?

Dívka se zarazila a odpověděla, že nebolí.

„Ale jsi tak bledá, jako jsi nikdy nebývala,“ dotírala matka, „přiznej se, abychom tomu v čas předešli. Zastaralý neduh nerad se hojí.“

„Ale nic, maminko — nic!“

„Přece snad něco. Tatík také povídal, že jsi přepadlá. Mně to můžeš říci, bláhová, kdyby ti něco scházelo. Snad nějaký zármutek. Leč kde by se vzal, nikdo nám, chvála Pánu Bohu, nestůně, ani nezemřel. . .“

„Rmoutím se nad Kádovou babičkou, že poslední čas zrak její zeslábnul tak, že ani přes jizbu přejít nemůže,“ vyhrkla Voršilka. Ale líce dosud bledé zalilo se růměncem. Nikdy ještě matce nesehlala a teď — lže.

„Což bys si to brala, bláhová! Babička má už věk a jinak to být nemůže.“

„Byla mi kmotříčkou, já ji mám tak ráda,“ přerušila konejšivá slova matčina dívka, ale hlas se jí čím dál více chvěl a svědomí doráželo, že nemluví pravdu. Nezkažená duše, jako byla dosud Voršilka, zalekne se káravého hlasu toho i ve věci nepatrné a vzdá se jeho nadvládě. Voršilka se rděla a bledla, zajíkala se v řeči, až vypukla v usedavý pláč a položivši hlavu matce na prsa, vyznala jako hodné dítě upřímně všecko. . .

Matka konejšila dceru a byla by se bez mála rozplakala s ní.

Otec, jenž právě vkročil, dozvěděv se, oč jde, zakýval povážlivě hlavou. Pak, aby Voršilku potěšil a obveselil, obrátil všecko v žert, prohodiv vesele o Václavovi:

„Však ty toho nebudeš litovat, holka, až přijde domů na dovolenou. Bílý kabát s lesklými knoflíky jako by ulil, po straně šavlička, boty jako zrcadlo, že jich nemá tak vyleštěných ani správce ze zámku!“

Leč co na plat! Zde mohl potěšiti jedině Václav. I přemáhal se a těšil všechny, zvláště byla-li zároveň přítomna Voršilka.

„Býti vojákem není žádné neštěstí. Přejde do ciziny, uvidí cizí kraje, města i dědiny. Sezná lidi rozličných řečí a národností. Týž Bůh v cizině, jako doma. Kdo se Ho nespustí, toho On nikde neopustí. Pod jeho záštitou a ty chodil uprostřed stínu smrti, a by nepřátelská zbraň se všech stran naň dorážela, nemá se čeho báti — jest v Jeho rukou. Jakoba, prchajícího před rozněvaným Esauem, provázel do neznámé ciziny, kamž přecházejí Jordan nesl jen hůl a chudý uzlíček. A že Bůh byl s ním, vrátil se po letech bohat s mnohými stády opět do svého domova. Josef, od bratří svých prodán, musil až do dalekého Egypta. A že Bůh byl s ním, neztratil se v otroctví, ani mezi zlotřilými lidmi v žaláři. Staltě se důstojností svou prvním po králi . . .“

Tak dovedl těšiti a konejšiti hodný jinoch. Příklady z biblických dějin, jež dobře znal, i babička se upokojila a příkyvovala spokojeně hlavou.

Čas čtrnácti dnů, ač tentokráte přicházel všem tak dlouhý, uběhnul přece. Přišel den odvodu. Rekruti dlouho před východem slunce výskotem vyburcovali celou vesnici. Nejvíce ze všech povykoval Lištův Petr. Kořalku pil toho dne z plechového půlce a křídý prý si do ní nadrobil jako chleba do polévky. Však také vypadal! Vlasy rozčuchané, že ani kousek čela nebylo viděti, oči zapadlé, pysky odulé a tváře měly barvu podmáslí.

Káda, jakožto rychtář, doprovázel tentokráte s rekruty vlastní své dítě. Bolestná cesta! Trapné čekání! Přál si, aby se muka jeho nejistoty brzy zkrátila. Václav měl nízké číslo a přišel brzy na řadu. „Schopen!“ zaznělo jako jedněmi ústy tak jistě a hlasitě, že se to až po klenuté odvodní síni zámecké ozvěnou rozlehlo. Jediné slovo „schopen“ jest rozhodující a neodvolatelné. Václav byl vojákem.

„Pánu Bohu poručeno! Byl jsem na to připraven. Jak se jemu líbilo, tak se stalo,“ vzdychnul si Káda, kdy osudné slovo „schopen“ ranou hromovou doznělo k jeho sluchu.

Což je o něho, ale doma matka a babička a u Pomezných — Voršilka!

I ty ránu tu přežily. Kádová to několik dní odstonala. Voršilka vyplakavši se před obrazem Matky Boží a pověděvši jí všecku svou bolest, tak se ukonejšila, že se tomu sama divila. Ó koho by ta milostná Matka nebeská potěšiti nedovedla!

Nejvíce ze všech nařikala babička a nedala se potěšiti.

„Ach, mé dítě, moje zlaté dítě, oni tě mně vzali! Odvedou tě do cizí země, snad až někam za moře, a já tě už víckrát neuvidím!“

Zrak babiččin, jak jsme od Vršilky slyšeli, poslední čas skutečně tak zeslábnul, že předmětu před sebou rozeznati nedovedla. I trápilo ji nejvíce, že Václava nevidí. A proto vztahuje po něm ruce, volala žalostně: „Pojď sem, mé dítě, pojď, ať se tě alespoň dotknu, když tě viděti nemohu. Vzali mně tě, vzali! Polož si svou hlavičku sem na můj klín, jako jsi ji pokládal, kdy jsem tě jako dítě k spánku konejšila. Můj Václavku, zlato moje!“

I brala zblíživšího se Václava do rozestřené náruče, hladila jej po tváři a líbala do vlasů jako malé děcko.

Všickni vidouce to, oslzešli.

Kromě Václava byl z branců odveden též Švejdův Martin a jiní dva synkové chalupníků. Lištův Petr šťastně z vojenštiny vyváznuł. Nepomohla mu tak křída, již si do kořalky drobil, jako spíše chromý prst. Přes to se ale přece týž den s odvedenými domů nevrátil, neboť musil odseděti den v šatlavě, že přišel k odvodu opilý a tak zcuchaný.

Jak by se mu bylo teprv vedlo, kdyby se byli páni na zámku dověděli o křídě!

X.

Dvojitý odchod.

Dokud byl Václav doma, nepřipadalo ani jeho domácím, že jest vojákem.

Toho pobytu v domě otcovském bylo však jen na krátkce. Přišel rozkaz ze zámku, aby se odebral k armádě a spolu oznámení, že jest přidělen k vojsku námořnímu.

Smutno ještě větší než před odvodem rozhostilo se na statcích, které tak mocné pásky přátelství k sobě poutaly.

Babička nařikala opět ze všech nejvíce. Ona věděla, že jí Václavka odvezou až někam za moře. Bůh ví, jací jsou tam lidé! Slychala vždycky, že jsou tam divoši a černoši. A Václav musí mezi ně, neboť jest odveden k vojsku námořnímu.

Pak jej napomínala, aby na Pána Boha všude pamatoval, rád se modlil a služeb Božích nezanedbával. Radila mu, až mu bude nejsmutnější, aby šel do církve Páně a kdyby to také v daleké cizině bylo, že mu tam bude, jako by byl doma. Modli-

tební knížky si vezme s sebou i svěcený medailonek s rytinou Panny Marie, jež má nositi stále na stužce na krku. Kdo se vydává do ciziny, má při sobě míti vždycky buď modlitební knížku nebo růženec — říkávala babička — aby, kdyby snad náhlou smrtí v cizině zemřel, lidé dle toho věděli, že to byl katolický křesťan. Kromě toho napomínala svého vnuka, aby se nepřidržoval žádných kamarádů.

Václav poslouchal ochotně a radostně rady a napomenutí babiččino a sliboval, že se dle něho zachová. Těžce se s ní loučil, těžce, jako by to bylo naposled. Nevěděl ubožák, kdy se opět navrátí domů, a babička byla již tak stařícká. Mohla zhasnouti každou chvíli.

Ó, byly to trapné doby pro Václava! Vůkol sebe samé smutné tváře a on, ač mu srdce žalem skoro pukalo, musil se stavěti veselým, aby svých drahých ještě více nezarmoutil.

Nejtěžší očekávala jej chvíle — rozloučení s Voršilkou.

Opět jednou, a to po prvé od svého dětství, byli spolu samotni. Rodiče znali oba a snad schválně jim tu chvíli samoty popřáli, aby si mohli srdečněji promluvit.

A o čem v té trudné chvíli odchodu rozmlouvali?

Zpomínali oba na dětská léta, kdy si spolu hrávali, chodili do školy a běhávali babičce na proti, kdy odešla někam na pouť. Připadlo jim na mysl, jak čítávali knížky z Dědictví Svatojanského a jak se vždy na nový podíl těšili. Přáli si, aby se jim ta léta vrátila zpět. Tehdy byli úplně blaženi. Nevěděli ani že jest nějaká vojenština, ani jim to na mysl nepřipadlo, nevěděli, co jest cizina, co chvíle rozloučení, která tak krutě drásá srdce.

Václav slibuje, že bude na Voršilku mysliti každého dne.

Voršilka se zarděla a slibuje totéž Václavovi. Práví, že až jí bude nejsmutnější, bude si čísti a čtení jí po každé Václava připomene.

„Kdož ví, kdy se zase spolu uvidíme!“ vzdychla si dívka.

„To ví jediné Bůh,“ připojil Václav.

„Bude mi smutno, neboť jsem si na tebe tak navykla, všude mi bude někdo scházeti. S nikým jiným kromě rodičů si tak důvěrně nepohovořím, jako s tebou.“

„Já bych se to dověděl, kdybys s někým jiným tak hovořila a hněval bych se na tebe,“ pohrozil jí Václav.

„Však nebudu,“ slibuje dívka.

„Já budu často psáti domů, dojdí si k nám, až psaní přijde, abys se dověděla, jak se mi vede.“

„Já ti zase napíši, co jest u nás nového.“

„Napíšeš?“ zvolal radostně Václav.“

„Proč bych nenapsala? Dám to tvým rodičům, aby te do psaní, jež ti budou posýlati, přiložili.“

„Tím mne velice potěšíš. Budu-li čísti tvé řádky, bude mi jako bych si byl s tebou promluvil a každá strast, již by mi v cizině snášeti bylo, bude mi sladkou a milou vzpomínkou na te.“

„Strasti tě nesmějí potkati žádné,“ těšila Voršilka.

„Kdož si tu může předpisovati, aby nepotkaly?“

„Budu se za tebe každého dne modliti před obrazem Rodičky Boží, jež mi druhdy přinesla babička vaše z pouti. Kdykoliv mne něco trápilo a já se před obrázkem tím pomodlila, okamžitě jsem našla úlevy a bylo mi, jako by veškerá tíže se mne spadla. Vezmi si obrázek od babičky také s sebou a často se před ním modlívej. Sv. Václav, tvůj svatý patron, musil jakožto kníže české také častěji do boje. Četla jsem o něm ve kronice české, že vytáhl jednou do boje proti Radislavovi, vojvodovi Zlickému. Obě vojska potkala se u Žitoměře, místa, které se nyní nazývá Stolmíř, ve kraji Kouřimském; ale Václav nechtěje, aby se lid vraždil bez potřeby, vyzval vojvodu Zlického, že s ním mezi oběma vojsky sám chce zápasiti. Pyšný Radislav jen ze studu přijal toto vyzvání; ale když se přiblížil k Václavovi, zjevil se mu anděl nad knížetem se vznášeje a Radislavovi mečem hroze. Tu prý Radislav padl před Václavem na kolena, poddávaje se jemu; i smířili se a v dobrém prý se rozešli.* — Budeš-li následovati ctností svého sv. patrona, jež ti obraz jeho vždy připomene: zbožnosti, mírnosti, a zároveň rekovného udatenství . . . ochrání tě Bůh audělem svým v každém nebezpečenství, jako druhdy zastínil miláčka svého sv. Václava.“

Takové a těm podobné řeči vedly se mezi Václavem a Voršilkou v době před odchodem jeho.

Co z nich vyrozumíváme?

Mluvily zde duše nezkažené, zbožné, nevinné. Pověděly si prostě a upřímně, co jeden pro druhého cítí. Vyzíralo z těch slov, že jsou stvoření pro sebe a nevýslovné blaho že by vzešlo oběma, kdyby zůstali pospolu. Odloučení že jest něco neprirozeného, trapného, co na ně dopadá tíží olověnou . . .

Václav hleděl také co nejvíce možná tyto trapné chvíle rozloučení ukrátiti. Byl připraven, odhodlán. Otec, matka i babička dali mu požehnání na cestu; políbil všem ruku, rozloučil se

*) Václav Vl. Tomek: „Děje království českého.“ Str. 23.

u Pomezných a odešel, zmizel, jako kdy se nad kamenem zavře hladina vodní . . .

Jako by černý závoj smutku dopadnul na statek Kádův a Pomezných, bylo tam ticho, nevlídno a smutno.

Všude scházel Václav. Mluvílo se o něm každého dne — ustavičně.

Babička bolestně vzpomínala, kde asi ubožák jest a jestli jej tam někde za mořem ti divocí a černí lidé nezabijí. Kdo ví, jakou tam mluví řeč, snad takovou, jako ti francouzští vojáci, co bývali v Čechách, a Václav jim nebude rozumět. Ku konci svých trudných úvah začne se babička modlit a modlitbou jediné se potěší a ukonejší.

Jest ubohá. Světlo očí jejich úplně vymizelo a kdo trvá u věčné temnosti, tobo myšlenky bývají tím trudnější.

Jako v náhradu za Václava musí k ní docházeti častěji Pomezných Voršilka, aby ji potěšila. Ubohá dívka! Má svou kmetřičku těšiti a neví sama, kam by se zármutkem poděla.

Přišly nové knihy z Dědictví Svatojanského. Voršilka předčítá a obě rodiny poslouchají. Ale nejde jí to tak zběžně, nečte s takým důrazem, jako čítávala jindy. Jest mezi čtením roztržita, myslí a vzpomíná na Václava. Někdy se jí hlas za čtení čím dál, tím více chvěje, až se rozplácne. Na otázku rodičů i Kádových odpovídá zastírajíc svůj smutek, že ji čtení tak dojalo . . .

Nejvíce se potěší ještě u babičky. Posedí si s ní někdy, zvláště v neděli odpoledne, mnoho hodin. Rozmlouvají o Václavovi.

Také jiní lidé o něm mluví, jenom že ne tím způsobem jako Voršilka s babičkou.

Lišta se synem Petrem a mušketyřem sedí za stolem v hospodě, která je prázdná.

Hospodský se zlobí a kleje, že má málo hostů. Jindy bývalo za dlouhých zimních večerů u něho živo. Přišel kovář, Dubák, Švejda a jiní a kdyby byl každý jen po dvou čtvrtkách vypil a nějakou tu housku snědl, byl přece obchod. Teď není nic. Co sám čerchmant ty knihy do Chvojnova přinesl, jako by ušal. Každý sedí v zimě za pecí. Kovář jakmile nějakou knížku s těmi zelenými deskami dostane, běhá s ní po vsi jako s patokami a do poslední chalupy ji zanes. V chalupě potřebují knížky! Těm kdyby raději zanesl pytel bramborů.

„Ba, a takhle kopu zelí!“ připojil mušketyř Martin Partika.

„No a rychtář ty knížky docela lidem kupuje,“ horlil dále hospodský.

„A u Pomezných je také jen samé čtení,“ dodal zase mušketýr.

„Já si také jednu tu knížku koupil,“ ujal se slova Lišta, „a co je do toho! Já v tom sám říkati neumím a tuhle Petr to také nemohl přečísti. Jsou prý v tom docela jiné písmeny, než jaké měli ve škole. Vid, Petře!“

„Ba že, táto!“

„No, a co Kádovům to čtení pomohlo?“ promluvil Martin, „syna jim přece vzali na vojnu.“

„A mne nevzali!“ chlubil se Petr.

Lišta štlouchl syna loktem, aby s tím mlčel.

„Je prý až za mořem, někde v *Netalii*.“

Mušketýr, jakožto člověk od péra, opravil Lištu, že se ta země jmenuje Itálie, nebo česky Vlašsko, a přes moře se tam jeti nemusí.

„Ať je to kde chce, ale moře je tam už viděti,“ povídal starý Pekárek, „lidé jsou tam opálení jako cikáni a velikým horkem prý jich tam pomře mnoho set za den. Všecky mrtvoly prý házejí do moře.“

„Snad tam Kádův Václav také tím horkem zahyne,“ pronesl Petr a přihnul si pálenky, jako by ho už zapíjel.

Lišta ho znovu štlouchnul.

„To takhle, vid! Pak bys se oženil s Pomezných Voršilkou,“ zachechtal se Partika.

„Hihi! Proč by ne? Bude mítí statek — táta povídal . . .“

Tu ucítil Petr takový štulce do žeber, že jen heknul a nedomluvil.

Lišta totiž nechtěl, aby to slyšel hospodský.

Že tento vyšel ven, osopil se na Petra, aby mu vysvětlil, co štulce znamenaly, slovy:

„Pořád žvaníš . . . před ním! Já si chtěl o tom právě dnes promluvit zde s Brčkem a ten zde pořád civí. Tobě jak člověk něco poví, hned to vybreptneš. Nemohlo!“ . . .

„No nechte ho, má kapitální nápad,“ promluvil přítlu menším hlasem Martin, přikloniv se k Lištovi. „Voršilka a s ní — Pomezných statek, to by byla pro vás muška, Lišto!“

„Inu arcí, to jediné by mne vytrhlo; ale nevím kudy do toho. Spolehal jsem na vás, mušketýře, že mi poradíte. Abrahánek už mě má téměř celého. Nepřijde-li v čas pomoc, dají mi statek na buben. Raďte! . . .“

„To je šlakovitá věc!“ škrábal se mušketýr za uchem. „Kdybych věděl, nedala-li Voršilka slovo Václavovi, pak by to

žlo, jako kdy namaže. Musím se toho dopátrati . . . Ale jak? To bude státi velké namáhání, též obratnosti a dobrého nápadu bude k tomu potřeba . . .“

„To vy všechno máte — proto jsem jako myslil.“

„Inu dobře,“ usmál se potměšile ku chvále Lištově písářík, „ale to také víte, že ani slepice na darmo nehrabe. . . .“

„Roznmím. No, co se toho dotýče, tu by mi na nějakou stovku nepřišlo, kdyby se nám to podařilo.“

Mušketýrovi zazářily oči radostí.

Podal Lištovi ruku a řekl: „Slovo s to!“

Vešel hospodský a přerušil další hovor.

Lišta zaplatil za sebe i za syna a tentokráte mimořádně i za mušketyra a všickni tři se ubírali domů. Nejsouce hospodským vyrušován, dojednali pod širým nebem cestou z hospody, o čem jednati začali. Lišta slíbil totiž mušketyrovi sto zlatých, sprostředkuje-li sňatek Pomezských Voršilky s jeho Petrem.

Ziskuchtivý a ošemetný písářík by se byl pustil do díla hned, kdyby nebyly nastaly překážky, které jej na čas pozdržely. Chytrý náhončí věděl dobře, kdyby za okolností těch jednal, že by mohl hned s počátku všechno na vždy si pokaziti.

Kádová babička se totiž tou dobou roznemohla. Stůně těžce a nebezpečně. Cítí na sobě velikou slabost a říká, že to bude její poslední. Všickni domácí ji pečlivě obsluhují a dnem i nocí se od jejího lůžka ani nehnu. Chce u sebe míti zvláště Pomezských Voršilku.

Hodná dívka ji těší a povzbuzuje k trpělivosti. Dokud byla nemoc babiččina lehčí, předčítala jí Voršilka z Dědictví Svatojanského. Babička všechny knihy, jež do té doby v Dědictví vyšly, znala a obsah jejich věděla. Určila si tedy sama, kterou knihu jí má Voršilka čísti. Chtěla ještě jednou této potravě duševní zakusiti.

Nemoc babiččina se zhoršila. Voršilka přestala čísti a hlasitě se u babičky modlí růženec.

Káda dojel matce do města pro lékaře, ačkoli k tomu připustiti nechtěla, dokládajíc, že po celý svůj život lékaře neměla a nikdy z lékárny žádného léku neokusila.

Lékař si nemocnou prohlédl a řekl, že jí neschází nic, že jest to jen veliká slabost, která v tak vysokém stáří bývá předchůdkyní smrti. Všickni se slov těch zalekli a oči jim oslzelely.

Dovědév se o nemoci babiččině pan farář, přišel ji sám navštívit. Delší čas u ní prodlel a ji těšil. Odcházaje sdělil venku s domácími, že s úsudkem lékařovým úplně souhlasí: babička jest

přiliš slabá, mohla by zemřít, že se toho ani nenadějí, a tedy bude záhodno, aby jí posloužil sv. svátostmi.

S radostí posvátnou přijala babička zprávu, že ji přijde pan farář zaopatřit. Těšila se na příchod nejvzácnějšího hosta — božského Spasitele. „Kam Ten zavítá,“ pravila k Voršilce, „tam rozhostí se radost, by tam i žal a zármutek byl panoval. Přišel druhdy do příbytku apoštola Petra a hned prchnul odtud zármutek i nemoc a tchýně Petrova okamžitě ozdravěla. Vešel do domu Jairova, kde panoval bolestný pláč a nárek nad mrtvolou jediné dcerušky a hle — za chvíli nastala tam radost. Přišel do Bethanie do domu Lazarova, kde Marie a Marta hořce oplakávaly smrt bratra svého, an čtvrtý den už v hrobě ležel. A jen co Kristus vešel, Lazar budí se ze smrtelného spánku, vrací se z hrobu do příbytku a stoloje s Kristem. Pán Ježíš přišel do domu Šimonova a žena, která byla v městě hříšnice, dochází odpuštění a nebeská útěcha rozhosťuje se v srdci jejím. Přišel ke studnici Jakobové a žena Samaritánka — hříšnice — odřiká se svého nepořádného života. . . Jakých milostí a jaké útěchy dostane se nám teprve, kdy týž Spasitel nejen do příbytku našeho, nýbrž do srdce našeho zavítá! Ó přijď, Ježíši, přijď, nebeský Utěšiteli můj! Ve světle víry tvé kráčela jsem blaženě životem, Tobě jsem žila, s Tebou chci zemřít! Poslední ať jsou slova má: Ježíš, Josef, Maria!“

Tak vzorně připravovala se k smrti náboženských pravd znalá, věrou živou proniknutá, zbožná ta žena křesťanská.

Světnice u Kádů změnila se v svatyni, stůl v oltář. Všickni domácí i od Pomezňých se sešli a byli zbožně přítomni obřadům sv. svátostí, jimiž p. farář babičce přisluhoval.

Po zaopatření sv. svátostmi babičce značně se ulehčilo. K večeru dostavila se však opět slabost a to ještě ve větší míře, nežli dříve.

Voršilka sama se nabídla, že u nemocné do rána zůstane, vybízejíc domácí, aby šli spat, jelikož probdévše několik nocí u nemocné, byli vyslepeni.

„Nezůstávej u mne, dceruško, jdi také spat, já vím, jak milé jest spaní v tvém věku,“ nutila babička Voršilku.

Tato nedala se přemluvit a zůstala.

„Byla jste mně kmotrou při křtu sv.,“ řekla, „starala jste se vždycky o mne pravou péčí mateřskou a já se vám dosud ničím za to neodsloužila. Chci vám alespoň v nemoci nepatrnou službu prokázat.“

Všickni v domě spali. Jediná Voršilka bděla při svitu olejové lampičky u nemocné. Četla si z utěšené kuihy: „Pane, zůstaň

s námi, neb se připozdívá.“ *) Čas od času pohlédla do tváře nemocné, která tiše spala a libě se usmívala, jako by se jí něco příjemného zdálo.

Bylo už po půl noci, kdy nemocná náhle otevřela oči a kolem sebe se rozhlédla, jako by někoho hledala.

„Již zde není, já ho nevidím!“ zašeptala .

„Nikdo zde nebyl, babičko,“ řekla dívka naklonivši se k leži nemocné. Mráz ji obešel z plachého vzhledu babiččina a z jejich tajemných slov.

„Byl zde, já ho viděla, přišel mne navštívit — ten můj rozmilý černovlásek — můj Václavek.“

„Ó ten je daleko, babičko,“ vzdychla si dívka, „a to se vám jen zdálo.“

„Ne, toho mi neupřeš, dceruško, že zde nebyl,“ promluvila babička poněkud rozčileným hlasem. Zněl tak neobyčejně, dutě a tajemně, jako by přicházel z jiného světa, že se Voršilka až zachvěla a neodvážila se dále babičku konejšiti. „Viděla jsem ho dobře. Vzala jsem hlavu jeho do svých rukou a líbala jsem jej do vlasů, jako kdy jsem jej jako hošíka na klíně chovávala. Vymknul se mi a cizím pohledem na mne zrakem, jako by mne neznal. Ty jsi byla oblečena v bílé šaty, měla jsi zelený vínek ve vlasech a kráčeli jste spolu k oltáři, kde vás očekával kněz. Otvjel vám ruce štolou; za jasného teplého dne kráčeli jste pak spolu květnými lučinami, a štěstí vám oběma zářilo z očí. Já vám žehnala. Leč najednou octli jste se oba v polích „u kamenného lomu,“ na jehož vrcholn je kaplička a v ní září obraz Matky Boží. Tys mu stále ukazovala k onomu milostnému zjevu, on si tě však nevšímal a ubíhal od tebe dál a dále V tom objevilo se ve skalní slují množství hadů, ještěřů a jiných jedovatých potvor, které ho se všech stran obklíčily. Řítily se na něho, syčely, ovíjely se mu kolem těla. Se zrakem plným zoufalství nevěda si jiné pomoci chtěl se vrhnouti se skály dolů do propasti. „Václave! pohleď sem, zde jest jediná pomoc!“ vykřikla jsi ukazujíc na obraz, přiskočila jsi k němu a objevši jej vejpůl odtrhla jsi jej z pokraje propasti, kam za okamžik by se byl sřítíl . . .“

Za tohoto vypravování vzplály oči babiččiny podivným leskem hlas její stále rostl, pohlížela do prázdna jako by to kdesi v daleké budoucnosti viděla všechno napsané.

Voršilka byla tak ulekána, že nemohla ani slova ze sebe vypraviti. Chtěla zbuditi domácí, aby se podívali, jest-li se babičce

*) Dědictví Svatojanské číslo 8. r. 1839.

nepřítřžilo, ale údy její byly strachem jako ochromeny, že se nemohla z místa hnouti. Lampa na stole divně kmitala, že v tom šeru, jaké ve světnici se rozprostíralo, zdála se dívce babička jako nějaký tajemný zjev z jiného světa.

„Babičko!“ bylo jediné slovo, jež se ulekané dívce ze sevřeného hrdla vydralo.

„Ano, já vím, že ty jsi to, znám tě dobře, dej mi ruku, ať ti ještě něco na rozloučenou povím. Ty jsi hodná dívka, zůstaň jen stále takovou. Nespolehej nikdy na lidi, ale důvěřuj vždycky pevně v Boha a v přesvatou Matku jeho. Mně jest bez mála sto let. Mnoho jsem na světě zažila, zkusila a vytrpěla. Ale v tom okamženi, kde mi snad zbývá už jen několik minut, než odevzdám duši svon v ruce toho přelaskavého Otce, vyznávám s plným přesvědčením, že kdo v Boha důvěřuje, jeho se drží, na věky zaháněn nebude. Maria jest naše útočiště. Není bolesti, kterou by nezhojila, není zármutku, jemuž by úlevy zjednati nedovedla. Ve všech potřebách života k ní se utíkej. Cti ji v obraze, jež jsem ti zůstavila. Maria jest naše útočiště . . . Ježíš a Maria!“ . .

Hlas babiččin vyzněl, a ve světnici nastalo hrobové ticho.

Voršilka šileně vykřikla a vrhla se na lůžko — na němž odpočívala mrtvola.

Domáci se pronikavým vykřiknutím vzbudili a přikvapili do světnice.

Voršilka byla smrtelnější než ta vedle ní odpočívající mrtvola. Chvěla se a nemohla souvisle pronéstí věty, aby pověděla, co se jí stalo. Mnsili ji skoro na lože donéstí

Dávno nepamatoval Chvojnov tak slavného pohřbu, jako byl pohřeb Kádovy babičky.

Tak smutné dva odchody brzy za sebou!

XI.

Zlato v ohni.

„Tohle nám čerchmant spískal!“ postěžoval si Brček Lištovi. „Teď se nedá nic dělati. Ta holka na bábě lpěla jako nevím co; vždyť se ze smrti její rozstonala, tak že jí ani na pohřeb jíti nemohla. Poležela si celý týden. Teď sice už chodí, ale je pořád jako smrt. Musíme vyčkatí času jako husa klasu. Však on jí ten

zármutek také přejde a Petr váš ji dostane, za to vám stojím, jako že mně říkají Martin Brček.“

„Což je do holky, jen kdybych měl už Pomezných statek, aby se Abrahámek pořád se mnou nehrdloval,“ podotknul Lišta tak prostě, jak to myslel.

„Také to bude, jen strpení!“ těšil Martin.

Voršilka chodila od smrti babiččiny skutečně jako stín. Osudný večer, jež při smrti její proběhla, odstonala. Jak divný byl ten sen babiččin před smrtí! Často o něm přemýšlela, z hlavy jí nešel. Slyšela, že lidé, již mají v brzku zemřít, prozrazí duchem do budoucnosti. Snad se také babičce, kdy duch její se měl rozloučiti s tělem, tajemný závoj budoucnosti odestřel a věštila její příští osud. Leč snad je to jen pověra, konejšila se dívka; v pověry věřití je hřích a hleděla na vše zapomenouti.

V trapných upomínkách na babičku a na Václava bylo Voršilce jedinou útěchou čtení. Tu duše její zapomínala na trapnou minnulost i přítomnost, dlela v jiných světech a byla, třeba jen na chvíli, blažena.

U Kádů i Pomezných byli jednoho dne všickni nad míru potěšeni. Přišlo psaní od Václava. Kde kdo byl z obou domů přišel, aby vyslechl, co Václav píše. Otevřeli a četli:

„Drazí, vroucné milovaní rodiče!

Já Vás na sto tisíckráté pozdravuji a líbám a doufám, že Vás všechny těmito řádky při dobrém zdraví zastanu. I já jsem chvála Pánu Bohu zdrav, vede se mi dobře až na ty veliké štrápáce vojenských pochodů, které jsem už přežil a které mne snad ještě čekají.

Musím hned s počátku pověděti, kam mne až zavezli. Tedy vězte, že jsem u samého moře, v městě Terstu. Než vám popíšu, jak to zde vypadá, chci Vám pověděti, jak jsem se sem až tak daleko dostal. Ó drazí rodiče, milá babičko a všickni přátelé a známí, kdož toto psaní buď čtete, nebo posloucháte, vy všickni byste se, jali ruce a se podivili, jak je svět veliký, co na něm krásných měst a dědin, že se to člověku doma ani ve snu zdáti nemůže. A což ti lidé, rozličných nací, řečí a krojů — ó až oči přecházejí. Já Vám viděl něco krásných měst! Do své smrti na to nezapomenu. Jenom škoda, že jsem si všechna jejich jména nezapamatoval. Tak jsem přišel na té cestě do velikého města Lubianě. Skoro uprostřed toho města je veliký zámek s vysokou věží, s které možno celé město a okolí na mnoho mil přehlédnouti. Až se mi hlava točila, když jsem na tu věž vystoupil. Město samo

má mnoho pěkných, dlouhých a širokých ulic a kolem do kola jsou krásně upravené zahrady, jimž tam říkají „Tivoli.“ Co se mi zvláště líbilo, jsou tam ty krásné veliké a čisté kostely. Našich kostelů by se vešlo do toho jediného pět. Poslouchal jsem lidi, jakou to mluví řečí. Většina jich mluvila německy. Ale sem tam zaslechl jsem známé zvuky, jako by to bylo česky. Běžel jsem k nim, oslovil je česky, oni mi odpověděli; znělo to jako by česky, ale já nerozuměl ani slova. Dověděl jsem se, že mluví slovinsky. Byl jsem v Lublani též se soboty na neděli. V neděli ráno se probudím a slyším krásnou, vážnou hudbu. Naslouchám a přemýšlím, co by to asi bylo? Leč zpozoroval jsem, že to není hudba, nýbrž slavnostní vyzvánění. To byla radost poslechnouti! Nikdy jsem tak velebného a krásného souzvuku zvonů neslyšel a snad neuslyším.

Z Lublaně jsme jeli pořád k jihu. Krajina, kterou nám bylo téměř celý den jeti, byla pustá, samá skála a kamení. Nikde stromu ani zeleného pažitku. Sem tam malé políčko, kol do kola kamením obražené a chudá křoviska a klečí trčely ze země. Dědin a příbytků velmi málo, všude na mnoho mil cesty holá a nevlídná poušť, jež se nazývá Kras.

Když jsme přijížděli k městu Nabresině, pravili cestující, kteří tu krajinu znali, že už uvidíme brzy moře, i já se těšil a rozhlížel se na vše strany, brzy-li už moře, o němž jsem slyšel a čítal, uvidím. Se všech stran skály, tak že nebylo žádného rozhledu. Jakmile jsme vyjeli ze skalní úžlabiny za Nabresinou spatřil jsem v pravo velikou šedomodrou rovinu, která splývala v nesmírné dálce s oblohou. „Moře! moře!“ vykřikli kamarádi. A skutečně, ta nepřehledná rovina bylo moře. Pohled velkolepý, který se popsatí nedá. Ve vzdálenosti mnoha mil viděti malý bod, jako by tam byl usednul pták, jinde jsou dva nebo tři takové body vedle sebe — jsou to veliké koráby, které se po moři plaví. V tom nepřehledném prostoru zdá se nám jako by stále na témž místě se nalezaly, ač ve skutečnosti s velkou rychlostí po hladině ujíždějí. Na dalekém obzoru viděti jakýsi předmět, jako věž nějakého dalekého kostela. Toť stožár velikého korábu, plavícího se do alekých zemí. Jedouce měli jsme moře pořád na pravo. Před sebou v dálce viděli jsme na jeho samém břehu řadu vysokých přízloutlých domů a věže kostelů, kam jsme brzy dorazili. Bylo to město Terst, kde se nacházím.

Město Terst je pravidelně stavěné. Ulice rovné, jako by šňůru táhl. K moři mám blízko, jako u nás ze statku k Dolinskému

rybníku. U jeho břehu jest na sta lodí a velikých korábů jako náš celý statek. Jejich vysoké stožáry a napjatá lana tvoří celý les.

Zajisté budete dychtívi se dověděti, jak se mi zde vede. Stěžovati si nemohu a chváliti také ne. Co mne zde zvláště trápí, jsou veliká parna, o nichž u nás ani zdání nemáme. Lidé zdejší jsou od nich všickni osmahlí a opálení, tak že vypadají jako cikáni. Voda jest tak teplá, že není ani k pití. Chce-li se jí člověk ochladiti a žízeň uhasiti, musí do ní dáti ledu. Nad to mě souží též to, že zde nikomu nerozumím a s nikým si nemohu pohovořiti, neboť zde všickni mluví jen vlašsky a německy. Musím se tedy držeti jen svých rodáků Čechů, jichž je zde při vojště valný počet. Jsem zvláště rád, že jest zde též Švejdův Martin z naší vesnice.

Když je mi smutno, zalétám ve svých myšlénkách k Vám, drazí rodiče! Nyní teprve si Vás jak náleží vážím a Vaši dobrotu oceniti dovedu. Ó kdyby mně jen na hodinku bylo popřáno Vás viděti a s Vámi si pohovořiti, ruce a nohy bych Vám zulíbal! A jak bych se tulil ke své drahé babičce, na niž často, tuze často vzpomínám. Všecka její slova tkví hluboko v mém srdci a vidím, jak dobře mi radila. Když jest mi nejsmutněji, jdu do kostela, vroucně se pomodlím a hned jest mi, jako by veškerá tíže zármutku se mne spadla. V kostele jest mi nejblazeňji, cítím se jako doma.

A což dělají a jak se mají všickni u Pomezných, zvláště Voršilka? Vyřiďte jim, že je všecky, zvláště Voršilku na stotistic-kráte pozdravuji.

Vás pak všecky v duchu líbám a zůstávám

Váš vděčný syn a vnuk

Douška.

Václav Káda.

Těším se, že mi brzy odepíšete a mnohými novinami z naší vesnice mne potěšíte. Aby psaní jistě došlo, dejte adresu napsati Brčkovi, který jí psává také na psaní Švejdovic Martinovi. Budu s toužebností psaní Vaše očekávati.“ —

Kádovi, psaní ostatním čtoucímu, chvil se hlas pohnutím a radostí ze syna a všem, kdož poslouchali, oči oslzyly vzpomínkou, že babičky už není mezi živými a ubohý Václav dosud ničeho o tom neví.

Bez meškání dopsali Václavovi dávající mu obšírné zprávy o všem. Také Voršilka připojila srdečný pozdrav Václavovi.

Káda dle rady synovy došel k Brčkovi, aby mu napsal adresu. Brček tím byl velice překvapen a jaksi významně. Dal se s rychtářem do důvěrnější rozmluvy, hledě vyzvěděti, jak to mezi Václavem a Pomezných Voršilkou vyhlíží.

Káda mu dával ke všem otázkám stručné a záporné odpovědi. Řekl, že mu není ani dost málo známo, že by Václav na Voršilku naděje si byl činil, tím méně mu povědomo, že by nějaké přívěsti mezi nimi bylo. Václav jest svoboden; bude se moci jednou oženiti, s kým bude chtít a totéž troufá si tvrditi o Pomezských Voršilce.

Martin partika byl jako na koni. Bez meškání sdělil se s tím Lištovi, tvrdě, že sňatek mezi jeho Petrem a Voršilkou jest už jako hotovou věcí. Byl by rád na slíbenou stovku dostal nějakou zálohu, ale Lišta zápase ustavičně s nedostatkem, a věze v dluzích až po krk, zaplatil sotva co musil, nad to, aby dal někomu zálohu!

Týden po té dostavil se Brček v neděli odpoledne z čista jasna k Pomezským. Vzal si záminku jinou, proč přichází, jak už dohazovači obyčejně dělávají. Přišel s tím, že slyšel, že mají Pomezští pěkné čtení; jestli by mu nebyli ochotni nějakou knížku zapůjčiti? — Pořád okolkoval, obcházel, až přešel znenáhla k věci, o níž mu běželo. Pomezný totiž řekl, že čítá zvláště ráda Voršilka, čehož se Brček zachytil a učinil přechod ke své záležitosti. Řekl totiž:

„Roztomilá dívka! Já o tom už slyšel a slyšel jsem ještě více, že totiž chcete Voršilku provdati.“

„Toť jste slyšel více, nežli já vím,“ odpověděl Pomezný.

Voršilka zaslechnuvši tato slova, zarděla se a odešla rozmrzele do komory.

„A kdež pro ni máte ženicha?“ otázal se Pomezný.

„Daleko nemusíme proň jíti,“ mluvil Brček spokojen, že se mu to daří; „daleko ne, jen přes humna. No, to by bylo právě tak přifhodné. Pole vaše sousedí, pak by nebylo sporu o nějaký ten kus meze.“

Pomezný se zamyslí, přemítáje, koho to Brček míní.

„Snad nemyslíte Lištu?“

„Kohož jiného, nežli jeho!“ zasmál se spokojeně dohazovač, že Pomezný tak dobře uhádnul.

„No, z toho mračna nebude nikdy dešť!“

„Proč by to nemohlo býti?“ nedal se Brček jako dobrý plampač zastrašiti. „Petr dostane statek a vaše Voršilka také. Těch několik set zlatých podílu budou moci ze dvou statků ostatním dětem Lištovým snadno vyplatiti. A ty staré spory jako by do země hodil a hlinou zaházal — na věky bude všemu konec.“

„Ne, ne, to je marná řeč, co zde povídáte,“ přerušil Pomezný. „U nás se ještě na žádnou svatbu nepomýšlelo. A až pak se bude chtít holka moje vdávati, nechť si zvolí sama, koho bude chtít,

já ji nikam nebudu zadávati, jak to mnozí rodičové činívají, nutíce děti své ke sňatku s tím neb s tou. Nebudu k tomu potřebovati také žádného prostředníka. Poslal-li vás někdo hledat Petrovi nevěstu, zmýlil jste se v čísle domu, neboť u nás pro něho nevěsty není.“

Učítá odpověď hospodářova přerazila Brčkovi meč výmluvnosti, že už se s ním k novému útoku nevytasil. Prohodil ještě sem tam něco, jako že s dívkami není radno otáletí a vzhledem k sňatku se s nimi chvátati má jako s chlebem do pece, aby nepřestárly; že se člověk ničeho a nikoho nesmí odříkati a na konec odcházejce se těšil, že si to Pomezný snad ještě rozmyslí . . .

Podivila se Pomezná i Voršilka, kdy jim otec napotom povídal, s jakou k nim Brček přišel.

„Chtěl by se Lišta na našem statku hojiti, to věřím, když mu z jeho nepatří už ani došek na střeše!“ řekla Pomezná a Voršilka připojila:

„Než bych si vzala sprostého a luhdráckého Petra Lištova, raději bych odešla kraj světa. Ještě dále než je Kádův Václav. Třebas až mezi lidojedy. A ten starý partika, přijde-li ještě jednou s podobnou, vezmu na něho pobrabáč.“

„Však mu chuť asi zajde. Pověděl jsem mu to ostře a otevřeně.“

Mýlil se Pomezný domnívaje se, že Brčka na čisto odbyl a že již dalších pokusů činiti nebude.

Za tepla běžel Brček s odpovědí Pomezného k Lištovi.

„Inu sto zlatých byste dostal, ale já hnedle řekl, že z toho asi nic nebude.“

„Bude — nebude, to záleží na tom, jak to navlékneme.“

Lišta neporozuměl, co tím navléknutím Brček míní. Tento se vyslovil určitěji:

„Pomezných holce vězí v hlavě Kádův Václav a toho jí musím přede vším z hlavy vypuditi. Mám dobrý nápad, ale to vám povídám!“ . . .

Brček položil prst na ústa na znamení mlčenlivosti.

„Kdež bych já co říkal!“

„Znám Václavovu adresu, viděl jsem také v psaní, jak Voršila píše, neboť připsala několik řádek. Já umím ruku cizí dovedně napodobiti, vždyť víte, že mne jen proto páni na zámku nemohli vystáti. Nuže napíšu Václavovi psaní, jako by pocházelo od Pomezných holky; aby si totiž myšlenky na ni nedělal, že je vojákem a kdo ví, kdy z vojny přijde a to tím více, ana se jí naskytuje příležitost ke sňatku, jež co nejdříve uzavře.“

„A to jako myslíte, že Václav odepíše, když nechce, aby nechala tak a že bude všemu konec,“ ujal se Lišta slova. „Ale nepomyslel jste, že se bude Václav na psaní odvolávat, co jí to napadlo, co mu to píše? a klam vyjde na jevo!“

„Oho, oho! dobrý voják tluče na obě strany,“ ozval se Brček; „podobný list od Václava obdrží též Voršula. Napiši jej také zde a pošlu Švejdvu Martinovi, aby jí ho zaslal. Bude jí v něm dávat Václav vědomost, že se mu na vojně zalíbilo tak, že se ani nevrátí, aby si tedy už na něho žádných nadějí nedělala atd. Podrazím jejich známosti nohy se dvou stran a pak uvidíte, jak si ráda Petříka vezme.“

„No, já nevím!“ škrabal se Lišta za uchem; „jestliže tohle provedete, pak jste chlapík. . . .“

~~~~~
 Ďábelská zloba rozličnou přibírá tvářnost a vymýšlivá někdy věci k neuvěření. Což jest jí ctnost, co spokojenost, zdraví i život člověka, chce-li dosáti svých sobeckých černých záměrů!

Ubohý Václav! Kdo ho viděl, kdy odcházel z domu otcovského a spatřil by ho nyní, po půl roku, nepoznal by ho. Růže z lící vybledly, lesk očí pohasl, silná a ztepilá postava se proměnila v pouhý stín. Chodí zamyšlen a smuten. Vyhýbá se svým druhům a dlí nejraději o samotě. A kdy v kýžené samotě se octne, vyjímá ze záhradní list, čte jej už Bůh ví po kolikáte a dočet, drží jej v zdřevěnělých rukou a vysedí tak mnohdy jako socha celé hodiny. Nejednou horký proud slz vyhrkne mu z očí a ústa maní zašeptají: „Nešťastná chvíle, kdy jsem z domova odešel, nešťastná vojenština! Štěstí mého života je na vždy to tam. Což je mi život bez Voršilky? . . .“

Ďábelský plán Brčkův se povedl. Václav uvěřil, že psaní, jehož obsah známe, pochází od Voršilky. Ten list pochoval všecko jeho blaho, v něž tak důvěrně doufal. Voršilka jest pro něho ztracenou! . . .

Někdy dostavují se Václavovi chvíle klidnější rozvahy. Konejší se tím, že to není a nemůže ani býti pravda. Vše mu přichází jako příšerný sen, z něhož doufá, že se zбудí. Stydí se, že jakožto voják pláče, dodává si myslí, vyčítá sobě, že jest to hřích, kdyby malomyslně a zoufal.

Největší útěchu nachází hodný jinoch za svého soužení v modlitbě a v chrámě. Jest v cizině, nemá nikoho, komu by se svěřil, jedinou útěchou jeho jest Bůh, před nímž otvírá celé své srdce a od něhož nikdy bez útěchy neodchází. I v ohni trpké zkoušky zůstává ryzím zlatem . . .

Ubohá Voršilka! Touž těžkou nemocí, jako Václav v cizině, stóně i ona doma. Podobné psaní jako Václava, tíží i její nádra. Václav nemá, komu by si postěžoval a Voršilka s hořem svým se tají před otcem i před matkou, psaní pečlivě před nimi ukrývají. Ubledlá a zarmoucená vysedí často v komoře celé hodiny. Zpomíná na babičku, připomínajíc si zvláště její poslední slova: „Nespolehej nikdy na lidi, ale důvěřuj vždycky pevně v Boha a přesvatou Matku jeho . . . Kdo v Boha důvěřuje, jeho pevně se drží, na věky zahanben nebude.“ — Ó jak se tu na Václavovi výpověď její o lidech vyplnila!

Kdy takto dlouho myšlenkami se byla trápila, pokleká Voršilka před obraz Matky Boží, slzy jí kanou z očí a jí, potěšení zarmoucených, svěřuje bolest duše své. Vždyť jí babička obrázek ten zvláště doporučila a často jí o něm vypravovala. A jaký poklid, jaká útěcha rozhostí se znova v srdci těžce zkoušené dívky, kdy takto před obrazem Rodičky Boží do syta se byla vyplakala, se pomodlila a sobě postěžovala! Ó, koho by ta matka smilování nepotěšila!

Jí všecko odporoučejíc, znova nabývá chuti k práci i ke čtení. Nemalemyslní, nezoufá. Jako Václav jest rovněž zlatem v ohni, jež tento jen vytřídí.

XII.

Bůh zkouší — ale neopouští.

Jest s podivením, co srdce lidské, ozbrojeno pevnou důvěrou v Boha a štítem ctnosti, mnohdy přetrpěti dovede. Tam co iaf, prosti těchto skvostů nebeských, pod tíží útrap klesají v náruč malomyslnosti a zoufalství se vrhajíce, kráci člověk věřící s hlavou povznesenou, s okem k nebesům upřeným po troskách svých zmařených nadějí, přes hroby svého štěstí, z úst neozve se výkřik, stesk ani zoufalství, on, pravý hrdina, vytrvá, pije hořký kalich až do krupěje poslední.

A někdy ty příšerné mraky strastí právě jen na jedinou hlavu se shrnou, jako by to byla zkouška, co asi všecko člověk přetrpěti dovede.

Takové příšerné mraky shrnuly se právě se všech stran na hlavu Voršilčinu.

Romezný trvaje jednoho dne s čeládkou v lese při kácení

dříví, promoknul a řádně se nastudil. Přišel domů, cítil píchání na prsou a v kříži, tak že musil ulehnutí. Myslil, že nemoc začne pocením a jinými prostředky domácími, leč byla to nemoc těžká — zánět plic, jenž v týdnu učinil konec jeho životu. Smířen s Bohem, umíral klidně, doporučuje manželku i dceru svou v ochranu svého věrného, hodného souseda Kády.

Hodný Káda tiaknul se slzami v očích sousedovi chladnoucí pravici slibuje, že sice sám neví, jak dlouho ho Bůh zde ještě ponechá, ale dokud živ bude, že rodiny jeho neopustí. „A když tu nebude více mne,“ dodal, „bude tu Václav.“

Voršilka stála nade dvěma hroby: nad hrobem svého otce a svého štěstí.

Kádovi psali truchlivou zprávu o úmrtí Pomezného Václavovi. Voršilka, vyzvána, co by Václavovi vzkázala, dala jej pozdravovati a žádala, aby do psaní ničeho více o ní nepřipojili, než že jest k smrti zarmoucena.

Václav brzy odepsal. Dopis jeho měl taktéž ráz bolný. Voršilku ve psaní také pozdravoval, ale v návalu trpkosti, jež naplňovala jeho nitro, připojil poznámku, že by ji těšil, ale že to snad dovede někdo jiný lépe než on. Poznámka ta dlouho všechny znepokojovala a Voršilku stála mnoho slzí.

Podobalo se, jako by hoře a zármutek si byly u Pomezných vyhlídly svůj stálý domov.

Neutěšený stav vdovský dopadnul na hlavu Pomezně veškerou svou tíží. Tu bylo starostí, jež spánek plašily od jejích očí, cest, jež jí bylo vykonati, platů a dávek, jež jí bylo zapraviti, hned první čas po pohřbu! O všem tom neměla dosud ani pojmu. Muž se staral o všecko, ona si hleděla jen domácnosti.

Teď aby byla na desíti místech najednou. Všude jest jí samotné dohlížení, poroučeti a raditi; aby měla oči všude. Jest práce v polích, na lukách, v lese, doma — se vším se přijde jen k ní, co a jak se má udělati? A ženská přec všemu tak nerozumí, jako muž. A kdyby také rozuměla, lidé si z ní tolik nedělají a neposlechnou, jako když jim to poručí hospodář.

Pomezná cítí na sobě, jak ji to zmáhá. Stěžuje si Kádovům, kde všickni radou i skutkem jí jsou nápomocni. Stěžuje si i jiným lidem, z nichž hodní ji politují, zlí pak škodolibě jí to přejí.

K poslednějším náleží zvláště Lišta a jeho náhončí Brček.

„Teď je železo žhavé a musí se kovati!“ mne si Brček spokojeně ruce. „U Pomezných je hospodáře potřeba jako soli, musíme si pospíšiti, abychom tam Petra co nejdříve usadili,“ promluví k Lištovi. „Nezdaří-li se nám to teď, nezdaří se to nikdy!“

I má Petra k tomu, aby si Voršilku nadcházel, s ní žertoval a hodně často o svatbě se jí zmiňoval.

Petr jedná dle rady dohazovačovy. Leč vede se mu při tom nevalně. Kdykoli Voršilku osloví, dostává úsečnou odpověď, nebo mu docela ani neodpoví. Přijde-li Petr k Pomezným, odběhne Voršilka ke Kádovům; Pomezná si ho také nevšímá a ubohý ženich posedí nebo postojí si chvíli a odchází s nepořízenou.

Uslyšev Brček o nezdařených pokusech Petrových, vložil se v to sám, slibuje, že to sebere rázně.

Došel k Pomezné, vyptával se, jak se jí vede, litoval, že má tolik starostí a upozorňoval, jak jí lidé na polích škodí, zkrátka: mluvil tak dlouho, až Pomezná řečí jeho dojata si povzdechla:

„Ano, ano, je to soužení, není-li v domě muž!“

„Muže v domě musíte mítí,“ řekl zcela určitě Brček, „musíte, nechcete-li přijít na mizinu.“

„Já bych se už nevzdávala za živý svět, a kdybych třeba o všechno měla přijít. Již z úcty a lásky k nebožtíkovi tak ne učiním.“

„Vy se vdávati nemusíte a můžete přece hospodáři na statek dostati. Prodejte jednoduše dceru, vím pro ni o hodném ženichovi.“

„Já vím, kterého asi myslíte,“ přerušila Brčka Pomezná.

„Nuže, co myslíte?“

„Vy byste sem rád usadil Lištovic Petra, vím to již od nebožtíka muže. To je ale tak, jako byste vodu do kopce chtěl hnáti. Čemu nechtěl připustiti nebožtík můj muž, k tomu nesvolím také nikdy já!“

Selka se podívala významně po dveřích, jako by chtěla dáti dohazovači na srozuměnou, aby už raději šel.

„A já zase vím,“ ozval se Brček podrážděn, „koho vy byste sem ráda usadila; a tu vám musím říci, že vyvádíte také vodu na Tábor. Chcete dostati mermomocí za zetě Kádova vojáka, ten však už se vaší holky dávno odřekl; jen se jí zeptejte!“

„Já ničeho nevím o Kádovi a opakuji vám ještě jednou, že Lištu za zetě nechci, kdybych o statek měla přijít a holka zůstala třeba starou pannou.“

„Tedy opravdu nechcete?“

„Ne!“

„Ať toho nelitujete, Pomezná!“ pohrozil Brček prstem. „Pamatujte na to, že pozemky vaše a Lištovy bráničí. Zajisté jste ještě nezapomněla na spor o sonvratě, který druhdy jen usnul. Bylo to hlavně mým přičiněním, že Lišta od žaloby upustil a

vašeho muže na přísahu nehnal. Co však usnulo, to ještě nezhybnulo. Mluvílo se tehdy o nějaké listině, již prý váš muž má, jakožto doklad, že souvratě náležely od nepaměti ke statku vašemu. Ano, mluvilo se tak, byl to však jen pouhý klep, váš muž neměl ničeho. Odbudete-li nyní Lištu, nic za to nedám, že podrážděn, starou při obnově, na vás, jakožto majetníci statku nastoupí! Vykažte se tedy listinou, když nějakou máte! A nebudete-li se moci vykáhati, poze na přísahu vás! Rozuměla jste nyní?!"

Ó jak by se byla Pomezná před deseti lety slov těchto ulekla! Leč co náboženské a vzdělatelné čtení na jejich statku se pěstovalo, byly pojmy její o věcech zcela jiné, nanejvýš, co se přísahy týče.

Tentokráte, ač samotna bez muže ve světě stála, se slov listivého pleticháře nezalekla, nýbrž rázně ho odbyla.

"Lišta začne spor, jestliže vy ho poštvete, já se však nelekám. Ač jsem vdovou, najde se přece ještě někdo, kdo by se mne zastal."

Brček, naraziv na tak tuhý odpor, jehož se nenadál, všecek podrážděn a přísahaje v duchu pomstu, opustil statek.

Namířil přímo k Lištovům.

Pomezná byla se všech stran přesoužena. Sdělila se s Kádou, čím jí Brček vyhrožuje. Káda jí těšil, jsa jako vždycky upřímný, a ještě dodal k útěše: „Inu, svízele nám může Lišta dělati, zvláště když jej ten pletichář štve."

Voršílka jsouc jednou s matkou o samotě, svěřila se matce, usedavě plačíc, s psaním od Václava. Prosila ji za odpuštění, že jí to dříve nedělila; činila tak jen proto, aby jí v zármutku ušetřila.

I tato hráz ochranná začínala se bortiti. Jako sklíčenému poutníku zasnou časem k útěše hvězdy z temnoty noční, tak pojednou zaskvěl se paprsek naděje z temných mraků, jež od nějakého času zahalovaly statek Pomezných i Kádův.

Neočekávaně došlo od Václava psaní, v němž sděloval, že mu horké podnebí vlácké dobře neslouží. Svěřil se s tím vojenskému lékaři, který jej důkladně prohlédl a uznal, že musí býti propuštěn na dovolenou. Svědomitý a hodný lékař slibuje, že mu vymůže dovolenou stálou, aby se už ani k vojsku odebrati nemusil. Kyne mu tedy jistá naděje, že se vrátí domů. Kdy? nemůže ještě na jisto udati. Těšil zároveň, aby se listu jeho nelekali, že vnitřního neduhu nemá, že jest to jen jakási slabost a ochablost, jak lékař řekl; že vůbec ani neví, co mu schází, ale doufá, že se to doma všecko poddá.

Radost z této zprávy byla u Kádů veliká.

Voršilka pokleká každého dne před obrazem Rodičky Boží a prosí ji za šťastný návrat Václavův.

Uběhl měsíc, uběhly i dva — Václav nepřichází, ani nepřije.

Mezi tím sběhly se rozličné věci, jichž nesmíme mlčením pomínouti.

Abrahámek, u něhož Lišta statek prodlužil, dal mu tento do dražby. První stání věřitelů odbývá se před samými vánocemi 20. prosince.

Brček nasadil všechny páky, aby Pomeznou donutil, by Voršilku za Petra provdala, ne tak proto, aby Lištu na pokraji samé záhuby zachránil, jako spíše proto, aby dostal slíbených sto zlatých.

Návodem jeho žádal Lišta od Pomezné, aby se vykávala listinou, že souvratě náleží jí; kdy tak učiniti nemohla, obnovil starou při, již druhdy byl zastavil.

Pomezná, ač už ostražitější a rozumnější než před lety, leká se toho přece a jest všechna přesoužena.

„Kéž by se Bůh již slitoval a nějaký prostředek v tom učinil!“ vzdychá často.

Voršilka tím vroucněji se modlí a těší matku, že *Bůh sice zkouší, ale neopouští*.

Přiblížil se den radosti velkých i malých — štědrý večer rozestřel svou tajemnou perut nad zimní krajinou.

Oj, jak to i v té přírodě vyhlíželo příjemně a slavnostně! Poslední došková chata přehodila si přes hlavu bílou loktušku, aby vypadala jako panenka. Mírně mrzlo. Na stromech a křovinách usadilo se jíní, zahalilo i tu nejtenší větvičku. Všecko jako z cukru!

Všude čilý ruch, přípravy, strojení, všude veselé tváře. Den je krátký. Co nejdříve zakmitne na obloze první hvězda a zasedne se k hodům lásky.

U Pomezných není veselo. Voršilka samotna zasedala tentokráte s čeládkou za stolem při slavnostní večeři. Nemá však dnes nikde stání. Jest roztržita, jako už nebyla dávno. Matka jest několik dní churava, tak že nemůže lůžko opustiti.

Voršilka povečeřevši, odskočila hned do přístěnku k matce, aby se s ní těšila. Chtěla jí něco čísti. Tato však řekla: „Děskož si trochu ke Kádovým, abys se pobavila. Jdi děvče, jdi!“

Právě chtěla odejít, an do světnice vstoupil Káda.

Oči mu radostí jen zářily.

„Přicházím vám přát šťastné a veselé svátky a přivádím

zároveň hosta," promluvil Káda tak rozradostněným hlasem, že matka i dcera současně zvolaly:

„Václav!“

„Právě přišel. Chtěl nás překvapit. To je dar štědrovečerní, jehož jsem se nenadál . . . Pán Bůh zaplať!“

Co Káda ještě mluvil a matka s dcerou radostí do náruče si padly, ozvaly se v předsíni kroky. „Pochválen buď Ježíš Kristus!“ zaznělo ve dveřích, jimiž vstoupil ve vojenských šatech — Václav.

„Teď budeme mít hospodáře, který se nás zastane!“ zvolala Pomezna jako maní. Samou radostí, vidouc, jak si Václav s Voršilkou vřele ruce tisknou a nemohou se pohledu na sebe nabažiti.

„Ten vás jistě rázně zastane! K čemu by měl šavli?“ připojil žertovně a radostně Káda.

Blažený byl to štědrý večer pod střechami obou nám známých statků, na nichž jsme s milým čtenářem po několik let v duchu prodleli, hledíce nakreslit obraz, jak to v naší venkovské domácnosti vyhlíželo před čtyřiceti a více lety.

Scházely tu sice dvě drahé hlavy, jimž se vřelá věnovala památka. Otcové jako stíny ustupovali do pozadí, na jich místo nastupovaly děti, na něž se usmíval nový, právě se probouzející den.

Václav a Voršilka měli si dlouho co vypravovati, co oba vytrpěli. Pátrali po původci, jenž dábelským způsobem je chtěl rozdvojit a domyslili se a našli jej v podobě mrzkého pleticháře Brčka.

Václav pln rozhořčenosti se právě strojil, jak jej za ohavný skutek ztrestá, an Bůh, který nejednou již zde na světě ohavníka bez trestu projíti nenechá, jej našel a potrestal, přelav nit jeho bohopustého života.

Právě den po té, co Václav domů se vrátil, na Boží hod vánoční, našli lidé mušketýra Brčka v polích zmrzlého.

Mysle na samé pletichy vylákal od Lišty několik zlatých, slibuje mu, že dojde do města a u známých pánů dražbu statku na tak dlouho prodlouží, dokud by se Petr neoženil. Vraceje se koňalkou spílý z města večer domů, usednul v polích a usnul na vždy. Láhev koňalky držel v sevřené pravici.

Lišta dovědév se o návratu Václavové, při ohledně souvrátil hned zastavil. Pohnula jej k tomu smrt Brčkova.

Václavovi došla za krátko zpráva, že jest trvale z vojny pro puštěn. O masopustě slavila se svatba Václava s Voršilkou.

Prodlužený statek Lištův byl zachráněn; aspoň na čas, že se Petrovi podařilo najít nevěstu s několika sty, jimiž Abrahámka uspokojil.

Jak se na statcích nám známých povede asi dětem? Uvidíme!..

DÍL DRUHÝ.

D Ě T I.

Pod známými střechami.

Bylo v neděli odpoledne. Lidé po odpoledních službách Božích rezešli se do svých příbytků a na návsi Chvojnovské zavládlo posvátné ticho sváteční. Chvillemi jen přerušila je vířava hochů, pobíhajících v jasných paprscích červnového slunce za motýli. Zajásali, podařilo-li se některému z nich pestrého letouna polapiti.

Slunce příjemně hrálo a vylákalo zde onde někoho z jizby. Vyšel před stavení, usednul na lavičku, požívaje takto odpoledního klidu nedělního po týdenní lopotné práci. A byla to rozkoš v tom vonném, teplymi paprsky slunečními prohřátém vzduchu, za hrobového ticha sobě takto poseděti!

V zahrádce u statku Kádova seděl na lavičce mladý muž a lahodný úsměv zahrával si v jeho hladce oholené lici. Byl svátečně oblečen. Tmavé spodky ztrácely se ve vysokých pečlivě vyleštěných botách, soukenná kazajka s lesklými knoflíky byla rozepjata, že bylo viděti i vestu s řadou kovových, lesklých kulováčků. Dva cípy hedbávného šátku, volně na krku uvázaného, splývaly přes vestu hluboko na prsa. Černý plstěný širák byl kosmo posunut na pravé ucho, snad náhodou, snad schválně.

Mladý muž, v němž předvádíme laskavému čtenáři opět po letech hospodáře Kádu, podepřel hlavu o ruku a zahleděl se zasmán na keř růžový, jenž byl květy a poupaty všecek obsypán. Pohlížel naň tak upřeně, jako by ty růžičky a poupata počítal. Časem zavanul lehký větříček a setřásl svým dechem růžové lístečky po záhoncích a pažitě.

Káda byl tak zabrán v myšlenky, že ani nepozoroval, že vedle něho stojí mladá žena s děckem na ruce a delší už dobu ho pozoruje.

Teprve kdy hoššik, jejíž matka držela na lokti, vztáhnul po něm ručky a milým hlasem zvolal: „Táta, táta!“ zvednul hlavu a vyrušil se ze svého snění.

„I pojď ke mně, pojď — ty drobečku!“

Vzav hošíka do náručí a vroucně ho pocelovav, posadil si jej na kolena. Houpal jej, jako by jel na koni, což hošíkovi působilo velikou radost. Směje se přizvukoval tátovi: „hy! hy!“

Za chvíli přiběhla do zahrádky též pětiletá Voršilka. Byla tu celá rodina Kádova pohromadě. Celá? Ne — ještě byla ve světnici nynější babička děti — stará Pomezná. Káda i jeho žena byli již oba na pravdě Boží.

Uvádíme opět laskavé čtenáře pod známé střechy Chvojnovské. Deset celých roků uplynulo od té doby, co jsme se s nimi rozloučili. Mnoho, velmi mnoho změn událo se za ten čas.

Bouře r. 1848. a let následujících, které otrásaly celou Evropou, najmě říší rakouskou a vlastí naší českou, zalétly do poslední dědiny české. Slovo: „konstituce“ — neobvyklé a neznámé, zaznívalo z úst šedovlasého kmeta i útlého děčka, které dovedlo sotva vyblekotati několik slov. Změny a obraty tak náhlé a neočekávané prochvívaly všechny mysle. Zrušení roboty, úřadů zámeckých t. zv. patrimoniálních, oprávněnost řeči české v úřadech i ve školách, větší svoboda, již se lidu dostalo . . . byly vesměs věci, jež stály mnoho přemýšlení, úvah, rozprav a doznávaly výkladů nej-různějších.

Zvěsti o těchto změnách a obratech ve světě dolétly i do klidné dědiny Chvojnovské. Čilejší nastal tam ruch a život.

U Kádů bývaly schůzky sousedů téměř každého dne. Nejlepší a nejspolehlivějších zpráv a vysvětlívek dovedl všem podati starý Káda. Jeho výkladům u věcech těch také nejvíce věřeno. Každý spěchal jen k starému rychtáři, ačkoli žil již na výměnku a hodnost rychtářskou na bedra jiného hospodáře byl složil.

Káda věci, jimž ostatní nerozuměli, objasňoval, ohnivé mysle mírnil, nabádaje všechny k tomu, aby se neoddávali přílišným nadějím, z jejichž sklamání by se stali nespokojenci. Uvěřeno mu na slovo. Prospěl a posloužil mnohým. Slova jeho se v mnohém a mnohém splnila.

Po přílišném rozčilení dostavuje se obyčejné ochablost. Tak bylo i zde. Mysle vyburácely. Zlaté paláce, jež si už mnozí a mnozí vysoko do vzduchu stavěli, scvrkly se opět na statky a chaty s lomenicemi od deště opranými, pod doškovými střechami, kde den co den čekala ruce táž mozolná práce a kladl se na stůl týž černý chléb, jako dříve.

Přes to obvyklé schůzky u Kádů nepřestaly. Starý poctivec Káda dovedl z přichylnosti sousedů kořistiti v jich vlastní prospěch. Kniha z Dědictví Svatojanského byla tu už celá řada. Upozornil na

ně sousedy, vložil jim jejich význam a zval je na večerní besedy. I vybíral knihu po knize a buď syn, mladý hospodář, nebo jeho žena Voršilka četli z nich všem přítomným, jak to druhdy v užším kruhu domácím činívali.

Mnozí vyžádali si knihu, která se jim právě líbila i domů, aby její obsah poznaly též ženy a děti. Chuť ke čtení rostla. Knihy z Dědictví Svatojanského došly tehdy ve Chvojnově největší platnosti. Hlavní zásluhu získal si v této příčině starý poctivec — rychtář Káda. To uznávali všickni dobře smýšlející. Připomenul toho v dojemné pohřební řeči i pan farář Chvojnovský, kdy rychtáře k věčnému odpočinku ukládali.

Smrtí všecko na tomto světě se končí. Umrtím rychtářovým zanikly schůze na statku Kádově a s nimi zanikala i chuť ke čtení. Mladý hospodář nikoho nezval a sousedé sami se nehlásili.

Káda žil pro svou ženu, již srdečně miloval, žil a věnoval se nad to úplně svému hospodářství. Měl mnoho prací a starostí. Spojil statek svůj i ženin a oba zároveň spravoval. Zdvojnásobily se práce i starosti. Přibýlo čeládky, hospodáři bylo vésti dozor zde i tam.

Proto však přece Káda čtení nezanedbával. Nejmilejší bývalo proň zábavou, když mohl v neděli odpoledne zasednouti se ženou ke knize.

Pan farář byl dosud domu Kádovu nakloněn jako před lety. Knih českých tisklo se mnohem více než před lety, kdy se do Chvojnova dostal. Odbíral a zakupoval pořád nové a nové knihy, jež vycházely. Knihy obsahu srozumitelnějšího půjčoval jako druhdy Kádovi.

Nejmilejší četbou zůstaly dosud Kádovi i jeho ženě knihy vydané Dědictvím Svatojanským. K nim družily se nejkrásnější zpomínky z jejich života. Ó což tu bylo osob, událostí radostných i trudných, jež jim knihy ty živě připomínaly! Jako příjemné červánky letního jitra vznášel se před jejich zraky věk děcký, kdy vedouce se za ruce běhávali na proti babičce a těšili se na obrázky z poutí. Nejstarší z těch knih dostaly se jim do rukou, kdy právě oba vyšli ze školy a všecko kolem nich, nač jen se podívali, lahodně na ně se usmívalo. Jak se těšili, až budou msti knih těch celý stoh! Připomínali si vděčně babičku i rodiče, kteří jim „Dědictví“ tak vzácné zůstavili. Zpomínali, jak jim tehdy se vedlo, kdy tu neb onu knihu poprvé četli. Některá jako by se lahodně na ně usmívala, jiná byla zahalena závojem smutečným. K poslednějším čítali ty, kdy Káda odcházel na vojnu, kdy

zemřela dobrá babička, za nimi na věčnost se odebral Pomezný i starý rychtář.

Rozhovořili se o tom často mezi četbou a ve vypravování tak řka závodili. O smrti babiččiny Kádová často mluvívala. Připomínala její podivný sen, jež měla dříve už tak řka na pravdě Boží a ji krátce před smrtí vypravovala. Věštba ta částečně se vyplnila, že se dostala za ženu Kádovi; co znamenalo ale to podivné vidění babiččino o Václavovi mezi hady a ještěry u „Kamenného lomu?“ Zpomínkou tou Kádová po každé se zachvěla. . .

Štěstí mladých manželů valně se rozmnožilo, kdy je Bůh obdaril nejprve děvčátkem, již dáno na křtu sv. jméno Voršilka dle matky a po třech letech hošíkem, který má jméno dle otce.

Káda nalézá své blaho a svou spokojenost v práci, v středu své rodiny a domácních, jimž není toliko pánem, nýbrž i starostlivým otcem. Čeledín a děvečka slouží na statku již přes třicet roků. Zůstali na službě po rodičích, jsou spokojeni, u Kádů našli trvalý domov a přejí si, aby tam zůstali až do své smrti. I mladší čeládka, již nový hospodář sám najal, přivykla si tak, že by se velice nešťastnou cítila, kdyby měla službu tu opustiti.

Káda nevyhledává společnosti, nehledí si zábav mimo dům, ač nastalými změnami v životě společenském do proudu všeobecného ruchu jest strhován, jakožto nejbohatší rolník ve vesnici, muž vážnosti požívající a člověk jinak bystrého ducha.

Ne, nedá se strhnouti do toho proudu! Zůstane tím, kým dosud byl, tak je mu nejlépe, tak je nejspokojenějším . . . .

Těmito myšlenkami právě se obíral, sedě za nedělního odpoledne v zahrádce a pohlížeje na rozkvetlý růžový keř, kdy rodina jeho z tohoto snění jej vyrušila.

„O čem jsem přemýšlel?“ odvětil na dotaz ženin, kdy hošfk na jeho kolenou na chvíli se utišil, pohrávaje si klidně cípy jeho šátku. „O čem? Jak ten čas tak rychle ubíhá. Zrovna jako ty sprchající lístečky keře růžového.“

„Ba právě! Dnes tomu právě jedenácte roků, co jsi odcházel do ciziny jako voják. Teď jsme si na to s maminkou zpomněly. Tenkrát tu byla ještě babička, byli tu oba otcové i tvoje matka. A dnes? jako by jich tu jak živo nebylo bývalo. Jeden po druhém ztrácí se do země jako voda . . . .“

„Žijí v ní, a my opět žiti budeme ve svých dětech. Život se všemi radostmi a slastmi jest bublina. Jen co člověk dobrého vykonal, to bere s sebou na věčnost a to žije v jeho potomcích a následnících za věků budoucích. Ostatní vše jest jako ten růžový listek . . . .“

Kádová se divila, že muži takové myšlenky na mysl připadají.

„Přemýšlel jsem právě o tom, co jsem já dosud vykonal pro blaho svých potomků a se zármutkem shledávám, že pramálo, skoro nic!“

Káda schýlil hlavu a zamyslel se. —

Po chvíli pokračoval:

„Naši otcové nás zahanbují. Uvaž jen, kolik roků byl můj otec rychtářem a co všechno pro naši obec vykonal. Já, vyjma ten nějaký rok vojančiny, trčel dosud za pecí a nevykonal nic.“

„Myslím, že už ten koná dosti pro život i pro věčnost, kde zůstává věren šlechtným zásadám a ctnostem svých otců a v jejich šlépějích kráčí,“ ozvala se Kádová.

„Také dobré pravidlo. Ale časy se mění. Nová doba ukládá zcela jinou činnost, než jak bylo před dvaceti a třiceti lety. Nemyslím, že by děti odbočiti měly od cesty otců svých, co se rozšafnosti a ctnosti týče, ale tolik chci říci, za změněných poměrů nemůže činnost dětí na tak úzký kruh býti obmezena, jako bylo u předků. Jako by se dávní předkové nevžili už v poměry naše, tak pošetilé by bylo do nejmenších podrobností je sledovati a neúčiniti kroku ku předu.“

„Myslím také, že kdo by mohl svým současníkům prospěti a tak neučinil, přímo by hřešil,“ potvrdila žena.

„Nuže o to tu právě běží. Sousedé dlouho už na mne dolehnají, abych převzal představenství. Tvrdí vesměs, že mohu lépe obci prospěti, než každý jiný. Dlouho jsem byl na rozpacích, mám-li tak učiniti. Nechtělo se mi odloučiti se od klidného života, jaký jsme dosud vedli. Jest tu velké hospodářství, mnoho starostí. Co myslíš?“

„Nebráním ti v ničem. Domníváš-li se, že bys mohl obci prospěti, učin tak a vůli sousedů vyplň.“

„Jest zde mnoho věcí, které by se měly napravit a k nimž jest potřebí rázné odvahy. Doufám, že s pomocí Boží překonám všechno.“

Mezi tím, co se Káda se ženou takto radil, malý Václavek na klínu otcově si hrál a Voršílka z natrhaných květin splétala si pestrý věneček, nastal na návsi neobyčejný ruch a přerušil sváteční ticho, jež tam dosud zavládalo. Na cestě vedoucí k městu rozléhalo se hulákání, klení a chraptivý zpěv. Děti, bavíce se dosud na návsi hrou, běžely úprkem v tu stranu. Rychlým během vzrůstaly prach, že se v hustých kotoučích jako dým do výše valil. I velcí lidé vycházeli před stavení, aby zvěděli, co se to děje?

Sotva však děti kus cesty uběhly, rychle se obrátily a pádily

s křikem s kopce dolů, jako by je někdo honil. Skutečně. Na návrší nade vsí objevil se muž v zabláceném a v prachu uváleném šatě, s holí v ruce a se zmačkaným kloboukem na pravé ucho pošinutým. Spatřiv děti a uslyšev jejich posměšnou vřavu, dal se do klení, hulákání a napřáhnuv hůl, pustil se za nimi. Daleko však neuběhnul. Silnice i za volné chůze byla mu úzkou a potácel se po ní od příkopu k příkopu. Teď však, kdy se do běhu pustil, zatočila se mu hlava a skácel se jak byl široký a dlouhý do prachu na cestě. Hůl i klobouk odlétly daleko stranou.

Když děti zpozorovaly, že se stal jejich pronásledovatel neškodným, znova se zastavily a tleskajíce rukama vypukly v novou vřavu.

„Koupil si motalku! Ha, ha, ha!“

„Orá nosem!“

„Má dvě levé!“

„Přenáší vodu v šose!“

„Brem, brem — jen ty si mě vem! Ha ha ha!“ směly se děti a potácely se po silnici, nápodobíce opilce.

Křik dětí zaléтал až do zahrádky Kádovy.

„Že je to zase už Lišta,“ řekl Káda pohlížeje tázavě k ženě, která se přes plot dívala na cestu nad návsi.

„Je už zase na mol. Tamhle na cestě upadnul a děti si z něho trojí smích.“

„Nešťastný člověk! Nemine dne svátečního, aby se takto domů nevracel. Kam to přivede? Lidem dává veliké pohoršení, i těm dětem dává špatný příklad.“

„Horší ještě než býval starý. A ten mě chtěl druhdy za ženu! Br! až mě mráz přechází, když si na to jen zpomenu,“ otřásla se Kádová a přisedla opět k muži.

„Hleď, pítí kořalky je v naší obci hned taková hlíza, kterou bylo by třeba důkladně vyléčiti,“ ujal se opět slova Káda. „Jest to morovina, která ničí statek, podkopává štěstí rodinné a člověka snižuje k němé tváři. Ano, horší než ta nemá tvář je takový člověk. Zvře přes žízeň nepije nikdy a člověk obdařen jsa rozumem přes moc lije do sebe v plných doušcích otravující nápoj. Kolik životů už tímto jedem bídne skončilo, kolik rodin uvrženo v nezměrnou bídu a přivedeno na mizinu! Nemusíme ani jíti daleko. Tamhle je také jeden. Ubožák!“

Za posledních slov Kádových přišoural se ke plotu shrbený stařec šedivých vlasů, vypoulených a strhaných očí, s beranicí ošumělou na hlavě, v plátěnkách a dřevákách. V ubohém starci, jenž už sotva se vlekl, jen s těžší poznáváme starého Lištu.

Nepromluviv ani slova, držel se plotu a zahleděl se bezvýznamným, blbým pohledem na Kádu, jako by ho za něco prosil.

„I neboj se, Václavku, neboj — to je starý Lišta, on ti nic neudělá!“ konejšil Káda hošíka, jenž se strachem k němu tulil, skrýváje hlavu na prsou otcových, aby Lištu neviděl.

„No, co pak je vám, Lišto, že se tak šklebíte? Máte snad hlad?“

„Tam, tam! už zase jde. Má hlů — bude bít — bolí to — bolí!“

„Ubožák! On ho tedy ten netvor už docela bije!“ spráskla Kádová ruce, litujíc blbého starce.

„Chcete, abych vás bránil?“

„Tady nechat, tady,“ prosil nesouvisle Lišta; „v chlívě — zamknout na zámek, aby mne nenašel.“

Žalostno bylo se podívat na vetchého, poloblbého starce, hledajícího ochranu před vlastním synem u cizích lidí.

Hospodář mu ukázal do prázdného přístěnku, kde se může skrýti a zůstat po případě též do rána. Žena mu tam donesla mléka a kus chleba. Později mu tam upravila též lůžko.

„Mám skoro chuť říci mu, aby se zde na dobro ubytoval,“ promluvil hospodář, když se byl s rodinou do světnice vrátil. „Máme ten přístěnek tak jako tak prázdný. Ať si v něm bydlí. Nemohu se už na to ani dívat, čeho jest mu zakoušeti. To je pěkný syn! Nezdrárník — zvíře!“

„Tak člověka otupí a zaslepí ten otravující nápoj — kořalka,“ povzdechla si hospodyně a po chvílce dodala: „Na starém Lištovi se osvědčuje pravda, že Pán Bůh nezůstane nikomu nic dlužen. Co se nás jen nasužoval těmi soudy o souvratě! Když nám otec zemřel, matka zůstala se mnou samotna, tys byl v cizině, udeřil na nás znova a hrozil soudem a přísahou. Bylo to tenkrát velké soužení. Vidíte, maminko?“

„Pst, pst! nikdy nemáme spláceti zlé opět zlým,“ ozvala se od stolu babička, stará Pomezna, čtouc na brejle z Postilly. „Právě jsem zde o tom četla. Oči mi už neslouží; dělají se mi ustavičné mžitky. Pojď sem, dceruško, čti to na hlas, je to krásné.“

Hospodyně přisedla ke stolu a jala se na hlas čísti, kde jí matka ukázala.

Otec sestavoval mezi tím dětem na stole z dřevěných špalíček domek. Měl děti rád a často se s nimi tímto způsobem bavil. I za hry bedlivě poslouchal.

II.

První mráčky.

Podívejme se po čase opět jednou do Chvojnovské hospody.

Ani nepoznáváme, že jsme v téže místnosti jako před lety. Tak se zde všecko změnilo. Jiný nábytek, jiné osvětlení, zcela jiné tváře; i ten vzhled stěn jest dnes zcela jiný.

Někdejší jediný bílý stůl s nohami v podobě velkého latinského X odstěhoval se jako na výměnek do samého kouta světnice ke dveřím a slouží už jen za stojan pro láhve a sklenice, jichž velikou tíží dosud trpělivě nese. Při nejmenším zavadění po každé všecek se otřeše, jako by dával na srozuměnou, aby se s ním jakožto se starým pamětníkem šetrně zacházelo, jinak že by mu mohlo napadnouti, aby vypověděl službu a těžké jho jedním rázem se sebe setřásl. Zkusil a zvěděl mnoho. Dobře, že neumí mluvit a nic nevyzradí. Ten by vypravoval! Kolik do něho udeřilo pádných pěstí, až se mu všecky údy zachvěly! Kolik mu bylo slyšeti rouhavých a pustých slov, co klení! Kolika těžkým hlavám posloužil za lože a s velkým opovržením si myslil: „Věru horší než zvíře!“ Teď, kdy dosloužil, vyhodili jej, zaujímá poslední místo v jizbě. Každý s opovržením naň hledí. E, ať jsou rádi, že mlčí! . . .

Na místě starého vysloužilce jsou dva zánovní stoly zeleně natřené, při stěně lavice a po třech stranách stolů k sobě sražených židle též zeleně natřené.

Na místě ložové svíčky, která druhdy stávala na stole a poskytovala alespoň tolik světla, aby druh druhá viděl, visí nad stoly u stropu lampa na petrolej se stínítkem a osvětluje dosti jasně celou světnici.

I stěny jsou bělejší než bývaly před lety. Z posvátných obrazů na skle malovaných zbyl jediný: Kristus Pán na kříži, jenž pověšen do rohu, tak že postranní části rámce přilehají k oběma zde splývajícím stěnám. Vystěhoval se, ustoupil do pozadí, jako by se rmoutil z těch pustých řečí a nemohl jich déle poslouchati, které, kdy visíval nad stolem, i před jeho tvář se vedly. Místo obrazů svatých jest na jedné stěně zavěšeno dvě jiných obrazů, z nichž jeden představuje Jana Husa a druhý Žižku. Na stěně průčelní jsou dva obrazy větších, podlouhlých, na nichž vypočtena v křiklavých barvách bitva u Solferina a u Magenty.

Všecko zjinačeno a přeměněno. Tak jest. Čas mění. Nový pán, nové řízení. S novým zařízením přibyli též noví hosté. Podívejme se na ně. Sedí jich pět u stolu. Ani jediné známé tváře,

jež jsme zde byli zvykli vídati, tu nespátňujeme. Čtyři pijí pivo a jeden kořalku. Tři kouří a dva nekouří.

Hospodský, syn dřívějšího držitele, muž asi osm a dvacetiletý s domácí čepičkou sedí koufe doutník při hostech, aby je obsloužil.

V přitemnělém koutě u kamen podřimuje jeho otec, někdejší držitel živnosti hostinské. Nikdo si ho nevšmáhá. Zrovna jako u dveří toho starého stolu, který již dosloužil. Jen časem ozve se z temného kouta posupný smích a mručení. Stařec mluví sám k sobě: „Tu je toho! Hned konstituce, tu zas patent, tu ma — ma — ma . . . E, jak že se to jmenuje? U všech kozlů! Pořád něco nového, a já si to již nepamatuji. Jak? Ma — ma — mani . . . aha, už to mám: manifest! Ha ha ha!“ . . .

„Co tam dnes starý u kamen pořád mručí?“ obrátil se s otázkou sedlák Sojka k hospodskému, kdy nastalo na chvíli ticho.

„Slyšel asi, co jsme si zde vypravovali a teď mu to vrtá mozkem, co je to manifest. Je už dnes zase bomsl!“

Hospodský udělal pěstí přes čelo kříž.

„Máme s ním soužení. Skoro každý den se nám opšíj. Zamknu-li kořalku na zámek, zuří, div že nám všecko nerozbiže. Žena nechala dnes klíče od nalévárny ležeti někde na harc, přišel na ně a — tu máš! Vypil jí přes půl mázu.“

„Alespoň je namazaný!“ rozesmála se společnost.

„Kdyby se to takhle dověděl představený, měl byste z toho ještě potahání,“ ozval se sedlák Drmla.

Chalupník Štoviček, jenž právě popíjel kořalku, srozuměv, kam Drmla bije, řekl uštěpačně:

„Káda také všeho nepředělá.“

„No, za svého rychtářování udělal už dosti,“ promluvil Sojka.

„Rád bych věděl, co udělal?“ děl zase Štoviček.

„Co? — Kdyby jeho nebylo, neměli bychom dosud obecní cesty přes draha a musili bychom se tam lopotit vytahováním kol z bláta, jako to bývalo druhdý. Člověk aby byl někdy duši pustil! A což zasetí obecního lesa na „Jalovém“, rozparcelování ulehle nad „Rybným“, oprava školy . . . to je vám všecko ničím? A vyfechtovati tak dovedně u pánů slevení obecních přírážek, když nám je ať už omylem, nebo proti právu zvýšili — to dovede opět jen Káda, který to má po otci už v krvi. Tenť býval v naší obci rychtářem, Bůh sám ví jak dlouho.“

Také mladý kovář, synu někdejšího obecního kováře, o němž jsme se jako o šřiteli Dědictví Svatojanského byli zmínili, a který spal už sen spravedlivých, ujal se slova na obranu Kádovu a řekl:

„Kdyby byl Káda nic jiného nevykonával, tedy je už to hezké, co udělal pro starého Lištu. Prosím vás! Ten chudšas něco zkusil. Mladý přicházel téměř každého dne opilý domů, že ani světa neznal. Pak otce týral, že tento už ani životem před ním jist nebyl. To byl krásný výměnek, který měl upsaný! Co bylo Kádovi ven koncem do starého Lišty? Čím se mu kdy zavděčil? A hleďte, on mu dal ve svém statku světničku, živil ho, šatil ho, dochoval ho až k smrti, ano snad i ten pohřeb mu vypravil. Jak pak je tomu dávno, co starý Lišta zemřel? Není to ještě ani půl roku.“

„Však za to zase mladému trdíl!“ vpadnul do řeči kovář Štoviček.

„Jakž mu trdíl?“

„Jak? Ještě se ptejte! Což je to maličkost, vymoci si proti někomu na úřadě svolení, aby ho směl sužovati, jak by chtěl? A takové svolení si právě vymohl proti Lištovi Káda.“

„Co si vymohl?“

„Plnomoc, aby mohl s Lištovým jménem dělati, jak se mu zlíbí; jemu peníze schovávat i dle libosti vydávat, jako by byl Lišta malé dítě. Však to Káda sám řekl a také listinu úřední ukazoval, ve které se mu „sekýrování“ Lišty povoluje. A teď řekněte, je-li to lidské jeduání vymoci si proti někomu právní plnomoc, aby ho směl dle své libovůle sekýrovati?“

„Vy jste slyšel o vráně, a věc zatím byla o straci!“ zasmál se kovář Štovičkovi. „K čemu úřady Kádu ohledně Lišty splnomocnily, nazývá se „sekretrace“ čili „sekvestrování“, ale nikoli „sekýrování“, jak se domníváte. To jest: jako se dětem, které nejsou ještě svésprávný, ustanovuje poručník, aby se staral o jejich jmění, tak ustanovil soud Lištovi poručníkem, sekvestorem čili opatrovníkem Kádu, aby se staral o jmění jeho, neboť je Lišta horší než malé dítě. Jest to dosti smutné, když dospělý člověk, jako je Lišta, pro marnotratnost nesmí dostati do ruky ani krejcaru peněz, aby všeho neutopil v kořalce!“ . . .

Starý hospodský začal opět u kamen mručeti: „To nám toho nadělili! Jak že se to jmenuje? Ma — ma — ano manifest!“ A teď zase sekýrování — nebo jak? Sekretrace — sekvestrování. K smíchu! Hahaha!“

Mladá hospodská vyšla z přístěnku do hostinské jizby a naklonivši se pečlivě k starci, vřelě jej oslovila:

„Pantáto, pojďte už spat, zde se celý otlačíte! . . . Pojďte, pantáto, už je pozdě“ . . .

Stařec otevřel oči.

„A to je naše Rozárka! Co že chce kočička, co?“

„Abyste šel spat, pantáto!“

„Spat? No, že to chce Rosárka, tedy půjdu, ale Vaškovi bych to k vůli neudělal.“

„Dobrou noc, pantáto!“ ozvaly se hlasy od stolu.

Hospodský vstal.

„Musím se tam podívat, aby jí někde neupadl.“

Na chvíli nastalo ticho. Přerušil je sedlák Vavřinec. Udeřiv se dlaní do čela, řekl mrzutě:

„Mám to palici!“

„Co pak?“

„I měl jsem přijít dnes k rychtáři stranu slevení nějaké daně a zapomněl jsem na to jako na smrt. Teď, že byla o něm řeč, mi to napadlo. Řekl, abych přišel jistě dnes, že je to nutné,“ škrábal se Vavřinec mrzutě za uchem.

„Do rína vám to také neutěče,“ těšil souseda Sojka.

„Ale, kováři, vy mně zde dýmáte, jako byste páčil milíř,“ utrhnul se rozmarně na souseda kováře sedlák Drmla, jenž nekouřil a nerad viděl, že husté kotouče dýmu z dýmky kovářovy právě naň se valily.

„Já už milíř vypálil a jsem tomu rád,“ odvětil kovář.

„A co se vám přibodilo při pálení milíře s tím strašidlem?“ ozval se Sojka. „Slyšel jsem o tom tu a tam vypravovati a nevím dosud, bylo-li na tom něco pravdy. Vypravujte nám to.“

„To vám byla švanda! Ještě dnes je mi věc ta k smíchu,“ zasmál se kovář. „Aby se mi v noci milíř neprobral a nevyšlehl v jasný plamen, umínil jsem si, že tam budu přenocovati. Z několika kůlů a chvojí vystavěl jsem si budku, vzal do ní otep slámy a bouni a upravil si lůžko k přeležení. Byl právě úplněk. Noc byla jasná jako rybí oko. Ulehnul jsem na slámu a pohlížel vzhůru na třpytivé hvězdy, jež v nesmírném prostoru pod bání nebeskou se mihaly a leskly, jako by tam stříbrného prachu nasil. Co je člověk u přirovnání k těm nesmírným světům, uvažoval jsem; jak mocný musí býti Tvůrce, jenž vše to z ničeho, pouhou vůlí svou byl stvořil a dosud udržuje a řídí! Kdo se zahledí za jasné noci v ty nesčíslné davy těles nebeských a přemýšlí, ten má-li ještě zdravý rozum, nemůže býti neznaboheim. Mně šla skoro hlava kolem. Nevím, zdali jsem zdřímnul nebo ustavičně bděl, ale zdá se mi, že jsem měl oči ustavičně upřené k bání nebeské a jen časem je odtrhnul, abych dohlédl, neprobírá-li se mi milíř. Tu vám najednou, ač bylo všude hrobové ticho a nikde ani živé duše, spatřím na stráni nad Lomy přebíhati jakousi temnou postavu. Podivná byla její chůze. Hned šla volně

a při tom ustavičně k zemi se shýbala, jakoby se ukláněla té jasné noci měsíčné, hned zase dala se do běhu, přeskakujíc skalní balvany jako kamzík. „Sám rarach!“ myslím si. Mnu si čelo, zdali snad přece nespím a zdali se mi to všechno jen ve spaní nezdá. Ne! — bděl jsem skutečně a viděl dobře. Znáte mne, že nejsem strašpytel a tyhle ruce, jež dovedou zdvihati těžký perlík jako pírkó, by se tak snadno také nikoho nezalekly, kdyby se mu zachtělo pustiti se do křížku. Ale musím se vám přiznati, že mi tehdy srdce bušilo, až se mi dech v prsou tajil. To uklánění temného zjevu na stráni trvalo za dobrou čtvrt hodiny. „E kdy by to byl sám rohatý, musím zvědět, co to znamená!“ řekl jsem sám u sebe a dodav si zmužilosti, nchopil jsem hůl a dal se směrem ku stráni. Jdu zvolna a temná postava právě tak zvolna přede mnou se vzdaluje. Urychlím kroky, postava běží též a ustavičně je ode mne v stejné vzdálenosti. U všech řasů! Běžím, utíkám, až mi pot na čele vyvstává a přízrak jako duch hopkuje a tančí přes kameny a pořád je ode mne stejně vzdálen. Já vám jako blazen doběhl až k lesu, až tam, co stojí o samotě pohodna. Tu se mi najednou před očima setmělo a zjev najednou zmizel, jako by se byl do země propadl.“

„To byla Heda! Pohodníkova Heda! Ta vám nahnala — hahaha!“ propukli všichni v hlasitý smích.

„K smíchu, že to byla Heda!“ bránil se kovář, výsměchem sousedů zahanben. „To nebyl člověk, to musil býti sám rohatý. Což by Heda v té hodině — byloť už k půl noci — sama dělala na stráni? A to ustavičné uklánění! . . .“

„I hlavu bych dal do sázky, že to byla ta pohodníkova,“ tvrdil Sojka. „To je vám prapodivné stvoření. Už jsou o ní celé historie . . .“

„Je prý jako nějak znamenána,“ ozval se Vavřinec.

Sojka chtěl dáti právě vysvětlení, ale slovo mu uvázlo v hrdle, neboť touž dobou se otevřely dvěře a vešel nový host. Host neočkávaný, zde nevidaný — představený Káda. Všichni byli překvapeni, jako by s nebe spadl. Povstali a dělali místo. Hospodský, jenž se byl právě do světnice vrátil, docela čapku s hlavy sejmul a v ruce ji držel.

„To jsem se vás něco nabledal, Vavřínče,“ promluvil Káda, vzdav obyčejné pozdravení a děkuje sousedům, že si nesedne.

„Chodím, hledám, ptám se, a po vás nikde ani památky.“

„Právě jsem se tloukl do palice, že jsem tak zapomětliv,“ omlouval se Vavřinec.

„Ale věc kvapí. Proto jsem si dal tak záležeti, abych vás

našel. Potřebuji vašeho podpisu, abych mohl listinu zítra vzít s sebou na úřad. Jedu časně ráno. Jinak to padne všechno pod stůl."

Káda vyňal listinu z kapsy a bylo mu tak volky nevolky přisednouti ku stolu.

Štoviček vyhnul jedním douškem svou čtvrtku a nepozorovaně se vytratil.

"Zde to musíte podepsati, ano, zde," ukazoval sousedovi prstem na listině Káda.

Hospodský přinesl péro a inkoust a zároveň sklenici piva pro Kádu.

Vavřinec podepsal a Káda uschoval listinu do kapsy. Teď teprve si povšimnul, že mu hospodský přinesl pivo.

"Já pít nebudu!"

"No přece! Již k vůli společnosti. Už jsem pivo jednou natočil a do soudku ho zpět nemohu vlít," pobízel za vlnitého úsměvu hospodský.

"To by nebylo hezké, abyste nepil a ani chvilky se mezi námi nezdržel!" pobízel sedlák Sojka.

"Přišel jsem jen k vůli Vavřincovi. Zítra musím časně vstávat, doma jsem ani neřekl, kam jdu a . . ."

"No, ta chvilka vás nezabije," domlouvali jako jedněmi ústy ostatní sousedé.

Káda uznával, že by sousedy pohněval, kdyby nezůstal. Měli by ho za pyšného a pánovitého. Byl tomu nerad, že ho zdržují, zdráhal se, zůstal ale přece. Napil se.

"Což je nového?" zahájil Káda obyčejnou otázkou rozmluvu.

"I máme zde velkou švandu s kovářem," ujal se s rozjařenou tváří slova Sojka. "Vypravoval nám právě, jak ho u milíře strašilo. Hotová švanda. K popukání!" . . .

"No, no snad by se kovář nebál strašidel?" zasmál se Káda.

"Už se jich bojí," žertoval Sojka. "A kdybyste ještě věděl, jakých!"

"Nuže co to bylo?"

Kovář musil k žádosti všech k vůli Kádovi svou historii o strašidlu opakovati.

Sotva domluvil, propukli všickni až na Kádu v hlasitý smích a volali: "Heda to byla! Pohodníkova Heda!"

Káda kroutil hlavou.

"Já ani nevěděl, že mají pohodníkovice nějakou holku . . ."

"Jak pak by neměli?" mluvil Vavřinec. "Není to však holka jejich, nýbrž od příbuzných, také pohodníků odněkud z hor. Tam prý vyrostla jako ta divoká veverka v lese. Od maličkosti běhala

po lesích, do školy snad ani nikam nechodila, a kdož konečně ví, věří-li v Pána Boba. Prosím vás, kde by se také vzalo! Pohodníci bývají obyčejně jako znamenání. Lidé se jim vyhýbají a oni už pro své nekalé zaměstnání a rozličné jiné pokoutné rejdy a kutění se lidí stranívali. Nepatří ani do společnosti lidské. Já bych nevěřil žádnému. Nad to pak taková plachá holka, která vyrostla v pustých lesích a skalách, kam snad ještě nikdy ani noha lidská nevskočila! Já bych chtěl vsaditi hlavu, že ta holka nebyla ještě jaktéž živa v kostele.“

„Křtěna přece musí býti,“ ozval se Drmla.

„Kdož to ví!“ pochyboval Vavřinec.

„Já ale slyšel, že prý je nějaká ryšavá?“ doličoval zahádnou Hedu Drmla.

„To já nevím, protože jsem jí nikdy neviděl. Tamhle Sojka o tom začal mluvit. Ví to snad lépe,“ ukázal Vavřinec na souseda.

„Ta — ryšavá?“ zasmál se odmítavě Sojka. „Žádná princezna nemá tak bílou a hladkou kůži jako ona. Vlasy má černé, jako havraní perí, a jak dlouhé a bohaté — ku podivu!“

„Vy jste měl, kováři, štěstí, že vám neučarovala . . .“

„Já bych se bál! odbyval kovář Sojku. „Pro takové čáry já mám už dávno uděláno. Já vůbec ani nevěděl, že u pohodníků nějakou holku mají. A kdybych to byl věděl, hned by mně bylo napadlo, kdo asi ta noční bludička je. Teď se mi to vysvětlilo. Jen ať mi přijde ještě jednou! Dám jí na pamětnou, že jí strašení i její čáry na vždy přejdou!“

„No těm čarám se dvakráte nesmějte!“ děl Sojka, a pokračoval: „Kdyby to byla nějaká holka obyčejná, tady by si jí nikdo nepovšiml. Kdo pak si všimne takové žabky! Co jí může býti? Tak asi šestnáct! Pohodníkovy povšimli si však už mnozí. A kdo ji viděl, učarovala každému.“

„Třesky, plesky! Snad nevěříte v čáry? Tak starý a ještě tak pošetilý“ . . . durdil se Drmla přerušiv Sojku v řeči.

Sojka se nedal vyrušovati.

„Povídám jen, co vím a co se skutečně stalo a jest mi divno, že o tom ničeho nevíte. Joštův Venda uviděl ji jen jednou a má jí teď plnou hlavu. Myslí jen na ni a říká, že na celém Božím světě krásnějšího stvoření není. Jinou, kdyby měla lány polí a hrad celý ze zlata, za ženu že nechce. Hrozí, nebude-li s ním chtít Heda mluvit, že si něco udělá. Jakoubkův Filip chodí, jako by mu krev z nosu kapala. Na nikoho nemluví, nejí, schází a chřadne. Také si jen jednou vyšel tam někam k lesu a pohodníkovu zabléd-

nul. Prosím vás, taková v lese vychovaná, zasvěcená ve všechny kejkle pohodáků zná a dovede vyhledati koření, že je nezná nikdo na světě. Hodí je pak takovému junáku, jako je Venda nebo Filip na cestu a už je ubožák v jejích tenatech, ze kterých se tak snadno nevymotá. Nic bych za to nedal, že právě té noci, co kováři tak nahnala, nic jiného na stráni nedělala, než koření sbírala. Takové je nejlépe jíti z cesty a ani se jedním okem na ni nepodívatí.“

Káda vážně poslouchal a po celou řeč ani se neozval. Kroutil jen blavou a pohrdavě se usmíval, jako by chtěl dáti na srozuměnou, jak může býti ještě někdo tak pošetilým a něco podobného tvrditi. Bylo však znáti, že se mu rozprávka ta líbí a jej zajímá. Dopil. Hospodský přinesl čerstvou sklenici piva a Káda mu v tom už ani dost málo nebránil.

Co k věci té připojil, znělo jako výslech. Řeklť opravdově a vážně:

„A jak dlouho se ta holka zde už zdržuje?“

„Což to může býti? Asi půl roku,“ odpověděl Sojka.

„To je podivno! Pohodna náleží přece k naší obci a mně o tom nebylo nic oznámeno! řekl s úřední přísností Káda.

„Ta nežije v žádné obci,“ prohodil Sojka, jako by se úřední horlivosti rychtářově vysmíval.

„Její domov a obec je les.“

„Ať si pobíhá kde chce, ale u pohodníků přece bydlí. Je-li cizí a slouží-li u nich, měli ji jak se sluší a patří ohlásiti. Jest nyní nový přísný řád pro služebné, dle kterého má každý hospodář cizího čeledína, ať už oráč, děvečka, nebo pasák, ať kdokoli, jenž k němu do služby vstoupil, bez odkladu u rychtáře hlásiti. A to se zde nestalo. Však si dám pohodníka proto co nejdříve zavolati. Nemá-li holka žádných písemných průkazů, pošlu ji jednoduše tam, kam patří obcí. To by ještě scházelo, aby nám zde taková nějaká potulná holka něco vyváděla . . .“

Káda si dal nalíti ještě sklenici třetí a vydržel tak dlouho, až se všickni rozcházeli.

Zcela dobře měl Sojka, když řekl, že se o podivínské holce pohodníkově ve vsi mnoho mluví, divě se Vavřincovi, že o tom ničeho neví. Káda o ní slyšel po prvé. Měltě jiných důležitějších starostí plnou hlavu, nad to, aby se staral o nějakou takovou potulnou, podivínskou holku! Přece však hned v hospodě si předsevzal, že se zeptá doma ženy, neslyšela-li už také ona o té pohodníkové.

Zvláštní náhodou doslechla se rychtářka o ní téhož večera, jako muž, ano právě za jeho nepřítomnosti.

Selka Sojková přišla téhož večera ke Kádovům na besedu.

Sojková byla žena ještě mladá. Pocházela z daleké dědiny z kraje a do Chvojnova se přivdala. Ač ji muž její měl rád, laskavě s ní zacházel a všechno k vůli by jí byl učinil, nemohla si dlouho v novém svém domově přivyknouti. Myšlenky její stále zalétaly do rodné vesnice; jakási úzkost, již si nevěděla jak vysvětliti, stále ji soužila. Sojka si často proto Kádovi na ženu stěžoval. „Potřebuje někoho, s kým by si promluvila a se obveselila. Nechť přijde častěji k mé ženě. Ženské si mezi sebou lépe rozumějí, ať si spolu pohovoří, a vězte, že žena vaše na domov zapomene.“ Tak radil Káda. Sojková uposlechla, docházela častěji ke Kádové, tato zase navštěvovala ji, a tak se mezi nimi vyvinul důvěrný, přátelský poměr.

Sojková byla tedy téhož večera, co Káda mezi sousedy v hospodě uvíznul, u rychtářky na besedě. A tu za hovoru rozpředla také řeč o pohodňkovic Hedě.

Kádová se nž tomu jménu „Heda“ divila, neboť takového jména nikdy v životě neslyšela.

„Jméno podivné, věru!“ řekla Sojková. „Heda, to bude asi totáž jako Hedvika. Jméno podivné, jako je ta holka sama.“

Ve své ženské obraznosti vylíčila pohodňkovu ještě křiklavějšími barvami, než jak jsme ji v hospodě líčiti slyšeli. Je prý plachá jako veveřice, divoká a bujná, jako hříbě a při tom nejen hezká, nýbrž krásná, že na několik mil podobné by jí člověk nenašel. Těká po lesích a osamělých místech, sbírajíc divotvorné jakési koření, kterým už mnohým junákům učarovala . . .

Rychtářka napjatě poslouchala líčení Sojkové. Ke konci se zasmála a řekla, že to junákům nikterak neuškodí, když jim trochu hlavu poplete. Sojková to nebrala nikoliv tak na lehkou váhu, jako její přítelkyně.

„Což by bylo o hochy,“ řekla, „jen aby nehodila to divotvorné koření také do cesty některému ženatému muži. Působí prý stejně u každého; ano u muže je prý to ještě horší. Jak ho to koření omámí, neodolá a konec je s ním. A kdyby prý měl ženu tak rád, že by jí samou láskou hvězdy s nebeské oblohy snéstí byl s to, jakmile mu taková čarodějnická holka jednou udělá, jako by to na něho hodil. Je slepý, hluchý a všecek omámený; půjde za ní do vody, do ohně, za moře, kraj světa . . . To je pak neštěstí!“

Kádová se z plna hrdla zasmála.

Dávno ji Sojková už tak nepobavila jako tentokráte.

Ale podivná věc! Když přítelkyně její odešla, neměla pokojné chvíle. Bylo půl desáté večer, a muž ještě doma nebyl. Nikdy se tak dlouho nezdržel. Kde dnes asi vězí? Každou chvíli přistoupila rychtářka k oknu a zahleděla se do hvězdnaté noci a na mysl jí připadla slova Sojkové o veliké lásce muže k ženě, v níž by jí hvězdy s nebes báně sněsti byl s to. Nebyla-li láska muže jejího k ní právě tak vroucí a nezměrná? Po té utkvěly zraky její na návisi, jest-li snad muž, jenž se dnes tak neobyčejně opozdil, už nepřichází? Bolně si vzdechla. Po muži nebylo nikde ani stopy!

Kádová ulehla, ale nemohla usnouti. Prapodivné myšlenky křižovaly se jí hlavou. Modlila se, aby je zapudila, ale hned zase se jí vracely. . . . Toť jako by ta pohodníková, jíž ani neznala, a o které dnes po prvé v životě slyšela, jí samé už byla udělala!

Konečně usnula. Spaní její bylo nepokojné, soužili ji snové jako v horečce.

Muž již večer nespátřila. Ráno časně odjel a zase s ním nemluvila. Den jí přicházel jako moře.

Káda se večerem vrátil a bylo mu nápadno, že ho žena tak radostně nevtítá, jako to jindy činívala. Zasednul k večeti a přemítal sám u sebe, co se asi se ženou děje? Tázal se jí na to a ono a dostal pokaždé jen krátkou a úsečnou odpověď.

Napadla mu dobrá myšlenka. Trochu ji rozveselí, bude jí vypravovati, co včera slyšel o té podivné holce pohodníkově. Nic zlého netuše začal:

„To prý ti mají u pohodníků podivnou holku.“

Kádové bylo při těchto slovech, jako by blesk z čista jasna rovnou před ní byl udeřil. Zachvěla se. Zbledla a zase se červenala. Muž ničeho netuše, si toho nepovšiml.

„Snad jsi ji už také viděl?“ přerušila ho, sotva že začal.

„Kde pak bych ji byl viděl? Slyšel jsem jen o ní. Celé kroniky o ní vypravovali.“

„A tobě se snad líbily?“

„No, zajímalo mě to.“

„Zajímalo?“

„Což ze mne tak podivně vytahuješ? Chtěl jsem ti jen vypravovati, co si o ní lidé povídají, jak prý je plachá a při tom hezká, tak že prý každého očaruje, na koho se jen podívá.“

„Aj? A to se neostýcháš vypravovati mně do očí? Takových řečí já neposlouchám!“

Sotva se Káda nadál, bouchla žena dveřmi a zmizela v pří-

stěnu. Rychtář pohlížel ztrnulým zrakem na dvéře, za nimiž mu žena zmizela. Co se to s ní děje? Proč ji slova jeho tak pobouřila? Šel po chvíli za ní. Nalezl ji, ana pláče. Žádal od ní vysvětlení k otázkám, jež si před chvílí sám byl kladl. Nebylo s ní však toho večera už žádné řeči. Jak jsou ty ženské divné!

I Káda měl tentokráte podivnou noc.

III.

V pohodně.

Po všelikém přemýšlení a doptávání dospěl Káda k jistému výsledku, že příčinou nedorozumění a roztrpčenosti mezi ním a ženou byla jen ta podivínská holka pohodníkova, o které byl slyšel a nic zlého netuše, ženě se o ní zmínil.

Když žena nabyla klidnější rozvahy, sdělil s ní, kde a jakým způsobem se o pohodníkově Hedě dověděl. I žena svěřila se mu s tím, co byla slyšela od Sojkové.

Uběhl tak týden jeden i druhý.

Rychtáři nešla záhadná holka z hlavy. Uvažoval a durdil se:

„To by tak scházelo, aby taková světoběžná holka měla rušiti v domě mír a svatou spokojenost, jež tu po dlouhou řadu let panovaly! Musím v čas zakročiti a udělati tomu konec. Dám k sobě zavolati pohodníka, aby se zodpovídal, jakou to holku u sebe přechovává, či a odkud je? Nevykáže-li se patřičnými listinami, ani hodinu nesmí v naší obci déle zůstat. Nemohu a nesmím trpěti, aby někdo tropil v naší obci pohoršení a rozséval dokonce koukol nesvornosti a podezření do klidných příbytků. Již jako rychtář ne!“ . . .

Káda byl do opravdy rozmrzen.

Dal k sobě pohodníka zavolati, ten však se nedostavil. Obeslal ho po nějakém čase po druhé, pohodník však předstíraje jakousi planou výmluvu, nepřišel ani tentokráte.

Chtěl-li Káda učiniti pořádek a úmysl svůj provésti, nezbylo mu nic jiného, než aby došel k pohodníkovům sám a vše osobně na místě vyšetřil.

Odhodlal se k tomu jednou v neděli odpoledne.

Bylo to právě v té čarokrásné roční době, kdy všude plno ptačího zpěvu, květů a vůně. Silná vůně posečeného sena na lučinách přímo omamovala. Pažity posety různobarevnými květy

vyhlížely, jako by je pokropil směsicí překrásných pestrých barev. Přes bohaté klasy žita a pšenice vanul lahodný větřík ohýbaje stébla, že se lány podobaly hladině vodní, kdy do ní zavane vítr a utvoří lesklé vlny. Zde onde prokmitala z osení modrokvětá chrpa jako oko nevinného děcka. Na souvratích u lesa voněla mateří douška a rděly se růžové květy šípku.

Otcnonti se za klidného nedělního odpoledne uprostřed těchto kras v té omamující vůni, v té bujným vzrostem překypující přírodě, má cosi nevýslovně oblažujícího do sebe.

Totéž kouzlo ovivalo Kádu, kráčejičho po měkkém pažitě mezi polních směrem k pohodně. Již dávno necítil se tak nevýslovně blaženým, jako tehdy. Roztrpčenost mysli, s níž z domu vyšel a přisnost, s jakou zamýšlel na pohodníkovu holčici se obořiti, čím dál tím více v srdci jeho usínala, skolébána tou lahodou přírody, jež mu se všech stran kynula vstříc. Ne, není možno, aby člověk, hledě v ty divy lásky Boží, mohl býti k někomu nemilosrdným a nelidským! I ten nepatrný brouček v trávě a motýl ve vzduchu raduje se ze svého života, těší se svobodě. Hříchem by bylo volnosti té je zbaviti, skutkem nemilosrdným zašlápnouti v prach jen proto, že jsme silnějšími. Život mnohých lidí jest sám sebou již dosti trpký. Jako těch pohodníkův! Každý se jich štítí, jim se vyhýbá. Jsou jako znamenání, jako kletbou stížení, ze společnosti lidské vyloučení. Co zavinili? čím se prohřešili? Jejich nekalé zaměstnání jest jedinou skvrnou jejich, pro které je lidé označují znamením Kainovým. To není spravedlivé. Pak není divu, že vedou život samotářský, podivínský a platí za čaroděje a kouzelníky . . .

Tak uvažoval Káda sám u sebe a dospěl k tomuto rozhodnutí: „Bude-li se moci ta pohodníkova vykázati, odkud je a netropí-li nic jiného, než že sbírá po lesích všelijaké koření, ani vlasu ji neskřívím. Chce takový chudás také býti živ.“

Štěkot psů vytrhnul Kádu z myšlenek. Ani se nenadál a stál u samé pohodny v lese. Tak mu ta cesta uběhla. Nikde nebylo ani živé duše. Obešel stavení a na straně od lesa pohlédl otevřeným oknem do světnice, aby zvěděl, je-li někdo doma. Překvapením dech se mu v prsou zatajil. Otázka, je-li někdo doma? uvázla mu v hrdle. V mohutných proudech lily se večerní červánky dvěma okny k západní straně obrácenými do světnice, že planula v moři růžového světla, jako by stála v plamenech. A v záři té, jako by se ani země nedotýkal, vznášel se štíhlý zjev dívčí, zahalen v pestré květy, prozpěvuje si tak jasným a veselým hlasem, jako ti skřivánci nad zelenými luhy. Obraz

Mariánský na stěně, ozářený taktéž červánky podvečerními. pod nimž právě dívka se nacházela, byl tolikéž věnci a květy všecek ozdoben.

Zjev ten Kádu zarazil, překvapil a přímo oslepil. Nemaje úmyslu dívku vyplašiti, bezděky, aniž by tomu byl chtěl, vykřiknul:

„Hedo!“

Dívka se rychle obrátila. Jediným vzmachem ruky strhla květy s hlavy, s nimi však též nechťic uvolnila účes vlasů, že se jako dva mohutné proudy rozlily a téměř celou ji zahálily. Jako mladá luna z temných mraků zazářila bílá její tvář z černé noci vlasů.

„Odkud mne znáte, že mne nazýváte jménem? A co zde chcete?“ ozvala se Heda, přiskočivši rychlostí plaché srnky k oknu.

„Šel jsem tě schválně vyhledat.“

Heda pohodila hlavou zpět, shrnuvši proud vlasů na záda, aby se lépe podívala přichozímu do tváře.

Jizbou se rozlehnul smích, jako kdy mladá křepelka zatluče.

„Ne tebe, ale tvého hospodáře,“ opravoval se Káda. „Jsem rychtář z Chvojnova a přišel jsem, abych se dověděl, co zde děláš? . . .“

„Tak, to je hezké,“ zašveholila prostoduše dívka. „Když jste mi pověděl, kdo jste, sluší se, abych vám též řekla, kdo a odkud jsem já.“

„To bych se právě rád dověděl,“ řekl Káda.

„Záleží-li vám tolik na tom, nic snadnějšího než to. Povím vám to tedy.“

Heda si přejela bílou rukou čelo, jako by napomáhala své paměti a pak se jala klidně vypravovati:

„Jsem z daleka, z hor. Matka mi dávno zemřela. Měla jsem už jen tatíčka, kterého jsem milovala jako svou vlastní duši. Bydleli jsme spolu v dřevěné chatě na odlehlém místě v pustých, kol kolem lesy obklíčených horách. Otec můj se živil kořenářstvím. Znal se dobře na léčivou moc bylin, jež na horách dnem i nocí sbírával, donášeje je pak na prodej do města. Já mu v sbírání bylin pomáhala. Nebylo strmého vrchu, na který bych se jako veveřice nebyla vydrápala, běželo-li o některou bylinu, která roste pouze na vysokém a slunném temeně horském. Ó byly to pro mne tehdy nejblaženější dny života a já netušila, že mi slunce jejich tak brzy pohasne. Pohaslo záhy! Tatíček můj se roznemohl a po krátké nemoci zemřel. Jako opuštěné ptáče, když mu rozboří hnízdo, opustila jsem prázdnou chatu, kdy

tatíčka pochovali a tákala dlouho pustinami a lesy, nevědouc sama, kam až zaběhnu. Hladem a pláčem umořenou našel mě zdejší pohodník v lese a vzal mne k sobě. Domluvili jsme se, že jeho žena jest příbuznou mého dobrého tatíčka. Jakou příbuznou, já nevím. Více vám o sobě pověděti nedovedu. Ani tohle bych vám nebyla vypravovala, kdyby mě můj strýček — tak říkám pohodníkovi, — od nějakého času už nestrašil, že si pro mne přijdete a odvedete si mne na rychtu. Já si vás představovala kdo ví jak zlého, ale co jste na mne promluvil a řekl mně, kdo jste, nemám z vás ani dost málo strachu. Chcete-li, můžete si mne vzít s sebou. Jen abych vám neplašila vašich domácích lidí. Dům, kde je mnoho lidí, pro mne není. Každé dítě přede mnou prchá a se skrývá. . . .“

Heda domluvila.

Opět rozlehnul se týž křepelčí chechtot jizbou.

„Vy máte ženu?“

„Mám.“

„A také děti?“

„Také.“

„Čeládky máte také asi hojný počet?“

„Mnoho, na dvou statcích.“

Tu se teprv Káda zpamatoval, co to dělá. Přišel vyslýchat dobrodružnou dívku a ona zatím vyslýchá jej. Odpovídá jí jako žáček ve škole. Leč hlas její zněl tak líbezně, postava její vznášela se před ním v tom podivném oslepujícím světle červánkovém, že mu oči jaksi přecházely, jako by se díval do slunce. Se zrakem mizeli i ostatní smyslové . . . Myšlenka, jež mu v tom probleskla blavou, že by ta dívka mohla míti skutečně něco při sobě, čímž každému udělá, jak li é vypravovali, myšlenka ta jej zpamatovala, že v odpovědích ustal a znova sám se tázal:

„A co jsi to zde provozovala?“

„Okrášlila jsem obraz svěžími květinami, jak vidíte. To jest obyčejně mé zaměstnání v neděli odpoledne. Květy, co zbyly, vpletla jsem si do vlasů a ozdobila jimi šaty, abych viděla, jak mi to bude slušeti, až mne odvedete na váš statek, což mi strýc pořád slibuje.“

Teď teprve si povšimnul Káda, že má Heda i růžové své, šaty květy v dlouhou stuhu spletenými ozdobeny.

Podivná to dívka! Ale zlou naprosto býti nemůže. Kdo dovede tak vroucně mluvit o rodičích, zdobiti obraz Panny Marie, jako ona, má cit něžný a není špatným člověkem.

Co takto hlavou rychtářovou se mihalo, s dívkou sdělil, jenom že jinými slovy. Řekl jí, maje se zase k odchodu:

„Kamž bych tě s sebou bral? Jen si zde zůstaň a dobře se chovej! Strýci vyřídí, že jsem zde byl, s tebou mluvil a že již stran tebe ke mně jítí nemusí. To mu ode mne vyřídí. Opatruj tě tady Pán Bůh!“

Rozkošný nastal večer po krásném dni letním. Červánky zapadajícího slunce dávno už pohasly. Na večerní jasné obloze objevila se luna s nescísnými sbory hvězd, ale Káda měl ty červánky pořád ještě před očima. Vlažný větrík donášel k němu libou vůni usňajících květín, obilí šumělo, sem tam ozval se ještě některý pták. V dalekém lese ozýval se hlas kukačky, která se letos opozdila.

Káda krácel schválně zvolna a cestu si prodlužoval, aby více toho krásného večera užil. Jakési zvláštní, nepochopitelné blaho prochvívalo dnes jeho nitro, lahoda usňající přírody ještě je zvyšovala. Byl pohřížen jen sám v sebe a v tuto krásu. Člověk, jenž by mu tu byl vyšel vstříc, byl by mu v té chvíli býval přímo protivným. Nebyl by si ho ani povšimnul. Ba že ne! Nevidělť vskutku, že od samé pohodny plíží se v dálce podle lesa týmž směrem jako stín jakási postava lidská, udržujíc s ním téměř stejný krok. Spozcroval to, až když byl u samé vesnice. Podivná věc! Postava ta nepřestala ani tu být jeho nohaletem. Ano zahýbala s ním i směrem ke statku. Až se zachvěl a napadlo mu: Aby tak ta podivínská holka . . .

Káda nedomyslí, neboť stál tvář v tvář — své ženě. Sledovala jej tajně po celou cestu.

IV.

Obchodník jedem.

Uplynul celý měsíc nejkrásnějšího leta, ale Kádovi byl tak trudný, jako by pochmurní dnové prosincoví bouřemi sněhovými nad hlavou jeho buráceli.

Ohyzdný a záhubný štír žárlivosti vplížil se do srdce jeho ženy, hlodal na něm a ohrožoval spokojenost, svornost a vzájemnou lásku, jež dosud mezi nimi panovaly. Kde se ta ohyzda vzala? Řeči lidské, liché domněnky a povaha srdce ženského, v němž jediný pohled žárlivost vzbuditi dovede, ji zplodily a živily v roze-

chvěném nadru mladé ženy. Co to stálo Kádu již práce, aby tuto nestvůru zažehnal!

Podarilo-li se mu vyvrátiti bezdůvodnou podezřívavost ženinu? Konejšil se sám u sebe, že podařilo. Přičiňoval se aspoň o to, jak jen mohl. Učinil liché její domněnky směšnými, varoval před žárlivostí a poukazoval na záhubnost této vášně, která často z malicherností, ano z pouhého nedorozumění mezi manžely povstává a již nejednou příčinou velikého zla se stala.

Podobalo se, že se všechno opět u Kádů navrátilo v staré koleje. Pilné práce polní a nehoda, která se rychtáři přihodila a o níž hned uslyšíme, zatlačily všechno ostatní do pozadí.

Právě při svážení prvních mandelů z pole pošramotil si totiž Káda při voze nohu, že mu bylo hledati pomoci lékařské. Vystál mnoho bolestí a po celé dvě neděle nemohl se z postele ani hnouti. Nejhorší již si přestál; může již lůžko opustiti, nesmí se však ještě na nohu postavit, aby se neduh nezhoršil. Sedí doma a stěží může jen přejíti přes světnici. Jest mrzut a netrpěliv. Právě jest nejpilnější doba v roce — čas žní — a on se nemůže ani ze světnice hnouti.

Jest parné odpoledne červencové. Ve vsi je ticho jako po vymření. Kde kdo byl, máje ruce schopné k práci, pospíšíl si hned časně z rána na pole. Každý si hleděl se sklízti pospíšiti; neboť není jisto, jak dlouho tak krásné počasí potrvá. I hospodyně, uvařivše oběd, na pole se odebraly. Doma zůstal jen některý vetší stařec a stařenka, nebo děti.

Káda byl na celém statku sám doma. Krátil si dlouho chvíli jak mohl. Za dobrou hodinu hrál si s dětmi: s Voršilkou a Václavem a čas mu tím jakž tak uběhl. Než jak dlouho ta drobotina u člověka vydrží? Najmě, když jest venku tak krásně! Sotva zaráchotil vůz s mandely, byly děti venku. Když čeledín složil a chtěl opět odjet, žadonily, aby je trochu svezl a na vůz je vysadil. Hospodář dívaje se na to z okna, zavolal: „Nech je, ale dej na ně pozor, aby se nic nestalo!“

Když čeledín odjel, rozhostilo se opět po celém domě hrobové ticho. Káda povstal, došoural se po světnici k almaře, vyhledal tam nejnovější podíl z Dědictví Svatojanského, knihu, jež měla název: „*Nedělní zábavy rodin křesťanských.*“ *) S tímž namáhavým vrátil se opět zpět, posadil se u otevřeného okna a jal se čísti.

Sotva přečetl několik listů, zaslechnul blížící se kročeje.

*) Od Fr. Černohorského. Číslo 50. na rok 1865.

Oltřhnul oči od knihy a upřel je na náves, kde se kročeje ozývaly, aby zvěděl, kdo asi přichází.

U samého okna stanul mužík v lehkém obleku, přírudlých vlasů i vousů, s lesklými okuláry na nose a balíkem dosti objemným pod páží. Černé voskované plátno pečlivě halilo obsah balíku. Jen s jedné strany vyčouhaly jakési papíry, tak že bylo znáti, že celý balík skrývá ve svém nitru nějaké zboží papírové.

„Dobrá večer! Mám potěšení s panem představeným Kádou?“ oslovil mužík, vyňav hořící doutník z úst a smeknuv klobouk.

„Ano; co dobrého? snad něco z úřadu?“

„Nikoli; jsem z Prahy.“

„Až z Prahy?“

„Právě. Že vás nacházím právě při knize, dodává mi naděje, že spolu uzavřeme dobrý obchod.“

„Což prodáváte?“

„Nabízím ke koupi a po případě též prodávám knihy ke čtení.“

„Knihy? Toť jsem nevěděl, že se již také s knihami vede podomní obchod a chodí se s nimi po vesnicích dům od domu, jako tu často chodívají Tyroláci s alamárou na zádech, nabízejíce ke koupi zrcádka, šle, dýmky, kartáče atd.“

Agent z Prahy se ušklíbnul. To přirovnání nešlo mu pod vous.

„Právě!“ řekl, kroutě si kníry. „Musíme se snažiti, aby české písemnictví a s ním uvědomění národní vniklo do poslední dědiny naší milé vlasti a vyburcovalo tam všech, kteří si dosud hoví ve spánku lhostejnosti, co se týče „svaté“ (!) věci naší národní. To ovšem netýká se vás, neboť o vás jsem už slyšel, že si probouzejícího se ruchu národního všímáte a zvláště písemnictví naše ze všech sil podporujete a rozšiřujete. A pověst ta mne nikterak nesklamala. Vidím v rukou vašich podíl z Dědictví Svatojanského, z čehož soudím, že jste údem toho Dědictví. Zcela chvalitebno . . .!“

„A jaké to máte knihy?“ vyrušil Káda obchodníka v jeho řeči, která mu rychle z úst plynula. Kdož ví, po kolikáte už běžné fráse o probouzení národním opakoval!

Agent jal se chutě rozbaloovati, co dosud voskované plátno jako tajemným závojem halilo.

„Právě! Jakožto muže sečtělého bude vás zajisté zajímati, čím naše nejnovější spisovnictví české bylo obohaceno a doufám na jisto, že mi hned něco odeberete, nebo po případu objednáte, aby vám bylo zasláno.“

"Život, jež si přejete, právě zde nemám; mám zde však knihu téhož obsahu a s tímž názvem jinou, kterou jste dojísta ještě nečetl... Zde prosím!"

„Život Pána Ježíše“ *) bych si koupil; měli jsme jej z Dědictví, někomu jsme jej půjčili a již jsme se s ním neshledali . . .“ promluvil Káda mezi tím, co obchodník balík rozbaloval.

„Právě!“ přisvědčil mužík hlavou a s pravou kramářskou dotíravostí chválil a doporučoval své zboží dále: „Život, jež si přejete, právě zde nemám; mám zde však knihu téhož obsahu a s týmž názvem jinou, kterou jste dojista ještě nečetl. Jest to novinka, která vzbuzuje pozornost téměř po celém vzdělaném světě. Zde prosím!“

Káda vzal podávanou mu knihu do ruky a četl název: „Život Ježíšův. Sepsal Arnošt Renan.“

Káda přečetl a prohlednuv si tento název, kroutil povážlivě hlavou a řekl:

„To je asi podivná kniha, když zde není ani *Pána Ježíše*, jak by se slušelo. neboť Spasitel náš jakožto pravý Bůh a náš Vykupitel tohoto názvu zajisté zasluhuje.“

„Zcela dle francouzského způsobu,“ vpadnul rychle agent Kádovi do řeči; „Francouzové jsou vůbec tak úseční. Nedělá nic. Na názvu tak mnoho nezáleží. Kniha je dobrá; dočtete se v ní věci, jichž byste nedočel se nikde jinde.“

„No já se přesvědčím, mluvíte-li pravdu,“ prohodil Káda, pořád ještě knihu nedůvěřivě v rukou obraceje.

Cestující obchodník stával se živějším a důvěrnějším, vyrozuměv ze slov Kádových, že knihu podrží. Nabízí ihned dále:

„Zde mám velmi zajímavé líčení o útrapách jistého nevianě pronásledovaného kněze, nazývá se, „*Prokletec*“; a zde jako doplněk k témuž spisu, kniha jiná, v níž se poutavě líčí tajemství ženských klášterů. Spisovatel nazval své dílo jednoduše: „*Jepitiška*“. „Zde: „*Tajnosti Pařížské*“; „*Zákeřníci ve fraku*“; „*Zpověď*“; „*Inkvizice*“ . . .

Obchodník v knihách předložil tímto způsobem téměř celý svůj krám Kádovi, seznamuje ho listivě s obsahem jednotlivých spisů, s názvy dosti lákavými. Knihy, jež agent z Prahy ke koupi nabízel, byly vesměs toho druhu spisy, ve kterých lživým a přímo řečeno darebáckým způsobem pravdy náboženské a události dějepisné se překrucují, lež za pravdu, nepravost a zvrhlost mravní jako ctnost a hrdinství se líčí a tak víra a dobrý mrav v základech se podíravají a ničí. Byl to, zkrátka řečeno, v pěkné obálce ukrytý jed pro duši. Kdyby byl mužík tento přišel a nabízel

*) Život Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista, Syna Božího, sepsaný dle sv. Evangelistů od Pantaleona Neumanna. Nákladem Dědictví Svatojanského; za rok Páně 1860.

Kádovi jed, jímž by mohl učiniti konec životu svému tělesnému, byl by mu tento ukázal dvěře, jestli by ho docela byl k soudu na potrestání neodevzdal. Káda nevěděl, že je také jed, jímž lze otrávit duši, kterýžto jed skrývá se právě ve *špatných knihách*. Nevěděl Káda skutečně, že má před sebou takového obchodníka jedem.

Ač ničeho o tom nevěděl, rozpakoval se přec dlouho a ne-
jevil mnoho chuti, aby něco odkoupil.

Agent počal znova knihy vychvalovati, na Kádu dotírat, a zboží své přímo vnucovati. Dovolával se sečtělosti, zámožnosti i probudilosti Kádovy a řekl, nekoupí-li on, jenž jest jakožto čtenář a rozšiřovatel českých knih po celém okolí znám, kdo mu co odkoupí? Slevoval s ceny na knihách označené vysoká procenta. Dokládal se Boha i svatých, že mu o nic jiného neběží, než aby posloužil „svaté“ věci národní: aby si totiž písemnictví české razilo cestu na venek a proniklo i do poslední chaty venkovské. Dovožoval, že nepostačí mít knihy jedním směrem se beroucí, jako jsou ku př. spisy Dědictvím Svatojanským vydané, nýbrž i spisy jiné (tu ovšem měl na mysli ty své jedovatiny), jinak že se stane člověk jednostranným. Potřeba čísti spisů více. Tak že člověk úsudky své vytříbí a pravého ponětí o věcech nabude . . .

Cestující obchodník měl jazyk jako meč. Nepřipustil Kádu již ani k slovu, neustále čím dál tím více zboží své doporučuje, vychvaluje; a jemu, an s ním už jednou jednati začal, přímo do rukou cpe.

Přišel na Kádu právě v slabé chvíli. Byl mu, jak jsme řekli, čas velmi dlouhý a potřeboval opravdu, čím by si jej skrátil. Jinak, kdyby byl býval zdrav a mohl jíti po svém zaměstnání, byl by dotěravého obchodníka zcela krátce odbyl.

Tak se stalo, že se ani nenadál a několik knih z balíku cestovního octlo se jako majetek v jeho rukou.

Ano, Káda skutečně několik knih od cestujícího koupil a když jemu svou obavu ještě jednou opakoval: kdo ví co v těch knihách je a nevydal-li peníze marně, usmál se agent potutelně a urovnává opět své síť v podobě voskovaného plátna, aby je ještě jinde rozestřel a zalovil, řekl:

„Pro nějaké modlilky a pro děti to čtení ovšem není, ale muž rozvážlivý, jako jste vy, dovede obsah jeho dobře strávit, aby mu přešel v krev, maso i tuk.“

Škaredá tato poznámka, již byl obchodník jedem teprve tehdy pronesl, když peníze za knihy stržené už uschoval a s ba-

líkem svým pod paží opět k odchodu se chystal, Kádu notně zamrzela.

Leč co činiti! Knihy už koupil a zaplatil. Teď mu nezbývá nic jiného, než aby se dověděl, co obsahují. Ano má alespoň co čísti a ujde mu čas.

Což věděl Káda o nějakém duševním jedu!

V.

Jed působí.

Žně byly už z větší části ukončeny. Listí na stromech žloutlo a po strništích poletovalo babí léto.

Noha se Kádovi úplně zahojila, tak že zase už jde, jak bývalo jindy, po své práci. Ale zdrav není. Jak to? Muž v nejlepších letech, svěžích tvářích, obrovské síly — jako skála, ten že by byl nemocen? Bohu žel, že jest. Nemoc jeho jest zlá a nebezpečná. Horší, než kdyby byl o nohu přišel, ruku neb oko ztratil, neb jiné pohromy na těle utrpěl.

Nemoc, jíž Káda trpí, jest zcela jiného druhu, než nemoc tělesná. Zachvátila jeho dosavadní šlechetné a poctivé smýšlení o věcech božských. Jako rakovina rozežrala v jeho nitru, co věřil, co doufal, k čemu upřímným a prostým srdcem ze všech sil svých lnul. Zachvátila jeho srdce a podkopala v něm základ ušlechtilých a ctnostných zásad a hrozí, že zásady ty z kořene vyvrátí. Zkrátka: Káda zabředl v pochybnosti, upadá v nevěru, jejíž následek bývá zpusťlost mravní. .

Jak se to jen státi mohlo? Sledovali jsme život jeho od útlého mládí. Viděli jsme v něm vzor jinocha doma i v cizině. Poznali jsme v něm muže hlubokého náboženského přesvědčení, pevných zásad mravních, vzorného manžela a pečlivého otce. Poznali jsme v osobě jeho občana, jemně blahospoluobčana, dobrý řád a kázeň v obci šly nade všecko. Jaké požíval vážnosti jen za to, že se nad starým Lištou smíloval, syna marnotratníka se ujal, aby se ze statku jeho ještě zachránilo, co se zachrániti dalo! A muže toho, jenž tolika ctnostmi proslul, jehož rodiče a předkové proslavili se zbožností, rozšafností a všelikými ctnostmi lidí šlechetných, že bychom viděli na cestách bludných?

Ó vskutku je tomu tak. Bohu žel! Obrat podivný, ale nikoli nemožný. Kdo by možnost jeho upíral, upíral by zároveň člověku svobodnou vůli, jízto i z duchů nebeských ďáblové se stali.

Uvažovati o příčinách, jež podobnou zvrhlost ducha i srdce způsobiti dovedou, odvedlo by nás daleko od děje povídkového. Chceme sledovati jen osudy osob, jež do rámce našeho vyprávění spadají, a z rámce toho neodbočíme. Setkáváme se se skutečností výše označenou a té jedině věnujeme svou pozornost.

Káda byl na špatných cestách.

Z jedů, jež v podobě několika knih koupil, a o nichž neměl ani tušení, že to jedy jsou, sáhl zvláštní náhodou hned k tomu nejsilnějšímu. Jal se čísti bez všeliké předpojatosti koupenou knihu s názvem „Život Ježíšův“, domnívaje se, že nových pravd náboženských se v ní dočte. Přečetl několik listů a divil se lehkovážné řeči, již spisovatel o Božském Spasiteli pojednává*). Poznával, že vypsání života Spasitelova, jak je zde čte, zcela se liší od toho, jak je byl slyšel ve škole a četl v knize, Dědictvím Svatojanským vydané. Divil se, žasnul nad tím, co čte, ale přece ve čtení neustal. Přemýšlel, byl na rozpacích, trápil se, čemu má věřiti a dáti za pravdu, co až dosud věděl, čemu věřil, nebo tomu, čeho se v nové knize dočítá. Opíral se o mělký důvod, jako mnozí jiní lidé nezkušení, již se domnívají, že co tištěno, pravdou býti musí. Co dříve věděl, bylo také tištěno, ale pravda jest jenom jedna, co jest tedy pravdou ?

Pochybnosti Kádovy byly trapny. By se by někomu zkušnému svěřil, s ním se poradil, mohl z osidel těchto ještě vyváznouti. Běda, že tak neučinil !

Seznav povrchně obsah koupených knih, pečlivě je uschoval a neověřil se s nimi nikomu, ani ženě své.

Uzamknul knihy do zvláštní dřevěné skříňky, v níž mával dříve uschovaná úřední lejstra, a odnesl je na obilnici, a tam ve výklenku pod krovem je uschoval.

Tam dochází a jsa jist, že ho nikdo nevyruší, vysedí u víkře celé hodiny a otravuje duši jedem špatné četby. Aby jed ten jaksi rozehnal, ustává časem ve čtení, opírá hlavu o ruku a přemýšlí. Připomíná a opakuje si v duchu, co byl četl. Táže se sám sebe, možno-li tomu věřiti, čili nic. Rozum se tomu pro-

---

*) Slohem sice plyným a pontavým, ale s ďábelskou zlobou vypisuje Francois Renan učení a skutky Ježíše Krista. Líčí našeho Spasitele jako pouhého člověka, ano jde ve svém hohaprázdném rouhání tak daleko, že Krista za podvodníka vyhlásuje. Upírá možnost Jeho zázraků i největší div jimž božské Svě poslání nad všelikou pochybnost stvrdil — Jeho z mrtvých vstání. Spis ten plný lži a rouhání byl též přeložen na jazyk český !

tiví a zavrhuje to, ale vůle, ač byla rozumem poučena, rozhodno se pro poznané zlo.

Jed působí. Každý vzhled a pohyb Kádův to prozrazuje. Chodí zamyšlen, jest malomluvný, jako by ho něco tížilo. K ženě a tchyni není již tak sdílným a důvěrným, jako býval, děť si nevšímá.

Žena, neznajíc toho příčinu, domýšlí se ještě horších věcí.

Se zrakem zaslzeným, rukama sepjatýma před obrazem Panny Marie po babičce Kádové přistihla ji jednou matka.

„Což tě tak trápí, Voršílko, že vidím v očích tvých slzy?“ oslovila dceru.

Usedavý pláč, v nějž mladá hospodyně propukla, byl odpovědí na tuto otázku.

I matce vstoupily slzy do očí.

„Měli jsme dosud život tak klidný. a utěšený, Bůh nám připravlal zdraví a svého požehnání, urážkou jeho dobrotivosti by bylo, oddávati se bez příčiny zármutku a nespokojenosti.“

„Ó zármutek můj není bez příčiny!“ vytrhla se hospodyně z pláče a upřela na matku slzavý zrak. „Mně jest tak, jako by nás mělo potkati nějaké neštěstí a velké svízele. Od nějakého času veta jest po mé spokojenosti.“

„Co tě trápí? Svěř se mi! Nebudu-li s to, abych pomohla, mohu aspoň poraditi.“

„Nepozorujete-li sama, že muž od nějakého času není už tím, kým býval? Oči jeho nejsou už tím zrcadlem, jímž jsem druhdy nahlížela do nehlubších úkrytů jeho duše. Jeho řeč nezní mi tou upřímností, jakou jindy každé jeho slovo se ozývalo, celé chování jeho jest jiné. Bývá někdy tak zamyšlen, že mne ani neslyší, když ho oslovím. Vyhýbá se mi, dívá často na samotě a příčiny toho nemohu se dopátrati. Co se to s ním jen děje? . . .“

„Má asi velké starosti se záležitostmi rychtářskými,“ těšila matka, „kdyby byl raději rychtářství nepřijal! Dosti starostí nadělá mu také Lišta, o kterého pečuje jako o malé, nerozumné dítě. Všecko to nemusilo býti, ale těšme se tím, že vykoná-li svédomitě své povinnosti, odměny své neztratí. . . .“

„To všecko, co zde, milá matko, povídáte, není pravou příčinou nápadné změny mužovy. Já se lekám něčeho horšího.“

„Čeho pak?“

„Bojím se, aby ho ta pohodníková nebyla nějak očarovala. Pozoruji to na něm sice teprve v nápadné míře od jeho nemoci, ale počátek toho už se táhne od té doby, co jsem ho na cestě do pohodny stopovala.“

„Věřila bys snad v nějaká kouzla nebo čáry? Toť by bylo hříšné. Přestaň s tím holka, přestaň!“

„Když to ale lidé ustavičně o ní povídají.“

„Lidských řečí nedbej; ty nebývají vždycky pravdivy. Vystříhej se podezřívavosti. Ta je červ, jenž na spokojenosti srdce dnem i nocí hlodá a už mnoho lidí učinil nešťastnými. Pamatuji, že každý člověk má své slabé chvíle a není vždycky takový, jak bychom si toho přáli. Já doufám, že zeť bude opět tak hodným, jakým vždy býval. Takové nějaké vrtochy brzy ho přejdou. Budu se za něho vroucně modlit k Marii Panně, která jest matkou dobré rady, aby ho osvětila, kdyby už na nějaké bludné cestě se nacházel. Modli se také. Zvláště před tímto obrazem, který ti jeho nábožná babička, ta vzácná, vzorná žena křesťanská, tak vřele doporučila. Modlíce se nesmíme však ruce složit v klín, nýbrž k tomu zač Boha prosíme, dle sil svých spolu působiti. Až uvidíš vhodnou chvíli, otaž se muže, neschází-li mu snad něco, ano se ti tak podobá. Zjeví-li ti příčinu, budeme snad po té s to, abychom tomu odpomohly. Co na mně jest, přičiním se seč síly mé stačí, abych se toho nějak dopátrala . . .“

Slova matčina Kádovou aspoň částečně a na čas upokojila. Marně však čekala na onu příhodnou chvíli, o níž jí matka mluvila, radíc, aby s mužem důvěrně pohovořila. Hleděla ji tudy najít sama.

Jednou za nedělního odpoledne přinesla ze skříně knihu z „Dědictví“ a řekla:

„Již jsme dávno nic nečetli. Pojď, sedni si semhle za stůl vedle mne, budu čísti na hlas.“

„Nemám chuti to poslouchati, neboť to už všecko znám,“ odvětil krátce a nevrle muž.

„Máme zase knihu novou, které neznáš, já jí neznám také, neboť jsme jí dosud nečetli,“ vybízela a prosila znova Kádová.

„Jest to všecko stejné. Mně se to už nelíbí.“

„A jindy se ti čtení tak líbívало. Víš, s jakou radostí jsme počítávali tyto knihy, jako drahé poklady a těšili se, že už jich máme tolik. A jsou to pro nás právě poklady. Ty je máš po rodičích, a já je zdědila po tvé babičce.“

„Můžeš si je nechat všechny — i ty moje — z takových knih já již čísti nebudu.“

„A proč bys z nich už nečetl?“

Káda zvýšil hlas a řekl s důrazem a jaksí urputně:

„Proto že, co jest v nich, není pravda!“

Rychtářka vytřeštila na muže oči.

„A kdo ti to pověděl, že to pravda není?“

„Můj rozum a dočetl jsem se toho v knihách jiných.“

„V knihách jiných?“ opakovala táhle rychtářka po muži, nemajíc dosud ani tušení, že by nějaké jiné knihy měl.

„Ano v knihách jiných,“ opakoval muž, „které se čtou příjemněji, než tyto.“

„A což, jestli lhou ty jiné knihy, ve kterých jsi se toho dočetl?“

„O tom pochybuji. V nich jediné lze najít čistou pravdu.“

„Což má být v knihách těchto jako lži? Snad všechno nebo jen něco?“

„Všecko.“

„Muži, muži! co to mluvíš?“ sepjala žena ruce. „Toť jako by ti Bůh rozum byl pomátl. Rozvaž, co tvrdíš. Ty pravíš, že co v těchto knihách stojí, všecko je lži. Hrozný výrok! Jest zde *katechismus* *), ve kterém pravdy sv. náboženství samým Bohem jsou zaručeny, jak nás jim učily již i matky a jak jsme se jim učili ve škole. Jsou zde *Životy Svatých a Světíc Božích, Písmo svaté* ano i *Život samého Spasitele našeho Ježíše Krista* . . . a ty pravíš, to všecko že není pravda? Já nad tím žasnu, co jsi zde pronesl! Mluví z tebe jen nějaká zmatenost smyslů, nebo to pronášíš s přesvědčením? Muži! . . .“

„Ó já mám, holečku, dobrý rozum a tím jsem rozřešil věci, o nichž ty nemáš ani ponětí. Pro nás, sprosté a nevzdělané, udělali náboženství jiné, a páni mají také jiné. Tu máš tu celou záhadu, které jsem šťastně přišel na kloub.“

Kádová spráskla podivením ruce.

„Co to jen mluvíš? Náboženství že by se lišilo dle stavů? Jiné že by měli lidé učení a jiné sprostý lid? Jak by to bylo možno? Vždyť všickni máme téhož Boha, který všem stejně zjevil, co o něm věřit a co činiti máme, abychom k němu přišli. Jako jest všech lidí Stvořitelem a Vykupitelem, tak bude všech spravedlivým, nestranným Soudcem. U něho není přijímání osob. Neplatí bohatství, neplatí hodnosti, ani vzdělanost, nýbrž jediné ctnost. Krále i žebráka vízí tytéž povinnosti, jelikož před Bohem jako lidé všickni sobě rovni jsme . . .“

Kádová se odmlčela a zahleděla se za delší chvíli na muže. Ten k ní ani oči nepozdvihl. Prohlížel si zatím obrázek na své porculánové dýmce, jako by ho více zajímal než řeč ženina, nebo

*) Minéna tu asi výborná „Populární dogmatika“, již r. 1841 v Dědictví Svatojanském vydal Jan Valerián Jirsík, nápotomní biskup Budějovický. Zemřel 23. února 1889.

ji chtěl dáti na srozuměnou, že si výkladů a domluv jejich nevěšímá a jich nedbá.

„Václave! s tebou se něco neobyčejného děje,“ promluvila po krátké přestávce opět žena hlasem, v němž spočívala trpkost, výtka i prosba.

„Co by se dělo se mnou? Nic se neděje. Já pokračuji pouze s duchem času. Ten zastaralé věci smetá jako suché listí do svého proudu, aby upadly v moře zapomenutí a vykouzlí nové listy a květy na stromech našeho žití, aby oblažily lidského ducha. Nebo, abys mne lépe pochopila, řeknu ti to srozumitelněji: já se vzdal někdejších zastaralých náhledů a osvojil si jiné.“

„Ale o Bohu, o Ježíši Kristu a jím zjevených pravdách přece snad ne, jak bych snadno z tvé předešlé řeči vyrozuměti mohla.“

„Proč bych se i těch nevzdal? Ve všem musí člověk pokračovati i v náboženství.“

„Ó ubohý Václave! Kam jsi to zabloudil? Kde jsi se to octnul? Jako jeden jest Bůh, který nemůže ani lháti, ani klamati, tak i pravda jest jen jedna. Týž Kristus dnes, zítra, on i na věky. Zdali jsi nečetl druhdy se mnou, jak zuřivci prvních století křesťanských vynaložili veškerou sílu a zlobu svou, aby zmaňající se křesťanství podvrátili a je z tváře země docela zahladili? Přes tři sta let zuřila zloba jejich proti Kristu a vyznávačům jeho. Tisíce křesťanů umíralo v mukách nejbolestnějších, krev lidská tekla proudy, a co vyřídili zuřivci ti proti Kristu Spasiteli a sv. Církvi jeho? Sami po většině bídně zabynuli, ale Kristus žije. Žije i sv. učení jeho v srdcích milionů, ač od té doby již přes 15 set let bylo uplynulo. Rozum lidský, jenž ve své pýše a zlobě samého Spasitele s trůnu velebnosti jeho chce strhnouti, bublinkou, již děti z mýdla si dělávají, zanikne a Kristus i jeho učení královati bude bez přestání až do skonání světa.“

„Umíš už hezky kázati dle těch zelených knih, na které já však už nic nedám,“ rozmrzele řekl Káda, neboť jeho lepší přesvědčení mu pravilo, že mluví žena pravdu. Ale pýcha rozumu nedala při něm už pravdě zvítěziti.

S tím odešel.

Kádová dlouho mlčky za mužem hleděla. Pak propukla v pláč. Pokleknuvši před obrazem Rodičky Boží, odporučela zbloudilého muže v její mocnou přímluvu. —

VI.

Hlouběji a hlouběji.

Káda obdržel jednoho dne objemný zapečetěný balík poštou. Uhádnul hned, že by to mohly být knihy, objednané a jemu zvláště zasláné cestujícím z Prahy, který u něho před časem dobře pochodil.

Zašel na půdu, zásylku rozbil a v obsahu jejím se nemýlil. Byly to skutečně knihy. Leč bohužel knihy téhož záhubného a jedovatého směru jako ty, jež byl druhdy koupil. Knihkupec z Prahy, pro něhož agent cestoval, je Kádovi, znaje jeho adresu, sám od sebe zaslal. S dychtivostí, jako žíznivý po sklenici vody, Káda po nich sáhl. Podržel všechny. Nevěděl ani, že by mohl buď celou zásylku, nebo část její vrátiti. Domníval se, že co jest na něho adresováno a jemu zasláno, nutně podržeti musí.

Že jest na půdě už zima, ustraňuje se Káda s knihami do komory. Nechce být nikým při čtení vyrušen a dopaden. Zavírá za sebou pečlivě dvěře a uzamyká je uvnitř na zámek. Svědomí samo ho k tomu nutí. Patrná známka, že nejedná dobře.

Vydrží v komoře několik hodin. Plnými doušky hltá do sebe otravu duševní. Podvratnými, bohomrzkými naukami jest už otráven jeho rozum, špatnými zásadami, jimiž hřích a mrzkost oslavovány jsou jako skutky hrdinské, ctnost pak snižována jako slabost lidská, otráveno již na dobro též jeho srdce. Hlava mu jde někdy kolem, smyslové ho opouštějí, nepoznává již ani sám sebe a čte přece.

Jako pokrm strávený přechází v tělo lidské, tak potrava duševní — četba působí na veškeré mohutnosti duševní a je přetvořuje. Káda už není takovým, jakým býval druhdy. Práce ho už tak netěší, jako jej jindy těšila. Zálležitosti rychtářské, jež jindy s velkou obětavostí a svědomitostí zastával, na nichž si nemálo zakládal, ho skoro omrzely. Láska k bližnímu, již zvláště skvělým způsobem osvědčoval na marnotratném Lištovi snaže se, aby ho přivedl k pořádnému životu, v srdci jeho ochladla. Pouští Lištovi uzdu a nechává ho opět jíti širokou cestou marnotratnosti a hýřivého života, již druhdy k propasti záhuby své vlastní i rodiny své spěchal.

A jak se změnil v plnění svých povinností náboženských! Soukromně už se nemodlí. Aby pak vlažnost jeho k modlitbě nepřišla na veřejnost, vyhýhá se příležitosti k modlitbě společné. K jídlu přichází schválně pozdě, aby se společně s domácími

modlití nemusil, jak to jindy činíval. Má je k tomu, aby vždy bez něho jísti začali. Neuposlechnou-li, přísně jim domlouvá. Modlitbě po jídle se vyhne tím, že po každé nemodlený první od stolu se vzdálí, předstíraje nutné zaměstnání.

Do kostela na služby Boží v neděli a ve svátek ještě chodí, ale také jen na oko. Kdyby nešel, lidé by si toho povšimli a pomlouvali by ho. V kostele tedy bývá, ale nerad a zcela nečinně. Jest mu tam dlouhá chvíle. Všecko ho tam znepokojuje a hřeje.

Kněz hlásá lidu slovo Boží. Jako milá ozvěna z dálného kraje, v němž byl druhdy tak šťasten, doznívá zvuk jeho k sluchu pobloudilce. Dvousečný meč toho slova doráží na jeho zbloudilou mysl. Brání se a odporuje, aby nepodlehl, konejší se tou bohaprázdnou útěchou: že, co zde kněz hlásá, není pravda.

Na sta jiných lidí dlí tu ve stánku Božím vedle něho, aby osvědčili svou víru, naději a lásku. On jediný jest mezi nimi, jenž nevěří, od Boha ničeho neočekává, srdcem svým k němu nezalétá . . .

Stav Kádův jest neutěšený, trapný. Takový bývá stav nevěře vůbec. Bylť dosud bezúhonných mravů a tudy lepší jeho poznání hlásilo se ustavičně ku svému právu. Na tom stupni nemůže žádný nevěrec zůstat. Nevěra a spořádaný život se spolu nesnášejí, jako voda a oheň. Aby nevěrec lepší poznání v srdci svém na dobro utlumil a udusil, vrhá se v náruč nepořádného života. Rozpoutav své vášně a náruživosti, dochází teprv zdánlivého upokojení.

Káda nejsa sám s sebou spokojen, hleděl, aby se někomu se stavem své duše svěřil. Doufal, že si tak alespoň poněkud ve svém trapném stavu ulehčí.

Vyhledal si důvěrníka v Sojkovi. Pod pečeti přísné mlčenlivosti mu svěřil, jaké knihy do rukou se mu dostaly. Sdělil s ním obsah jejich nejprve ústně. Sojka se divil a nevěřil, že by se něco podobného tisknouti smělo. Nejde mu to do hlavy, Kádovi nedůvěruje a praví, uvidí-li to tištěné, tu teprve že tomu uvěří.

Sojka přečetl knihu jednu, vydlužil se druhou a již nedal sousedovi pokoje, až mu půjčil všechny ostatní.

Sojka nebyl daleko tak dobrého vychování a tak pevných zásad mravních, jako Káda. Jed u něho tedy působil rychleji a vydatněji. Špatné zásady, jichž se v knihách dočetl, jako ryzí pravdu si osvojil. Měltě za to, že co je tištěno, pravdou býti musí.

Bezcestí, na něž se oba sousedé dali, je sblížilo, že se stali důvěrnými přáteli. Často se nyní spolu scházejí a o věcech těch rozmlouvají. Ano Sojka Kádu už skoro předčí. Jestli že Káda

ještě o něčem pochybuje a víry tomu dáti nechce, vyvrátí Sojka, jsa mravně slabší, tyto pochybnosti a souseda v bludu a nevěře utvrzuje.

Přátelství Sojkovo učinilo Kádu smělejší a odvážlivějším. Čte-li z bohaprázdných knih, již se v komoře nezamyká a vejde-li někdo, knihy neschovává, jako to činíval jindy. Přece ale knihy do skříňky vždy uzavře, aby na ně nikdo za jeho nepřítomnosti nepřišel.

Stará Pomezná přislíbila dceři, že se bude za zetě modliti a kromě toho vynasnaží se, aby se příčiny dopátrala, jež změnu tu v chování jeho způsobila. Dostala věrné slovu. Večer neodebře se dříve na lůžko, dokud by se růženec nepomodlila. Modlitba tak mocná k Rodičce Boží na tisíce bludařů druhdy pokofila a opět do lůna Církve svaté přivedla, zajisté že na dobrou cestu přivede i zetě, jestli že od té cesty se uchýlil. Tak říkávala sama u sebe*). Kromě toho dává na zetě pozor. Sleduje ho, kam chodí, co dělá, s kým mluvívá. Činí tak veskrz v úmyslu dobrém, aby se jeho nemoc vypátrala a vědělo se, jakého lékařství použití.

Jednou zastala ho v komoře při knize. Hned se vzdálila, aby ho nevyrušila, považujíc to za dobré znamení, že se vrací opět ke čtení, jímž po delší dobu už opovrhoval. Dobráčka neměla ani tušení, že by se pod jejich střechou nacházely nějaké takové knihy, jež by dovedly člověka mravně otrávit. Nevěděla, že vůbec takové knihy jsou na světě. Měla tudy za to, že čte zeť některou knihu z Dědictví Svatojanského.

S radostí oznámila tuto zprávu dceři. O jak zaplesalo srdce této, kdy novinu tu uslyšela! Vrací-li se muž opět ke čtení, bude s ním zase dobře. Vždyť právě jen co čísti přestal a čtení vůbec se mu znechtušilo, jest tak podivínským. Na čtení činila dobrá žena závislým uzdravení mužovo.

Leč přece tomu nechtěla jak se patří uvěřiti. Co asi čte? Přemýšlela chvíli, jak by se to dověděla. Připadla jí dobrá my-

*) Když Albigenští svými bludy celou jižší Francii ohrožovali, tu sv. Dominik (naroz. v Calarose ve Španii r. 1170, zakladatel řádu dominikánského) ze vši síly o obrácení těchto bludařů se zasazoval. Než při vši svatosti a učenosti své a přes všeliké zázraky, jimiž ho Bůh oblaťil, marně napínal síly své.

Tchdý zjevila se jemu jednoho dne nejblahoslavenější Rodička Boží a odevzdala mu růženec s tím rozkazem, aby jemu všude učil a jej rozšiřoval. Sv. Dominik tento rozkaz věrně vyplnil a brzy provázely požehnané výsledky kázání jeho. Bludaři se opět do katolické církve navrátili a jak svatý otec Pius V. dí, bylo všude pozorovati, že víra a zbožnost zkréťaj. Týž Pius V. nazval růženec „vyplemením temností bludařských“.

klénka. Šla ke skříni, přehlížela a počítala knihy Dědictvím Svatojanským vydané, pátrajíc, kterou si muž asi vybral. Byly pečlivě dle ročníků sestaveny, tak že nebylo těžko dovědět se, která schází. Radość Kádové se proměnila v trpké sklamaní. Z podřlů jejich ani mužových nescházela kniha ani jedna .

Jako blesk prokmitlo jí hlavou, co jí druhdy řekl muž sám prohodiv, že si osvojuje nové náhledy náboženské z knih a co jí onehdy vypravovala Sojková o svém muži, sdělivši s ní, že přinášívá domů knihy, ve kterých je čtení až hanba poslouchati. Nebude jinak, než že se muž její tyto daremné knihy od Sojky dluží. Ty ho už asi tak pomátly. Ano v tom to asi vězí.

Kádová znova se radila s matkou. Domluvily se a obě souhlasily, že příčinou změny v chování mužově jest asi jen takové daremné čtení. Dají si na práci, aby se dověděly jistoty.

Sojková k otázkám Kádové tvrdošijně zapírá, že by věděla, odkud muž její knihy přináší. Není jí také známo, že by je někomu půjčoval. Opakuje jen, co byla už řekla, že jsou některé z nich bohaprázdné a rouhavé a jiné hanebné. O muže jí nejde. Jde jí však o to, aby se to nedostalo do rukou dětem.

Jednou, kdy muž nebyl doma, prohlédala Kádová bedlivě všechny koutky a skryše, nepřišla-li by snad někde na nějakou takovou daremnou knihu. Dlouho šfárala a hledala. Po knize nikde ani památky. Kdo však hledá, nalezne. Konečně poštěstilo se jí najít ve výklenku ve zdi dřevěnou skříň. Byla zamčena. To právě vzbudilo v Kádové podezření. Po dlouhém hledání podařilo se jí najít klíček pod lejsy na polici uschovaný.

Odemkla, otevřela víko a před zraky jejími objevila se plná bednička nevázaných knih. Vzala do ruky hned první, jež ležela na vrch. Otevřela ji a četla název: „Život Ježíšův“. „Aj, toť není nic zlého, obsah knihy dle názvu je asi náboženský!“ Dala se zběžně do čtení několika prvních stránek. Leč čím dále četla, tím více bledla a ruce se jí chvěly. Obsah byl sice náboženský, ale pravda sv. evangelia darebáckým způsobem tu byla překroucena, zhanobena a spotvořena. Otevřela právě místo v knize, kde neznaboh Renan líčí vzkříšení Lazarovo a popisuje tento největší div Kristův jako podvod, jež zosnovali Marie, Marta a Lazar, žádající zamknouti ústa těm, kdož nectně popírali Božské poslání přítele jejich. Lazar prý se jen mrtvým stavěl a dal se zavřít v rodinné hrobce. . . *)

Viz: „*Důkaz o obrana náboženství katolického*“. Sepsal Josef Čermák. Str. 87., kde vyvrácení bohaprázdného toho tvrzení Renanova výše uvedeného naléti lze. Jakož i V. Štuc „*Renan a pravda*“ Str. 92—94.

Leknutím a zděšením vypadla Kádové kniha z ruky. A to čte její muž! Tím sytí ducha svého?

Vyděšena, jako by statek v plamenech stál, přiběhla k matce a vedla jí ke skřínce. Ukázala jí knihy, soudíc dle jedné o obsahu a směru všech ostatních. Vědělať, že druhé nebudou o nic lepší. Byla rozčilená, všechna zoufalá. Uchopila knihy a chtěla je vrci do plamene, jenž právě v kamnech mocně do výše šlehal. Skoro násilím podařilo se matce, že ji zadržela ruce, aby úmyslu svého neprovedla. Přinutila ji, aby skříňku zavřela a klíček uložila opět na místo, kde jej byla našla. Beze slova, všechna zmámena, jako mrtvý stroj, dělala Kádová, co jí matka poroučela.

Teprve kdy ji rozčilenost poněkud přešla a nabyla klidnější rozvahy, vyložila jí matka, jaké nemilé a dalekosáhlé následky by z jejího nepředloženého jednání pojití mohly. Byla by nalila oleje do ohně. Spůsobem, jak by ona byla chtěla jednati, se nikdo nenapraví, nýbrž spíše jen podráždí a v zlobě své utvrdí. Mohou už býti obě spokojeny, že přišly věci na kořen. Znají příčinu poblouzení Václavova, vědí proti čemu mají bojovati. Bude to boj těžký, ale za přispění Božího a svaté Matky Boží podaří se jim přece konečně zvítěziti. Budou bojovati pro věc dobrou a svatou aby vytrhly ze záhuby duši; a v boji takém Bůh dodává zvláštní síly a neopouští těch, kteří ochraňují a sbromažďují drahé duše, krví Syna Božího vykoupené . . .

Kádová se řečí matčinou poněkud upokojila. Modlí se a bojuje. Nejprve sama s sebou. Vidí muže, mluví s ním, neumí se přetvářeti, všechno v ní vře a ponouká ji, aby pověděla, co ví. Má to již někdy skoro na jazyku. Jen otevřítí ústa a muž její zví, čemu přišla na stopu a jak o něm smýšlí. Ale přece se ještě po každé opanovala. Čekala na vhodnější příležitost, jak jí radila matka.

Muž mezi tím docházel do komory a zasedal ke své truhlici s knihami, čítaje buď knihy nové, nebo již jednou přečtené. Nebylo jí tajno, co v komoře dělá. Nikdy ho nepřekvapila, ani nevyrušovala. Věděla, že k tomu jednou dojde, dojítí musí, aby bylo mezi nimi jasno.

Jak brzy to bude, nevěděla. Někdy přece . .

Soused Vavřinec přišel jednou v neděli odpoledne ke Kádovým.

Když byl obvykle pozdravil a přednesl obyčejné otázky: „Jak se máte a co děláte?“ otázal se ho na vzájem rychtář, jenž dlel právě se ženou v jizbě: „Co nám nesete?“

„Slyšel jsem, že máte nějaké tuze zajímavé čtení,“ začal „a

přišel jsem vás požádat, abyste mi nějaké to říkání zapůjčili. Nic se vám tomu nestane. Já to zamknu, aby na to nepřišly děti.“

Káda byl před ženou na rozpacích. Řekl ženě:

„Vyndež sem některé knihy ze skříně. Ať si soused vybere, co by se mu právě líbilo.“

„Nevím, bude-li se mu která z mých knih líbiti,“ poznamenala žena pichlavě, ne bez úmyslu.

„Vybéřeš tedy sama.“

Žena položila několik knih z Dědictví Svatojanského na stůl. Sotva je Vavřinec zhlédl, zvolal:

„I tyhle *zelené* já nechci — ty prý jsou tuze nábožné, já chci ty *žluté*.“

„Vidíš, já věděla, že chce Vavřinec ty tvoje žluté!“ vyhrklo neopatrně ženě.

Káda změřil ženu ostrým pohledem. Tak se na ni ještě nikdy nepodíval.

„Už jsi to tedy vyslídila jako kuna?“

Prohodiv urputně tuto výčitku, řekl sousedovi: „Pojďte tedy se mnou!“ a odvedl ho do komory.

Za delší chvíli vrátil se opět do jizby. Tvář jeho byla dosud zamračena. Bylo znáti, že v něm vře zlost. Začal přísně a vyčítavě:

„Což ty za mé nepřítomnosti se přehrabuješ v mých věcech?“

„Nejsou snad už věci tvé věcmi mými, jak dosud bývalo, abych k nim neměla přístupu?“ otázala se trpce Kádová.

„Nemusíš všechno viděti a v ruce mít!“ děl vyčítavě muž.

„Jen se špatnostmi se lidé skrývají. Ano já vím, co přede mnou ukrýváš. Proč bych se s tím tajila? Máš a čítáš — špatné knihy!“

„Co je komu do toho?“

„Václave, nemluv tak! Pro Boha tě prosím, zanech bludných cest, na které tě svedlo špatné čtení. Buď opět takovým, jakým jsi býval. Ty pracuješ na záhubu svou vlastní i jiných. Ty, jak vidím, bohaprázdne knihy netoliko sám čteš, nýbrž i jiným půjčuješ a tak mravní náказu šíříš. Pamatuj na ono strašlivé „běda“, které pronesl Pán Ježíš nade všemi, kdo jiným pohoršení dávají. Lépe by jim bylo, aby časné zahynuli, než aby déle žili a tolik duší zkázu na svědomí si uvalili. Odvrz od sebe a spal tu jedovatinu duší nesmrtelných, kterou sám ďábel v podobě lidské ti nastrojil.“

„Už jsem ti jednou řekl, že jsi se z těch svých knih naučila hezky kázat. Je svrchovaný čas, abych tomu učinil konec, sice-

budou u nás různice pořád. Zapovídáš-li mně knihy, které já čtu, nesmíš čísti také ty z knih, které se tobě líbí. Rozumíš? Ať se mi neopovázíš vzítí některou z knih z Dědictví ani do ruky.“

„Já ti nic nezapovídám, já tě jen varuji a prosím. A svědomí mé mně dosvědčuje, že jest to mou povinností, abych tak učinila. Konajíc to, konám dobrý skutek: hřešících napomínati. Zapovídáš-li ty mně však čísti knihy dobré, náboženské, dopouštíš se těžkého hříchu; neboť netoliko bližnímu, nýbrž tomu, kdo jest ti nejbližší, své manželce, milosti Boží nepřiješ a této jí závidíš. To jest hřích proti Duchu svatému.“

„Vidíš, jak tě to tvé čtení pobláznilo,“ řekl posupně zaslepený muž. „Kde jaký hřích jest, shrneš jej na mou hlavu. Jenom že já se toho už nelekám. Mne nezastrašíš už podobnými hrozbami. Ne. A proto ti ještě jednou opakuji, abys si knihy své pěkně někam uklidila, abych jich neviděl!“

„Rád se k nim ještě vrátíš,“ řekla Kádová.“

„Leč bych bláznil, jako ty.“

„Ne, že bys bláznil, ale až zase rozumu nabudeš, zač Boha neustále vroucně prosím.“—

Káda zápasil sám se sebou. Jeho vnitřní přesvědčení mu pravilo, že mluví žena pravdu, zaslepenost a pýcha udržovaly ho v odporu. Nechtěl řečí ženiných déle poslouchati.

Přiraziv za sebou silně dvéře, zmizel ze světnice.

S bolestí poznala žena z mužovy řeči, jak hluboko již zabřednul. Ulehčila si pláčem a modlitbou. Postěžovala si matce, že to s ní a s mužem přišlo již k zjevné roztržce.

Tato chtěla vše napraviti shovívavostí a dobrotou. Radila, aby dcera knihy dala mužovi z očí, kdy si toho přeje a zabránila tím dalším různicím, které by vzniknouti mohly.

Kádová jest odhodlána cokoliv přetrpěti, jen aby se knih svých vzdáti nemusila. Jsou jí drahou památkou na doby šťastnější, jsou jí nyní jedinou útěchou v jejím nešťastném postavení. Častěji než kdy jindy k nim dochází a jimi se těší.

Jednou přišedši po ránu ke skříni, kde knihy byly urovnány, nalezla ji prázdnou. Ó jak se zarazila! Ulekla se zároveň i matka, když jí sdělila, že knihy zmizely. Obě hledaly po domě a našly konečně knihy na půdě na zemi bez ladu a skladu naházené.

Vynesl je tam buď časně ráno, nebo někdy za jejich nepřítomnosti Káda. Provedl svůj rozkaz, vykonav sám o své ujmě, čemu nechtěla žena přivoliti.

VII.

Zelení a žlutí.

Ve Chvojnově posledním rokem značně pokročili. Od nepaměti bývala tam jen jediná hospoda. Jak vypadala před padesáti lety, už jsme viděli. Jak se v novější době zvelebila, poznali jsme též. Leč není už samotna. Přibýly k ní ještě dvě nové.

Někdejší hospoda svou polohou, starobylostí a výstavnější budovou má pořád ještě přednost a mluví-li se v Chvojnově o hospodě, rozumí každý hospodu starou. Aby ji od dvou nových rozeznali, říkájí tam: „na staré hospodě“ a druhým dvěma, jelikož leží každá z nich na jiném konci vesnice: Na nové „hoření“ a na nové „dolení“.

Dolení — nízký barák pod došky se dvěma malými okny na silnici obrácenými, kde bylo lze dostati pouze kořalku a v neděli nějakou housku, toho názvu „hospoda“ ani nezasluhoval. Scházívala se tam obyčejně nejnižší třída obyvatelstva. Že to bylo na samém konci vesnice, zahrnul tam jen časem člověk onačejší, jenž ubíraje se z Chvojnova z kostela do hospody staré vejíti se ostýchal.

Nám už známí sousedé chodí dosud do „staré“. Všickni, jak jsme je tam před rokem viděli, sedí za stolem až na kováře, který se před časem od nich odtrhnul a chodívá do „hoření.“ Za to však přibýlo k nim několik nových hlav.

Všecko jako před rokem. Nad dlouhým zeleným stolem, jenž jest se všech stran obsazen, hoří petrolejová lampa, hospodský v domácí čepičce sedí při hostech, hotov každého co nejrychleji obsloužit. Na lavici u kamen sedí výměnkář a časem něco pro sebe mručí.

Mluvílo se o denních událostech.

„No, co se nyní všecko ve světě děje, to je ku podivu!“ promluvil Drmla.

„Ba, jako tyhle knihy, co nyní vycházejí,“ potvrdil Vavřinec. „Kde pak se jindy takové knihy tiskly? To svět neviděl a neslyšel. Podle všeho schyluje se k tomu, jako by měl brzy na svět přijíti už Ancikrist, nebo co.“

„Jaké knihy to myslíte?“ ozval se Sojka.

„Ty žluté, co má Káda,“ odvětil tázaný.

„Tedy jste je nž také četl?“

„Já si je vydlužil a myslil jsem, kdo ví, čeho se tam dočtu, a zatím by se z toho mohl člověk zblázniti, kdyby měl tak všemu

věřiti, co tam stojí. Mám za to, že by to ani nemělo býti. Takové knihy by měly zapověděti úřady a nedopustiti, aby světla denního uzřely," horlil Vavřinec.

„Což vás v knihách těch pobuňvalo, že tak hartusíte?“ otázal se Sojka.

„Co? Je toho tam dost, až hanba povídat!“

„Ku příkladu?“

„Nejdaremnější ze všech je ta o Pánu Ježíši," pokračoval Vavřinec. „To by neřekl ani žádný žid o našem Spasiteli, čeho se tam člověk dočte. Ba právě! Aui židé, co Krista křížovali, se mu tak nerouhali, jako se mu rouhá ten, kdo tu knihu sepsal. Jak snadno by tím mohl člověk i nevinné duše pokaziti. Já nic zlého netušil a vida název: „Život Ježíšův," zavola jsem ženu a děti a začal jim to čísti na hlas.“

„Ha ha ha!“ zasmál se pustě Sojka.

„Kdož to může věděti, že je to taková prašivina! Však jsem přečetl jenom asi dva listy, a hned se mi vyjasnilo. Knihu jsem odhodil, ženu a děti jsem upokojil, že je to čtení pro židy, aby se našemu Spasiteli posmívali.“

„Ale sám jste si to přece přeříkal?“ dobíral si souseda Sojka.

„Přeříkal, ale jen proto, abych věděl, jak hluboko člověk jako ten spisovatel může ve svém bludu zabřednouti, spustí-li se světla pravdy Boží. Před čtením jsem se však po každé ozbrojil modlitbou, aby ďáblský duch, jenž z celé té knihy vane, srdce mého neopanoval. Mohlo by se to snadno státi, jako se to stalo Kádovi.“

Sojka sebou jaksi nepokojně trhnul.

„Kádu nechte na pokoji. Jemu jen máme co děkovati, že se nám takové knihy do rukou dostaly. Kněží by nám jich dojistá byli nedali. Ti by nás nejraději drželi pořád ve tmě těmi „zele-nými“ z Dědictví Svatojanského.“

„Pravdu máte, sousede," ozval se chalupník Štoviček. „Proč bychom si nesměli přečísti také to, co čtou páni? Bez toho vždycky na nás vyzrajou, a to mají všecko z knih. Já některé ty knihy od Kády už také četl a musím doznati, že se mi líbily. Kády si od té doby vážím. Ač jsem jindy na něho nevražil, do ohně bych nyní za něho šel. Ó Káda je chlapík! To je vám otevřená hlava!“

„Já to už také četl," promluvil pšláník Záhumenský. „S počátku se mi to nechtělo líbiti. Až když mne Káda poučil, že takové knihy naučí člověka svobodnějšímu smýšlení a volnějšímu životu, pak se mi teprve jak náleží zalíbily. Co jsem dosud z ná-

boženství věděl, zdá se mi jako báchorka. Teď věřím už jen tomu, čeho jsem se dočetl v těch žlutých knížkách.“

„Já věřím také už jen tomu“, ozval se krejčí Vaníček, který se dosud jen spokojeně byl usmíval a poslouchal. „Kdyby to nebylo pravda, nesmělo by se to tisknouti. Musím vám také povědět, že jsem tytéž knihy rozšířil už také v Skalné. Mám tam, jak vám povědomo, ženatého bratra a byl jsem u něho na svátcích. Vzal jsem jednu tu žlutou knížku, již jsem si od Kády vydlužil, s sebou. Byla to právě ta, v níž se vypisuje „opravdový“ život Ježíšův. Předčítal jsem z ní jeden večer ostatním nahlas a hned se to rozneslo po celé vesnici. Druhý večer měl jsem plnou světnici posluchačů, že jich nemívá tolik ani farář na cvičení. Všem se to líbilo, až na jednoho starého výměnkáře a to proto, že odbírá také ty zelené knihy z Dědictví. Ten mi vynadal. Ale všickni ostatní chtěli, abych jim tam tu knihu nechal. Já nemohl, neboť nebyla moje. Dal jsem jim však radu. Sedlák Řehoř má v Praze študenta. Řekl jsem jim tedy, aby mu dopsali, a ten že jim tu knihu v Praze zaopatří a pošle. Onehdy zde bratr můj byl a vypravoval, že už mají tu knihu asi v pěti statcích a že jde z ruky do ruky. Také ty veselé knížky Kočkovy*), jež má Káda, jim Řehořův študent z Prahy poslal. Ty prý čtou nejraději synkové a děvčata.“

„Vy jste už tedy, co je vás zde, všickni žlutí?“ prohodil vesele Sojka.

„Já ne!“ ohradil se Vavřinec.

„Tedy si zůstaňte při těch zelených. Kádová se starou také se pořád drží těch zelených knih. Musí je však čísti za komínem, jak mi žena onehdy povídala, neboť jí je muž odklidil na půdu jako staré haraburdí, které se pro nás už nehodí.“

„Ba nehodí!“ přizvukoval Sojkovi Vaníček.

„My chceme to, co páni,“ bouchnul pěstí na stůl Štoviček. Otevřely se dvěře a vešel nový host.

„Sláva žlutým! Sláva! Ať žijou!“ uvítalo hlučné shromáždění vstoupivšího Kádu.

Vavřinec pozoruje, že by proti tak mnohým stejně smýšlejícím ničeho nepořídil a neuměje se dostatečně brániti, věci dobré snad jen uškodil, nepozorovaně se vzdálil.

„No, co se děje, že jste tak rozjaření?“ divil se Káda.

„Ať zhynou zelení a žijou žlutí!“ zvolal nadšeně krejčí Vaníček, připíše je Kádovi z plné sklenice.

*) Nemravné romány francouzského spisovatele Paula de Kocka.

Káda porozuměl. Byl rozjařen a vesel, že nachází v srdci sousedů tak vřelého souhlasu. Ó to nebyl už ten Káda, který ještě před rokem k sklenici piva v hospodě se nutiti dal.

Nastal živý rozhovor, který přecházel chvílemi ve vřavu. Káda učinil návrh. Dostává z Prahy seznamy nejnovějších knih, může si z nich vybrati, které chce. Dopíše jen do Prahy a ve třech dnech je má ve Chvojnově. Bude objednávat čas od času knihy, budou se scházeti, z nich čísti a své mínění si sdíleti.

„Výborně!“ ozvaly se hlasy.

„Ale jen knihy žluté!“ zvolal Sojka.

„Nějaké nové Kočkovy!“ přidal se k němu krejčí.

„Nějaké takové, abychom vyzráli na pány a nemusili platit daně,“ vytasil se také s náhledem Drmla.

„O všem se poučíme a na všechno vyzrajeme,“ sliboval Káda.

Již byla pozdní hodina večerní. Všickni byli už pivem rozjaření a přece ještě ani jediný na odchod nepomýšlel. Vaníček začal vypravovati necudné historky z Kočkových románů, jež svými vlastními ještě necudnějšími vtipy kořenil. Všickni poslouchali a časem jen ho přerušili hlučným smíchem.

Hospodský si mnul spokojeně ruce. Nemohl ani stačiti donášeti rozjařeným pijanům piva. I žena, když byla dovedla pan-tátu na lůžko, musila mu jíti na pomoc.

Bylo už po půl noci, kdy se dali pijani do hry v karty. Některý z nich poznamenal, že jest na zejtrí neděle.

Poznámka ta došla odpovědi: „Alespoň nemusíme vstávat časné a vyspíme se. Do kostela tak jako tak nikdo z nás nepůjde.“

„Běda každému žlutému, který by se tam opovážil. Ať si jdou do kostela zelení!“ poznamenal ďábelský krejčí.

Vtip jeho byl odměněn hlučným smíchem.

Schůzky čtenářské, jež Káda ponavrhнул, odbývají se ve staré hospodě každé soboty. Mnoho se v těch schůzkách však nepřechte. Více se pije, mluví a hraje v karty.

Káda přinesl ob čas nějakou novou knihu. Chtěl z ní sousedům čísti, sotva však přečetl několik listů, ozývaly se hlasy, aby toho nechal, knihu jim zapůjčil, že si ji přečte každý sám doma. Obyčejně učiněn návrh, že si raději hodí v karty.

K společnosti na staré hospodě, jejíž členové so sami nazvali žlutými a lid jim také už jinak neřká než žlutí, připojilo se během času více jiných údů. Za stůl s nimi ovšem všickni nezasedají. Přicházejí mnozí jen ze zvědavosti, aby viděli, co ti žlutí mezi sebou kutí. Usednou u kamen, při rozviklaném stole

„dveří, dají si nalíti čtvrtku kořalky, vyvalují oči, otvírají ústa a poslouchají, co žlutí mluví a pozorují, co tropí.

Což uslyší a uvidí? Pije se, vedou se pusté řeči a hraje se v karty. Vřava trvá mnohdy až do bílého dne.

Poznamenati vidí se nám pouze to, že k žlutým za stolem sedícím přibyl též Lišta, kterého ještě před časem Káda vedl na dobrou cestu. Nyní za jeho přítomnosti, před jeho očima propíjí poslední došek, jenž mu ještě zbyl.

Vavřinec už se k společnosti nikdy nevrátil. Chce-li píti sklenici piva, jde do „nové,“ kam též dochází kovář, jenž nechce se žlutými nic mstiti. Přicházejí tam časem i jiní vážní sousedé. Klidně si pohovoří, vypíjí nějakou sklenici piva a ubírají se v čas domů.

Tito ještě vesměs dbají o kostel a hledí si čtení dobrého. Čtení špatné, onu neblahou setbu, jejížto záhubné ovoce už vidí, z té duše zavrhuje. Žlutí nazývají je ve své zlobě zelenými.

Těchto jest jen hrstka. Většina drží se žlutými, jelikož jest na čele jejich sám představený.

Bohu žel! Za půl druhého roku sklesnul Chvojnov po mravní stránce velmi hluboko. Rozmohlo se tam pijáctví, karban, noční toulky, což tam dříve nebyvalo. Zlověstný jed špatné četby otrávil již mnohé a nákaza jako morová rána šíří se i do vesnic sousedních. V neděli a ve svátek bývá kostel o službách Božích skoro prázdný. Ze statků nerozléhá se společná večerní modlitba, neozývají se nábožné zpěvy.

Vzorný duchovní správce, jehož horlivou činnost vzhledem šíření dobrých knih před lety na jiném místě jsme byli vytkli, byl dosazen na jinou faru. Nežádal si toho sám, ano nerad s Chvojnovem se loučil. Přál si toho však jeho biskup, ano horlivého jeho působení na novém stanovišti více bylo zapotřebí. Duze dle srdce Božího byla vůle biskupova svatou, a tudy uposlechnul. Ó jak by se byl svědomitý sluha Páně trápil, kdyby se byl dočkal ohavnosti spuštění, již způsobila na jeho osadě špatná četba!

Na jeho místo přišel do Chvojnova před několika lety nový pan farář. Ten sice co horlivosti v úřadě pastýřském se týče, s předchůdcem svým v ničem si nezařadil; ale pro ustavičnou churavost při nejlepší vůli nebyl s to, aby rozvinul činnost svou v té míře, jak by si toho z vroucí duše byl přál. Ustavičně postonával.

S bolestí pozoroval, že křesťanský mrav a dosavadní zachovalost na jeho osadě hynou. Pátral po příčinách a dověděl se

že jest to špatné čtení, jež na jeho osadě se šíří, které mravní tuto spustlost zavinilo. Nemohl a nesměl mlčet.

Jednou ve svátek, kdy byl chrám Páně četněji než jindy věřícím lidem navštíven, učinil kázání o záhubném působení špatných knih. Za základ řeči své zvolil sobě slova sv. Jana, miláčka Páně, jež napsal druhdy jedné křesťanské matce a synům jejím: „Přichází-li kdo k vám a nepřináší-li nčení Kristova, nepřijímejte ho do domu, aniž ho pozdravujte. Nebo kdo ho pozdravuje, má spolek s jeho zlými skutky.“ (II. epišt. Janova 1, 10—11.)

Obraz trudných dob pro Církev sv. a spousty mravní, jakáz se na věřící valí špatným tiskem, dolíčil asi slovy následujícími:

„Rozmanité a těžké jsou útrapy, jež církvi Boží od jejích nepřátel se připravují a rozličné jsou zbraně, jimiž boj proti ní se vede; avšak žádná zbraň není tak nebezpečná a tak brozná, jako ta, které zvláště nyní proti ní se užívá — zbraň totiž *špatného tisku*.

Jak blahodárné a požehnané tisk působiti může, když v službě pravdy a křesťanského smýšlení pracuje, tak zkázonosné jsou jeho výplody, jestliže v prodávného otroka lži a nemravnosti se zvrhnul.

Za našich dnů zmocnili se tisku bohužel lidé, kteří z velké části zjevnými jsou nepřátely církve a křesťanství, a bez oddechu o to usilují, aby svou zášť proti církvi a náказu nevěry v dalších vždy kruzích kolem sebe rozšiřovali.

Všecko, co srdci katolickému drabým a svatým jest, se haní a v pohrdání uvádí. Nejvznešenější pravdy sv. víry naší, ježto jsou v životě naší podporou a v hodině smrti jedinou naší útěchou, jako liché domněnky se tupí, z největějších tajemství křesťanských jizlivý posměch se činí, evangelické perly od zvířat nečistých do bláta se zašlapávají. Svědomitým služebníkům církve s neslychanou drzostí na cti se ntrhá, a oni co zatemnělci, co nepřátelé svobody, ano co podvodníci lidu veřejnému opovržení vydávání bývají. Poslušnost k církvi jako mysl otrocká na pranýř se staví, zpoua proti jejímu učení a jejím zákonům veřejně se blásá, a kdekoliv se objeví, jako známka osvěcenosti obecně se velebi a oslavuje.

Každé lži a pomluvy beze studu se užívá, aby v srdcích čtenářů důvěra k duchovním jejich vůdcům, oddanost k církvi, k víře a nauce Kristově se udusila a oni do propasti nevěry a nemravnosti, která s nevěrou za ruku se vede, uvrženi byli.

A toto bez oddechu a zúmyslné prováděné osočování církve a víry křesťanské nemůže zůstat bez následků. Jako pokrm,

jehož denně požíváme, znenáhla v krev a tělo naše se mění: taktéž přirozenou nutností se děje, že jed bezbožných zásad, kterého špatné knihy čtenářům podávají, pomalu do duše jejich vniká, a aniž by toho sobě vědomi byli, jejich vážnost ke Kristu Spasiteli, jejich uctivost k víře sv. po otcích zděděné, jejich bázeň Boží vždy více oslabuje a konečně zcela zničuje.

Ký div, jestliže taký nešťastník, jemůž světlo víry více ne-
svítí, jehož naděje života věčného více nepodporuje, jehož bázeň
Boží na uzdě více nedrží, otrokem hříchu a zhusta i obětí zoufal-
ství se stává?

Proto volám k Vám s apoštolem: „*Nejmilejší, ne každému
duchu věřte, ale zkoušejte duchů, jsou-li z Boha.*“ (1. Jan 4, 1.)

Nekupujte svým klopotně nabytým penízem knih takových,
aniž jich čítejte, které svou zášť proti všemu křesťanskému a proti
církvi veřejně staví na odív, nemravnost za ctnost a ctnost za
slabost ducha probílaují. Ony by vás o to nejdražší dědictví po
otcích vašich, o katolickou, samospasitelnou víru ošálily. „*Při-
chází-li kdo k vám a nepřináší učení Kristova, nepřijímejte ho do
domu, aniž ho pozdravujte. Nebo kdo ho pozdravuje, má spolek
s jeho zlými skutky.*“ *)

Pamatujte na své zbožné otce jimž byla víra sv. a poctivost
poklady nejvzácnějšími. Buďte hodnými jejich *dítkami* a životem
svým nehyzděte památky jejich v hrobě. . . .

Ještě obšírněji domlouval horlivý správce duchovní osadníkům
svým, varuje jich před špatnými knihami.

Z tak zvaných žlutých nebyl v kostele nikdo; aby byl kázání
slyšel. Ale slovo Boží, které nezůstává nikdy bez účinku, při-
neslo i zde svůj užitek. Byli tu dobře smýšlejší, kteří se dosud
špatné četby jako jedu vystříhali; ti právě byli kázáním tím po-
učeni, povzbuzeni a k vytrvalosti v dobrém rozncení. Od nich
doví se o poučení tom i ti, které už špatná četba mravně pokazila
a na bezceť přivedla. Snad i na ně bude míti slovo Boží, které
jest jako meč na obě strany ostrý a jako kladivo rozrážející skálu,
nějakého účinku.

Kádová téměř přes celé kázání plakala. Netroufala si ani
zraků k lidem pozdvihnouti. Zdálo se jí, jako by všickni na ni
ukazovali a sobě šeptali: „To všechno padá na hlavu tvého ne-
šťastného muže!“ Ačkoli si to lidé nešeptali a na ni neukazovali,
bylo tomu skutečně tak. Muž její zavinil všechno.

---

*) Srovnej: Pastýřský list † biskupa Královéhradeckého Karla: „O špatném
tisku“ z r. 1872.

Při mši sv., která po kázání následovala, modlila se dobrá žena vroucněji než kdy jindy za zbloudilého muže. V modlitbě našla vždy útěchu ve svém politování hodném stavu. Modlitbou jako silným štítem se ozbrojila ještě k těžším zkouškám, které na ni snad čekají.

Zkoušky ty očekávaly ji skutečně . . .

VIII.

Ustavičně s kopce.

Sojka, uzavřev s Kádou důvěrné přátelství, stal se mu zlým duchem, jenž ke zlému ponouká, ve zlém utvrzuje a vždy na nová a nová bezceští člověka svádí.

Seděli spolu jednou v hospodě sami dva. Rozhovořili se volněji a důvěrněji než ve společnosti jiných. Káda promluvil tu upřímně a dával na sobě znáti, že ho už život, jaký vede, mrzí. Býval spokojen a šťasten. Teď nemá pokojné chvíle. V srdci jeho jako by byla jakási prázdnota, již nemůže ničím vyplnit. Pořád ho něco souží a hněte. Všecko, nač se podívá, ho mrzí. Jindy nacházel spokojenost sám v sobě; nyní ji musí hledati v pití a ve hře. A také uprostřed hry a pitky dostávají se mu někdy takové myšlenky, že by se raději na světě neviděl . . .

Sojka z řeči sousedovy vyrozuměl, že se tento jaksi kolísá. Musí mu poskytnouti podpory, aby na cestě, která s kopce vede, neklopýtnul a nestrhnul s sebou v pádu svém všechny, kteří se ho dosud drželi. Musí ho řečí povzbudit a k vytrvalosti rozhněti.

„Baba snad nejsi, abys vytknuté cesty se spustil, začal zase po starém způsobu a přidal se docela k zeleným!“ řekl mu Sojka jaksi uštěpačně.

Káda sváděl své neštěstí na věci peněžité.

„Kdybys jen věděl, co peněz jsem už prohrál. Kdykoli se do hry pustím, mám vždycky nehodu. Ani nezavadím . . .“

„Po druhé zase vyhraješ,“ vpadl mu rychle do řeči Sojka. „Hra je jako praporeček na střeše. Jednou se točí na tu, jindy zase na druhou stranu.“

„Nejvíce mě mrzí, že mě i Lišta obehral.“

„Snad bys tomu chudásovi nepřál ani těch několik zlatých?“ ujal se Sojka Lišty, svařtiv čelo. „Jdi mi! napřed se ho ujímáš, chceš mu pomoci na nohy a teď bys ho chtěl snad ještě obehřát?“

Tys mi čistý opatrovník! Svěřenci, kterého bys měl spíše podporovati, bys chtěl svléci poslední kabát."

"Právě že jest mým světcem, skutek ten tím více mne mrzí. Jakožto soudem mu ustanovený opatrovník neměl jsem s ním ani hráti. Tím jsem si před ním velice zadal. Chybu tu musím co nejdříve napravit."

"Zahráti si s ním znova a dáti mu něco „vydělati,“ aby chudšas o statek nepřišel. Vidíš?" zasmál se Sojka z plna hrdla.

"Mám úmysl zcela jiný. Abych chybu svou napravit a v očích Lištových opět vážnosti nabyl, dám se s ním jednou do hry o velké peníze. Obehraju ho do posledního krejcaru a pak mu velkomyslně všecko vrátím. Tu právě, až bude obehrán o poslední, až se bude v mých rukou svíjet jako červík, ukáži mu svou nadvládu, že bych ho zničit mohl, ale nezničím. Tím opět nabudu u něho vážnosti, které jsem pozbyl a budu mu opět vůdcem a opatrovníkem. Co tomu říkáš?"

Sojka pokrčil ramenoma.

"Pokus tuze odvážný a nebezpečný. Nebo dejme tomu, že by vyhrál Lišta, pak budeš tím bídným červíkem ty."

"Tak daleko se nespustím. Budu-li prohrávat, přestanu."

"No, no! Hra je mlátící stroj. Chytne tě za prsty a strhne a rozmačká tě celého," varoval Sojka.

Káda se na chvíli odmlčel.

"A se ženou mám doma také pořád různice," znova si postěžoval.

"Necháš si od ní mnoho líbit," podpaloval ho Sojka.

"Co mám dělati?"

"Jako muž bys měl vědět, co máš dělati. Nevšímej si jí! Ženskou nejvíc pozlobíš, když si jí nevšímaeš a děláš, jako bys o ni nedbal. Dokud jí odporuješ, v hádku se s ní pouštíš, staví se pořád na zadní nohy. Nemluvíš-li na ni a výtek jejích nedbáš, skrotne brzy. Naskytne-li se ti příležitost, pořáždí ji něčím, aby byla žárlivou, o tebe se bá'a, a uvidíš, jak ti bude pak ve všem po vůli." --

Lstivý rádce se odmlčel, jako by o něčem přemýšlel. Po chvíli se vytrhnul z myšlenek a řekl:

"Viděl-li jsi pák už tu pověstnou pohodaňkou?"

Káda se v duchu podivil této otázce, neboť s tím, co dříve byl soused mluvil, nikterak nesouvisela. Měl za to, že se Sojka ve svých radách už vyčerpal a začíná o něčem jiném — lhostejném.

"Ta komediantka!" řekl nevrle a odmítavě Káda.

"Tedy jsi ji už viděl?"

„Šel jsem ii vyslýchat a ona by byla málem vyslýchala mě,“ přiznal se Káda.

Sojka se vesele zasmál. „Ta je holečku více než komediantka, to je čarodějka!“

„Podle toho co povídala, bude asi něco takového. Jazyk má jak břitvu. Hezká je také. Já ti byl jako v Jiříkově vidění. Domníval jsem se, že spatřím nějakou tulačku, a zatím jako bych uviděl princeznu. Ten její hlas, pohled a úsměv, její oblek, zkrátka všechno na mne působilo tak, že jsem se ani neznal. Byl jsem rád, když jsem z blízkosti její vyváznul. Řeči lidské přece nejsou piané, jako by něco při sobě nosila, snad nějaké to koření, jímž každého okouzlí. . . .“

Sojka se tvářil čím dál tím veselejší.

„Ba že nosí!“ přisvědčil spokojeně. „Mně kdyby tak žena něco udělala, nepoškádlil bych jí nikým jiným, než Hedou. Nemyslím na žádné špatnosti, ale jen tak poškádlit. To bys viděl, jak by pak dělala dobrotu.“

Káda přemýšlel a pak řekl:

„Ženské se tedy té pobodnickové jako sokyně bojí?“

„Jako ohně!“ potvrdil Sojka.

V tom vešel soused Drmla a přerušil další rozmluvu.

Slova Sojkova, pronesená o Hedě, byla v duchu Kádově jiskrou, zanesenou do hořlavých látek. Doutnala v něm a čas od času vyšlehla v plamen nezřízené žádosti. Káda se na tom ustanovil, že jakmile žena příležitost mu poskytne, Hedou řádně ji pozlobí.

Příležitost, aby se Káda dle ďábelské rady svého přítele zachoval, naskytla se dříve, než se toho nadál.

Kádové nevycházela z mysli výstražná slova páně farářova, jež byl onedlouze s kazatelnou pronesl. Stav její byl ještě trapnější. Věděla, že v první řadě vztahovala se na jejího muže. Vždyť on to byl, jenž první v obci špatné knihy si zaopatřil, je čítal, dosud čte, jiným půjčuje a tak mravní nákazu šíří. Jemu platí ono strašlivé „běda,“ jež Spasitel pronesl nade všemi, kteří jiným pohoršení dávají. Co učiní? Svědomitá žena připomínala si slova písma sv. „*Neuposlechně-li tebe bratr hřešící, pověz to církvi*“ . . .

Již několikrát byla na tom, že dojde na faru, panu faráři oznámí, kdo hlavní vinu spousty mravní v obci zavinil a spoustu tu dosud šíří. Leč opět si to rozmyslila. Jak bolestno a hrozno žalovati na toho, k němuž posvátné svazky nás váží! Měla by žalovati na svého manžela, jenž jí býval druhdy nejmilejší bytostí po Bohu! A co by z toho mohlo vzejít? Úplná roztržka mezi oběma, zjevné spory, na nichž by vzaly pohoršení jejich děti. Muž

by se tím mohl stát jen ještě zarytější. Bůh a svatá Matka Boží, jež ustavičně za přispění prosí, vynajdou a ukáží jí jiný prostředek, jímž by se zbloudilý muž na dobrou cestu uvésti dal. K nim se utíká, jim přednáší stesky své, v ně skládá veškerou důvěru svou.

Kádová tedy na faru nešla, panu faráři na muže nežalovala.

Mimo všecko nadání přišel k nim však pan farář sám. Dověděl se i bez Kádové, že hlavním šířitelem špatného čtení na jeho osadě jest představený. Horlivost, již o spásu duší sobě svěřených se zasazoval, vedla ho do domu Kádova, aby zhoubný pramen nákazy mravní, jenž odtud se rozlívá, laskavým poučením a napomenutím uhradil.

Káda máje v srdci svém zášť proti kněžím, již do něho nasely knihy duchovní stav osočující a zlehčující, příliš vlídně duchovního správce neuvítal. Dovědév se, proč přichází, cítil se uraženým. Vlídna slova farářova zpupně od sebe odmítal. Ano řekl faráři do očí, že ty doby už minuly, kde se dal lid v temnosti udržovati. Všem prý nastala volnost a svoboda. Smí-li se všecko tisknouti, smí se také všecko čísti. Ostatně je dospělým, samostatným mužem a nepotřebuje, aby ho někdo napomínal jako školáka . . .

Zarmoucen, bez pořízení opouštěl horlivý kněz dům Kádův. Těšil se jedině tím, že vykonal svou povinnost. Nemlčel, kde by hříchem bylo mlčeti; léčil, co bylo churavo, napravil a obvázal, co bylo zlomeno; prosil a žehral. Více učiniti nemůže. Zahyne-li ovečka, která se od stáda zatoulala a zranila, jeho vinou to nebude. On umývá své ruce.

Káda soptil hněvem.

Faráře proti němu nepopudil nikdo než žena. Tak myslí sám u sebe. Musí už jednou rázně proti ní vystoupiti, aby v jednání svém nebyl vyrušován.

Hrubými slovy pustil se Káda tentokráte do ženy. Vytýkal jí donášectví a farisejství. Dotíral na ni nespravedlivými výtkami, že své náboženské přepjaté blouznění má z knih. Znova jí zapovídal, aby se neopovážila některou tu knihu zelenou ani do ruky vzíti, sice že jí je spálí všechny.

Žena se omalovala, že nespravedlivě ji podezřívá, jako by faráři na něho byla žalovala. Že špatné knihy čte a rozšiřuje, jest po celé obci známo; ví to i pan farář a nepotřebuje, aby mu to teprve ona donášela. Měl o tom už kázání, v němž lid před špatnou četbou a těmi, kteří ji rozšiřují, varoval.

Kádová znova muže prosila a zapřísahala, aby ve svém po-

blouznění se poznal a polepšil. Prosila připomínajíc mu někdejší lásku, kterou ji miloval, česť a vážnost, jaké u všech lidí požívali. Ličila mu živými barvami strašnou budoucnost, které vstříc spěchá, která očekává i ji a jejich děti, jestliže na této cestě s kopce vedoucí se nezastaví. Po knihách, jež chce nyní spáliti, bude pak toužiti, jen aby už nebylo pozdě. Pravdy a zásady v knihách těch, jež on zelenými nazývá, obsažené vedou k ctnosti, k šlechtnému a bohumilému životu. Kdo se dle nich řídí, dochází spokojenosti zde na světě, klidně hledí vstříc své hodině poslední a nemusí se lekat budoucnosti své na věčnosti.

Káda cítil pravdivost slov ženíných. Dopadala naň jako olovo, páčila ho v duši jako oheň. Odporoval a bránil se jim, aby nepodlehli. Se ženou už nesvede nic, leč zachová-li se dle rady Sojkovy.

Od tohoto výstupu jal se radu sousedovu přesně prováděti. Přestal na ženu mluvit. Opovrhuje jí, nevšimá si jí. Osloví-li ho, nedá jí odpovědi. Pomýšlí na to, jak by ji mohl co nejvíce podrážditi.

Kádová mlčí a trpí. Posiluje se ve svém soužení modlitbou, potěší se s matkou, která ji stále k trpělivosti vybízí. Hledí si výchovy dítek, jež muž právě tak zanedbává jako ji.

Václav chodí do druhé třídy a Voršilka do první. Vypytává se jich, čemu se ve škole učili, jestli byli vyvoláni a dobře-li uměli. Opakuje s nimi zvláště náboženství. Nepropustí jich do školy, dokud jí neodříkali to, co jim bylo ve škole uloženo. Děti chtějí jíti odříkat náboženství také otcí. Bojí se, aby nevzali pohoršení, zbraňuje jim a otce omlouvá, že má jiné práce a starosti, aby ho tedy neobtěžovali. Za také záповědi jí oči nedjednou oslzyly. Jaký to bolestný pocit, že dětem k vlastnímu otcí přístup zabraňovati musí!

Dobrá žena hlídá a střeží muže jako těžce nemocného. Co na ni mluvit přestal, stopuje ho i na jeho vycházkách, neboť tuší, že se něco příšerného v duši jeho děje. Anděl strážce ho již opustil, bude mu sama andělem strážným.

Zahalena v šátek, aby jí nikdo nepoznal, vychází večerem nepozorovaně ze statku. Nazírá pokradmo oknem do hospody. Vidí tam muže mezi spustlými druhy, slyší jejich pustý hovor a smích. Oči jí vlhnou, srdce mocně v těle buší, chvěje se na všem těle. Spěchá ke dveřím, vztahuje již ruku po klice, aby vrazila do vnitř a násilím jako druhdy anděl Lota ze Sodomy vytrhla muže ze středu lehkovážných, stejně s ním smýšlejících

druhů. Leč po každé se ještě přemohla. Dovede-li toho vždycky, kdož může říci? Vždyť byla ženou a on jejím manželem . . .

Byla opět doba, kdy všude plno ptačího zpěvu. květů a vůně. Právě posečené seno na lučinách svou vůní omamovalo smysly. Pažity posety květy vyhlížely, jako by je pokropil směsí překrásných pestrých barev. Zlatem plály na polích klasy, na mezích voněla mateří douška, u lesa rděly se růžové květy rozkvělého šípku . . . Všechno právě tak, jako před dvěma roky.

Zamyšlen kráčel Káda za nedělního odpoledne pěšinou plnou k lesu. V tu stranu, kde se říkalo „u kamenného lomu,“ byla půda písčitá a suchá, a obilí tam vždy nejdříve dozrávalo. Na velkém lánu, jenž mírným svahem od lesa k údolí se skláněl, měl toho roku seté žito. Šel se k němu podívat, bude li již čas, aby je dal v příštích dnech posekat, by nepřezrálo. Ze žita, které by na této suché půdě jen o den neb dva dni bylo déle stálo, padávala pak zrna, jako když prší.

Bral klasy do rukou, několik jich vymaul, zkoumal zrna na ruce i v zubech a přisvědčoval hlavou, že už jest čas, aby se žito požalo. Dokončiv svou zkoušku, zahleděl se s návrší od lesa do krajiny po svých lánech a lučinách. Jak tu bylo v té samotě u lesa příjemno! Jak rád tu jindy prodlél! A dnes? — Jako by někdejší příjemné zpomínky místem tím chtěl zpět přivábiti, usednul na suchý pažit u lesa nad polem. Blíže něho rděl se šípkový keř, mateří douška dýchala opojnou vůní. Vůkol bylo ticho, jen cvrček ozýval se v trávě a časem zapraskaly teplem dozrávající klasy.

V pozadí kdesi v lese přerušil ticho hlas kukačky. Káda naslouchal. Jak podivně zněl ten hlas! Nikdy tak podivně kukačku ozývati se neslyšel. Počítal, kolikrát zakuká. Vždy napočítal jen trikrát a zase bylo na delší dobu ticho. Kukání ozývalo se stále blíže, ale jak podivně! Zrovna jako by někdo hlas žežulčin nápodobil. Je-li tím nápodobitelem některý hoch, umí to mistrně.

Nastalo ticho na delší chvíli, že Káda na záhadného ptáka zcela zapomněl a poposednuv na rovný pažit blíže keře šípkového, oddával se jiným myšlénkám. V tom ozvalo se zakukání v nejbližší blízkosti — jako by to bylo za jeho zády. Rychle se obrátil. Směř se z plna hrdla stála před ním — Heda.

„To jsem vás polekala! Ha ha ha!“

„Hezky to umíš; myslil jsem, že je to opravdová kukačka.“

Zvonkovitý smích a rychlý poskok Hedin k místu, kde Káda seděl, byly odpovědí na toto lichotivé uznání.

„Pořád ještě běháš po lesích?“ otázal se jaksi vyčítavě měře štíhlou postavu dívčinu spokojeným pohledem.

„Co bych dělala? Čekala jsem, že si pro mne přijdete a odvedete si mě do statku, a vy jste se zatím už ani neukázal. Snad se mne bojíte, jako jiní mužští, kteří se mi vyhýbají, abych jim neučarovala. Ha ha ha!“

„No kdybys opravdu čarovati uměla, mohla bys mi prokázati dobrou službu.“

„Jak že jste pravil?“ ozval se příjemný hlas Hedin, která mezi tím odběhla k blízkému keři šípkovému a trhajíc jeho rozvité květy, nedoslechla.

„Kdybys takhle měla nějaké koření na zahnání trampot, které mě někdy soužívají, odměnil bych se ti skvěle,“ opakoval Káda.

„A co vám schází?“

„Žiji v stálém nedorozumění se ženou a nic na světě mne nechce těšiti, jako mě těšovalo.“

„Se ženou?“ opakovala Heda a upřela na Kádu zkoumavý zrak. „Musila bych vaši ženu znáti, pak bych vám poradila. Pořád mne ale do statku vzíti nechcete, nemohu jí poznati a rady pro vás nemám žádné!“

„Co bys na statku dělala?“

„Sloužila bych u vás . . .“

Káda se zamyslel. To děvče má výborné nápady. Sojka mu radil, aby ženu nějak podráždil. Kým by ji mohl více podráždit než Hedou? . . .

A hle ona sama nevědomky uhodila na pravou cestu, která by vedla k cíli. Přítomnost její na statku byla by proti vrtochům ženiným nad všeliké koření. Nabízí se mu do služby. Má na statcích čeládky, že jí ani nezná. Byť ta holka těžší práce ani nezastala, ten kousek chleba jí může vždycky v domě svém popráti. Nebude to ani znáti. Mezi čeládkou se ztratí. Kde se jich nají jedenáct a dvanáct, nají se také třináctý . . .

Káda nespouštěl za těchto myšlenek s Hedy očí. Jak hbitě si při tom šípkovém keři počínala! Obskakovala jej jako plachá laňka, aby ukořistila nejkrásnější květy, jež si vplétala do vlasů. Káda už ani dobře nerozeznal, kde květy a kde ona. Všecko splynulo opět před jeho zraky v jakousi podivnou růžovou záři, jako druhdy na pohodně, kdy ji po prvé byl zhlédl. Přece se zpatoval a řekl jaksi nesmělým hlasem:

„Chceš-li na službu, tedy k nám můžeš přijíti . . .“

Místo odpovědi vykřikla Heda, až se to lesem rozlehlo. Vyskakujíc mávala pravou rukou.

„Cotropíš?“ podivil se Káda a zvednuv se z pažitu, přistoupil k ní.

„Píchla jsem se o bodlák šípku do prstu. Podívejte se. To to bolí! Uh!“

Káda ji vzal maně za ruku, již mu ukazovala. Prst pravé ruky tonul v krvi. Červenost její ostře se odrážela od bílé pleti ruky. Jak bílé a jemné měla ta Heda ruce! Kádovi se podobalo, jako by se byl dotknul nejjemnějšího hedbáví. Uchopiv ruku, držel ji stále ve své mozolovité pravici.

„Tak mi nepomůžete!“ vytrhla se mu Heda, jemně se durdíc. I ta rozdurděnost jí slušela.

„Tamhle je studánka. Pojď, dovedu tě tam, abys krev zastavila,“ promluvil něžně rychtář.

Dívka naň upřela zkoumavě svůj zrak a uposlechla jeho vyzvání.

Jako by to dovedení doslovně chtěl provést, vzal Hedu za ruku zdravou.

„Vždyť snad nezbloudím, když jdete se mnou a nepotřebuji, abyste mne vedl,“ řekla Heda a ruku odtrhla z ruky Kádovy.

Přece jen ta Heda čaruje. Káda byl jako pomaten a nevěděl, co se to s ním děje. To dotknutí se ruky její ho zcela omámilo.

Když byla Heda u studánky krev zastavila a prst lesní travou ovázala, snažil se Káda, aby ještě jednou dostal tu ruku její do své. Zbraňovala mu v tom, smějíc se jako křepelka.

„Ale sloužit k nám půjdeš, vid?“ promluvil něžně.

„Nebude-li mne u vás čeládka týrati, půjdu. Už jsem vám řekla, že se mne každý štítí a považuje mne za čarodějkku. Ani vaše čeládka nebude těchto předsudků prosta. Kdybych měla od ní zkoušet, zůstala bych raději v lese.“

„Ani stébka křížem ti nesmí nikdo přeložit!“ sliboval slavně Káda. „Já jsem pánem v domě, ty budeš pod mou ochranou. Běda tomu, kdo by se na tebe jen zaškaredil!“

„Tedy si pro mne jen brzy přijďte. A nyní s Bohem. Tamhle jdou lidé. Kdyby vás se mnou uviděli, ukazovali by si na vás prstem . . .“

Jako blesk, sotva se Káda nadál, zmizela Heda na pěšině v houští, kudy vedla cesta k pohodně.

Káda se ohlížel kolem sebe a bylo mu, jako by se byl zbudil ze sna. Nalezal se opět na známých místech, na pokraji lesa u žita, kam ho byla podivná dívka opět dovedla. Pozornost jeho byla na Hedu tak upjata, že ani nepozoroval, kam ho vede.

„Kdež jsou ti lidé, jichž se zalekla?“ tázal se sám sebe. Rozhlížel se znova kolem sebe. Houští zašustělo, jako by z něho byl vyletěl vyplašený pták. Větve se rozhrnuly a před uděšeným Kádou stála -- jeho žena!

Snad jen za týměž účelem jako on, aby se podívala, dozrá-li již žito u kamenného lomu, vyšla si odpoledne v tuto stranu či ji sem vedlo něco jiného?

Kádová sepjala bolestně před mužem ruce.

„Tak daleko jsi tedy už dospěl, že se scházíš s tou pověstnou pohodňkovou?“

To bylo vše, co mu řekla. Krátce, ale tak trpce, že to až kosti proniklo.

Káda chtěl už odpovědět. Leč vzpomněl si v tom okamžiku na radu Sojkovu: aby na ženu nemluvil a zachoval se dle ní důsledně.

Ženě ani tentokráte neodpověděl.

Vykročil na pěšinu mezi poli a za chvíli urychluje kročeje octnul se na lukách daleko od osudného svahu u lesa.

Nevěděl dosud jak náleží, co se to s ním děje. Podíval se na ruku, aby se zpamatoval, bděl-li, nebo se mu jen všecko zdá. Spatřil na ní dosud rdící se čerstvou krůpěj krve z prstu Hedina.

IX.

Poslední pokusy tonoucího.

Čeládka na statku Kádové nemůže se hospodáři ani dost nadívti, jak se stal od nějakého času pracovitým.

Staršího čeledína, který si už chystal hrabice a se strojili že půjde porazit žito ke kammennému lomu, div nevyplisnil. Toho kusu žita nesmí se mu nikdo ani tknouti, řekl hospodář, to on sám počne. Pronesl to s takou opravdovostí a takým důrazem, že se nikdo neopovážil něčeho namítati. Ale proto přece všickni kroutili hlavami, proč hospodáři právě na tomto kusu žita tolik záleží. A hospodář věrně svému slovu dostál. Od svahu u lesa, kde stál šípkový keř, až dolů do údolí poraženo žito jeho vlastníma rukama. Byl to hodný lán. A s jakou chutí pracoval! Čas od času sice v práci ustal, podepřel se o hrabice a hodnou chvíli zamyšlen zahleděl se v tu stranu, kde stála pohodna, hned ale pustil se zase s dvojnásobnou pílí do práce, jakoby hleděl nahraditi, co zanedbal, nebo práci zaplašiti myšlénky, jež ho zdržely.

Také když se žito svázelo, z pole se ani nehnul.

Právě tak jako hospodáři, divila se čeládka též hospodyně. Po celý čas, co rychtář žal u kamenného lomu, nebylo jí v domě nikde spatřiti. Kdy se vázalo, prostírala povřísla, pomáhala sná-

šeti snopy do mandelů a dokud tam poslední klásek zbyl, z pole se nevzdálila.

„Ku podivu, že jim oběma na tom kusu žita u lesa tak záleží!“ pronášel druh druhu svůj obdiv mezi čeledí.

Hospodář i hospodyně zůstali domácími lidem záhadou i kdy se úroda z jiných polí svezla a žně ke konci se chýlily. Neušlo pozornému jejich zraku, že mezi jejich chlebovárci není všechno v pořádku. Jeden druhému se vyhýbal, nemluvili spolu a hospodyně byla mužovi stále v patách. Zvláště šel-li někdy v tu stranu, kde stála pohodna.

I druhové ve společnosti znamenali na Kádovi, že jest všecek jako vyměněn. Nikdy se tak spokojeně neusmíval, tak nežertoval. Sojka si ho vzal jednou stranou a vyzvídal.

„Co já ti poradím, brachu, to ti neporadí žádný doktor!“ Káda zaklepal sousedovi spokojeně na rameno.

„Jakž to máš se ženou?“

„Škádlim ji pořád a bavím se její žárlivostí.“

„Mluvil jsi s Hedou?“

„Jak pak bych nemluvil! Peslyš, já ji chci vzít k nám do služby.“

„Dej si pokoj!“

„Doopravdy. Už jsem to s ní vyjednal.“

„Ať se do něčeho nezapleteš. Dokud je v pohodně, můžeš žertovati pořád; kdybys ji vzal ale na statek, pak za tebe nestojím. Přiležitost dělá zloděje. A potom, kdyby to nebyla taková kejklářská holka. Ta tě svými čáry do něčeho zaplete, že ani nezvíš.“

„To mne právě trochu mylí, aby totiž to moje žertování nevypadlo ve pravdu. Já nevím co to je, že mi ta podivínská holka dnem a nocí z mysli nejde. Ať dělám co dělám, stále na ni musím myslet. Ale pořád! . . Raději abych s tou službou ještě nějaký čas počkal. Co říkáš?“

Sojka poklepal Kádovi na rameno a zasmál se:

„No, brachu, s tebou je to už nějak podivné!“

„Ale co mám dělati? Se ženou to k nějakým koncům musím přivést. Zkusím ji co nejdříve, jak smýšlím nyní o čtení. Přidá-li se k mým náhledům, smírám se s ní. Je to přece jen ženská, které má člověk trochu ustoupiti. Neustoupí-li však sama, já neustoupím ani o píď. Mne znáš dobře. Shledám-li, že jest ještě stále tak tvrdohlavou a neústupnou, pak — padni už oko nebo zub, jsem odhodlán ke všemu. Kolikrát už mi napadlo, že bych mohl udělati jedním rázem konec všemu.“

Káda se odmlčel.

„Teď ti věru nerozumím,“ ozval se Sojka.

„Nerozumíš — měl bys rozuměti; přece jsi četl tytéž knihy jako já a víš, že člověk duše nemá a věčnosti není žádné. Vydechne posledně jako jiný živočich, a je po všem. Co na tom, nastane-li ten poslední výdech o několik let dříve neb později, co se mi stane, způsobím-li jej sám, když še mi život nelíbí? . . .“

„Kádo!“ vyrušil souseda Sojka. „Tak daleko jsem přece ještě nedospěl jako ty, ač jsem tytéž knihy četl. Mnou sice také pořádně otráslý, ale přece si dosud myslím svůj díl: kdo ví, je-li to tak všechno pravda, jak to v knihách těch stojí. Že by byl člověk jako ta moucha nebo housenka, již kdy zamačknu, nezbude po ní památky, mně přece nejde do hlavy. Zvíře nepřemýšlí, neuvažuje, netouží a tudy nepozná žádné duševní útrapy ani strasti. Dle toho, kdyby člověk jako zvíře smrtí všecek zahynul, byl by na tom hůře než každý jiný živočich, kdežto v životě, že má rozum a vůli, nejednou mnoho trpěti musí. To mi dá však zdravý rozum, že je člověk nesmírně více než i to nejdokonalější zvíře. Jen blázen by mohl tvrditi, že je tvor méně dokonalý. Této pravdy mi nevyvrátí nikdo a kdyby o tom byl sepsal knih, že by je na vůz nepobral. Ať je to už tak nebo tak, já chci alespoň té píďě života užiti. Abych si jej však pro nějakou trampotu zkracoval, nebo rázem jej ničil, toť bych přímo bláznil.“

Sojka chtěl ještě dále Kádovi vykládati, ale v tom vešel do hospody soused Lišta.

Pozdravili se, podali si ruce a zasedli za stůl.

„Hodme si v karty, nemám už ani na čtvrtku, ať něco vy-
dělám,“ začal Lišta.

„Tedy pojd!“ řekl Káda, jako by na vyzvání Lištovo by čekal. „Rád bych ti jednou tu chuť ke hraní důkladně zahnal . . .“

„Nech mě hodně vyhrátí a já přestanu,“ řekl Lišta míchaje karty.

„Abys hodně prohrál, si přeju, a tím se ti to navždy zošklivilo.“

„Jak štěstí komu přeje. Hra je hra! . . .“ prohodil Lišta a rozdál karty.“

Hráli. Šlo to jen o malé peníze. Káda ustavičně vyhrával. To ho přivedlo opět v míru obyčejné veselosti. Smál se, žertoval, ano dal Lištovi, kdy tento mrzutě za uchem se škrábal, že ustavičně prohrává, několikráte na svůj účet nalíti.

Hra netrvala dlouho a Kádovi přálo štěstí ustavičně. Lištovi nezbyvalo už z peněz, jež si byl od hospodského na přímluvu

Kádovu do hry vypůjčil, ani krejcaru. Radosť Kádova neměla mezí. Kdy se byl Lišty do syta naškádil a nadobíral, řekl: „Teď přestaneme!“ Lišta div se nerozplakal. Káda propuknul v nový smích a provedl teprve pak, co obmýšlel. Shrábnul totiž do krejcaru vyhrané peníze a velkomyslně vrátil je obehnanému Lištovi.

„Vidíš, tak to chci udělati, ale ve velkém,“ obrátil se k Sojkovi. Lišta nevěděl, oč jde, ale Sojka porozuměl. Přikývnul pouze hlavou.

„V neděli sem přijď, Lišto,“ mluvil rozjařený Káda a pak si spolu zahrajeme opravdověji. V neděli večer. Půjde to o tvůj statek . . .“

„Na tom si chytneš!“ zasmál se Sojka.

„Ať, jen tak pro žert: kdo s koho“, řekl Káda.

„Dáš-li proti mému statku do sázky svůj, proč bych té své padrti nevsadil!“ zasmál se Lišta.

„Dám! Nuže, přijdeš?“

„Přijdu.“

Sešla se větší společnost. Všichni se dali do pití a do hovoru a vydrželi dlouho do noci. Nejveselejším ze všech byl toho večera Káda.

Několik dní po té setkal se opět Káda s pohodníkovou Hedou. Vyčítala mu znova, že si ještě pro ni nepřišel. Smála se, žertovala. Káda byl zase, jako by ho očaroval. Rozhodnul se na vrčito, že Hedu do služby vezme.

„V neděli večer čekej na mne o deváté hodině u kamenného lomu. Přijdu si tam pro tebe a odvedu si tě na statek,“ sliboval uchopiv Hedu za ruku.

„A proč večer a ne ve dne?“ tázala se dívka utrhuje ruku z jeho pravice.

„Proto že tomu chci. Jindy nemám času, tu se mi to právě hedí.“

„Já s vámi večer nikam nepůjdu,“ směle odvětila Heda.

Tato přímá odpověď se Kádovi zalíbila. „Je to přece jen dívka nezkažená a lidé jí křivdí,“ pomyslel si. Svým odporem a dětskou prostodušností stala se mu ještě zajímavější. Byl-li dosud na rozpacích, má-li Hedu do služby na statek vzít, čili nic, rozhodnul se v tom okamžiku, že opuštěné to stvoření na statek jeho dostatí se musí stůj co stůj!

„A proč bys nešla?“ promluvil po chvíli důvěru a měkce rychtář, drže znova ruku Hedinu ve své. „Půjdeš se svým novým pánem. Uvedu tě do svého domu, kde je všeho dostatek a kde se ti dobře povede. Tisíckrát lépe než v těchto lesích, kde jest

ti pobíhati jako plaché veveriči. Hladu u mne nezkusíš ani zimy ; nu a co se šatů týče . . . “

„Proč se bojíte přivésti mne do statku ve dne?“ přerušila řeč jeho Heda. „Snad proto, aby mne ostatní čeládka neuviděla? Ó však ona se to přece doví, kdybyste mne třeba o půl noci přivedl a pak mne ze statku vykouše.“

„Já ti už řekl, že ti nesmí nikdo v mém domě ani stéblo křížem přeložiti!“ mluvil přísně a s důrazem Káda. „Ani vlasu skříviti! Kdyby se ti mělo nějaké příkoří dít, povíš to jen mně. Ty budeš mezi čeládkou na statku první. Budeš k ruce mé ženě a kdyby i sama moje žena nějak na tebe se škaredila nebo utrhovala, i tu — však já vím, co bych učinil!“ —

„Ženu byste přece nekáral k vůli mně?“

„To ty nevíš, neboť mé ženy neznáš.“

„Neznám, ale tolik přece vím, že má býti žena muži po Bohu bytostí nejmilejší na světě, a dává-li muž někomu přednost před svou manželkou, nachází se na bludných cestách!“

Heda se podívala svýma velkýma černýma očima přísně do očí Kádovi.

Tento se zachvěl a pustil její ruku, již dosud ve své pevně byl držel.

„Kdybys ty věděla, jak jsem doma nešťasten a znala, kdo neštěstí mé zavinil, jistě bys tak nemluvila,“ vzdychnul si bolestně Káda.

„Doma nešťasten — a přece mne pořád na statek zvete!“ zasmála se Heda jako křepelička. „Můj nebožtík tatíček říkával že si lidé neštěstí zaviní obyčejně sami a potom to svádívají na jiné. Kdož asi zavinil to vaše neštěstí?“

„Kdo? Těžko ti to povědět. Všecky nitky jako by se byly sběhly v jediný uzel, tak se nyní všechno svezlo na mou nešťastnou hlavu . . . “

„A co vás nejvíce trápí?“ zkoumala Heda, nikoli ze zvědavosti, nýbrž ponze ze soucitu jí vrozeného, zdali by snad potěšiti nemohla.

Káda místo odpovědi jakousi neodolatelnou mocí jsa puzen, uchopil opět dívku za jemnou ruku.

„Hedvikol co ti nyní řekau, nepověděl jsem dosud nikomu. Nediv se mi, srdce bolem překypující rádo se svěří, aby si ulehčilo. Poslyš! Já mívával ve svém domě ráj a nyní tam mám peklo. Žiju v nedorozumění, ano v zjevném nepřátelství se ženou, již jsem druhdy miloval nad vlastní život svůj. Již přes dva měsíce jsem slova na ni nepromluvil. Hrozný to život! Dochází to se

mnou k nejhorkšimu. Jako zoufalec potácím se v nepřehledném moři strastí, zíraje na všechny strany, kde bych se zachytil nějaké záchranné desky. Uviděl jsem tebe . . .“

Kádův hlas nabýval čím dál větší živosti, z očí mu sálaly jiskry. Uchopil Hedu i za druhou ruku a držel obě její ruce tak pevně, že by se mu s těžší byla mohla vymknouti.

Heda se chvěla jako osykový list.

„Pusťte mne,“ zaúpěla.

„Já ti neublížím, neboj se, jen mne vyslechni! Já jsem nespokojen sám se sebou, ve svém nitru, ve svém domě, s celým světem. Já promrhal svou víru v Boha, v duši, ve věčnou blaženost . . . Já v nic více nevěřím, v nic nedoufám a strhne-li se poslední lano, které mne ještě k tomuto světu víže — láska k životu, přilnulost k štěstí pozemskému, pak je po všem veta. Já tonu. Uprostřed děsných vln zoufalství zahlédl jsem tebe. Ty přijdeš se mnou na statek, svou přítomností nakloníš mi opět srdce ženino, s jehož láskou se mi opět vrátí všecko, co jsem byl ztratil a promrhal. Ty se staneš smírným andělem mezi mou ženou a mnou, vrátíš mi její lásku a s láskou tou nový život!“

„Pochybuji, že bych já ubohá sirota vám štěstí vaše ztracené opět navrátiti mohla,“ odporovala Heda.

„Navrátíš!“ řekl pevně Káda. „Ženy jsou na tete žárlivy. Bojí se, abys jim neokouzila mužů. Až budeš u nás, budu se k tobě chovati naschvál vlídně a laskavě, aby to moje žena viděla. To v ní roznítí oheň žárlivosti, srdce její se mi opět nakloní a bude mne milovati, jako za prvních let našeho manželství.“

„Hříčka příliš nebezpečná! Já se bojím,“ odporovala Heda.

„Při sám Bůh, že nemyslím na žádné špatnosti!“ zařikal se Káda. „Ničeho není se ti báti!“

„Bojím se pouze o vás, aby se tento odvážný čin na vás nepomstil a co jen na oko prováděti chcete, nepřešlo v opravdovost. Jest to hra s ohněm a ta jest vždycky nebezpečná. Já vám to zrazuji, abyste si se mnou něco začínal.“

„Ty tedy přece čaruješ!“ zvolal ohnivě Káda, pustiv obě ruce Hediny, která naň upřela své krásné černé oči tak pronikavě, že se mu až hlava zatočila.

„Cha cha cha!“ propukla dívka v roztomilý zvonkovitý smích, který jí slušel jako děcku. Měla radost, že ji Káda pustil. „Máte dobře, že se mne bojíte! —“

„Hedo, nebuď tak dětinskou!“ napomínal dívku Káda. „Běžť tu o věci důležité. Na příští neděli visí můj osud a můj celý

život. Přijď o deváté hodině večer ke „kamennému lomu.“ Přijdeš? — Přijď!“

Jakou odpověď Heda Kádovi dala, tento jak byl roztržit a všecek jako pomaten ani dobře nerozuměl. Slyšel, jako by byla mluvila cosi o poradě se svým pěstounem a sotva se nadál, zmizela mu plachá dívka z očí.

Káda tisknul ruce na rozpálené čelo. Tepny bušily v té jeho nešťastné hlavě, že myslil, že se mu hlava rozskočí.

Přijde-li Heda v neděli večer ke „kamennému lomu“ nebo nepřijde, Káda na určito se nedověděl. Přítomnost její všechny jeho smysly opět tak opanovala, že byl jako omámen. Sám sebe přemlouval a ujišťoval, jako by byla příslibila, že přijde.

Těšil se na neděli a čas mu ubíhal velmi loudavě. Na témž dni visely tři důležité věci: dorozumění se ženou, rozhodná poslední hra s Lištou a buď přijetí nebo nepřijetí Hedy do statku. Dle toho, jak pořídí se ženou. Setkal se mezi tím jednou se Sojkovou. Sama ho zastavila.

„Nuže, půjde-li k vám přece ta pohodníková do služby?“ oslovila ho potutelně se usmívajíc.

„Už vám to také muž vyzvonil? A pak ať říká, že je mlčenlivý! Stará baba jet“ durdil se Káda.

„Muž mně ničeho neřekl,“ zastávala se selka manžela. „Nemyslete si, že já sama nemám sluchu a zraku. Vy jste se něco té pohodníkovy naprosil. Stojí-li jen taková žába za to! Slyšela jsem vás oba dobře, jsouc skryta za starým dubem na křižovatkách.“

Káda se studem zarděl.

Ví-li to Sojková, ví to též jeho žena. Ať ví! Toho si právě přeje.

Nežrídka kdy člověk něco na určitou dobu si ustanovil, naskytne se nějaké důležité zaměstnání, které ho zdrží. V neděli odpoledne po samém obědě přišel Kádovi do statku obchodník v obilí, který už po léta od něho obilí kupoval. Prohlížením obilí, smlouváním a počítáním zdržel se s ním do pozdního odpoledne. To pozdržení stálo však za to. Obchodník platil slušně a jakmile koupí uzavřel, zaplatil po každé na krejcar. I toho dne vyplatil, Kádovi na osm set zlatých.

Byl už skoro podvečer, kdy Káda, ukončiv tuto záležitost, do světnice vešel. Chtěl po dlouhém čase zase na ženu promluvit, aby seznal její smýšlení a jestli ji nevšímavost jeho a lhostejnost vyléčila.

Zastal ji při čtení knihy z Dědictví Svatojanského. Jako by mu dýku do srdce vrazil.

„Zase už ležíš v těch bláznovských knihách?“

Tak znělo první oslovení mužovo po trapném, téměř dvouměsíčním mlčení.

Žena pozvedla usazených očí z knihy. Bylo v nich čísti podivení, že muž opět na ni mluví. Spočívala v nich zároveň bolest a soustrast s pobloudilcem.

„Nemám už jiné útěchy na světě než tyto knihy,“ řekla klidně s výrazem hlubokého bolu usouzená žena; „přej mi aspoň této radosti, buď milosrdným!“

„Zapověděl jsem ti to už jednou a zapovídám znova!“ řekl tvrdě Káda. „Ty neuděláš žádné radosti mně, proč bych já měl radost chystati tobě?“

„Ty si radost najdeš jinde,“ řekla pichlavě rychtářka.

„Kde ku příkladu?“ utrhnul se na ni posupně muž.

Kádová se na chvíli odmlčela. Sáhla si rukou k srdci. Bylo viděti, jak sama se sebou zápasí. Chtěla se ještě tentokráte opanovati, ale již to nešlo. V hlavě i srdci jejím shlukly se děsné mraky, jako za parného letního dne na obzoru. Všecko v ní kypělo a vřelo. Kdož tu může zabrániti výbuchu! Kádová povstala a upřevši na muže zdrcující pohled, promluvila s výrazem největší trpkosti:

„Nechci opakovati hanbu, kterou uvaluješ na sebe, na mne, na děti i na celý poctivý rod Kádův i Pomezských šlapaje nectné dobré jméno otcův v hrobě! Čím, a jak, povídáti ti nemusím. Poví ti to už každé dítě v naší obci, jak hluboko jsi klesl! Jdi si jen, jdi, a přiveď si tu poběhlickou pohodňskou holku na statek! Dovrš své ničemnosti touto poslední do nebe volající hanbou a ohavností. Já ti už nejsem ničím. Jdi si ke své děvce!..“

Žárlivostí unesená žena pověděla více než bylo jejím úmyslem. Nebyla však už s to, aby se opanovala.

Káda vytřeštil na ženu oči a šileně se zasmál.

„Byl jsem do-ud na rozpacích, co mám učiniti. Činil jsem své rozhodnutí závislým na tobě. Když si zde tedy Hedu pohodňskou přeješ, budeš ji zde mít!“

Rozčilen do nejvyšší míry opustil Káda ženu.

V hospodě bylo už živo. Zraky všech hostů utkvěly s podivením na Kádovi, když byl vešel. Ač se přemáhal, nedovedl utajiti svého rozčilení. Vymlouval se na obchodníka v obilí, jenž svým ustavičným smlouváním by člověka utýral.

Lišta nedočkavě po Kádovi pomžourával, brzy-li ho vyzve

k umluvené hře. Káda nezačínal, jako by byl v rozčilenosti slibu svého zapomněl. Zmínil se mu tedy Lišta sám.

„Ale jen do devíti hodin!“ řekl Káda, „a pak ať má vyhráno ten nebo ten — basta! konec všemu, ani muk!“

„Já nemám tolik peněz,“ namítal Lišta, vida, že Káda vyložil na stůl tobolku s velkými bankovkami, jež byl odpoledne za obilí stržil.

„Nic nedělá. Já budu hrát o peníze a ty o statek,“ děl odhodlaně Káda.

Sojka šeptal potají Kádovi do ucha, aby se tak daleko nespouštěl. Týž mu opakoval známý už úmysl svůj, že chce Lištu jen napravit.

Hra začala. Káda několikrát po sobě vyhrál. Zapomínal na svou roztrpčenost a radoval se, že se mu plán jeho s Lištou zdaří. Aby hru zrychlil, dával stále větší a větší sázku. Lišta jednou vyhrál a tím jako by se štěstí bylo obrátilo v jeho prospěch. Vyhrál po druhé, po třetí a vyhrával ustavičně. Měl už vyhráno na sto zlatých. Výhra mu dodala klidné mysl i odvahy, kdežto Káda čím dál tím více malomyslněl a stával se rozčilenějším. Nejlepších karet nedovedl už využítkovati ve svůj prospěch a prohrával sázku za sázkou. Už ani nezavádil.

Bylo půl deváté. Lišta měl už vyhráno na několik set zlatých. V hospodě panovalo trapné ticho. Veškerá pozornost přítomných byla obrácena ke stolu, za nímž seděl Káda s Lištou, zabráni v osudnou hru. Nikdo z hostů ani slovem do hry se nevmísil, aby nic nepokazil. S výrazem hrůzy a podivení pohledl čas od času druh na druh, jiný spráskl ruce, vida že tu jde o tak velké peníze. To nebyl už žádný žert.

Scházelo již jen několik minut do devíti hodin. Káda uznával, že se už nezmůže. O napravení Lištovo už mu nešlo. Běželo mu nyní o to, aby dostal peníze prohrané zpět. Učinil poslední odvažný pokus.

„Teď poslední!“ zvolal, „ale o tolik, kolik máš vyhráno! . . .“

Lišta se škrábal za uchem. Otálel a rozmyšlel se. Obnášelaf vybraná částka čtyři sta zlatých. Tolik peněz na hotovosti neměl snad ještě nikdy.

„Já prohrávám, mohu tedy činiti návrh a ty jako poctivý hráč máš upcslechnouti!“ velel Káda, zahanben, roztrpčen a všecek zoufalý.

Vida Lišta rozkáceného Kádu a obávaje se, kdo ví, co by z toho vzejít mohlo, kdyby mu po vůli nebyl, přidal se k jeho návrhu.

Přece však ještě než poslední hra začala, chtěl míti Lišta bližší vysvětlení, jak to Káda myslí?

„Jde o všechno!“ vysvětloval nevrle Káda. „Toť je přece zcela jednoduché. Dáš do sázky čtyři sta zlatých, které jsi vyhrál, a já vsadím také tolik. Vyhraješ-li, máš osm set, prohraješ-li nemáš nic.“

Sojka zatahal Kádu výstražně za kazajku: „Sousedě, pro Bůh, co obmyšlíš?“ šeptal mu. „Spadl jsi tam už tak hluboko. Pamatuj se a hry zanech!“

Káda nevrle zamručel.

Rozdaly se karty.

Nastalo všeobecné napnutí, nikdo ve světnici netroufal si ani vydechnouti.

Po celý večer nepadla Kádovi tak špatná karta, jako tentokráte, kde šlo o čtyři sta zlatých. Vypouklil na karty oči a zbledl. Bilo právě devět hodin, kdy Lišta k vyhraným už penězům shrábl nový obnos v částce čtyř set.

Diváci nedočkali se divadla, na nějž se těšili, jak si bude totiž Káda počínati, prohraje-li. Týž na nikoho ani se nepodívav, ani slova nepromluviv, rozčilen, upocen, s vlasem rozčuchaným vyběhl jako šílenec ze světnice . . .

X.

U „kamenného lomu.“

Bylo k desáté hodině večerní. Na statku u Kádů panovalo hrobové ticho. Ve velké jizbě planula dosud na stole lampa, ozářujíc temné prostory veliké jizby mihavým světlem, jehož barva přecházela časem do krvava. Bylo to světlo tentokráte nevlidné, přímo příšerné. Na stole stál o knihy opřen dědičný obraz Panny Marie a před ním klečíc se skloněnou hlavou bděla dosud mladá selka. Klečela bez pohnutí jako kamenná socha. Časem jen pozdvihla zraků krví zalitých a upřela je na chvíli do plamenu lampy. Jak příšerně se to světlo na ni dívalo! V tom hrobovém tichu a v té noční temnotě přicházelo jí jako kahanec u hlav nebožtíkových. Až se hrůzou zachvěla. Všecko v domě už spalo, nikdo mladé hospodyně nevyrušoval. Byla to modlitba zpomínky nebo zoufalství, co právě křižovalo její hlavou? Ó duše zbožná a hrdinská, jako byla duše této trpitelky, se tak snadno

zoufalství nepoddá! Hrdinská žena viděla, že na své trnité cestě dospěla k vrcholu útrap, že se musí krátce už všechno rozhodnouti a skončiti. Prosba její před obrazem Matičky Boží byla modlitbou hrdiny vydávajícího se v poslední rozhodný zápas na život a na smrt . . .

Mladá žena povstala. Tvář její byla bledá, oko krví zalité zimničným plálo leskem. Mlčky zalomila rukama. Šátek přes rameno přehozený spadl k zemi, bohaté vrkoče dlouhých vlasů, černých jako venku ta noc, jako mohutný příval rozlily se jí po bělostné šíji a po nadrech. Ó Voršilka byla dosud ženou krásnou! Nemělať dosud ani plných třicet roků. Byla ve věku, kdy žena dospívá vrcholu své vyspělosti a síly . . .

Plaše rozhlédla se po světnici, jako by se něčeho lekala. Odběhla k dětem, které ve vedlejší komoře již klidně spaly. Za dlouhou chvíli zahleděla se s nevýslovnou láskou mateřskou v ty nevinné spící tváře svých miláčků. Odpočívali jako snící andělkové. Požehnala je svatým křížem a opět spěšně do jizby se vrátila.

Nešťastná žena! Oběma rukama vjela si plaše do rozpuštěných vlasů a vytřeštila zrak upírajíc jej neodvratně do rohu jizby, kde v příšeří stálo bílé vystlané lože. Tam, právě v těch místech vypustila před lety Kádova babička v její náručí svou šlechetnou duši. Že si kdy na to vzpomněla! Co se jí to v hlavě mihá? Co vidí? Na loži zvedá se bílá postava, bledá jako stěna jest její tvář, ze strhaných zraků jí září celé století. Rozpíná po Voršilce ruce, hrobovým hlasem opakujíc děsnou věštbu, kterou druhdy pronesla, nacházejíc se už skoro na pravdě Boží.

Voršilka vidí Václava „u kamenného lomu.“ Se všech stran zvedají hadi, zmije a děsné příšery skalních slují proti němu své hlavy; on před nimi prchá, ale nemůže jim uniknouti. Již ho obklíčili se všech stran. Ovívají se mu kolem těla, dech se mu krátí, sténá, běduje, zápasí se smrtí, umírá! . . . Všecky ty děsné povory z vidění babiččina splynuly dnes Kádové v jedinou ďábelskou postavu vylhané vlídnosti, hladkých lící, planoucích zraků. v tu mrzkou kejklářskou poběhlci — pohodlníkovu Hedu!

„Bídná děvka!“ vzkřikla žena až se to klidnou jizbou rozlehlo.

Nešťastná žena přejela si rukou bílé hladké čelo, upřela zraky na obraz Matky Páně, největší trpitelky všech věků, chtěla se znova pohřbít v modlitbu, aby zjedнала klid své rozbouřené duši. Běda! Poslední útěcha jí opouštěla, nebyla už ani s to, aby se modlila. Myšlenky její pobouřené duše zalétaly stále ke „kamennému lomu.“ Muž nepřicházel domů. Schůzka jeho s Hedou umlu-

vená, o níž ji Sojková zpravila, se mu vydařila. Heda se na umluvené místo dostavila.

„Ha bídná děvka!“ zaskřípěla znova rychtářka zuby, jež byly dosud zdravé a blé jako ze slonoviny.

„Ha, snad právě teď“ . . . zaúpěla a hryzla se do růžových rtů, „snad právě teď, co já zde prolévám krvavé slzy a pocituji muka pekelná, jedovatá ta ještěrice, která není ani hodna, aby k ženě a matce zraků svých povznesla, ohřívá se na nadrech toho, jenž mně byl po Bohu bytostí nejdražší na světě! Ne, nemohu se zdržeti a opanovati! Musím ho vyrvati z toho mrzkého objetí, musím a bych to svým vlastním životem zaplatiti měla!“

Kádová shrnula rozčuchané vlasy zpět, nedbale urovnala je na hlavě, přehodila přes hlavu velký vlněný šátek a zhasivši světlo, děsně jako venku ta černá noc, vyrazila ze statku. Jako duch ztrácela se její temná postava v tiché podzimkové noci.

Ani půdy pod nohama nepozorovala, neohlédla se v pravo ani v levo, ničeho neviděla, ničeho neslyšela, ničeho nepocítovala jen v bolestných nadrech to srdce mocně bušící láskou k muži — neznabohu a zbloudilci.

Ticho bylo u „kamenného lomu“ jako na hřbitově. Tma noční dodávala stromům příšerného rázu. Časem zašuměl v jejich korunách noční vítr, oddechly si hlubokým a táhlým vzdechem, jako zoufalé srdce člověka. Kdesi v skalní rozsedlině zahýkal příšerným hlasem noční letoun sýček. Jindy by zde bylo bývalo mladé ženě úzko, dnes nepocítovala ani nejmenšího strachu. Vždyť tu šlo o nejdražší poklad její na světě — o jejího muže!

Kádová se v běhu nezastavila, až když k vytknutému cíli dorazila. Tu teprv opatrně kolem sebe se rozhlédla.

Mezi stromy mihla se lidská postava. Kádová se schoulila za vysoký skalní balvan. Luna se právě vynořila z mraků a ozářila nevlídné prostranství kolem „kamenného lomu.“ Hrůzou zatajil se v ženě dech. V postavě lidské poznává svého muže. Kádová se rozhlíží na vše strany, jako by ještě někoho chtěla zrakem svým uviděti. Nevidí krom něho nikoho. Je sám! Co však to dělá? Obchází stromy, zastavuje se u toho a onoho, jakoby na každém něco hledal. Běře do ruky větve, zavěsí se na některou rukama, zkouší, co vydrží. Konečně jako by byl našel, co hledal, u jednoho stromu se zastavil a odpíná od těla řemen. Natahuje se vzhůru k větvi a uvazuje na ni řemen jako oprátku, již lze zadrhnouti. Již je s prací hotov.

Plachým pohledem, z něhož zíralo zoufalství, rozervanost a omrzelost, ve které chtěl život svůj odhoditi a skončiti jako se-

bevrah, rozhlédl se nešťastný Káda kolem sebe a promluvil hlubokým, teskným hlasem:

„Teď bude jedním rázem všemu konec! Koho na světě všecko klamalo, jako mne, kdo v nic nevěří a nedoufá, jako já, ani v Boha ani v lidi, tomu nic jiného nezbývá. Opustila mne žena, klamala hra, i ta lichotivá Heda, na niž jsem poslední svou naději věšel, mne zradila. Nuže jen ty, větve tohoto stromu, která mi zjednati máš pokoj na věky, mne nesklam!“

Zoufalec Káda se zachytil vši silou větve, snaže se, aby se vyšvihнул k připravenému oku z řemenu . . .

„Václave! nešťastníku! zoufalče“ vykřikla žena, až se to tichou nocí rozlehlo. Rozprostřevši ruce vyrazila ze svého úkrytu, přiskočila k nešťastnému muži a objevši vejpdl jeho tělo jako děcko, strhla ho k zemi.

„Đábel!“ zasoptil muž, sklesnuv vedle ní na zemi.

„Nikoli đábel, nýbrž tvůj anděl strážce se ti zjevil, aby tě zachránil. Ó nešťastný, ubohý muži! Tak daleko to tedy s tebou došlo?“

Káda vytřeštil na ženu strhaný zrak. Tvář jeho bylabledá, vlasy rozčuchané, šat u krku rozhalen. Jak příšerně vypadal v té tiché noci měsíční nešťastný zoufalec Káda!

Za hodnou chvíli dleli nešťastní manželé vedle sebe, slova nemluvíce. Cít jejich dostoupil nejvyššího stupně, kde člověk nebývá schopen slova.

„Kdo mne to strhnul na zemi? Kde jsem? . . . Žiji?“ promluvil Káda, mna si čelo, aby se zpatoval.

„Já jsem u tebe, tvoje nešťastná žena, já tě přišla spasit.“

Za dlouhou chvíli zahleděl se Káda na svou ženu. Vzal ji za ruku a hroužil své strhané hledy v její velké černé oči, jakoby v nich hledal ztracené štěstí svého života. Ó kolik šťastných chvíl zíralo naň z těch krásných, jasných očí! Byl jimi překonán.

Touž silou, jako dřívě Kádová muže, chopil on ji do své náruči a přitisknul s vroucím citem k sobě.

„Voršilko!“ bylo jediné slovo, jehož byl v tom okamžiku schopen a hned na to vypuknul v hořký pláč.

Luna se úplně probrala z nočních strhaných mraků a ozářila jasnými paprsky vřkolní krajinu. U „kamenného lomu“ bylo světlo jako o polednách. Mladé ženě svezl se šátek s hlavy, proud černých vlasů rozpustil se jí po šíji. Tvář její byla jako úbělová, oči jako planoucí drahokamy spočívaly s nevýslovnou láskou na nešťastném muži — zoufalcí. Týž bez pokrytí hlavy s rozhaleným

šatem klečel před ní, tisknul rozpálenou hlavu na její rameno a skrápěl je horkými slzami. Voršilka pohladila mu jako děcku větrem rozcuchané vlasy a zaslzela též.

„Ó Bože, jak jsem blažena, že mám opět tebe! Tys už nebyl mým, tys byl pro mne ztracen a dnes tak strašný okamžik musil muš tebe navrátiti. Václave, můj Václave . . .!“

„Ó neznej se ke mně, zašlápní mne do prachu jako zmiji, já tebe nejsem hoden. Tys světice a já jsem bídník!“ zaúpěl muž.

„Jak bych se k tobě neměla znáti, když jsem tvou ženou, která tě dosud nevýslovně miluje. Ty se poznáváš ve svém poblouzení a to je první krok k návratu.“

„Mně nelze déle žíti!“ zasténal muž.

Kádová zacházela s mužem šetrně, laskavě jako s děckem. Nedomlouvala mu, nečinila mu výčitek, nýbrž jen těšila a konejšila, jako by se nic nebylo přihodilo.

„A co by tě tak trápilo, že bys žíti nemohl?“ otázala se něžně žena upírajíc na muže soustrastně zraky své.

„Nelze — ó nelze! Já už v nic nevěřím, v nic nedoufám. Já ztratil svou čest, své jmění, já ztratil i tebe! . . .“ zalomil Káda rukama.

„Všecko se dá napravit. Mne jsi neztratil, já jsem dosud tvou a chci jí býti až do smrti!“

Káda propuknul v nový pláč. Počínal si jako šlený. Rozpráhnuv rámě, přitisknul znova ženu k sobě a zvolal:

„Tys tedy dosud to moje nebe?! Ó Voršilko, drahá Voršilko! Smím věřiti tvým slovům?“

„Nejsem nebem tvým, jsem jen tvou ženou, tvou věrnou a nepřímou družkou v životě. Běda tomu, kdo hledá své nebe zde na zemi! Pamatuj, že jest tam nad námi Bůh, u něho jedině jest nebe, ten jedině nás může trvale a věčně oblažiti. Běda tomu, kdo se Ho sponští a poslední cíl veškerých svých tužeb skládá v lidi, nebo ve vratké věci tohoto světa! Či by snad srdce tvé bylo přilnulo k nějaké bytosti jiné, již jsi sobě více vážil nežli mne? A byť tomu bylo tak, i to se dá napravit.“

Káda mlčel, pak znova pohledem neskonale lásky ženě do očí se zadíval.

„Chyboval jsem, Voršilko, ano já se k tomu přiznávám, ale byla to jen okamžitá lehkomyšlnost, nemající hlubšího významu. Byl jsem zaslepen, jako očarován . . .“

„Pohodňkovou Hedou, viď!“ vyhrklo mimovolně ženě.

„Ano, s tou jsem právě mluvil, ale nic více. Necht posel Boží tam s té výše sjede a roztrhne tuto lebku, vzplanulo-li kdy

„Tys tedy dosud to moje nebe? Ó Voršilko, drahá Voršilko! smím věřit tvým slovlm?“

nezřízenou žádostí srdce mé k ženě cizí, kromě tebe!“ zapřísáhnul se slavně Káda, upřev pohled k jasné obloze nebeské.

„Dnes jsi se s pohodlníkovou měl sejít v těchto místech, měli jste to umluveno. Byla tato večerní schůzka vaše také jen za příčinou nějaké rozmluvy?“

„Chtěl jsem vzít Hedu na statek do služby,“ zpovídal se Káda, „a proto jsem ji vyzval v tato místa. Ani v tom nevězí žádná špatnost. Chtěl jsem ji přivést na statek za večera, aby mne lidé za dne s tou podivínskou holkou neviděli. . . .“

„A proč právě ji?“ vyslýchala žena.

„Činil jsem tak pro tvou ztracenou lásku. . . .“

„Pro mou lásku?“

„Ano, účel byl dobrý, ale prostředek špatný. Chtěl jsem tě přítomností Hedinou na statku podrážditi k žárlivosti. Úmysl můj při tom byl pouze ten, aby srdce tvé opět někdejší láskou ke mně přilnulo.“

„A nepřišla ti?“ otázala se žena.

„Z toho můžeš souditi, že jest lepší, než ta její pověst mezi lidmi.“

Kádová se odmlčela a pak řekla:

„Hleď, ta Heda ti vrátila nejen mou lásku, nýbrž i život. Neboť kdyby nebylo jí, nebyla bych přišla touto dobou na toto místo. O Bože! co by se bylo stalo, kdybych byla nepřišla!“

Rychtářka si zastřela bolestí oběma rukama oči i tváře.

Teď teprva si vysvětlil Káda, proč se zde žena v tuto neobyčejnou hodinu objevila.

Pokoj nevýslovný rozhostil se upřímným vyznáním mužovým v srdci ženině.

„Ó pojď již, Václave, pojď! všechno bude zase dobře,“ vybízela ho k odchodu z tohoto děsného místa. „Byl jsi ztracen Bohn, mně, svým dětem, obci a dnes jsem tě opět našla.“

„Ó anděle! já chtěl učiniti životu svému konec a ty mi jej zase vracíš. Ne, nemohu s tebou jít, já tebe nejsem hoden!“ propuknul v nový nářek Káda.

„Já na všechno zapomenou, jako by se nic nebylo přihodilo. O této noci nedoví se nikdo na světě. Půjdeš-li se mnou opět ruku v ruce, všechno se napravi. Obrátiti se není nikdy pozdě. Pojď! . . .“

„Ach já ztratil lehkovážně dnes za jediný večer hrou v karty tak veliké peníze!“ zabědoval znova Káda.

„I to se dá napravit,“ těšila žena. „Jsou dražší statky, nežli

peníze. Běda jedině tomu, kdo duši svou na peníze nezřízeně věší a ztrácí tím statky vyšší: Boha, duši, blaženost věčnou . . .“

„Já ztratil svou čest!“

„I ta se dá znova získati.“

„Já se chtěl státí sebevrahem!“

„Bůh jest milosrdný. Není hříchu, kterého by neodpustil, jen když ho člověk upřímně lituje a se opravdu polepšiti chce.“

Nebylo námitky, kterou by zbožná a věřící žena tímto způsobem mužovi nebyla vyvrátila, nebylo bolesti v rozervaném srdci Kádově, pro kterou by byla nenalezla balsámu sladké útěchy.

Po několik hodin setrvali oba za noci podzimkové pod širým nebem pohříženi po dlouhém, dlouhém čase v důvěrný hovor, jenž je před lety tak blažival.

Bylo již téměř ráno, kdy se vracela Kádová s mužem na statek. Zima jím chvěla, že se nemohl ani na nohou udržeti a každou chvíli musil odpočívat. Na štěstí bylo ještě hodně šero, že jich nikdo z čeládky nezahlédnul. Každý by se byl zděsil těch dvou zbědovaných postav . . .

XI.

Na vrcholu utrpení.

Od smrti babiččiny a rodičů hospodářových nebylo na statku Kádově tak smutno, jako poslední dobou se tam rozhostilo.

V celém domě panuje hrobový klid, jako by tam někdo pracoval k poslední hodině. Čeládka koná práci, která jest právě jen nejnужnější; a ani ta nejde jí tak čile a vesele od ruky, jako to bývalo jindy.

V jediném chomáči stávají všickni domácí pracovníci někde v koutku dvora, nebo v čeledníku a sdílejí přitlumeným hlasem mezi sebou truchlivé věci. Kdo ví, jak se to skončí? Snad to nebude dlouho trvati a opustí jeden po druhém statek, kde byli tak spokojeni a kde se jim tak dobře vedlo. Ano, kde hyne hlava, ochromí to i všecky ostatní údy.

Co se přihodilo? Co přivedlo celý dům Kádův v tento neutěšený a trapný stav?

Hospodář přišel po osudné noci, o níž kromě ženy jeho nikdo nevěděl, domů, musil ulehnouti. Veliké rozčilení, chladný podzimní vzduch noční, na němž několik hodin na vlhké zemi

v lese byl strávil, způsobily mu těžkou nemoc. Hned druhého dne po té bylo mu ulehnutí. Upadnul v prudkou horečku. Dosud nenabyl jak náleží vědomí. Nemůže se upamatovati, kde byl, co dělal, co se s ním dělo.

Nepoznává nikoho kromě své ženy, která již čtrnáct dní probděla u jeho lůžka. Na ní utkví časem dlouho jeho zrak. Volá ji blíže k sobě, jako by jí chtěl něco povědět, leč slova jeho nemají souvislosti a smyslu a hned na to upadá zase v horečné snění a blouznění.

Neštěstí nechodívá samo. Skoro současně s hospodářem roznemohla se též Kádova matka a stůně těžce.

Hospodyně jest přesoužena. Neví, u koho má dříve býti, komu dříve posloužiti, koho těšiti a litovati. Jest už také na smrt bledá a uchřadlá. Nebylo by divu, kdyby se také roznemohla. Děvečky také už se všechny vystřídaly, vypomáhajíce jí v opatrování nemocných. Leč jsouce zvykly jen hrubší práci, více jí mnohdy překážely, než prospěly. Kádová se sháněla po nějaké obratnější dívčici, která by ji v tomto těžkém povolání zastala a na niž by se mohla úplně spolehnouti.

Jako na zavalání dostavil se jednou po ránu do statku pohodník — s Hedou.

Kádová dlela právě při lůžku nemocného muže.

„Co pak zde chcete s tou holkou?“ otázala se nevrle a přísně, měříc zrakem pohodníka i holku. To byla tedy ta, o níž tolik už byla slyšela! Ta, která jí připravila tak mnohou bezsennou noc, ten štír, jenž bloudil dnem i nocí na jejím štěstí!

Leč dívka učinila na Kádovou zcela opačný dojem. Představa její o poběhlické Hedě pohodníkově valně se lišila od skutečnosti, jak ji tu spatřila. V tom jasném, nevinném, ještě dětském zraku není zloby ni vášně. Z těch příjemných tahů v líci usmívá se na ni neporušená mysl, andělská duše. Jakkoli byla Kádová proti pohodníkově předpojatá, nemohla odolati citu přichylnosti, jaký ji touž dobou k ní opanoval. Také už ji očarovala.

„Hospodář prý řekl, že by vzal tuto holku do služby,“ začal nesměle pohodník, „a proto, ač si ani netroufám, přivádím ji sem, abych se přeptal. Holka mi nedá doma pokoje a doléhá ustavičně, abych ji sem dovedl, že jí to hospodář slíbil. Já jí to věřím, neboť lháti neumí, nikdy mne ještě v ničem neoklamala, jest dosud jako dítě, ale velice nešťastná. Je sirotek a lidé mi ji rozkřičeli jako nějakou kouzelnici, že se jí teď každý štítí a vyhýbá. Můžete-li ji tedy vzíti, prokážete jí skutek milosrdenství.“

„Potřebovala bych právě holku k posluze, ale s tou to půjde těžko,“ odvětila hospodyně.

„Já si to hned myslil, že to půjde těžko,“ vzdychnul si pohodník; „jako vůbec v každém statku v naší krajině, kam bych ji na službu vedl. Lidé by se všude báli, že je přivede do špatné pověsti, když je tak rozkřičená. Ale je to pouhý předsudek. Já se vám, rychtářko, zaručuji, že je to holka hodná. Všecko před ní můžete nechat ležet. Ona se vám ničeho ani netkne. Nikdy nelže, nic špatného nemluví a obratná je při práci také.“

Hospodyně si za řeči pohodníkovy Hedu stále prohlížela a zdálo se jí, že všechny ty dobré vlastnosti, jež tu pěstoun její vypočítával, jí přímo z tváře čte. Mocně a neodolatelně ji k Hedě cosi táhlo. Byl to především příjemný zevnějšek Hedin, byla to však ještě více radost, že podezřívavost její vzhledem muže se osvědčila tak bezpodstatnou. Již z vděčnosti by Hedu měla přijati.

„Je to soužení s takovou sirotou!“ vzdychnul si znova pohodník, tuše, že prosby jeho budou asi marny. „Člověk jí nemá hrubě ani co dát jíst, na nějaký ten kloc pro ní je také potřeba peněz. A ke všemu soužení si jí lidé ještě vzali do hub, jako by byla nějaká nekalá, sám Pán Bůh ví jaká. Já vám ale povídám, že jí lidé bezdůvodně a nespravedlivě pohrdají. Lidé by měli být soucitnějšími a pomyslet si, že má taková ubohá bytost také právo, aby byla živa. Není pak věru divu, když se taková ubohá opuštěná bytost skutečně zvrhne a mravně spustne. . . .“

Co pohodník takto u lože řečnil, probral se hospodář na chvíli ze svého zimničního spánku a upřev na delší chvíli na Hedu oči, poznal ji. Bylo znáti, že také porozuměl, oč tu jde, neboť pokynul ženě, aby přistoupila blíže k jeho lůžku a když se k němu přichýlila, řekl jí slabým hlasem:

„Vezmi ji, jsem jí to povinen!“

Tu nemohla Kádová už déle odporovati. Soucit a jakási tajemná přichylnost upoutaly ji k tomu děvčeti. Přál si toho také muž a kromě toho, kdo ví, co by se státi mohlo, kdyby v tomto soužení ubohého sirotka zapudila nemilosrdně od svého prahu.

Kádová tedy svolila, aby Heda na statku zůstala. Slíbila jí přístřeší prozatím na tak dlouho, co jí bude za nemoci mužovy a matčiny v domě potřeba.

Pohodník nenacházel slov, jimiž by se rychtáře za toto dobrodiní dostatečně poděkoval. Slzy, jež se mu v očích objevily, tlumočily aspoň částečně city vděčnosti jimiž srdce jeho překypělo.

„Pán Bůh vám dá své požehnání a odplatí vám vším dobrým,“

milá panímámo, že jste se smílovala nad tou sirotou, nebudete toho litovati, uvidíte!“ blahořečil odcházející rychtářce.

Hospodyně přikázala Hedě k opatrování matku.

Kádová mohla na Hedě oči nechati, jak obratně a zručně si při všem počínala. Jako by od více let nemocná byla opatrovala, dovedla s nemocnou zacházeti. Urovnala jí lože, pečlivě ji přikryla, aby se nezachladila a provětrala jak náleží světnici, kde nemocná ležela. „Čerstvý vzduch prospěje nemocnému nad všeliké medicíny,“ řekla, když se toho Kádová ulekla, že nechala okno na hodnou chvíli do kořán otevřené.

Pomezná, sotva že Heda toto léčení vzduchem u ní provedla, si libovala, že může volněji dýchat a že se jí značně ulehčilo. Trpělat záduchou. Jakkoliv s počátku rovněž jako dcera s nedůvěrou Hedě šla vstříc, za několik dní si ji oblíbila a k ní z celé duše přilnula. Za týden se stav staré Pomezné za opatrování Hedina značně zlepšil. Ano již všecko nebezpečenství minulo a vůči-
hledě se lepší.

S Kádou je naopak pořád hůře. Nemoc jeho dospěla k nejhoršímu. Potácí se mezi životem a smrtí. Lékař krčí povážlivě ramenoma, usouzená manželka spíná nad ním ruce a slzí.

Jednou po ránu čeládka na statku byla jako u vytržení. Všickni měli velice na spěch. Děvečky zametaly dvůr i před statkem, uklízely a čistily v každíčkém koutu. Pak se všickni domácí oblékali do svátečních šatů. Nešlo jim to však dnes tak vesele, jako jindy. Na všech bylo znáti sklíčenost, zármutek a obavu jakéhosi příštího zla.

K hospodáři má přijíti kněz s Pánem Bohem, aby mu posloužil svatými svátostmi.

Za chvíli přišel skutečně pan farář s nejsvětější Svátostí, aby Kádu zaopatřil.

Dlouho u nemocného se pozdržel trvaje s ním ve světnici sám než dal domácím znamení, aby i oni vešli a za nemocného se modlili mezi tím, co mu bude přísluhovati svátostí posledního pomazání. Když pan farář od nemocného odcházel, bylo na něm pozorovati, že je spokojen a dojat. Snad si připomenul, jak druhdý s nepořizanou ano hrubě odbyt přecházel práh téhož statku. Jak se všecko změnilo! Jak neryzpytatelný jest Bůh v řízení oduů lidských!

Louče se s Kádovou řekl: „Jsem spokojen. Bůh milosrdný popřál mu té milosti, že byl úplně při smyslech a všecko dobře vykonati mohl. Buďte v té příčině zcela spokojena. Ale jest s ním zle. Já nevím. . . Bůh vás potěš! . . .“

Zle bylo s Kádou, tuze zle! Již nikoho nepoznával a byl úplně bez vědomí. Žena se modlí u jeho lůžka a pláče. Jest už všechna usouzená.

Právě kdy pan farář odešel, vytratila se Heda nepozorovaně ze statku. Hospodyně ji právě potřebovala. Dala ji hledati, ale po Hedě nebylo nikde ani památky.

„Kdež pak taková po lesích rozběhaná holka vydrží dlouho na jednom místě! Co je z lesa, kouká zase do lesa. Uteklať asi zase do lesů a již se nevrátí,“ pomyslí si hospodyně, kdy sbánnění se její po Hedě zůstalo bez výsledku. „Starý pohodník ji vychvaluje jako Bůh sám ví co, a tu ji má tu svou ubohou sirotu! Tulačka je. Jen ať mi s ní ještě jednou přijde škemrat. Už jinou nebude, ale škoda je jí!“ —

V tom, co hospodyně na Hedu nejvíce hartasila, přiběhla tato všechna určena do světnice, nesouc cosi v zástěrce.

„Ach odpusťte mi, že jsem vám ničeho neřekla a odběhla! Byla jsem doma. Zde přináším koření, které hospodáři uvaříme a dáme mu je užívatí. Uvidíte, že nabude vědomí a za několik dní s ním bude dobře.“

Kdyby archanděl Rafael před Kádovou byl stanul, nebyla by snad tak zaplesala, jako nad slibnými slovy, jež jí tu Heda oznamovala. Oči jí zajišřily radostí, srdce jako by jí v prsou bylo poskočilo.

„Od hlavy do paty bych tě nově oblekla, zlatem bych se ti odměnila, kdyby to pravda bylo“, zvolala radostně. „Kdo ví ale co je to za koření?“

„Buďte bez starosti, pomůže jistě,“ ubezpečovala Heda; „mne je naučil znáti můj otec a ten se na léky výborně vyznal. Říkával o tomto koření, že je přímo divotvorné a zlomí nemoc každou.“

„Jak pak když už ani lékař nic neví,“ namítala hospodyně.

„Lékaři také všechno nevědí. Chcete-li hospodáře zachrániti, uvařte mu toto koření, já za ně ručím. Můžeme to jen zkusiti.“

Kterého prostředku by se neuchopil člověk, nachází-li se v tak trapném stavu, jako byla Kádová?

Heda sama koření uvařila a přichystala. Hospodyně nedůvěřujíc ještě úplně léku, dala nemocnému z odvaru užití jen něco málo.

Asi za dvě hodiny, co byl nemocný léku užil, otevřel oči, nabýval vědomí a bylo patrně znáti, že se mu značně ulehčilo. Kádová plesala a radostí div že Hedu nezobíjimala. Po chvíli dala nemocnému znova odvaru užívatí. Pravý div! Účinky koření Hedina byly překvapující, ano přímo divotvorné. Nemocný nabýval vědomí,

volněji oddychoval, promluvil a zdálo se, že se nový život vrací do jeho žil, jenž by málem už byl uniknul! Kádová dávala po celou noc po hodinách mužovi léku užívati a účinky jeho byly stále patrnější a utěšenější.

Přišel lékař a přistoupiv k lůžku nemocného, spokojeně se usmál a řekl: „Ó už je dobře! Sám jsem se toho nenadál, že to vezme tak rychlý a příznivý obrat. S nemocným se stal do rána pravý div!“

Kádová neřekla lékaři o kořeně. Heda ji za to prosila. Lékaři bývali vždycky na jejího otce zlí, snad by také ji lékař pronásledoval, kdyby mu hospodyně něco o tom řekla. Hospodyně radosti a z vděčnosti Hedu zulíbala. Neví jak a čím se jí odmění. Ona vytrhla muže z náručí smrti. Toto dobrodíní nedá se ničím zaplatiti.

Nemocný se vděčnější lepši. Již se na všechno rozpomíná mluví souvisle a rozumně. Také chuť k jídlu již se dostavuje.

Pan farář ho ještě navštívil a dlouho se u něho pozdržel. Odcházejce řekl mu: „Tedy nezapomeňte, co bude vaší první prací až z lůžka povstanete, jak jsem vám už řekl a vy mně ruky dáním přislíbil.“

Káda tisknul upřímně panu faráři ruku, slibuje, že nezapomene.

Pomezna už z lůžka povstala a chodí. Heda ji stále ještě opatruje. Co se Káda začal zotavovati, nápadně se lůžku jeho vyhýbá, aby ho snad přítomnost její neroztílila.

Jednou přišla k jeho loži zeptat se hospodyně, jak si přeje, aby nějakou práci vykonala.

„Co ta zde chce?“ zarazil se Káda, spatřiv Hedu.

„Vždyť u nás slouží,“ odvětila hospodyně.

„A ty ji zde trpíš?“

„Sám jsi se za ni přimlouval.“

Káda se na nic nepamatoval.

„Té holce musíme býti vděčnými co živi budeme, neboť ti dvakráte zachránila život.“

Káda se nemohl ještě jak náleží na vše upamatovali, hospodyně vykládala mužovi, co a jak se stalo.

„Já myslil jen pro tvé upokojení, aby zde nezůstala. Přeješ-li si však, aby zůstala, alespoň se přesvědčíš, že jest svatou pravdou, o čem jsem tě přísahou ubezpečoval.“

„Nikdy jsem podstatného podezření neměla, že bys v této příčině byl nějaké špatnosti schopen.“

Dávno, ano snad nikdy nebyla Kádová v životě tak blaženou,

jako ty dny, co se muž z nemoci zotavil. Přicházelo jí, jako by byl býval už mrtev a znova obživnul.

Za nedělního odpoledne seděla Kádová samotna u lůžka mužova. Byl jasný podzimní den. Odpolední slunce zářilo jasně do světnice a odrážejíc se o žlutnoucí listí stromů zahradních, rozlévalo světlo oranžové po celé světnici.

Muž se probudil z otavujícího spánku. Byl již tak dalece zdrav, že mohl delší dobu na posteli vyseděti. Posadil se. Dlouhým a něžným pohledem utkvěly oči jeho na tváři ženině, která už také nabývala zdravější barvy. Sáhl po její ruce a vzav ji ve svou vzdychl si:

„Ach jak dlouhý jest mi čas!“

„Ráda bych ti jej ukrátila, kdybych věděla čím.“

„Čti mi něco!“ žádal muž.

„Rozčililo a unavilo by tě to.“

Káda zavrtěl hlavou.

„Co ti mám tedy čísti?“

Káda sklopil oči a tisknul pevněji ruku ženinu.

„Ó já jsem bídník a nejsem hoden, abys mé žádosti vyplnila. Já tě nevinuě týral!“

„Já už na všecko zapoměla. Jen mi řekni, čeho sobě přeješ a bude-li to v mé moci, rada tak učiním.“

„Všecko mi zajisté neodpustíš a nemůžeš odpustiti.“

„Všecko ti odpouštím. Či je něco tak hrozného, čeho bys se byl dopustil, že bys ode mne ani odpuštění nedoufal?“

„I to mi tedy odpouštíš, že jsem ti knihy z Dědictví Svatojanského čísti zapovídal, že jsem ti jich ani ve světnici trpěti, nechtěl, že jsem tě od nich zaháněl? . . .“

„Jak bych neodpustila, když jsi se ve své chybě poznal a všecko už Bůh sám ti odpustil? Odpouštím, ze srdce odpouštím všecko!“

„O zlatá Voršilko! Tys světice! Nuže, učin mi tu radost o níž jsem si hned žádati netroufal, a čti mi opět jednou *Dědictví Svatojanského*! Ó jak opět po tom čtení toužím! Jak došlo na tvá slova, že se opět rád ke čtení tomu navrátím. Vracím se k němu s radostí, s touhou nevýslovnou. Čtení to bylo nejnežnější páskou mezi námi již od let dětských. Dokud jsem čtení to miloval, pociťoval jsem v srdci svém ráj. Co jsem pásku tuto přerval, zahnízdilo se v prsou mých peklo nevěry, pýchy a všelikých vášní. Ó já byl nešťasten, nevýslovně nešťasten! Kolem mne byla děsná noc. Tebou vzešla mi dennice, věstící mi světlo nového dne života. Tebe se už nikdy nespustím a nikdy nepřerву pásky,

které nás od dětství poutaly! Ó čti mi opět jednou z těch milých, vzácných knih, k nimž tolik blabých upomínek se pojí!“

Káda tisknul čím dál vřeleji ruce ženy ve svých a v lci všecek jen hořel. Žena radostí oslжела.

I snesla téměř veškerý knihy z Dědictví k loži mužovu, aby se jimi pobavil. Na čtení ani nedošlo. Pro samou radost. Prohlíželi si jen knihy, vypravovali si a bavili se blabými vzpomínkami ze života, jež s knihami těmito souvisely.

Kdy podvečerní slunce svými paprsky dopadalo až k loži zhalivši je v celé moře růžového světla, spočívali si blažení manželé v náručí.

Ó jak byli oba šťastni!

XII.

Děti vracejí se v šlépěje otců.

Káda už ze své nemoci úplně se pozdravil a zotavil. Přemýšlěl o svém předešlém životě, diví se tomu, co vyváděl, nechce uvěřiti, že by to pravda bylo. Zdá se mu to pouhý sen. Ó sen děsný!

Co ho svedlo s cesty pravé, na níž byl spokojen a šťasten a zavedlo na ty cesty bludné, kde si počínal jako opilý, zmámený, smyslů pozbavený? Často nyní tuto otázku si klade. Zodpovídal si otázku tu upřímně doznáv s bolestí: Co ze mne učinilo nezaboha, špatného křesťana, hýřila, svůdce jiných, manžela neurvalce a bylo by mne svedlo dokonce k sebevraždě, byly *špatné, protivěrecké, nestoudné knihy!*

Ó poznává nyní jejich nicotu a záhubnost v celém rozsahu! Prohlédl, za žádnou cenu by už špatné knihy do ruky nevzal. Tím však není ještě všechno napraveno. On špatné knihy netoliko sám čítal, nýbrž půjčoval též jiným, on je rozšiřoval a zasel tak jed záhuby do srdcí mnohých.

Co učiní? Jak toto pohoršení napraví?

Poradil se v té příčině s panem farářem. Týž upřímně a a důkladně Kádu poučil o záhubnosti špatného čtení, čemuž drahdy zaslepen pýchou a vášněmi přístupným nebyl. Dal mu též radu, jak by způsobené pohoršení napravit mohl.

Ó jak plesal dobrý kněz v srdci svém, že milost Boží srdce Kádovo tak pronikla a obrátila! Věděl kromě Kádové sám jediný, k jak truchlivým koncům Káda až dospěl. Věděl, že chtěl skomčiti sebevraždou! . . .

Káda se ještě do žádné práce při hospodářství nedal. Má starosti jiné. Dokud se těch nezbaví, žádná práce ho nepotěší. Má zvláště mnoho chození. Není téměř stavení ve vsi, v kterém by už po své nemoci nebyl býval. Vraceje se ze svých obcházek po vsi domů, přinášívá po každé pod paží nějaký balíček.

Proč chodí po domech? Co to snáší?

Vymáhá od lidí špatné knihy, které jim byl druhdy zapůjčil. Najde-li kde špatnou knihu, kterou si lidé jeho návodem sami byli koupili, odkupuje jim ji. Nechtějí-li se lidé od knihy odloučiti, dává jim za ni dvojnásobně i trojnásobně, než co za ni dali. Poučuje o záhubnosti špatného čtení, nazývá je duševním jedem, rakovinou, hlízou, která ničí blaho časné i věčné. Přiznává se lidem, že byl na bludné cestě, věře, že pravda jest, co v knihách těch obsaženo. Vyvrací záhubné zásady v knihách těch obsažené.

Když měl za to, že už všechny knihy, jež byl druhdy rozšířil opět sebral, sezval jednou v neděli sousedy do „hromady“. Přišel Sojka, Drmla, Vavřinec a jiní, kteří druhdy bývali Kádovými nejdůvěrnějšími společníky. Byli tu zase jednou po dlouhém čase *žlutí i zelení* pohromadě.

Káda jal se důkladně všem přítomným vykládati o špatném čtení a jeho záhubných následcích. Zpomínal dávných dob otců, kde se písemnictví české začalo probouzeti a tiskly se jen knihy dobré. Připomenul, jakou měl radost, kdy vyšla první knížka Dědictvím Svatojanským vydaná. Kolikráte ji jiným předčítal! Leč na roli písemnictví českého, kdy setba utěšeně vzrůstati počala, rukami bezbožnými zaset byl též koukol. Vedle knih dobrých, od mužů poctivců za tím účelem sepsaných, aby lid náš našel duševní potravu — poučení a zábavy, začali mnozí lidé nesvědomití, počítajíce jen na hmotný zisk, knihy špatné, podrývající víru sv. a dobrý křesťanský mrav z cizích řečí na náš jazyk český převáděti a mezi lidem šířiti. Jiní v řeči naší svatováclavské jali se knihy toho druhu spisovati. Aby pak své nekalé záměry nějak zastřeli, předstírali a předstírají, že jim neběží o nic jiného, než aby se naše písemnictví české do všech koutů vlasti rozšířilo, aby se vzráželo národní uvědomění a osvěta v lidu. S knihami těmi vysílají se „běhouni“, tak zvaní kolportéři, čili roznášeci knih, po dědinách českých, aby se knih těch hodně odbylo. Takový

roznášeč knihu každou, by obsah její byl sebe špatnější a záhubnější, do nebe vychválí, aby hodně odbyl, neboť čím více odbude, tím více vydělá. Aby se lid venkovský přilákal a jaksi zaslepil, nesvědomití šffitelé četby druhu tohoto vědouce, že lid náš ku víře po otcích zděděné dosud vroucně lne, slibují a nabízejí mu ke knize t. zv. praemii: buď obraz Krista Pána nebo Matky Boží. Ano obrazy ty slibují a dávají se jako prémie nejednou i ke knihám, v nichž se právě o Kristu, přesvaté Matce Jeho boha-prázdným a nestoudným způsobem píše a pronásřejí ty nejdrzejší lži a rouhavé výroky. Tím způsobem dostalo se špatné čtení i do dědiny naší. Jsa předpojatým a drže se mylné zásady: co je tištěno, že už musí býti pravda, přilnul jsem duchem i srdcem svým ke knihám druhu toho, jiným je též půjčoval a zásady v nich obsažené i živým slovem šířil. Bůh, jenž ve své prozřetelnosti nevyzpytatelným jest, otevřel mi jako druhdy zbloudilému Šavlovi ještě v čas oči, abych prohlédl. Díky, neskončené díky Jemu za to! Lituji svého poblouzení, vracím se na cestu pravou, od níž jsem se odchýlil a těším se tím, že i tato zkouška byla k něčemu dobrou. Já se naučil rozeznávati zdravé zrnó od ne-užitečné plévy a hlavním mým úkolem bude nyní šířiti četbu dobrou a užitečnou. Dospěl jsem k nevratnému přesvědčení, že četba mocně působí na ducha i na srdce lidské a toto zcela změnití může. Ano platí-li přísloví: „Pověz mně, s kým obcuješ, a já ti povím kdo jsi,“ platí též: „*Pověz mi, co čítáš, a já ti povím, jaký jsi.*“ Zachází-li člověk se smolou, není možno, aby se od ní nezamazal. Čítá-li někdo špatné, protivěrecké knihy, nemožno, aby zůstal pravověrným, horlivým katolickým křesťanem a na mravech svých pohromy neutrpěl . . .

Tak a ještě obšírněji promlouval k sousedům Káda, z nichž všickni bedlivě řeči jeho naslouchali.

Několikrát za řeči a jednání volal k sobě Káda ženu poroučeje jí, aby do kamen hodně přiložila.

Kádová se lekala, aby se muž znova neroznemohl. Ve světnici bylo přece dosti teplo a on ustavičně ještě nařizuje, aby přiložila, jako by ho mrazilo.

Leč ke konci se jí tento rozkaz mužův vysvětlil, vysvětlil se i všem přítomným.

Když byl Káda své poučení ukončil, vstal, šel do komory a přinesl velký stoh knih. Byly to vesměs knihy špatné, jimž lidé ve Chvojnově říkali *žluté*. Byl to majetek Kádův i knihy od lidí zakoupené.

Na to otevřel Káda dvířka u veliké pece, kde vesele plápolal oheň, a na třikrát veškeré špatné knihy do plápolajícího žáru vinetal.

Nastal všeobecný jásot mezi shromážděnými.

Sojka se smál, proč palil dříve Káda tolik dříví, když věděl, že si zatopí knihami!

„Dám hned okno otevřítí,“ řekl taktéž žertovně Káda, „neboť se bojím, že by mne i čmoud z té jedovatiny otrávití mohl.“

„Aby se to takhle dověděli ti, kteří tyto knihy vydávají,“ podotknul ještě Sojka, „ti by nás nazvali tmáři a zpátečníky, že docela knihy pálíme.“

Káda se odmlčel a za chvíli vytasil se s novým návrhem, jež za této schůzky sousedům přednésti zamýšlel. Řekl:

„Aby se o nás říci nemohlo, že jsme nepřátely čtení a písemnictví českého, budeme i dále čísti, ale jen spisy dobré, v nichž najdeme poučení a zábavu. I činím návrh abychom si založili *obecní knihovnu*, do níž žádná špatná kniha přijíti nesmí. Nežli nějakou knihu zakoupíme, poradíme se pokaždé s panem farářem. Souhlasíte-li?“

„Souhlasíme!“ ozvali se všickni s nadšením jednomyslně.

„Nuže já činím první začátek a věnuji do knihovny obecní všechny podšly z Dědictví Svatojanského, jež dosud vyšly a ještě vyjdou. Kromě toho věnuji na zakoupení jiných dobrých knih deset zlatých. Knihovna bude u mne, každý si z ní bude moci knihy bezplatně dlužiti.“

Sousedé všickni ještě téhož dne dobrovolně a s radostí příspěvek na obecní knihovnu složili.

Všickni vesele a uspokojení odcházeli.

Soused Jakoubek se zdržel nejdéle. Když už všickni byli odešli, řekl Kádovi:

„Rád bych si s vámi ještě sám něco pohovořil.“

„Co pak byste rád?“

„Prosím vás, rychtáři, jaká je ta pohodnskova, co u vás slouží?“

„Nač se ptáte?“ podivil se Káda.

„Inu mně na tom velice záleží,“ děl Jakoubek. „Skoro celá moje budoucnost.“

„U šlaka! Snad vás neočarovala?“ zasmál se Káda.

„Žerty stranou, rychtáři, povězte mi to, jaká je!“

„Když vám tedy na tom tolik záleží, pravím vám, že je to dívka hodná. Pracovitá, obratná, spořádaná. Hospodyně ji nemůže dosti nachváliti. Je ubožačka sirotou. Lidé ji bez příčiny tupili a jí opovrhovali. Počítám si to k zásluze, že jsem se jí ujal.“

Jakoubkovi zajiskřily oči radostí.

„Abyste věděl, proč se ptám. Můj Filip ji někde uviděl a trápí se pro ni už dvě léta. Teď mi to teprve pověděl, že nechce za ženu žádnou jinou než ji.“

„To byste si mrsil promluvití se ženou,“ řekl Káda. „Pro tu ubožačku Hedviku bylo by to štěstí. Filip, ať holka ta nemá jen ten kloc, co má na sobě, by nechybil.“

Jakoubek byl upokojen a bez prodlení za tou příčinou ke Kádové si ven došel.

Kádová nechtěla o propuštění Hedině ze statku ani slyšeti. Heda také chuti k vdávání nejevila. Leč za půl roku stala se přece ženou Filipovou. Kádová jí dala slušnou výhvu a vystrojila stkvělou svatbu. Žijí oba spokojeně na chalupě. Filip říká, když si ho někdy sousedé dobírají, umí-li už od ženy čarovati, že by lepší ženy pod sluncem nenašel.

Lištův statek by dnes v Chvojnové také nikdo nepoznal. Jest opraven, obfěn a náleží k nejúpravnějším statkům na vsi.

Výhra Lištova na Kádovi stala se obratem v jeho životě. Boje se, aby snad Káda vyhraných peněz na něm zpět nevyžadoval, zaplatil jimi za tepla dluh a dal si to písemně stvrditi.

Káda se ho počal po nemoci opět ujímati. Znamenaje, že má nejlepší úmysl začíti spořádaný život, že zanechal pití a hledí si práce, půjčil mu peníze bez úroků, aby byl úplně bez dluhů a učil se spořivosti. Lišta přemáhaje se, pít šťastně si odvykl a dluh má už také zaplacený. Náleží nejen k nejspořádanějším hospodářům ve Chvojnové, ale i k nejpilnějším čtenářům knih z obecní knihovny. Sám sice nečte, čtou ale doma děti a on se ženou poslouchá.

Život, jaký panoval za otců, někdejší zbožnost, rozšafnost, poctivost a pracovitost, již onino se skvěli, začaly se vraceti pod střechy dětí. Poznali záhubný pramen, odkud tolik zla jak pro jednotlivce, tak i pro celou obec se prýští, kterýmžto otravujícím zdrojem jest špatné čtení. Smutná zkušenost je poučila, že nevěra člověka neoblaží. Ta že přivodí za sebou jen zpusť mravů, zhýralost, nespokojenost a konečně zoufalství

Bůh utvrd Chvojnovské i jiné dědiny české v jejich dobrém předsevzetí, aby věrně kráčeli ve šlépějích našich zbožných otců. Aby poklad víry sv., dědictví to vzácné po sv. Václavu a sv. Ludmile, aby ten skvost, ježž do srdce našeho vštíplí zbožní otcové a zbožné matky české, nezadali za klamné pozlátko, liché sliby a ošemetné zásady, šířené špatnými bohopustými listy denními a knihami. To dej Bůh a vyjednej nám svou přímiluvou patron náš český, svatý Jan Nepomucký!

Zprávy

o Dědictví Svatojanském.

I. Přehled údů v roce 1885.

Zakladatelů jest	7
Spoluzakladatelů	61
Údů první třídy	29
Údů druhé třídy	135
Údů třetí třídy	26919
Úhrnem . .	27151

Mezi těmi jest údů stálých:

a sice rodů	5628
škol, obcí, knihoven, bratrstev, konventů a spolků	1137
údů duchovního stavu	2891

 Údy stavu kněžského snažně žádáme, aby, jak veškeré údstvo očekává, mezi oktávem sv. Jana Nep. oběť mše svaté za živé i za mrtvé údy našeho Dědictví každoročně obětovali. Ostatní údové nekneží s týmž nábožným úmyslem v naznačeném čase přítomni buďtež mši svaté. U brobu sv. Jana Nep. v Praze koná řiditel Svatojanského Dědictví v den 15. května v 8 hodin slavné zpívané rekviem za všechny v Pánu zesnulé údy, kteroužto pobožnost založil a nadal v Pánu odpočívající kanovník strážce Václav Pešina rytíř z Čechorodu, druhdy redaktor Dědictví Svatojanského.

II. Poučení o přístupu nových údův a odbírání knih.

O vzniku Dědictví připomínáme novým údům toto: Antonín Hanikýř, nar. v Praze dne 21. října 1753, býv. jesuita, pak kaplan v Sedlci u Votic, v Klokotech, Jindř. Hradci a exposita v Číměři, posléze na výslužbě v Plané a v Táboře, umínil sobě r. 1829. na památku první stoleté památky vyhlášení Jana Nepomuckého za Svátého založiti ústav, jímž by dobré, vzdělavatelné knihy

v jazyku českém, již vázané, v ceně levné vydávány byly. O řízení závodu toho požádal r. 1831. kněž. arcibiskupskou konsistoř v Praze. Položiv jakožto základ 1000 zl. na stf., vyžádal sobě, aby podnik nesl jméno: „Dědictví sv. Jana Nepomuckého“ a veškeré obecnstvo aby k přistoupení pozváno bylo. Dotčený zakladatel zemřel v Táboře d. 15. března 1833 v 80. roce věku svého a byl na tamějším hřbitově pochován, kdež mu nákladem Dědictví pomník byl postaven. Po dosaženém potvrzení vstoupilo Dědictví roku 1835 v život a ze zrnka horčičného vzrostlo v mohutný strom i bylo od slavné paměti papeže Pia IX. dne 30. března l. P. 1855 apoštolským požehnáním a pro oktáv Svatojanský plnomocnými odpustky obdařeno.

Ze stanov klademe sem následující poučení:

1. Kdo k Dědictví Svatojanskému v Praze přistoupiti hodlá, nechť poštou ve vyplaceném psaní (franko) aneb jinak přiležitostně s nápisem: „*Říditelství Svatojanského Dědictví v Praze*“ své jméno a příjmení, pak svou osadu farní a biskupství (diecési), ku kterémuž přináleží, udá, zároveň i peníze vloží. Vklad za úda třetí třídy obnáší jednou na vždy 10 zlatých rak. měny; za rod, školu, obec, knihovnu platí se jednou na vždy 20 zl.*)

2. Každý nově přistoupivší úd ať si *lístek* na odbírání knih dobře uschová a následujícího roku, jakož i potom v budoucích letech po Velikonoci od svého veleb. správce duchovního podepsati dá. Na tento lístek může si pak, žije-li úd v Čechách, knihu v knihkupectví B. Stýbla v Praze na Sv.-Václavském náměstí (býv. koňském trhu) číslo 786—II. vyzdvihnouti, jen že musí připojiti 3 kr. r. č., kterýžto peníz přísluší knihkupci za práci a obálku. Pro údy v Olomúckém arcibiskupství platí totéž, jen že knihy své vybírají v knihkupectví Eduarda Hölzla (Helcla) v Olomúci; údové pak z Brněnského biskupství nechť se o knihy své hlásí v knihkupectví Karla Winikra v Brně. Ostatním údům v jiných diecésích zasílají se knihy přímo z Prahy. Kdožby však žádal, aby mu knihkupec knihu poštou zaslal, připoj mimo ony 3 krejcarey, knihkupci náležející, ještě 6 krejcarů na kolkovaný poštovský list průvodní.

---

*) Jména nových údů, kteří k Dědictví sv.-Janskému přistoupili a jiná též Dědictví týkající se navěští ohlašujeme v časopisu „*Blahověst*“, jenž vychází (letos již 35. rok) třikrát za měsíc, totiž dne 5., 15. a 25. každého měsíce. Na „*Blahověst*“ předplácí se v knihkupectví B. Stýbla v Praze č. 786—II. a sice na celý rok s poštovní zásilkou pouze 3 zl. 50 kr. — V témž knihkupectví prodávají se úplné výtisky „*Blahověsta*“ z r. 1876, 1877, 1878 a 1879 v snížené ceně po 1 zl. 50 kr.

3. Přestěhuje-li se některý úd z Čech na Moravu, aneb odebere-li se z Brněnského biskupství do Olomúckého neb naopak, ať to ve vyplaceném listu (franko) oznámí Ředitelství, kteréž mu nový listek na odbírání knih pošle, aby mu pak v příslušném knihkupectví vydány byly.

4. Poněvadž odebírací či podělný listek může v ztrátu přijíti neb i ukraden býti, každý si číslo jeho pro takový případ na jistém místě, ku př. v modlitební knížce zaznamenej; a pakli skutečně ztráta se udála, Ředitelství o nový listek požádej s připojením 20 krejcarů, poplatku to za vydání listu nového, a 10 kr. na poštovní výlohy, tedy úhrnem 30 kr. Připomínáme však, že kdyby se napotom pohřešovaný první listek zase našel, tento již žádné platnosti nemá.

5. Když *umřel* úd, žádáme snažně pozůstalých přátel, aby, když si na jeho listek knihu *posledního* roku (třeba po smrti úda) vybrali, úmrtí toho úda na listek ten poznamenali a dotyčnému knihkupectví vydali, aneb poprosili svého pastýře duchovního, aby listek ten nejdůstojnější arcib. *konsistoři* Pražské zaslal. Jména zemřelých údů Dědictví uveřejňují se v podílu každého roku.

6. Rod se bere, pokud jméno se neztratí. Synů-li není, odebírají knihy dcery zakladatele rodu, dokud žijí; dítky pak jejich *jiné* již jméno nesoucí uemají práva tohoto; rod vymřel.

7. Spojí-li se manžel s manželkou svou v jeden toliko vklad (10 zl.), vydávají se knihy jenom do úmrtí jednoho z nich. Tolič, spojí-li se v jeden vklad bratr s bratrem nebo sestra se sestrou, neb bratr se sestrou a podobně, vydávají se knihy jen do úmrtí toho, jenž *první* jest napsán na přijímací listině (diplomu).

Připomínáme, že správa Dědictví Svatojanského rozdělena jest v ten způsob, že *ředitel* Dědictví přijímá vklady nových údů, žádosti o knihy, o duplikáty diplomu, jež podpisuje atd.; *redaktor* pak Dědictví vede péči o vydání knih, pročež se redakci jenom *rukopisy* dodávají, *vše* ostatní budiž zasíláno: *Ředitelství* Dědictví Svatojanského v *Praze*.

